

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: Ποινικές Επιστήμες

Ειδίκευση: Ποινικό Δίκαιο - Ποινική Δικονομία

Ακαδημαϊκό έτος: 2019 - 2020

*Τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεπίσδυσης
(άρθρο 254 παρ. 1 στ. β' ΚΠΔ)*

Εισηγητής: Αθανάσιος Σαρλάς

Επιβλέποντες: Αριστομένης Τζανεττής (κύριος επιβλέπων)

Δημήτριος Κιούπης

Γεώργιος Τριανταφύλλου

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Copyright © *Αθανάσιος Π. Σαρλάς*, 2020

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Περιεχόμενα

Προλογικό σημείωμα	1
Εισαγωγή - Διάγραμμα ύλης	2
Κεφάλαιο 1^ο	3
I. Εννοιολογική προσέγγιση του όρου της ανακριτικής διείσδυσης - διάκριση από συναφείς έννοιες.	3
II. Ιστορικό – κοινωνικό πλαίσιο & δικαιοπολιτική σκοπιμότητα της ανακριτικής διείσδυσης.	7
III. Συγκριτική επισκόπηση της ανακριτικής διείσδυσης σε αλλοδαπά δίκαια.	13
(α) Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής	13
(β) Ηνωμένο Βασίλειο και λοιπά κράτη της πρώην Κοινοπολιτείας.....	18
(γ) Ευρώπη.....	24
IV. Νομοθετικό πλαίσιο εφαρμογής της ανακριτικής διείσδυσης στην ελληνική έννομη τάξη.	30
Κεφάλαιο 2^ο	35
I. Τα εκπορευόμενα από το Σύνταγμα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης.....	36
(α) Η αρχή της αναλογικότητας ως γενικό εκ του συντάγματος οριζόμενο δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.....	37
(β) Ο πυρήνας του ατομικού δικαιώματος ως γενικό συνταγματικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.....	41
(γ) Η αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας ως γενικό συνταγματικό δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.....	42
(δ) Περιπτωσιολογία.....	44
II. Τα εκπορευόμενα από την ΕΣΔΑ δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης.....	50
(α) Δεσμευτικότητα των αποφάσεων του ΕΔΔΑ και κατ' επέκταση της ΕΣΔΑ.	51
(β) Η πρώτη περίπτωση αντιμετώπισης του ζητήματος της αστυνομικής παγίδευσης από το ΕΔΔΑ.....	57
(γ) Οι βασικές δογματικές θέσεις του ΕΔΔΑ αναφορικά με το ζήτημα της ανακριτικής – αστυνομικής διείσδυσης.	60
III. Τα εκπορευόμενα από το Ενωσιακό Δίκαιο δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης.....	81
(α) Δεσμευτικότητα του Ενωσιακού δικαίου.	81
(β) Δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης επί τη βάση του ενωσιακού δικαίου και ιδίως επί τη βάση του ΧΘΔΕΕ.	85

IV. Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.....	92
<i>(α) Οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.....</i>	<i>93</i>
<i>(β) Το άρθρο 254 ΚΠΔ ως δικαιοκρατικό όριο.....</i>	<i>103</i>
Κεφάλαιο 3^ο	104
I. Επισκόπηση του άρθρου 254 ΚΠΔ υπό το φως των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης.	105
II. Επισκόπηση της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων υπό το φως των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης.	121
Επίμετρο: (Αντι)συνταγματικότητα της ανακριτικής διείσδυσης	147
Αντί επιλόγου - τελικά συμπεράσματα.....	154
Παράρτημα Α' - Νομοθεσία.....	158
Παράρτημα β' - Νομολογία.....	164
Ελληνική νομολογία	165
Νομολογία ΕΔΔΑ.....	166
Νομολογία ΔΕΕ	167
Αλλοδαπή νομολογία.....	168
Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία	169
Ελληνική.....	169
Ξενόγλωσση.....	172

Προλογικό σημείωμα

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονείται στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών του Ενιαίου Π.Μ.Σ. Ποινικών Επιστημών 2019 - 2020, κατεύθυνση «Ποινικό Δίκαιο & Ποινική Δικονομία». Εκ προοιμίου θα πρέπει να υπερθεματιστεί ότι η συγκεκριμένη εργασία εκπονήθηκε σε μη ευνοϊκό, για το σύνολο των συμμετεχόντων στο ως άνω πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών, ερευνητικό περιβάλλον, καθόσον ήδη από τον Μάρτιο του 2020 και εξής κατέστη ανέφικτη η φυσική παρουσία στην συντριπτική πλειονότητα των εγκαταστάσεων βιβλιοθηκών ένεκα των επιπτώσεων της πανδημίας του νέου κορωνοϊού (Covid-19), με αποτέλεσμα να στερηθούμε το βασικότερο εργαλείο έρευνας, ήτοι την άμεση τριβή με το ερευνητικό υλικό. Σε κάθε περίπτωση, η σχεδόν αποκλειστικά διεξαχθείσα έρευνα μέσω απομακρυσμένων ψηφιακών βάσεων δεδομένων εν τέλει πραγματοποιήθηκε, με αποτέλεσμα, έστω και με ορισμένες αντιξοότητες, να συγκεντρωθεί επαρκές υλικό προς επεξεργασία και συγγραφή.

Από την θέση αυτή ιδιαίτερες ευχαριστίες από μέρους μου οφείλονται στον κύριο επιβλέποντα κ. Αριστομένη Τζαννετή, Επίκουρο Καθηγητή Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, για την βοήθειά του όσον αφορά στην διαμόρφωση του κεντρικού ερευνητικού πεδίου της εργασίας αυτής. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης και στον καλό φίλο και συνάδελφο Νικόλαο Γανιάρη, υποψήφιο διδάκτορα στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο οποίος μου παρείχε τόσο συμβουλές κατά την περίοδο της έρευνας όσο και πολύτιμο και μη άλλως προσβάσιμο, για τους λόγους που εκτέθηκαν ανωτέρω, υλικό. Ιδιαίτερη μνεία αξίζει και στην Πολωνή συνάδελφο Barbara Tomczyk, ασκούμενη δικηγόρο στον Δικηγορικό Σύλλογο Βαρσοβίας για την μετάφραση από την πολωνική στην αγγλική γλώσσα ερευνητικού υλικού ώστε να καταστεί εφικτή η ενίσχυση του Κεφαλαίου 1.ΙΙΙ της παρούσας. Τέλος, ευχαριστίες πρέπει να αποδοθούν στους συμφοιτητές μου στο ως άνω αναφερόμενο πρόγραμμα σπουδών, οι οποίοι με την ανταλλαγή υλικού και συμβουλών σε κλίμα αλληλεγγύης, βοήθησαν άπαντες για την υπερνίκηση των όποιων δυσκολιών παρουσιάστηκαν κατά την περίοδο της κοινής μας φοίτησης στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του Ενιαίου Π.Μ.Σ. Ποινικών Επιστημών 2019 - 2020, κατεύθυνση «Ποινικό Δίκαιο & Ποινική Δικονομία».

Εισαγωγή - Διάγραμμα ύλης

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί ο εντοπισμός και η ανάλυση των δικαιοκρατικών ορίων της ειδικής ανακριτικής πράξης της ανακριτικής διείδυσης όπως αυτή προβλέπεται κατ' αρχήν στο **άρθρο 254 παρ. 1 στ. β' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας**, αλλά και δευτερευόντως σε πλείονες ειδικούς ποινικούς νόμους, με ταυτόσημο ή διαφορετικό περιεχόμενο. Ειδικότερα, κεντρικό σημείο της παρούσας εργασίας αποτελεί ο εννοιολογικός προσδιορισμός των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείδυσης όπως αυτά προκύπτουν από τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία προβλέπονται στο Σύνταγμα, στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)¹, στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ) και εν γένει στο ενωσιακό δίκαιο καθώς και στον ίδιο τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Εν συνεχεία, και εφόσον καταστεί εφικτό στο μέτρο του δυνατού να προσδιοριστούν σε έναν ικανοποιητικό βαθμό τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείδυσης, θα εξεταστεί συγκριτικά, το κατά ποσό οι υφιστάμενες διατάξεις του άρθρου 254 ΚΠΔ αλλά και η ελληνική νομολογία επί του ζητήματος της ανακριτικής διείδυσης² τελούν σε συμφωνία με τα ως άνω δικαιοκρατικά όρια και ιδίως σε σχέση με τις επιταγές του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) αναφορικά με τον προσήκοντα χειρισμό της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης, ώστε να μην θίγονται θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα και να καθοριστεί έτσι, το πλαίσιο της νομότυπης πράγματωσης της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης.

Για την πληρότητα του εξεταζόμενου θέματος, πραγματοποιείται εισαγωγικά σύντομη και σε κάθε περίπτωση μη εξαντλητική αναφορά σε ζητήματα όπως η δικαιοπολιτική σκοπιμότητα της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης, το ιστορικό - κοινωνικό της πλαίσιο, μία σύντομη επισκόπηση του ζητήματος της αστυνομικής - ανακριτικής διείδυσης σε έτερες έννομες τάξεις καθώς και η εννοιολογική προσέγγιση της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης με ιδιαίτερη στόχευση στην

---

¹ Γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) κυρωθείσα σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 Σ. με το Ν. 2329/1953 (και επανακυρωθείσα με το ν.δ. 53 της 19/20.9.1974).

² Και μέσω αυτής η πρακτική εφαρμογή της υπό εξέταση ειδικής αυτής ανακριτικής πράξης από τα αστυνομικά όργανα και υπηρεσίες.

διάκρισή της από συναφείς έννοιες, προκειμένου η εξέταση του ειδικότερου κεντρικού ζητήματος της εργασίας να έχει ήδη τεθεί προγενέστερα σε ένα γενικότερο πλαίσιο.

Στο τελευταίο Κεφάλαιο της παρούσας τίθενται προς προβληματισμό ορισμένα ζητήματα ενδεχόμενης αντισυνταγματικότητας της νομότυπης ανακριτικής διείσδυσης και η διασύνδεση της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης με τις επιταγές των νέων μοντέλων επιτήρησης στο σύγχρονο κράτος.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις εν γένει, αλλά και ειδικότερα η ανακριτική διείσδυση αποτελεί ένα κατ'εξοχήν πεδίο σύγκρουσης αντίρροπων δυνάμεων, και συγκεκριμένα από την μία μεριά της αξίωσης για ασφάλεια και αποτελεσματική καταστολή του εγκλήματος και από την άλλη της αξίωσης του καθ'ου η συγκεκριμένη ειδική ανακριτική πράξη να μην τρωθούν τα ατομικά του δικαιώματα υπέρμετρα. Η ως άνω επιγραμματικά περιγραφόμενη συγκρουσιακή σχέση είναι ο άξονας γύρω από τον οποίο κινείται συνολικά η παρούσα μελέτη, η οποία θα αποπειραθεί να παράσχει απαντήσεις στα αναδυόμενα εκ της ως άνω σχέσης ερωτήματα.

Κεφάλαιο 1^ο

I. Εννοιολογική προσέγγιση του όρου της ανακριτικής διείσδυσης - διάκριση από συναφείς έννοιες.

Αναγκαία προϋπόθεση για την κατανόηση των κάτωθι αναφερόμενων ειδικότερων ζητημάτων, αποτελεί η εννοιολογική προσέγγιση, έστω κατά τα γενικά της στοιχεία, της έννοιας της ανακριτικής διείσδυσης στο πλαίσιο, κατ' αρχήν της ελληνικής έννομης τάξης.

Με τον όρο ανακριτική διείσδυση νοείται το σύνολο εκείνων των ενεργειών που πραγματώνουν είτε οι ίδιοι οι ανακριτικοί υπάλληλοι κατά την έννοια του νόμου³, οι οποίοι συνήθως θα είναι αστυνομικοί εξειδικευμένοι σε επιμέρους υπηρεσίες καταπολέμησης συγκεκριμένων τομέων εγκληματικότητας, είτε άλλα έμπιστα πρόσωπα (συνήθως ιδιώτες) που συνεργάζονται με τις ανακριτικές αρχές με

---

³ Άρθρο 31 ΚΠΔ.

στόχο τόσο την εξασφάλιση αποδεικτικού υλικού ή την κατάληψη του δράστη τη στιγμή που διαπράττει αξιόποινη πράξη ή ενώ αυτή επίκειται και εφόσον την έχει προαποφασίσει, καθώς και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με την αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας⁴. Ιδίως δε σε σχέση με την επιμέρους στόχευση της συλλογής στοιχείων της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης στην οποία διεισδύει ο μυστικός πράκτορας (ανακριτικός υπάλληλος ή ιδιώτης), το πλαίσιο δράσης του τελευταίου προβλέπεται πλέον με μεγαλύτερη σαφήνεια στο άρθρο 254 παρ. 1 στ. β'⁵ και περιλαμβάνει ενέργειες που κατατείνουν στην εξιχνίαση της δομής της οργάνωσης, στην αποκάλυψη των μελών της και στην διακρίβωση προαποφασισμένων εγκλημάτων⁶.

Κρίσιμο είναι να καταστεί σαφές ότι η ανακριτική διείσδυση περιλαμβάνει ένα σύνολο κεκαλυμμένων - μυστικού χαρακτήρα ενεργειών. Πιο συγκεκριμένα, το περιεχόμενο της δράσης του μυστικού πράκτορα διεισδύοντος αποτελείται από ένα σύνολο ενεργειών με σκοπό την ομαλή, πλην όμως φαινομενική, ενσωμάτωσή του, στην υπό διερεύνηση εγκληματική οργάνωση, προκειμένου να συλλέξει πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία σε σχέση με αυτήν και τα πρόσωπα που την απαρτίζουν. Εκτός όμως από την συλλογή στοιχείων, στις επιμέρους ενέργειες που πραγματώνει ένας διεισδύων μυστικός πράκτορας μπορεί να περιλαμβάνεται και η επ' αυτοφώρο κατάληψη ενός προαποφασισμένου⁷ εγκλήματος (γνωστή ως δράση του agent provocateur)⁸. Τούτο σημαίνει ότι η αστυνομική ή ανακριτική διείσδυση

---

⁴ Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις*: ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326· Ed. Burda & L. Trellova, *Admissibility of an Agent Provocateur and an Advocate Acting as an Agent*, *Balkan Social Science Review* 14 (2019), σελ. 56.

⁵ Εν αντιθέσει με την προϊσχύσασα μορφή του άρθρου 253^A ΚΠΔ το οποίο ως προς την ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης παρέμπεμπε σε διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων γεγονός που δημιουργούσε πλείονα ερμηνευτικά αλλά και δογματικά ζητήματα (για περισσότερα σχετικά με τις θετικές τροποποιήσεις του νέου ΚΠΔ ως προς την ανακριτική διείσδυση οράτε παρακάτω υπό Κεφάλαιο 3.Ι).

⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι μέρος της θεωρίας είχε διατυπώσει τη θέση ότι η ανακριτική διείσδυση ως ανακριτική τεχνική περιλαμβάνει **όλες εκείνες οι αναγκαίες ενέργειες που απαιτούνται για την ανακάλυψη ή τη σύλληψη του προσώπου, το οποίο διαπράττει αξιόπινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187 και του άρθρου 187^A ΠΚ** συνάγοντας τούτο από το περιεχόμενο της εισηγητικής εκθέσεως του ν. 2928/2001, όπου αναφέρεται ότι οι διαλαμβανόμενες στο άρθρο 253Α ΚΠΔ (ήδη 254 ΚΠΔ) πράξεις αποσκοπούν στην εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων (Α. Βαθρακοκόιλης, *Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής*, ΠοινΔικ 2006, σελ. 1052 επ.). Συνεπώς, οι βασικές ενέργειες που δύναται να περιλαμβάνει μία ανακριτική διείσδυση, οι οποίες πλέον ρητά καταγράφονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ, θεωρούνταν αποδεκτές από τη θεωρία και πριν την ψήφιση του νέου ΚΠΔ με τον ν. 4620/2019.

⁷ Λεπτομέρειες για το πότε πράγματι συντρέχει το συγκεκριμένο κριτήριο κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 2 σε όλη την έκταση αυτού και ιδίως στην υποενότητα 2.Π.

⁸ Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 56 - 57· Αν. - Ευθ. Παπανικολάου,

περιλαμβάνει ενδεχομένως και δράση παρόμοια με αυτήν του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού, χωρίς όμως οι δύο έννοιες να ταυτίζονται. Η δεύτερη αποτελεί μία επιμέρους ανακριτική τεχνική παγίδευση, ευρύτερη της πρώτης. Ακριβέστερο θα ήταν να σημειωθεί πως η ειδική ανακριτική πράξη του στ. α' της παρ. 1 του άρθρου 254, ήτοι η συγκεκριμένη έρευνα, κατ' ουσίαν ταυτίζεται με την συμπεριφορά της παγίδευσης που διαπράττει ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός. Καταλήγουμε, ούτως εχόντων των πραγμάτων στο συμπέρασμα ότι **η ειδική ανακριτική τεχνική της συγκεκριμένης έρευνας (άρθρο 254 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ) περιλαμβάνεται στο πεδίο ενεργειών που εκτελεί δυνητικά ο διεισδύων πράκτορας στο πλαίσιο της ανακριτικής διείσδυσης (άρθρο 254 παρ. 1 στ. β' ΚΠΔ), η οποία τυγχάνει ευρύτερη αυτής.**

Ανακεφαλαιωτικά, η ανακριτική διείσδυση είναι έννοια ευρύτερη τόσο της τεχνικής της επ' αυτοφώρω κατάληψης ενός προαποφασισμένου εγκλήματος, όπως αυτή προβλέπεται σε περισσότερους ειδικούς ποινικούς νόμους⁹, όσο και της αναφερόμενης ως συγκεκριμένης έρευνας, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 254 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ¹⁰.

Ανακριτική διείσδυση και Αστυνομική παγίδευση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2012, σελ. 7 και 8· Αδ. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 221. Το γεγονός πως η ανακριτική διείσδυση δεν περιλαμβάνει μόνο την επ' αυτοφώρω κατάληψη του δράστη, αλλά κατατείνει και ή ακόμα και με προτεραιότητα στην συγκέντρωση αποδεικτικού υλικού ή στην εξιχνίαση της δομής της ερευνώμενης εγκληματικής ομάδας αναφέρει και ο Χ. Παπαχαράλαμπος (*Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων* σε Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1050).

⁹ Και ειδικότερα, στο **άρθρο 28 του ν. 4139/2013** (Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις), στο **άρθρο 5 παρ. 1 του ν. 2713/1999** (Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΛ.ΑΣ), στο **άρθρο 51 παρ. 1 του ν. 2935/2001**, το οποίο αφορά το Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, στο **άρθρο 68 του Ν. 3028/2002**, που προβλέπει την εφαρμογή του άρθρου 25B του Ν. 1729/1987 και στα εγκλήματα της κλοπής, υπεξαίρεσης και φθοράς μνημείων, της αποδοχής και διάθεσης μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, της παράνομης ανασκαφής ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας και της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, στο **άρθρο 7Α του Ν. 3610/2007**, που αφορά αφενός τη διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης για την ανακάλυψη ή σύλληψη υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών, που διαπράττει το έγκλημα της παθητικής δωροδοκίας (παρ. 1), αφετέρου δε για την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπων που διέπραξαν ένα ή περισσότερα από τα αδικήματα της φοροδιαφυγής που προβλέπονται στα άρθρα 17, 18 και 19 του ν. 2523/1997 (ΦΕΚ 179 Α'), όπως ισχύουν, ή της λαθρεμπορίας που προβλέπεται στα άρθρα 155 έως και 157 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α'), όπως ισχύει (παρ. 2) και στο **άρθρο 9 παρ. 4 του Ν. 4042/2012**, που επιτρέπει την ανακριτική διείσδυση για την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει αδικήματα του άρθρου 28 του ν. 1650/1986 (για την ποινική προστασία του περιβάλλοντος). Περισσότερα για τις συγκεκριμένες διατάξεις αναφέρονται κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.IV.

¹⁰ Την ίδια ορολογία μετέρχεται ο Νομοθέτης και στο άρθρο 255 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ.

Απαραίτητος είναι και ο εννοιολογικός διαχωρισμός της ανακριτικής διείσδυσης και της παγίδευσης¹¹, καθόσον η τελευταία αποτελεί την αρνητική όψη της πρώτης. Με άλλα λόγια, αστυνομική παγίδευση καλείται η ανακριτική διείσδυση, όταν διεξάγεται παράτυπα είτε διότι δεν συνέτρεχαν κατά την διενέργειά της οι νόμιμες προϋποθέσεις αυτής είτε διότι η δράση των ανακριτικών οργάνων υπερέβη τα προβλεπόμενα δικαιοκρατικά όρια¹². Τέλος, αν και όχι με ιδιαίτερη πρακτική χρησιμότητα, ως αστυνομική διείσδυση νοείται η ειδική εκείνη ανακριτική τεχνική, η οποία ταυτίζεται με την ανακριτική διείσδυση, διαφοροποιείται ωστόσο ως προς το υποκείμενο τέλεσης των σχετικών ενεργειών, το οποίο είναι αποκλειστικά αστυνομικό όργανο ή όργανα. Συνεπώς, η αστυνομική διείσδυση αποτελεί μία ειδικότερη κατηγορία ανακριτικής διείσδυσης¹³.

Αναγκαίο κρίνεται επίσης να προσδιοριστεί, τουλάχιστον *grosso modo*, το τι είδους ενέργειες περιλαμβάνει η ανακριτική διείσδυση, δηλαδή πως ενεργεί σε πρακτικό επίπεδο ο διεισδύων αστυνομικός ή ιδιώτης όταν διατάσσεται η ειδική ανακριτική πράξη του άρθρου 254 παρ. 1 στ. β' ΚΠΔ. Και αν για τις γενικές ανακριτικές πράξεις, όπως επί παραδείγματι για την διεξαγωγή κατ' οίκον έρευνας (άρθρο 256 ΚΠΔ) ή για την σωματική έρευνα (άρθρο 257 ΚΠΔ), η φύση των διεξαγόμενων ενεργειών προκύπτει ακόμα και από τη κοινή εμπειρία, δεν ισχύει το ίδιο σε σχέση με την ανακριτική διείσδυση.

Τα όποια δεδομένα υφίστανται προέρχονται από τη νομολογιακή εφαρμογή της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης στο πλαίσιο προβολής του ισχυρισμού περί παγίδευσης από κατηγορούμενους. Συνεπώς, όσον αφορά την ελληνική έννομη τάξη

---

¹¹ Ο αντίστοιχος όρος στην αγγλική γλώσσα είναι “entrapment”, “incitement” ή “inducement”, όπως προκύπτει και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ αλλά και από τις θεωρητικές προσεγγίσεις του ζητήματος.

¹² Υποκατηγορία της αστυνομικής - ανακριτικής παγίδευσης αποτελεί η περίπτωση εκείνη που υφίσταται προδιατεθειμένος να τελέσει το έγκλημα δράστης, πλην όμως οι μυστικοί πράκτορες με την αθέμιτη και παράνομη δράση τους διογκώνουν ποσοτικά και ποιοτικά την απαξία της πράξης του καθ' ου, ωθώντας τον να τελέσει μία διακεκριμένη παραλλαγή του βασικού εγκλήματος που ήταν προδιατεθειμένος να τελέσει (ο όρος που χρησιμοποιείται για το συγκεκριμένο είδος παγίδευσης στον αγγλοσαξωνικό χώρο είναι “conduct escalation” ή “sentencing entrapment”) (Brendon Murphy και John Anderson, “*After the Serpent Beguiled me: Entrapment and Sentencing in Australia and Canada*”, *Queen’s Law Journal* 39, no 2 (Spring 2014) σελ. 625 – 626). Οράτε και τις σχετικές αναφορές που παραθέτει ο Dru Stevenson στο άρθρο του *Entrapment and Terrorism* (Boston College Law Review 49, no 1 January 2008, σελ. 198 - 200). Ο αμέσως προαναφερόμενος θεωρητικός πραγματοποιεί αναφορά και στην περίπτωση της «παγίδευσης δι’ αντιπροσώπων» (derivative or vicarious entrapment), η οποία συνιστά μία ακόμα υποκατηγορία παγίδευσης και συνίσταται στην χρήση από μέρους του μυστικού πράκτορα ενός ανυποψίαστου ενδιάμεσου, ως μέσου προκειμένου να παρασυρθεί στην τέλεση της υποκινούμενης πράξης, το πρόσωπο στο οποίο ο πρώτος εξ αρχής στοχεύει (σελ. 211 - 214).

¹³ Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, ο.π., σελ. 7 – 9.

δεν υφίστανται επαρκή νομολογιακά δεδομένα για τον καθορισμό σαφούς συμπεράσματος αναφορικά με τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους των ανακριτικών υπαλλήλων¹⁴. Το σύνηθες σε περιπτώσεις αδικημάτων σχετιζόμενων με τα ναρκωτικά, είναι ο εκάστοτε μυστικός πράκτορας να παρουσιάζεται ενώπιον των καθ' ων η ανακριτική διείσδυση ως υποψήφιος αγοραστής ναρκωτικών ουσιών¹⁵, αλλά και γενικότερα, ως πρόσωπο που επιθυμεί την συνεργασία με την εγκληματική ομάδα ή με κάποιο μεμονωμένο πρόσωπο, η οποία συνεργασία θα έχει ως άμεσο επακόλουθο την τέλεση του προαποφασισμένου εγκλήματος¹⁶. Φυσικά, όπως έχει ήδη επισημανθεί, οι ενέργειες που συναποτελούν την ανακριτική διείσδυση δύναται να περιλαμβάνουν και άλλες ενέργειες, όπως η προσωπική – κοινωνική επαφή με τον καθ' ου, ώστε να προκύψει σχέση εμπιστοσύνης, η ανάληψη διεκπεραιωτικών καθηκόντων στο πλαίσιο λειτουργίας μίας εγκληματικής οργάνωσης ή ακόμα και η παροχή πληροφοριών – συμβουλών στα μέλη της¹⁷.

Εφόσον προσδιορίστηκε, έστω και σύντομα, σε τί ακριβώς συνίσταται η υπό εξέταση ειδική ανακριτική πράξη, κρίσιμο είναι πλέον να καταγραφεί και πάλι εν συντομία, όπως έχει διασαφηνιστεί ήδη από το σχεδιάγραμμα της ύλης της παρούσας, η δικαιοπολιτική σκοπιμότητα της ανακριτικής διείσδυσης καθώς και το ιστορικό – κοινωνικό πλαίσιο που περιέβαλε την θεσμοθέτησή της.

II. Ιστορικό – κοινωνικό πλαίσιο & δικαιοπολιτική σκοπιμότητα της ανακριτικής διείσδυσης.

---

¹⁴ Εν αντιθέσει με άλλες έννομες τάξεις, όπου η παλαιόθεν χρήση της εξεταζόμενης ειδικής ανακριτικής πράξης και η μεγάλη πρακτική της σημασία είχαν ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση συγκεκριμένης μεθοδολογίας αναφορικά με τις μετερχόμενες επιμέρους τεχνικές. Χαρακτηριστικά και αποσπασματικά αναφέρεται η μέθοδος “buy and bust” στο πλαίσιο των οποίων κεκαλυμμένα δρώντες αστυνομικοί παρουσιάζονται ως δήθεν αγοραστές ναρκωτικών ουσιών καθώς και η μέθοδος “reverse sting” στο πλαίσιο της οποίας οι αστυνομικοί παρουσιάζονται ως εν δυνάμει πωλητές ναρκωτικών ουσιών, αμφότερες εφαρμοζόμενες στις ΗΠΑ (εκτενής ανάλυση επί της μεθοδολογίας σε έτερες έννομες τάξεις σε Αν. – Ευθ. Παπανικολάου, ο.π., σελ. 61 – 80).

¹⁵ Οράτε ενδεικτικά το πραγματικό της υπ' αριθμ. **2496/2005 απόφασης του Αρείου Πάγου** (προσπελάσιμη σε ΠοινΧρον 2006, σελ. 633)· **ΑΠ 819/2013** (προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ)· **ΑΠ 726/2017** (προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ).

¹⁶ Έτσι είχε το ζήτημα στο πλαίσιο της υπ' αριθμ. **ΑΠ 1896/2010** (δημοσιευμένη σε ΠοινΔικ 10/2011, προσπελάσιμη και στον ιστότοπο www.nbonline.gr/journals/6/volumes/204/issues/1007/lemmas/4791297?searchid=83649), κατά το πραγματικό της οποίας οι διεισδύοντες μυστικοί πράκτορες προσφέρθηκαν να συμμετέχουν σε παράνομη διακίνηση μεταναστών.

¹⁷ Για την ουσιώδη επιρροή των ενεργειών αυτών στην φυσιογνωμία της οργάνωσης οράτε κατωτέρω στο Επίμετρο της παρούσας.

Η ανακριτική διείσδυση ως ειδική ανακριτική τεχνική προβλεπόταν στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης ήδη από το 1993 με την θέσπιση του άρθρου 22 του ν. 2161/1993, με το οποίο προστέθηκε το άρθρο 25B στο ν. 1729/1987¹⁸ για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών (όπως τούτο τροποποιήθηκε με το άρθρο 33 παρ. 3 του Ν. 2648/1998) ενώ λίγο αργότερα προβλέφθηκε ως ειδική ανακριτική τεχνική και στο άρθρο 5 παρ. 1 του ν. 2713/1999 (Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΛ.ΑΣ).

Ωστόσο, σημαντική αναβάθμιση¹⁹ της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης έλαβε χώρα με την ψήφιση του ν. 2928/2001²⁰ και την συνακόλουθη προσθήκη του άρθρου 253B στο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η εισαγωγή των ειδικών ανακριτικών τεχνικών στο ποινικοδικονομικό μας σύστημα συνιστά συμμόρφωση της Ελλάδας με τις διεθνείς της δεσμεύσεις. Πιο συγκεκριμένα, με την υπογραφή της Διεθνούς Συμβάσεως του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το Οργανωμένο Έγκλημα στο Παλέρμιο της Ιταλίας τον Δεκέμβριο του 2000, η Ελλάδα ανέλαβε την υποχρέωση να εισαγάγει στο ποινικό δικονομικό της σύστημα μια σειρά «ειδικών ανακριτικών τεχνικών» (special investigative techniques) για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η υποχρέωση αυτή απορρέει από το άρθρο 20 παρ. 1 της ως άνω αναφερόμενης Συμβάσεως, όπου προβλέφθηκε ότι τα Κράτη-Μέλη θα πρέπει να λάβουν μέτρα προκειμένου να καταστεί δυνατή η διεξαγωγή ελεγχόμενων μεταφορών (controlled delivery), αλλά και η εφαρμογή άλλων ειδικών ανακριτικών τεχνικών, όπως η ηλεκτρονική επιτήρηση (electronic surveillance) ή άλλες μορφές αυτής, καθώς και η κεκαλυμμένη ανακριτική δραστηριότητα (undercover operations) εκ μέρους των αρμοδίων αρχών²¹.

---

¹⁸ ΦΕΚ 144/Α/7.8.1987.

¹⁹ Ο όρος «αναβάθμιση» του οποίου πραγματοποιείται χρήση αντί για τον όρο εισαγωγή δεν είναι τυχαίος αλλά οφείλεται στο γεγονός ότι η ανακριτική διείσδυση έστω και σε διαφορετικό εύρος, με άλλο νομικό χαρακτηρισμό (λόγος άρσης του αδίκου) και με στενότερο πεδίο πρακτικής εφαρμογής προϋπήρχε στην ελληνική έννομη τάξη. Τούτο ρητά αναγνωρίζει και ο ιστορικός Νομοθέτης αφενός δια της παραπομπής για τον προσδιορισμό της ανακριτικής διείσδυσης σε ειδικούς ποινικούς νόμους (το αν η νομοτεχνική αυτή επιλογή ήταν ορθή θα αναλυθεί σε έτερο σημείο της παρούσας) αφετέρου δια της σχετικής αναφοράς στην Εισηγητική Έκθεση του ν. 2829/2001 (**«Πρέπει να τονισθεί ότι όλες οι προβλεπόμενες έρευνες αποτελούν ήδη ισχύον δίκαιο στη χώρα μας. Στην προκειμένη περίπτωση εντάχθηκαν στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας στο οικείο κεφάλαιο περί έρευνων και ενιαιοποιήθηκαν οι προϋποθέσεις διενέργειάς τους, που σήμερα είναι ετερόκλητες και ασυστηματοποίητες»** - άρθρο 6 της Εισηγητικής Έκθεσης του νομοθετήματος).

²⁰ ΦΕΚ Α' 141/ 27.6.2001.

²¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι ο εθνικός νομοθέτης ανταποκρίθηκε με ιδιαίτερο ζήλο στις ως άνω διεθνείς συμβατικές δεσμεύσεις του, καθόσον αν και στις επεξηγηματικές σημειώσεις (notes interpretatives) για τις προπαρασκευαστικές των διαπραγματεύσεων της Συμβάσεως εργασίες, αναφέρεται ότι διά του

Ήδη από την επωνυμία της Σύμβασης του Παλέρμο (Σύμβαση κατά του Οργανωμένου Υπερεθνικού Εγκλήματος), η οποία αποτέλεσε την αιτία εισαγωγής της ανακριτικής διείσδυσης στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αλλά και από την σχετική ρητή αναφορά στην Εισηγητική Έκθεση του ν. 2829/2001²², συνάγεται ότι η εξεταζόμενη στο πλαίσιο της παρούσας, ειδική ανακριτική πράξη εντάχθηκε στη ελληνική έννομη τάξη ως αντίβαρο στην έξαρση του οργανωμένου εγκλήματος.

Μία εκτενής ανάλυση της έννοιας της οργανωμένης εγκληματικότητας και των ζητημάτων που ανακύπτουν από την ερμηνεία του συγκεκριμένου όρου στο πλαίσιο του ποινικού δόγματος εκφεύγει της παρούσας, πλην όμως είναι αναγκαίο ορισμένα στοιχεία του συγκεκριμένου τύπου εγκληματικής συμπεριφοράς²³ να καταγραφούν προκειμένου να είμαστε σε θέση να διαπιστώσουμε εάν η ανακριτική διείσδυση εξυπηρετεί πράγματι το σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκε.

Οι εγκληματικές και τρομοκρατικές²⁴ οργανώσεις διέπονται από ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία²⁵, τα οποία τις διαφοροποιούν από την κοινή

άρθρου 20 δεν θεμελιώνεται υποχρέωση των Κρατών-Μελών να προβλέψουν την εφαρμογή όλων των ειδικών ανακριτικών τεχνικών που αναφέρονται στην Σύμβαση, στην ελληνική έννομη τάξη εν τέλει εντάχθηκαν, πέραν των ανακριτικών πράξεων που μνημονεύονται στην παρ. 1 του άρθρου 20 της Συμβάσεως, και άλλες ανακριτικές μέθοδοι που θεωρήθηκαν οι προσήκουσες, όπως η άρση του απορρήτου και η συσχέτιση ή ο συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

²² «Το προτεινόμενο σχέδιο νόμου αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτής της νέας μορφής εγκληματικότητας» (σσ: εννοεί το οργανωμένο έγκλημα).

²³ Αν και είναι ορθότερο να μην αντιμετωπίζεται το οργανωμένο έγκλημα αποκλειστικά ως μορφή εγκληματικής συμπεριφοράς, αλλά ως ένα επιβλαβές κοινωνικό μόρφωμα, μιας και οι επιπτώσεις του εκτείνονται πέραν του ποινικού δικαίου (Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 196).

²⁴ Για τον συγκεκριμένο όρο (τρομοκρατική οργάνωση) κοινά αποδεκτός ορισμός στην επιστήμη δεν υφίσταται, ούτε πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η τρομοκρατία εννοιολογικά προσδιορίζεται συχνά και από εξώνομικά στοιχεία, όπως η πολιτική τοποθέτηση της εκάστοτε κρατικής δομής. Επί παραδείγματι, σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς μία ομάδα που δρα υπέρ της επαναφοράς της αστικής δημοκρατίας δυτικού τύπου συνιστά τρομοκρατική ομάδα, ενώ σε μία σύγχρονη αστική δημοκρατία μία ομάδα που αναπτύσσει δράση υπέρ της κοινωνικής επανάστασης αντίστοιχα θεωρείται ως τρομοκρατική. Συνεπώς, ο χαρακτηρισμός μίας ομάδας ως τρομοκρατικής ή όχι είναι ζήτημα, σε ένα βαθμό και των πολιτικών συσχετισμών εντός της κρατικής οντότητας που αυτή αναπτύσσει την δράση της. Σε κάθε περίπτωση όσον αφορά την τρομοκρατία, πλήρης ορισμός δεν υφίσταται και γι' αυτό το λόγο για την εννοιολογική προσέγγιση του όρου ακολουθείται το η μέθοδος του περιφερειακού τόξου (Χ. Παπαχαράλαμπος, *Το Σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το Οργανωμένο Έγκλημα: «aberratio ictus» με ανυπολόγιστες «παράπλευρες ζημιές»*, ΠοινΔικ 2001, τεύχος 3).

²⁵ Το γεγονός ότι προς εκπλήρωση των επιδιωκόμενων σκοπών τους, εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις ενδεχομένως μετέρχονται τα ίδια μέσα και τις ίδιες μεθόδους, δεν συνεπάγεται ότι τα δυο αυτά μεγέθη ταυτίζονται εννοιολογικά. Η αναφερόμενη ως τρομοκρατική δράση πρέπει να καταστεί σαφές ότι συνιστά ένα *aliud* και όχι μία υποκατηγορία των εγκληματικών οργάνωσεων. Οι τελευταίες εστιάζουν στο παράνομο περιουσιακό όφελος ενώ οι τρομοκρατικές ομάδες στην πρόωθηση και επί των τέλει στην πραγμάτωση στόχων, των οποίων το κυρίαρχο στοιχείο είναι το ιδεολογικό και όχι το οικονομικό (Χ. Παπαχαράλαμπος, *Το Σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το Οργανωμένο Έγκλημα: «aberratio ictus» με ανυπολόγιστες «παράπλευρες ζημιές»*, ΠοινΔικ 2001, τεύχος 3).

συμμετοχική δράση. Τέτοιου είδους χαρακτηριστικά αποτελούν, η επιχειρησιακή και οργανωτική τους στεγανότητα, η μυστικότητα που διέπει την δράση τους, η χρήση συνωμοτικών μεθόδων επικοινωνίας και εν γένει συνωμοτικού τρόπου δράσης, η αυστηρή και ιεραρχική δομή τους, η εφαρμογή του «νόμου της σιωπής», η ύπαρξη οργανωμένου οικονομικού υποσυστήματος με εφοδιαστικές αλυσίδες και στην περίπτωση των εγκληματικών οργανώσεων η ανάπτυξη σχέσεων συναλλαγής με τις ορισμένες κρατικές και κοινωνικές δομές²⁶.

Δεδομένης της αλματώδους ανάπτυξης του διεθνοποιημένου φαινομένου, ιδίως κατά την τελευταία εικοσαετία, οι κρατικές και υπερκρατικές οντότητες αναζήτησαν τρόπους αντιμετώπισης και περιορισμού της οργανωμένης εγκληματικότητας, καθώς περαιτέρω αδράνεια αφενός θα οδηγούσε σε ουσιώδη περιορισμό της δικαιώματος της ασφάλειας των πολιτών²⁷, αφετέρου σε αυτοκατάλυση της κυριαρχίας των κρατικών δομών επί των υποκειμένων αυτών. Στο πεδίο του ποινικού δικαίου, τροποποιήσεις επήλθαν τόσο στο πεδίο του ουσιαστικού δικαίου, με την θέσπιση διατάξεων τιμώρησης της οργανωμένης εγκληματικότητας όσο και στο πεδίο του ποινικού δικονομικού δικαίου με την εισαγωγή - επέκταση των ειδικών ανακριτικών τεχνικών.

Η εισαγωγή τέτοιου είδους τεχνικών και ιδίως της ανακριτικής διεϊσδουσης, η οποία στοχεύει επακριβώς στην εξιχνίαση της δομής της εγκληματικής οργάνωσης, θεωρήθηκε ως μονόδρομος²⁸. Ακόμα και μέρος της θεωρίας που εξαρχής εξέφρασε

---

²⁶ Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 196 - 197· ο ίδιος, *Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου*, Πρακτικά Ζ' Συνεδρίου της ΕΕΠΠ, σελ. 50 - 51· Χ. Παπαχαλαράμπους, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων*, Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1047 - 1048· Goran Ilic, *Special Measures for covert data collection in criminal proceedings: The Judicial perspective*, Belgrade Centre for Security Policy (2015), σελ. 4 (το συγκεκριμένο άρθρο είναι προσβάσιμο στη βάση δεδομένων <http://www.jstor.com/stable/resrep04787>).

²⁷ Κατά διαφορετική θεώρηση του ζητήματος, η εισαγωγή των ειδικών ανακριτικών τεχνικών στο ποινικοδικονομικό σύστημα αποσκοπεί στην άρση του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών, το οποίο αποτελεί την αναστροφή όψη της αίσθησης προσωπικής ασφάλειας (Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 190). Στο αυτό πλαίσιο προβληματισμού έχει διατυπωθεί η θέση ότι ο Νομοθέτης δεν μπορεί να αγνοεί τις δημόσια διατυπωμένες απαιτήσεις του κοινωνικού συνόλου για ασφαλέστερη μεταχείριση ορισμένων εγκληματικών συμπεριφορών (Κ. Gunther σε Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι & C. Prittwitz, *Λόγοι και όρια των αναγκαίων περιορισμών του Ποινικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 30).

²⁸ Χ. Παπαχαλαράμπους, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων*, Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1047 - 1048· Χρ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος Ι*, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 565· Ν. Λίβος, *Το*

την επιφυλακτική του στάση για την νομιμότητα της ανακριτικής διείδυσης, αναγνώρισε ότι στο πεδίο της οργανωμένης εγκληματικότητας η συγκεκριμένη μέθοδος είναι αναγκαία²⁹. Και πράγματι, η ανακριτική διείδυση παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία προσβάλλουν στον πυρήνα τους, τα όποια πλεονεκτήματα διαθέτει η οργανωμένη εγκληματικότητα. Το πιο καίριο χαρακτηριστικό της για την εκπλήρωση του ως άνω σκοπού είναι η **μυστικότητα** που διέπει την διεξαγωγή της, η οποία εκφράζεται τόσο με την έλλειψη εξωτερικής όσο και εσωτερικής δημοσιότητας³⁰. Επίγνωση της διενέργειας της ανακριτικής διείδυσης, εκτός προφανώς του μυστικού πράκτορα που την πραγματώνει, έχουν συγκεκριμένα άτομα της αρμόδιας υπηρεσίας και το δικαστικό συμβούλιο που επικυρώνει την εκτέλεσή της. Συνεπώς, εν αντιθέσει με τις γενικές ανακριτικές πράξεις και με το παραδοσιακό σύστημα της ανάκρισης, στο πλαίσιο της ανακριτικής διείδυσης ο καθ' ου δεν έχει την παραμικρή επίγνωση ότι βρίσκεται υπό καθεστώς έρευνας. Απότοκος της ως άνω αναφρόμενης μυστικότητας είναι η **διάσπαση της κλειστής οργανωτικής δομής των εγκληματικών οργανώσεων**, η οποία αποτελεί θεμέλιο λίθο της λειτουργίας τους. Επεξηγηματικά, η συνωμοτική δράση των διεισδύοντων μυστικών πρακτόρων, σε ανάλογο μοτίβο με το τρόπο που λειτουργούν τα μέλη της οργάνωσης, εάν στεφθεί από επιτυχία οδηγεί στην γνωστοποίηση των ιεραρχικών δομών της οργάνωσης, του τρόπου λειτουργίας της, των επιχειρησιακών της σχεδίων ακόμα και της ταυτότητας των μελών της. Περαιτέρω αποτέλεσμα της ανακριτικής διείδυσης αποτελεί η **απώλεια του πληροφοριακού πλεονεκτήματος της εγκληματικής οργάνωσης**³¹. Η δράση των τελευταίων εμφανίζεται τόσο επικίνδυνη και εξαιτίας του πληροφοριακού προβαδίσματος που διαθέτουν το οποίο αναιρείται όταν ο διεισδύων πράκτορας κατορθώσει να γνωρίζει τον στρατηγικό σχεδιασμό της οργάνωσης. Έτερο χαρακτηριστικό της ανακριτικής διείδυσης αποτελεί η **προληπτική της λειτουργία**, καθώς λαμβάνει χώρα σε ένα προωθημένο

πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 203.

²⁹ Ελ. Συμεωνίδου - Καστανίδου, *Η Αστυνομική Διείδυση - κατά του θεσμού*, ΠοινΛογ 2001, σελ. 1603.

³⁰ Εφόσον οι εγκληματικές οργανώσεις δρουν με συνωμοτικό τρόπο, η οικειοποίηση των μεθόδων τους αποτελεί την πιο αποτελεσματική μέθοδο προκειμένου να αποκτήσουν οι κρατικές αρχές των απωλεσθέντα έλεγχο που έχει προκαλέσει η δράση των πρώτων (Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτήρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 76).

³¹ Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 204· Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείδυση: όρια και υπερβάσεις*, ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326· Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022· Νάιντος Χ., *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠοινΧρ ΞΖ, σελ. 491 επ.

προστάδιο του εγκληματικού συμβάντος που ερευνάται³². Εξάλλου, και πριν την εισαγωγή της και το νομοθετικό καθορισμό της, η ανακριτική διείδυση αποτελούσε μία ανακριτική τεχνική την οποία διενεργούσαν οι αστυνομικές υπηρεσίες³³. Συνεπώς, η ρυθμιστική παρέμβαση του Νομοθέτη υπήρξε δικαιοπολιτικά σκόπιμη, καθόσον προσδιόρισε δια της νομοθετικής πρόβλεψης κάποια ελάχιστα όρια της ανακριτικής διείδυσης³⁴.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων καθίσταται σαφές ότι το ιστορικό - κοινωνικό πλαίσιο που συνετέλεσε στην υιοθέτηση της ανακριτικής διείδυσης υπήρξε η εμφάνιση και η έξαρση νέων πολύπλοκων τύπων εγκληματικού φαινομένου, ενώ η υιοθέτησή της, παρά την βαθιά επέμβαση σε ατομικά δικαιώματα, εμφανίζεται κατ' αρχήν³⁵ δικαιοπολιτικά σκόπιμη προκειμένου να περιοριστεί - καταπολεμηθεί επαρκώς η οργανωμένη εγκληματικότητα³⁶ μέσω των στοχευμένων για τον σκοπό αυτό, χαρακτηριστικών που προσδόθηκαν σε αυτήν αλλά και στις λοιπές ειδικές ανακριτικές πράξεις.

---

³² Εύλογα καθώς η βλαπτικότητα των ενεργειών που ερευνώνονται στο πλαίσιο μίας εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης είναι τέτοιας έντασης που δεν είναι δυνατόν να αναμένεται η εκδήλωση της σχεδιαζόμενης κύριας συμπεριφοράς. Δια παραδείγματος, ο μυστικός πράκτορας έχει νόημα να ενεργήσει την ανακριτική διείδυση προκειμένου να μάθει τον τρόπο που η εγκληματική οργάνωση σχεδιάζει να εξασφαλίσει ανθρώπινα όργανα προς πώληση και όχι αφού αυτά έχουν εξασφαλιστεί προς περαιτέρω διοχέτευση στην μαύρη αγορά. Την μετατόπιση του κέντρου βάρους της απαξίας του οργανωμένου εγκλήματος σε στάδια πριν και μετά την τέλεση των κύριων πράξεων αναγνωρίζει και ο Λίβος (*Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις - Τόμος I: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 6 - 7). Ωστόσο, αυτή ακριβώς η προληπτική λειτουργία της ανακριτικής διείδυσης, δια της επέμβασης ανακριτικών οργάνων σε ένα προ-στάδιο τέλεσης των εγκλημάτων και όχι αφού αυτά έχουν τελεστεί, όπως συμβαίνει με τις γενικές ανακριτικές πράξεις, κατά ένα σημαντικό μέρος της θεωρίας αποτελεί «ξένο σώμα» για την παραδοσιακή Ποινική Δικονομία (Αδ. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 223).

³³ Και μάλιστα σε ένα παντελώς αυθαίρετο πλαίσιο, με αποτέλεσμα συχνά να έχουν αποκτηθεί στοιχεία μέσω παγίδευσης εις βάρος του κατηγορούμενου, αλλά αυτή καθ' εαυτή η διενέργεια της παγίδευσης να παραμένει κρυφή και να μην αποτυπώνεται σε κανένα έγγραφο της δικογραφίας, με εξόχως δυσμενείς συνέπειες για τον κατηγορούμενο (Αγ. Καμηλάρης, *Πράξεις ελεγκτικών οργάνων: Η αστυνομική παγίδευση στο όριο της δικαιοσύνης της δίκης και της αποτελεσματικότητας της καταστολής σε Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου*, Νομική βιβλιοθήκη 2009, σελ. 175).

³⁴ Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 59· Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022 επ.

³⁵ Εκτενέστερη ανάλυση της ένταξης της ανακριτικής διείδυσης στο πλαίσιο προβληματισμού που συνάγεται από την σχέση ασφάλειας - ανασφάλειας και ελευθερίας αλλά και παράθεση ζητημάτων που δοκιμάζουν την συνταγματικότητα της νομότυπης ανακριτικής διείδυσης πραγματοποιείται κατωτέρω στο Επίμετρο της παρούσας.

³⁶ Θα μπορούσε να επισημανθεί ότι είναι τόσο οξεία η επικινδυνότητα της οργανωμένης εγκληματικότητας ώστε εάν το Κράτος δεν έπραττε τίποτα για την καταπολέμησή της και δεν υιοθετούσε ανακριτικές μεθόδους όπως η ανακριτική διείδυση θα παραβίαζε το δικαίωμα των πολιτών στην ασφάλεια ή στην ελάττωση της ανασφάλειας ως αντιθετικού μεγέθους (Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 190 - 191).

III. Συγκριτική επισκόπηση της ανακριτικής διείσδυσης σε αλλοδαπά δίκαια.

Ως αναγκαία αξιολογείται, για λόγους θεματικής πληρότητας, μία σύντομη ανάλυση και στο καθεστώς της ανακριτικής διείσδυσης σε έτερες έννομες τάξεις, ώστε να παρουσιαστεί συγκριτικά το πλαίσιο λειτουργίας τους και τα ζητήματα που έχουν ανακύψει από την εφαρμογή τους. Όπως έχει ήδη καθοριστεί από το διάγραμμα της ύλης της παρούσας, η ως άνω αναφερόμενη επισκόπηση θα είναι σύντομη καθώς μία εξαντλητική ανάλυση επί του θέματος εκφεύγει των ορίων της παρούσας.

(α) Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής³⁷

Η τεχνική της ανακριτικής διείσδυσης και ειδικότερα της τεχνικής της επ' αυτοφώρο σύλληψης των προαποφασισμένων δραστών αποτέλεσε ήδη από την δεκαετία του 1930 ένα σημαντικό κατασταλτικό όπλο στα χέρια της αστυνομίας, ομοσπονδιακής και πολιτειακής.

Ως προς την εννοιολογική προσέγγιση του όρου, και στις ΗΠΑ, ως ανακριτική διείσδυση (undercover policing) νοείται η ερευνητική εκείνη διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας, τόσο αστυνομικοί όσο και ιδιώτες, διεισδύουν σε μία οργάνωση εγκληματικού χαρακτήρα ή δρουν με σκοπό την αποκάλυψη εγκλημάτων προαποφασισμένων δραστών. Επίσης, και στις ΗΠΑ, η έννοια της παγίδευσης αντιπαραβάλλεται από την ανακριτική διείσδυση, ως η υπέρβαση αυτής ή ως η πλημμελώς διεξαχθείσα διείσδυση, που είχε ως αποτέλεσμα την υποκίνηση του υποκειμένου στην τέλεση ενός αδικήματος το οποίο δεν επιθυμούσε να τελέσει³⁸. Σε αυτήν την τελευταία περίπτωση, όταν δηλαδή τίθεται ζήτημα παγίδευσης του καθ' ου

---

³⁷ Ήδη από το 1864 τοπικό δικαστήριο της Νέας Υόρκης ήρθε αντιμέτωπο με το ζήτημα της παγίδευσης και του συναφούς ισχυρισμού από την κατηγορούμενη. Η «αποστομωτική» απάντηση του δικάζοντος δικαστηρίου ήταν σχετικά ζητήματα έχουν λυθεί παλαιότεν, με αναγωγή στην Παλαιά Διαθήκη (*“the great Lawgiver overruled such tactics when Eve complained that the serpent beguiled her and that she did ate”*). Έπρεπε να περάσουν αρκετές δεκαετίες, μέχρι το 1932 και την **απόφαση Sorrels**, όπου το Ανώτατο Δικαστήριο σχηματοποίησε τον προσήκοντα χειρισμό του συναφούς ισχυρισμού περί παγίδευσης (entrapment) και ανέφερε ότι ο σχετικός ισχυρισμός είναι δεκτικός προβολής για όλες τις εγκληματικές συμπεριφορές (Rebecca Roiphe, *“The Serpent Beguiled me: A History of Entrapment Defense”*, Seton Hall Law Review 33, no 2 (2003), σελ. 257).

³⁸ Jacqueline E. Ross, *“Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States.”* The American Journal of Comparative Law 62 (2014), σελ. 673. Το ως άνω άρθρο είναι προσπελάσιμο και στον ιστότοπο <http://www.jstor.org/stable/26425414>.

η διείσδυση, ο τελευταίος δύναται να προβάλει τον σχετικό ισχυρισμό (entrapment) ο οποίος εάν αποδειχθεί βάσιμος οδηγεί σε απαλλαγή του³⁹.

Η νομολογιακή αναγνώριση του προαναφερόμενου ισχυρισμού περί παγίδευσης πραγματοποιήθηκε με την απόφαση **Sorrels**⁴⁰. Τα **πραγματικά περιστατικά** της συγκεκριμένης υπόθεσης έχουν ως εξής: Το 1930, ήτοι της περιόδου της «ποτοαπαγόρευσης» στις ΗΠΑ, πράκτορας των διωκτικών αρχών, επ' ονόματι Martin, πληροφορήθηκε, ότι ο Sorrels διακινούσε παρανόμως αλκοολούχα ποτά. Επί τη βάσει της συγκεκριμένης πληροφορίας, αποφάσισε να τον επισκεφτεί στην οικία του συνοδευόμενος από τρεις φίλους του καθ' ου, τους οποίους έπεισε να τον συστήσουν ως βετεράνο, που υπηρέτησε στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, ο Martin ζήτησε αρκετές φορές από τον μετέπειτα κατηγορούμενο, αν θα μπορούσε να του προσφέρει κάποιο αλκοολούχο ποτό. Εκείνος αρχικά αρνήθηκε, όμως μετά από επανειλημμένα αιτήματα πείσθηκε να προμηθεύσει τον Martin με μισό γαλόνι⁴¹ ούισκι αντί πέντε (5) δολαρίων ΗΠΑ. Τότε ο τελευταίος τον συνέλαβε για παραβίαση του νόμου περί ποτοαπαγόρευσης. Οι κρίσιμοι νομικοί συλλογισμοί του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ, το οποίο δέχθηκε τον ισχυρισμό περί παγίδευσης του Sorrels, τον οποίο είχαν απορρίψει τα δικαστήρια ουσίας συνίσταντο στο ότι *«παγίδευση συντρέχει όταν το εγκληματικό σχέδιο είναι δημιούργημα των κρατικών αξιωματούχων οι οποίοι εμφυτεύουν στο μυαλό ενός αθώου προσώπου την διάθεση (disposition) να τελέσει την περί ης πρόκειται αξιόποινη πράξη [.....] Η προδιάθεση και το εγκληματικό σχέδιο του κατηγορουμένου είναι αποφασιστικά [.....] Το κρίσιμο ερώτημα είναι αν ο κατηγορούμενος είναι ένα άλλως αθώο πρόσωπο το οποίο το κράτος επιδιώκει να τιμωρήσει για μία πράξη που είναι προϊόν της δημιουργικής δραστηριότητας των δικών του υπαλλήλων»*. Συνεπώς, με την ως άνω απόφαση υιοθετήθηκε ως βασικό κριτήριο διάκρισης της νομότυπης διείσδυσης από την αθέμιτη παγίδευση η **προδιάθεση**

---

³⁹ Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 193· Αναλυτική ιστορική καταγραφή της αντιμετώπισης του ισχυρισμού περί παγίδευσης σε Rebecca Roiphe, “*The Serpent Beguiled me: A History of Entrapment Defense*”, Seton Hall Law Review 33, no 2 (2003), σελ. 270 - 292.

⁴⁰ **Sorrels v. United States**, 287 U.S. 435 (1932), προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://openjurist.org/287/us/435>. Οράτε επίσης την εξίσου σημαντική για την πορεία του ισχυρισμού περί παγίδευσης μέσα στο χρόνο, **Woo Wai v. United States**, 223 F. 412 (9th Cir. 1915), η οποία δέχθηκε ισχυρισμό του κατηγορουμένου περί παγίδευσης αναφορικά με υπόθεση λαθρομετανάστευσης.

⁴¹ Περίπου τέσσερα λίτρα.

(**predisposition**) του δράστη⁴² να τελέσει το αδίκημα, στο οποίο ισχυρίζεται ότι εξωθήθηκε από την δράση των κρατικών αρχών⁴³.

Ένα κεντρικό ζήτημα που απασχολεί την αμερικανική νομική θεωρία αλλά με αφορμή συγκεκριμένες νομολογιακές εφαρμογές είναι η δικαιολογητική βάση του ισχυρισμού περί παγίδευσης. Το σχετικό δίλημμα μπορεί συνοπτικά να σχηματιστεί ως εξής: Η δικαιολογητική βάση του ισχυρισμού περί παγίδευσης ερείδεται στην έλλειψη προδιάθεσης του δράστη να τελέσει το αποδιδόμενο στο πρόσωπό του αδίκημα ή στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού της κρατικής παρέμβασης, ώστε αυτή να αφορά τους πραγματικούς εγκληματίες και όχι «ευκαιριακούς στόχους»⁴⁴;

Ανάλογα με την θέση που λαμβάνει κανείς επί του ως άνω ερωτήματος, διαμορφώνεται και διαφορετικό κριτήριο διάκρισης της παγίδευσης από τη νόμιμη δράση των κρατικών οργάνων⁴⁵. Ένα πρώτο κριτήριο, **αντικειμενικού** χαρακτήρα, ορίζει ότι παγίδευση μπορεί να έχουμε ακόμα και σε περίπτωση συνδρομής του στοιχείου της προδιάθεσης του δράστη, εάν η κρατική παρεμβατικότητα στο τελεσθέν έγκλημα υπήρξε τέτοιας έντασης ώστε ακόμα και ο μέσος πολίτης θα είχε υποκύψει και θα είχε πραγματώσει το έγκλημα⁴⁶. Το δεύτερο και συντριπτικά κυρίαρχο **υποκειμενικό** κριτήριο στην αμερικανική νομολογία⁴⁷, εισαχθέν στη σχετική προβληματική με την ως άνω αναφερόμενη απόφαση Sorrels, εστιάζει στον

---

⁴² Υπάρχει και ένα περιορισμένο μέρος της αμερικανικής νομικής θεωρίας που απορρίπτει το συγκεκριμένο κριτήριο, θεωρώντας την προδιάθεση ένα φανταστικό και μη υπαρκτό μέγεθος, καθώς δυνητικά κάθε άτομο είναι προδιατεθειμένο να τελέσει αδικήματα. Το αν θα αξιοποιηθεί η αυτή η λανθάνουσα προδιάθεσή του δεν εξαρτάται από τον ίδιο αλλά από τα κίνητρα που θα προσφέρουν και την πίεση που θα ασκήσουν οι διοικητικές αρχές [Rebecca Roiphe, “*The Serpent Beguiled me: A History of Entrapment Defense*”, Seton Hall Law Review 33, no 2 (2003), σελ. 295 με περαιτέρω παραπομπές σε Ronald J. Allen και λοιπούς, *Clarifying Entrapment*, 89 J. Crim. L. & Criminology 407, 410-11 (1999)].

⁴³ Εκ προοιμίου σημειώνεται ότι το κριτήριο της προδιάθεσης ακολούθησε και το ΕΔΔΑ κατά την διαμορφωθείσα νομολογία του, το οποίο εμπλούτισε με περαιτέρω ενδείκτες προκειμένου να διαγιγνώσκει εάν συντρέχει παγίδευση ή νομότυπη ανακριτική διείσδυση.

⁴⁴ Jacqueline E. Ross, “*Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States*.” The American Journal of Comparative Law 62 (2014), σελ. 678 - 679.

⁴⁵ Αναλυτικά για τα σχετικά κριτήρια όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί και όπως παρατίθενται κατωτέρω οράτε σε Andrew Carlon, *Entrapment, Punishment and the Sadistic State*, Virginia Law Review 93, no 4 (June 2007), σελ. 1087 - 1094.

⁴⁶ Ενδεικτική νομολογία αποδοχής του συγκεκριμένου αντικειμενικού κριτηρίου, το οποίο εμφανίζεται και από διάθεση εξυπηρέτησης συγκεκριμένης σκοπιμότητας αλλαγής κατευθυνσης της αστυνομικής πρακτικής της εύκολης λύσης αποτελεί η απόφαση **People v. Barazza**, 591 P.2d 947 (California, 1979), προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/3d/23/675.html> και η απόφαση **Pascu v. State**, 577 P 2d, 1064 (Alaska 1978) προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://law.justia.com/cases/alaska/supreme-court/1978/3004-1.html>.

⁴⁷ Rebecca Roiphe, “*The Serpent Beguiled me: A History of Entrapment Defense*”, Seton Hall Law Review 33, no 2 (2003), σελ. 258 και 292.

καθ' ου η διείδυση⁴⁸, την οποία θεωρεί παγίδευση μόνο εφόσον ο δράστης στερείτο προδιάθεσης τέλεσης του αδικήματος⁴⁹. Εκτός από τα δύο προαναφερόμενα, υφίσταται και ένα τρίτο, υβριδικού χαρακτήρα, κριτήριο για την διάκριση παγίδευσης και νόμιμης διείδυσης όταν προβάλλεται ο σχετικός χαρακτηρισμός από μέρους του κατηγορούμενου, το οποίο κατ' ουσίαν αποτελεί σώρευση των όρων των δύο προηγούμενων, και απαιτεί για την αποδοχή του ισχυρισμού περί παγίδευσης τόσο την έλλειψη προδιάθεσης τέλεσης του υπό κρίση αδικήματος από μέρους του δράστη όσο και την υπερβολική πίεση από μέρους των κρατικών αρχών⁵⁰.

Παρατίθενται εν προκειμένω ορισμένα πρόσθετα ζητήματα από τη νομολογιακή εφαρμογή του ισχυρισμού περί παγίδευσης στις ΗΠΑ.

Ουσιώδης διαφοροποίηση της ανακριτικής διείδυσης στις ΗΠΑ σε σχέση με τον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο των κρατών - μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης

---

⁴⁸ “Under a subjective test [...] the outcome varies with each individual defendant’s state mind;”

⁴⁹ Χαρακτηριστική νομολογιακή αποτύπωση χρήσης του από τη νομολογία αποτελεί η απόφαση **Jacobson** (503 U.S. 540). Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Το έτος 1984 ο 56ετής αγρότης και βετεράνος του Βιετνάμ Keith Jacobson από την Νεμπράσκα είχε παραγγείλει ταχυδρομικώς δύο τεύχη του νόμιμου κατά τον χρόνον εκείνο περιοδικού “Bare Boys” (Γυμνά Αγόρια) από βιβλιοπωλείο για ενηλίκους στην Καλιφόρνια, τα οποία απεικόνιζαν γυμνά αγόρια εφηβικής και προεφηβικής ηλικίας χωρίς αυτά να εμπλέκονται σε σεξουαλικές σκηνές. Μετά την ψήφιση του Νόμου για την Προστασία της Παιδικής Ηλικίας του 1984 κρατικοί υπάλληλοι βρήκαν το όνομα του Jacobson στον κατάλογο πελατών του βιβλιοπωλείου και έκτοτε άρχισαν να του αποστέλλουν επιστολές, ερωτηματολόγια κ.ά., εμφανιζόμενοι ως μέλη ανύπαρκτων στην πραγματικότητα συλλόγων που δρούσαν υπέρ της ελευθερίας της έκφρασης στο γενετήσιο πεδίο (Αμερικανική Ηδονιστική Εταιρεία, Ινστιτούτο της Καρδιάς για ένα Καλύτερο Αύριο κ.λπ.). Απαντώντας στα ερωτηματολόγια αυτά, ο Jacobson εδήλωσε την προτίμησή του για τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις με ώριμους εφήβους ή μεταφήβους. Τελικώς και ύστερα από αλληλογραφία που διήρκεσε (με διακοπές) δύομιση έτη, ο Jacobson, αφού έλαβε κατάλογο που διαφήμιζε πορνογραφικά περιοδικά με νέα αγόρια, έδωσε παραγγελία για ένα τέτοιο περιοδικό με τον τίτλο “Boys Who Love Boys” (Αγόρια που Αγαπούν Αγόρια). Κατόπιν αυτού ο Jacobson συνελήφθη και καταδικάστηκε για παραβίαση του προαναφερόμενου Νόμου, αφού απορρίφθηκε ο υπερασπιστικός ισχυρισμός του (defence) ότι είχε παγιδευτεί. Η καταδίκη του επικυρώθηκε (κατά πλειοψηφίαν) από το Εφετείο (8ης Περιφέρειας). Το Αν. Δικαστήριο έκρινε (κατά πλειοψηφίαν) ότι ο ισχυρισμός του Jacobson ότι “παγιδεύτηκε” κατά την έννοια του νόμου ήταν βάσιμος, διότι η Εισαγγελία, η οποία, σημειωτέον, επί προβολής του ισχυρισμού αυτού από τον κατηγορούμενο φέρει εκείνη το βάρος να αποδείξει ότι ο τελευταίος ήταν προδιατεθειμένος να τελέσει το έγκλημα και δεν παγιδεύτηκε, δεν μπόρεσε να αποδείξει πέραν λογικής αμφιβολίας ότι ο κατηγορούμενος είχε την προδιάθεση να τελέσει την πράξη ανεξάρτητα από την δράση των κρατικών υπαλλήλων. Αντιθέτως, προέκυψε ότι, αν και ο Jacobson είχε κάποιες προσωπικές τάσεις, εν τούτοις αυτές δεν θα τον οδηγούσαν στην αξιόποινη παραβίαση του Νόμου με την παραγγελία παιδικής πορνογραφίας. Η υπό συζήτηση αξιόποινη συμπεριφορά του ήταν αποτέλεσμα σοβαρής πίεσεως από τους κρατικούς υπαλλήλους να δεχτεί να λάβει τέτοιο υλικό στο πλαίσιο, υποτίθεται, καμπάνιας υπέρ της ελευθερίας της εκφράσεως. Το Δικαστήριο επικατέστηκε την απόφασή του στην υπόθεση Sherman, όπου είχε διακηρύξει ότι «το Κράτος δεν επιτρέπεται να παίζει με την αδυναμία ενός αθώου προσώπου και να το παρασύρει να διαπράξει εγκλήματα, τα οποία άλλως, αν είχε αφεθεί ήσυχος, δεν πρόκειται ποτέ να επιχειρήσει». (Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠονΧρον 2001, σελ. 193· η ως άνω απόφαση είναι προσπελάσιμη και στον ιστότοπο <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/503/540/>).

⁵⁰ Νομολογιακή έκφανση στην γνωστή υπόθεση **Sherman v. United States**, 287 U.S. 435, 448 (1932), προσπελάσιμη και στον ιστότοπο <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/356/369/>.

αποτελεί το γεγονός ότι στις ΗΠΑ δεν απαιτείται καν εύλογη υπόνοια τέλεσης ενός εγκλήματος ώστε να ενεργοποιηθεί η διαδικασία της διείσδυσης. Επιπρόσθετα, δεν ισχύει η αρχή της επικουρικότητας του επαχθέστερου ανακριτικού μέσου, με αποτέλεσμα να μην απαιτείται να αποδειχθεί ότι δεν υφίσταντο άλλα ηπιότερα μέσα για την διεξαγωγή της έρευνας από την εν τέλει πραγματωθείσα ανακριτική διείσδυση⁵¹.

Εν γένει, η αμερικανική νομολογία όταν τίθεται ζήτημα σύγκρουσης με ατομικά δικαιώματα του καθ'ου η διείσδυση εμφανίζεται αρκετά διστακτική στο να αποφανθεί υπέρ των πρώτων⁵². Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτής της διστακτικότητας αποτελεί η απόφαση **Illinois v. Perkins**⁵³ στο πλαίσιο της οποίας δεν έγινε αποδεκτός ισχυρισμός περί παραβίασης του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση, παρά το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος είχε επανειλημμένα και ρητά δηλώσει ότι δεν επιθυμεί να καταθέσει επιβαρυντικά για τον ίδιο στοιχεία, με το επιχείρημα ότι η σχετική Πέμπτη Τροποποίηση του αμερικανικού Συντάγματος προστατεύει τον κατηγορούμενο μόνο από περιπτώσεις εξαναγκαστικής ώθησης σε αυτοενοχοποίηση, και όχι από περίπτωση παραπλάνησής του προς υποβολή ενοχοποιητικής δήλωσης. Μεγαλύτερη ευαισθησία δείχνει το Ανώτατο Δικαστήριο σε περιπτώσεις παραβίασης του δικαιώματος του καθ'ου η διείσδυση κατηγορούμενου να έχει κατάλληλη πρόσβαση σε συνήγορο κατά την Έκτη Τροποποίηση του Αμερικανικού Συντάγματος⁵⁴.

Σημαντική πλημμέλεια του αμερικανικού συστήματος της αστυνομικής διείσδυσης είναι ότι δεν προβλέπεται τιμώρηση της συμπεριφοράς των μυστικών

---

⁵¹ Jacqueline E. Ross, "Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States." *The American Journal of Comparative Law* 62 (2014), σελ. 675 - 676. Σε μία συγκριτική επισκόπηση με τα νομολογιακά δεδομένα επί του ζητήματος της παγίδευσης στην Ευρώπη, παρατηρείται ότι συνολικά στον Ευρωπαϊκό χώρο παρέχεται ευρύτερη και πιο δομημένη προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου που βρίσκονται σε συγκρουσιακή σχέση με την ανακριτική διείσδυση.

⁵² Οράτε ενδεικτικά την απόφαση **Hoffa v. United States**, 385 U.S. 293 (1966) στο πλαίσιο της οποίας το Ανώτατο Δικαστήριο θεώρησε ότι δεν παραβιάζεται το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή του καθ'ου η διείσδυση, μετερχόμενο την υπερβατική σκέψη ότι ο τελευταίος αναλαμβάνει τον κίνδυνο, όταν αποκαλύπτει πληροφορίες αναφορικά με τον εαυτό του, να συνομιλεί με μυστικό πράκτορα, με τον ίδιο τρόπο που αναλαμβάνει τον κίνδυνο να τον προσβάλει κάποιος συνεργαζόμενος μαζί του εγκληματίας (προσπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://www.oyez.org/cases/1966/32>). Η σκέψη αυτή ωστόσο παραβλέπει προφανώς ότι το Κράτος οφείλει να απέχει από ενέργειες παραπλάνησης.

⁵³ 496 U.S. 292 (1990) (προσπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://www.oyez.org/cases/1989/88-1972>).

⁵⁴ Έτσι στην **Massiah v. United States**, 377 U.S. 201 (1964) (προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://www.oyez.org/cases/1963/199>).

πρακτόρων που υπερβαίνουν τα εσκαμμένα σε πλήρη αντίθεση με τον ευρωπαϊκό χώρο⁵⁵.

Ένα άλλο προβληματικό σημείο του αμερικανικού συστήματος αποτελεί το γεγονός πως ο προβαλλόμενος από τον κατηγορούμενο, ισχυρισμός περί παγίδευσης είτε θα οδηγήσει σε απαλλαγή αυτού είτε όχι και δεν μπορεί να αξιολογηθεί στο πλαίσιο επιμέτρησης της ποινής. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα, εν αντιθέσει με αρκετές ευρωπαϊκές έννομες τάξεις όπως η Γερμανία και η Ιταλία, σε περίπτωση συνδρομής του στοιχείου της προδιάθεσης εγκληματικής συμπεριφοράς, η οποία συρρέει με την υπερβατική συμπεριφορά και την υπερβολική πίεση από μέρους των διεισδύοντων μυστικών πρακτόρων, ο κατηγορούμενος να μην μπορεί να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης ούτε σε επίπεδο επιμέτρησης ποινής, δηλαδή να μην δύναται καν να του αναγνωριστεί το ελαφρυντικό της εξτρεμιστικής δράσης των κρατικών οργάνων ακόμα και εάν ο ίδιος πράγματι ήταν προδιατεθειμένος να πραγματοποιήσει το έγκλημα⁵⁶.

Γενικότερα, παρά το γεγονός ότι ζητήματα παγίδευσης έχουν τεθεί με μεγαλύτερη ένταση και σε παλαιότερο χρόνο στις ΗΠΑ σε σχέση με την Ευρώπη, δεν έχουν αναπτυχθεί τα ίδια αντακλαστικά ώστε να παρέχονται επαρκείς εγγυήσεις προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων τόσο του κατηγορούμενου όσο και τρίτων προσώπων, έλλειμα που αναδεικνύεται με μεγαλύτερη ένταση ιδιαίτερα μετά τις εκπτώσεις προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων που λαμβάνουν χώρα στην μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 αμερικανική κοινωνία, όπου το δόγμα της εσωτερικής ασφάλειας κυριαρχεί⁵⁷.

(β) Ηνωμένο Βασίλειο και λοιπά κράτη της πρώην Κοινοπολιτείας

---

⁵⁵ “[...] *criminal prohibitions do not generally apply to reasonable enforcement actions by officers of the law*” (**Brogan v. United States**, 522 U.S. 398 (1998) (<https://www.oyez.org/cases/1997/96-1579>)).

⁵⁶ Jacqueline E. Ross, “*Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States*.” *The American Journal of Comparative Law* 62 (2014), σελ. 682.

⁵⁷ Είναι χαρακτηριστικό ότι πριν την 11-09-2001 και τα γεγονότα της επίθεσης στο World Trade center στην Νέα Υόρκη, όταν ετίθετο ζήτημα παγίδευσης, σε αρκετές περιπτώσεις ετίθετο ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος της ελευθερίας του λόγου και του συναθροίζεσαι, όταν στο πλαίσιο αστυνομικής διείσδυσης, μυστικοί πράκτορες εισέρχονταν στο εσωτερικό πολιτικών και θρησκευτικών οργανώσεων (ιδίως σε πόλεις όπως η Νέα Υόρκη και το Λος Άντζελες) χωρίς επαρκείς ενδείξεις πραγμάτωσης κάποιου αδικήματος. Τέτοιου είδους μαζικιστική προσέγγιση των ως άνω δικαιωμάτων σιωπηρά εγκαταλείφθηκε μετά την 9^η Σεπτεμβρίου του 2001 (Jacqueline E. Ross, “*Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States*”, *The American Journal of Comparative Law* 62 (2014), σελ. 676 - 677).

Στην **Αγγλία** το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στις συνέπειες της αθέμιτης παγίδευσης για την δικαιοσύνη της μετέπειτα ποινικής διαδικασίας. Το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει την δράση των αστυνομικών οργάνων κατά την διενέργεια των ανακριτικών τους ενεργειών διέπεται όσον αφορά την Αγγλία και την Ουαλία από το Νόμο Αστυνομικών και Ποινικών Αποδείξεων του 1984 (Police and Criminal Evidence Act - εν συντομία PACE)⁵⁸. Ο ισχυρισμός περί παγίδευσης⁵⁹ αναγνωρίζεται ως υπερασπιστικός ισχυρισμός σε περιπτώσεις αθέμιτης διεύθυνσης⁶⁰, δεν οδηγεί όπως συμβαίνει στις ΗΠΑ σε απαλλαγή του κατηγορούμενου⁶¹ αλλά έχει διαφορετικές έννομες συνέπειες⁶².

Όπως και στις ΗΠΑ, η πρωταρχική απάντηση των δικαστηρίων σε προβαλλόμενους περί παγίδευσης ισχυρισμούς, στηριζόταν σε μία ηθική βάση. Χαρακτηριστική είναι το σχόλιο του δικαστή Fraser στο πλαίσιο της απόφασης **R. vs Sang** (1980), AC 402, 446⁶³, ο οποίος προκειμένου να αιτιολογήσει την δικανική του σκέψη του ότι ο ισχυρισμός περί παγίδευσης δεν δύναται να οδηγήσει σε πλήρη απαλλαγή του κατηγορούμενου από την επαπειλούμενη ποινή ανέφερε: «*όταν η Έυα, κατηγορούμενη ότι έφαγε το μήλο, απάντησε ότι το φίδι με εξαπάτησε, η δικαιολογία αυτή ήταν κυρίως ισχυρισμός για μείωση της ποινής και όχι πλήρη άμυνα*». Με την ως

⁵⁸ Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, ο.π., σελ. 164.

⁵⁹ Αναφορικά με το τί συνιστά παγίδευση στο πλαίσιο της εξεταζόμενης έννομης τάξης, απάντηση σαφή έχει παράσχει ο Δικαστής Nicholls στην υπόθεση **R v. Looseley and Attorney-General's Reference [2001] 1 WLR 2000**, ο οποίος ανέφερε ότι το κράτος δεν θα πρέπει να ωθεί τους πολίτες στο έγκλημα μέσω των οργάνων του και στη συνέχεια να τους διώκει για τις πράξεις στις οποίες το ίδιους του εξώθησε (προσεπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://publications.parliament.uk/pa/ld200102/ldjudgmt/jd011025/loose-1.htm>).

⁶⁰ Η οποία (ανακριτική διεύθυνση), όπως και στο πλαίσιο της έννομης τάξης των ΗΠΑ, μπορεί να λάβει χώρα και για απλές παραβατικές συμπεριφορές εκτός του πλαισίου της οργανωμένης εγκληματικότητας (Παπαδημητράκης Γ., *Η έννοια της «παγίδευσης» του κατηγορουμένου από τις αρχές στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο και οι συνέπειές της*, ΠοινΔικ 2003, σελ. 1366 επ.).

⁶¹ Δίχως τούτο να συνεπάγεται αυτομάτως και τράση των δικαιωμάτων του κατηγορούμενου ή προσβολή της δικαιοσύνης της ποινικής διαδικασίας (Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, ο.π., σελ. 174).

⁶² “[.....] *There is no defence of entrapment in English law*» (**R v Sang [1980] AC 402**).

⁶³ Προσεπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8ca60d03e7f57ecd786>. Η υπόθεση αφορούσε σε πέντε διακριτές περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Στην περίπτωση αυτή το Ανώτατο Δικαστήριο της Αγγλίας είχε να απαντήσει στον ισχυρισμό του κατηγορουμένου ότι το δικαστήριο της ουσίας, όφειλε να μην λάβει υπόψη του τα στοιχεία που καταδείκνυαν την διάπραξη του εγκλήματος, εφόσον αποδείχθηκε ότι η τέλεσή του αδικήματος είχε υποκινηθεί από agent provocateur. Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε τις αιτιάσεις του κατηγορουμένου, χρησιμοποιώντας δύο επιχειρήματα. Το πρώτο ήταν ότι το δικαστήριο μπορούσε να εξαιρέσει την χρήση αποδεικτικών μέσων, τα οποία είχαν αποκτηθεί μετά την διάπραξη του εγκλήματος και όχι κατά την διάρκεια που τούτο τελείται. Το δεύτερο ήταν ότι η παγίδευση (entrapment) δεν αναγνωρίζεται στο αγγλικό δίκαιο, ως λόγος που μπορεί να επηρεάσει την ποινική ευθύνη του προσώπου, εν αντιθέσει όπως αναφέρθηκε ανωτέρω με τις ΗΠΑ (Παπαδημητράκης Γ., ο.π.).

άνω απόφαση νομολογήθηκε ότι η παγίδευση μόνο ως λόγος μείωσης της ποινής δύναται να λειτουργήσει⁶⁴.

Αλλαγή πλεύσης της αγγλικής νομολογίας επήλθε με την απόφαση **R v. Looseley and Attorney-General's**⁶⁵ στο πλαίσιο της οποίας έγινε δεκτό ότι η απαγορευμένη παγίδευση⁶⁶ του κατηγορούμενου πρέπει να οδηγεί σε παύση της ποινικής δίκης και συνακόλουθα της εις βάρος του ποινικής δίωξης (stay of the proceedings)⁶⁷. Ως δικαιολογητική βάση επέλευσης της συγκεκριμένης συνέπειας έχει διατυπωθεί η θέση, ότι σε ορισμένες περιπτώσεις παγίδευσης, οι μετερχόμενες από τους μυστικούς πράκτορες τεχνικές καθιστούν την άσκηση και την συνέχιση των ποινικών διαδικασιών εις βάρος των κατηγορούμενων, «προσβολή προς την κοινή συνείδηση»⁶⁸. Έτερη δικονομικού χαρακτήρα συνέπεια σε περιπτώσεις παγίδευσης δύναται να αποτελέσει ο αποκλεισμός αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποτελούν προϊόντα της παράνομης δράσης των αστυνομικών-προβοκατόρων σύμφωνα με τα οριζόμενα άρθρο 78 του Νόμου για την Αστυνομία και την Ποινική Απόδειξη (Police and Criminal Evidence Act [P.A.C.E.] του έτους 1984⁶⁹ (exclusion of evidence).

Κρίσιμο είναι να παρατεθούν ορισμένες ενδείξεις που συμβάλλουν στην διάκριση παγίδευσης και νομότυπης δράσης των αστυνομικών οργάνων όπως

⁶⁴ Dan. Squires, "The Problem with Entrapment." Oxford Journal of Legal Studies 26, no. 2 (2006): 352, διαθέσιμο και στον ιστότοπο: <http://www.jstor.org/stable/3877020>.

⁶⁵ [2001] 1 WLR 2000.

⁶⁶ Ως προς το πότε συντελείται παγίδευση του κατηγορούμενου, το Δικαστήριο και συγκεκριμένα ο Lord Nicholls δέχθηκε ότι όταν το Κράτος δια των πρακτόρων του κάνει κάτι περισσότερο από το να παρουσιάζει απλά μία εξέχουσα ευκαιρία τέλεσης εγκλήματος για τον κατηγορούμενο, τότε στοιχειοθετείται παγίδευση (D. Sleight, *The law regarding entrapment*, The Law Society Gazette, 24-06-2010).

⁶⁷ Για να συντελεστεί η μεταβολή της συγκεκριμένης νομολογίας σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και ο διάλογος μεταξύ ΕΔΔΑ και Ανώτατου Δικαστηρίου και ιδίως η απόφαση Teixeira di Castro (1999) (Dan. Squires, "The Problem with Entrapment." Oxford Journal of Legal Studies 26, no. 2 (2006): 352, διαθέσιμο και στον ιστότοπο: <http://www.jstor.org/stable/3877020>).

⁶⁸ **R v Latif [1996] 1 WLR 104**, όπου ο Δικαστής Steyn υπογράμμισε ότι: "the court should exercise its jurisdiction to stay proceedings on the grounds of entrapment, where the judge considers that the bringing of the prosecution 'amounts to an affront to the public conscience". Η ως άνω απόφαση είναι προσπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8da60d03e7f57ece7fa>.

⁶⁹ Το δικαστήριο έχει την διακριτική εξουσία να αποκλείσει αποδείξεις στις οποίες προτίθεται να στηριχθεί η κατηγορούσα αρχή, εάν κρίνει, συνεκτιμώντας όλες τις περιστάσεις συμπεριλαμβανομένων και των περιστάσεων υπό τις οποίες αποκτήθηκε το επίμαχο αποδεικτικό μέσο, ότι η χρήση τους στην δίκη θα επηρέαζε αρνητικά την δικαιοσύνη (fairness) της διαδικασίας σε τέτοιο βαθμό, ώστε το δικαστήριο να οφείλει να τις αποκλείσει. Τέτοιον (αρνητικό) επηρεασμό της δικαιοσύνης της διαδικασίας γίνεται δεκτό ότι μπορεί να προκαλέσει η χρησιμοποίηση αποδεικτικού μέσου, για την απόκτηση του οποίου παραβιάστηκαν σοβαρά οι κανόνες που προστατεύουν τα δικαιώματα των υπόπτων (Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 193).

καθορίστηκαν στην ως άνω απόφαση **R v. Looseley and Attorney-General's** και συγκεκριμένα:

- (i) Το εάν ο διεισδύων πράκτορας πραγματοποίησε κάτι παραπάνω από το να προσφέρει μία δελεαστική ευκαιρία τέλεσης εγκλήματος στον δράστη.
- (ii) Εάν υπήρχε λόγος για την συγκεκριμένη επιχείρηση διείσδυσης ή εάν επρόκειτο για ενέργεια εμφορούμενη από προσωπικά κίνητρα.
- (iii) Το βαθμό πίεσης που ασκήθηκε στον κατηγορούμενο (επί παραδείγματι με επανειλημμένες προσφορές).
- (iv) Το παρελθόν και τη γενικότερη προσωπικότητα του δράστη.

Αξίζει να σημειωθεί επιγραμματικά, ότι στην Αγγλία είναι αρκετά διαδεδομένη και η πρακτική μυστικών ερευνών που προσομοιάζουν σε αστυνομική διείσδυση, από ιδιώτες και συνήθως δημοσιογράφους εφημερίδων. Τέτοια ήταν η περίπτωση στην υπόθεση **R v Shannon**⁷⁰, η οποία αφορούσε σε παγίδευση από ρεπορτερ που παρίστανε τον Σείχη - ενδιαφερόμενο για την αγορά ναρκωτικών ουσιών όσο και στην υπόθεση του **Edward Terry** ενώπιον του Basildon Crown Court, ο οποίος καταδικάστηκε για διακίνηση μικροποσότητας κοκαΐνης σε ιδιώτη δημοσιογράφο, ο οποίος δρούσε εν κρυπτώ⁷¹. Στις περιπτώσεις αυτές, συνήθως δεν θεωρείται ότι υφίσταται παγίδευση, καθώς οι ιδιώτες δεν έχουν αντίστοιχη υποχρέωση παράλειψης ενεργειών που δύνανται να πυροδοτήσουν την τέλεση ενός εγκλήματος, όπως οι κρατικοί υπάλληλοι⁷².

Ως συμπέρασμα πρέπει να επισημανθεί ότι σαφής δογματική για τις συνέπειες της παγίδευσης τόσο σε δικονομικό όσο και σε ουσιαστικό επίπεδο δεν υφίσταται, αν και μετά την απόφαση **R v. Looseley and Attorney-General's** και εξής παρέχεται δραστικότερη προστασία στον καθ' ου η παγίδευση με την ενδεχόμενη παύση των εις βάρος του ποινικών διαδικασιών ή/και τον αποκλεισμό των προερχόμενων από αθέμιτη παγίδευση αποδεικτικών στοιχείων.

---

⁷⁰ [2000] EWCA Crim 1535, [2001] 1 Cr App R 168, προσπελάσιμη η περίληψη της ως άνω απόφασης και στον ιστότοπο: <https://swarb.co.uk/regina-v-shannon-also-known-as-alford-cacd-11-oct-2000/>.

⁷¹ Η συγκεκριμένη υπόθεση έλαβε μεγάλη δημοσιότητα στην Αγγλία καθώς αφορούσε τον πατέρα του αρχηγού της ποδοσφαιρικής ομάδας Chelsea F.C. και της Εθνικής Αγγλίας, John Terry (D. Sleight, *The law regarding entrapment*, The Law Society Gazette, 24-06-2010).

⁷² Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, ο.π.: στην νομολογιακή αυτή τάση ισχυρό ρόλο διαδραμάτισε και το ΕΔΔΑ με την απόφασή του στην υπόθεση Shannon όπως θα αναλυθεί κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.ΙΙΙ.

Όσον αφορά την διαχείριση του ζητήματος της παγίδευσης στον **Καναδά**, σημεία νομολογιακής αναφοράς αποτελούν οι αποφάσεις **R v Amato**⁷³ και **R v Mack**⁷⁴. Στο πλαίσιο των δύο αυτών αποφάσεων θεωρήθηκε ότι παγίδευση μπορεί να ανακύψει είτε στην περίπτωση που τα αστυνομικά πρόσωπα δρουν εναντίον ενός προσώπου χωρίς εύλογες υπόνοιες ότι το τελευταίο έχει πραγματώσει ή θα πραγματώσει κατά την αναμενόμενη πορεία των πραγμάτων εγκληματική συμπεριφορά, είτε στην περίπτωση που ακόμα και αν υφίστανται εύλογες υπόνοιες η διεξαγωγή της μυστικής έρευνας είναι κακόπιστη και στην ουσία προκαλεί την τέλεση του αδικήματος.

Για την διαπίστωση συνδρομής ή όχι ενδεχόμενης παγίδευσης με την έννοια που αναλύθηκε ανωτέρω τα καναδικά δικαστήρια μετέρχονται κριτήριο που εμπεριέχει τόσο υποκειμενικά όσο και αντικειμενικά στοιχεία. Επεξηγηματικά, εξετάζεται καταρχήν ο τρόπος διεξαγωγής της μυστικής έρευνας - διεΐσδυσης (αντικειμενική διάσταση) και σε ένα δεύτερο επίπεδο εάν η μυστική έρευνα είχε ως βάση την ύπαρξη ευλόγων υπονοιών εις βάρος του καθ' ου (υποκειμενική διάσταση)⁷⁵.

Οι προαναφερόμενες αποφάσεις δημιούργησαν ένα πλαίσιο αυξημένης προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων του καθ' ου η παγίδευση, με αποτέλεσμα στην υπόθεση Barnes⁷⁶ να προκύψει περιορισμός της συγκεκριμένης τάσης⁷⁷. Στην

⁷³ 1982, 2 SCR 418, 140 DLR (3d) 405 (προσπελάσιμη και στον ιστότοπο <https://canliiconnects.org/en/summaries/34285>.) Στην συγκεκριμένη απόφαση θεωρήθηκε ότι ζήτημα αθέμιτης αστυνομικής δράσης τίθεται μόνο εάν η τελευταία υπήρξε τόσο ανέντιμη που διαβρώνει την ιδέα της Δικαιοσύνης (Μαγγανάς, *Τα αστυνομικά τεχνάσματα και η αντιμετώπισή τους από τα καναδικά δικαστήρια*, ΠοινΧρον 1996, σελ. 175).

⁷⁴ 1988, 2 SCR 903, 90 NR 173 (προσπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/391/index.do>).

⁷⁵ Δεν εξετάζεται ολωσδιόλου, σε αντίθεση για παράδειγμα με τις ΗΠΑ, η ενδεχόμενη προδιάθεση του δράστη (Brendon Murphy και John Anderson, “*After the Serpent Beguiled me: Entrapment and Sentencing in Australia and Canada*”, *Queen’s Law Journal* 39, no 2 (Spring 2014) σελ. 627 - 628).

⁷⁶ [1991] 1 SCR 449. Προσπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/732/index.do>

⁷⁷ Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Αστυνομικός συμμετείχε σε μία επιχείρηση «εικονικής αγοράς» (achat bidon) της αστυνομίας του Vancouver. Γενικά, στις επιχειρήσεις αυτού του είδους, αστυνομικοί με πολιτική περιβολή προσπαθούν ν’ αγοράσουν ναρκωτικά από άτομα τα οποία πιστεύουν ότι συμμετέχουν στην πώληση των ουσιών αυτών. Σε περίπτωση επιτυχίας της προσπάθειας, το άτομο συλλαμβάνεται άμεσα. Η συγκεκριμένη επιχείρηση αφορούσε την περιοχή του Granville Mail που περιλαμβάνει 6 τετράγωνα της οδού Granville. Την ημέρα της σύλληψης, η αστυνομικός πλησίασε τον κατηγορούμενο και ένα φίλο του που κατευθυνόταν προς την οδό Granville. Στην κατάθεσή της δήλωσε ότι πλησίασε τον κατηγορούμενο και το φίλο του διότι είχε τη «διαίσθηση, την προαίσθηση ότι είχαν ίσως ναρκωτικά στην κατοχή τους». Πίστευε ότι οι δύο φίλοι συμφωνούσαν γενικά με την περιγραφή που είχε στο μυαλό της για τα πρόσωπα που αναμιγνύονταν σ’ αυτό το εμπόριο. «Είχα μια προαίσθηση» είπε ότι συμφωνούσαν με τα γενικά κριτήριά μου. Έβγαζα για άτομα φύλου αρσενικού που χαζεύουν μ’ έναν αέρα ανέμελο και ύφος χαμένο, που φορούν πανταλόνια jeans, σακάκι jean ή δερμάτινο, παπούτσια αθλητικά τένις ή μαύρες μπότες και έχουν

συγκεκριμένη περίπτωση, εφαρμόζοντας τα ίδια ως άνω αναφερόμενα κριτήρια, το Δικαστήριο κατέληξε σε διαφορετικό συμπέρασμα θεωρώντας, βασιζόμενο κυρίως σε στατιστικά στοιχεία, ότι στην συγκεκριμένη περιοχή που διενεργήθηκε η τεχνική της παγίδευσης, ήτοι στο Granville Mail του Vancouver είναι συνήθης πρακτική η αγοραπωλησία ναρκωτικών ουσιών⁷⁸.

Στην **Αυστραλία**, το κυρίαρχο κριτήριο, το οποίο μετέρχονται οι δικαστικές αρχές προκειμένου να διαγνώσουν εάν υφίσταται παγίδευση, είναι σχεδόν ολοκληρωτικά αντικειμενικό, αποτελούμενο από ορισμένες επιμέρους ενδείξεις τις οποίες εξετάζει επί τη βάση μίας πλειοτιμικής ανάλυσης (fuzzy analysis). Αυτό που εξετάζουν επομένως τα αυστραλιανά δικαστήρια είναι εάν η αστυνομική έρευνα που διεξήχθη εν κρυπτώ προσβάλλει ή όχι το αίσθημα δικαιοσύνης, εάν τραυματίζει ή όχι την εμπιστοσύνη των πολιτών στην διοίκηση⁷⁹.

Όσον αφορά τις συνέπειες σε ενδεχόμενη διάγνωση αθέμιτης παγίδευσης στον Καναδά, μπορεί να προκληθεί παύση της ποινικής δίωξης, η οποία ωστόσο σε αντίθεση με το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι διακριτή διαδικασία που έπεται της διαδικασίας διάγνωσης της ενοχής του δράστη. Όσον αφορά δε την Αυστραλία, κυρίαρχο αποκαταστατικό μέτρο σε περίπτωση στοιχειοθέτησης παγίδευσης είναι ο αποκλεισμός των αποδεικτικών στοιχείων που έχουν προκύψει εξαιτίας αυτής.

Μία σύντομη αναφορά αξίζει στον χειρισμό του ισχυρισμού περί παγίδευσης στην **Σιγκαπούρη** και στην **Νότια Αφρική**, καθόσον παρότι της ακολουθίας του

τάση να κοιτάζουν εξονυχιστικά τους διαβάτες». Η αστυνομικός δεν στηρίχθηκε σε άλλα στοιχεία για να περάσει στο τέχνασμα. Πλησίασε τον κατηγορούμενο και τον ρώτησε αν έχει «χόρτο». Εκείνος απάντησε αρνητικά και τότε ο φίλος του του είπε: «Θέλει χόρτο». Ο κατηγορούμενος και πάλι απάντησε αρνητικά. Μπροστά στην **επιμονή** της αστυνομικού, ο κατηγορούμενος δέχθηκε τελικά να της πουλήσει μια μικρή ποσότητα κάνναβης για 15 δολάρια. Μετά από λίγο η αστυνομία τον συνέλαβε και κατέσχε πάνω του μικρές ποσότητες χασίς. Ο κατηγορούμενος κρίθηκε ένοχος εμπορίας ναρκωτικών. Αν και παραδέχθηκε ότι πούλησε ποσότητα ναρκωτικών στην αστυνομικό, υποστήριξε ότι οι διαδικασίες εναντίον του έπρεπε να σταματήσουν γιατί υπήρξε θύμα «αστυνομικού τεχνάσματος» αφού δεν είχε καμία πρόθεση να πουλήσει ναρκωτικά τη μέρα εκείνη αλλά λυπήθηκε την αστυνομικό. Αν πούλησε το έκανε μόνο και μόνο επειδή ο φίλος του ήθελε να γνωρίσει μια κοπέλα και θεώρησε ότι με τον τρόπο αυτό θα έκανε κάποια γνωριμία (Μαγγανάς, *Τα αστυνομικά τεχνάσματα και η αντιμετώπισή τους από τα καναδικά δικαστήρια*, ΠοινΧρον 1996, σελ. 175).

⁷⁸ Η διενέργεια συγκεκριμένης έρευνας με στόχευση σε συγκεκριμένες περιοχές ή ομάδες αποτελεί αστυνομική τακτική που ακολουθείται και στην Αγγλία (Kent Roach, “*Entrapment and Equality in Terrorism Prosecutions: A Comparative Examination of North American and European Approaches*” Mississippi Law Journal 80, no. 4, Summer 2011, σελ. 1483 - 1484).

⁷⁹ Brendon Murphy και John Anderson, “*After the Serpent Beguiled me: Entrapment and Sentencing in Australia and Canada*”, Queen’s Law Journal 39, no 2 (Spring 2014) σελ. 628 - 629.

κοινού δικαίου, ως πρώην αποικίες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, απορρίπτουν εν συνόλω ενδεχόμενο ισχυρισμό περί παγίδευσης εκ μέρους των κατηγορούμενων⁸⁰.

Εύκολα διαπιστώσιμο εκ της ανωτέρω ανάλυσης είναι το εξής. Είναι τέτοια η πολυπλοκότητα και η ένταση των ζητημάτων που ανακύπτουν από την ανακριτική τεχνική της διείσδυσης - παγίδευσης ώστε ακόμα και σε έννομες τάξεις με κοινή νομική παράδοση και με παρόμοια οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική κατάσταση, όπως αυτές του κοινού δικαίου, παρατηρούνται ουσιώδεις διαφοροποιήσεις τόσο ως προς τον τρόπο δικονομικού χειρισμού της παγίδευσης όσο και ως προς την μεθοδολογία διάγνωσής της.

(γ) Ευρώπη⁸¹

Αφετηρία της παρούσας υποενότητας αποτελεί η εξέταση του ζητήματος στο πλαίσιο της **γερμανικής έννομης τάξης** αφενός λόγω της γειννιάσής της με την ελληνική αφετέρου λόγω της σημαντικής επιρροής που εμφανίζει για τον ευρύτερο χώρο του ηπειρωτικού δικαίου.

Ως προς την απόδοση της έννοιας της παγίδευσης στην γερμανική έννομη τάξη, ταυτίζεται κατά το μάλλον ή το ήττον με τις προσεγγίσεις που έχουν παρατεθεί ανωτέρω. Έτσι, ως παγίδευση νοείται η υποκίνηση ενός ατόμου στην πραγμάτωση ενός εγκλήματος, το οποίο είτε δεν είχε βούληση να πραγματώσει καθόλου είτε είχε την προδιάθεση να πραγματώσει μία ελαφρύτερη μορφή αυτού, από εκείνη στην οποία παρακινήθηκε⁸². Η συμμετοχή του μυστικού πράκτορα με οιοδήποτε τρόπο στην εγκληματική ενέργεια απαγορεύεται⁸³.

Ως προς τις συνέπειες της αθέμιτης παγίδευσης, η πρωταρχική και κυρίαρχη μέχρι και προσφάτως θέση της γερμανικής νομολογίας⁸⁴ συνίστατο στο ότι τυχόν

---

⁸⁰ Dru Stevenson, *Entrapment and Terrorism*, Boston College Law Review 49, no 1 January 2008, σελ. 155 - 156.

⁸¹ Για τις ανάγκες της παρούσας, ο όρος χρησιμοποιείται όχι με την γεωγραφική του σημασία αλλά ως ο χώρος των κρατών - μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα οποία δεσμεύονται από την ΕΣΔΑ (οράτε για την σύνθεση αυτού τον ιστότοπο: <https://www.coe.int/el/web/about-us/our-member-states>).

⁸² Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, “*Tatprovokation*” – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 497. Σαφές δόγμα για τον καθορισμό της έννοιας ωστόσο δεν υφίσταται παρά μόνο αποσπασματική χρήση κριτηρίων διάγνωσης αυτής.

⁸³ Jacquelin E. Ross, *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*, The American Journal of Comparative Law, Summer 2007, Vol. 55, No 3, σελ. 540.

⁸⁴ Όπως αυτή αποτυπώθηκε με την απόφαση του Γερμανικού Ακυρωτικού της 23.5.1984.

στοιχειοθέτηση παγίδευσης υποχρεώνει το δικαστήριο να μειώσει ουσιωδώς την ποινή του κηρυχθέντος ενόχου κατηγορουμένου και μάλιστα κάτω του ορίου εκείνου που θα αντιστοιχούσε στον βαθμό της ενοχής του⁸⁵, ακόμα και αν εκείνος ήταν προδιατεθειμένος να τελέσει το αδίκημα⁸⁶, αλλά δεν μπορεί να φτάσει στο σημείο να δημιουργήσει απόλυτο δικονομικό κώλυμα περαιτέρω εξέλιξης της ποινικής διαδικασίας⁸⁷, όπως συμβαίνει στο Ηνωμένο Βασίλειο επί παραδείγματι⁸⁸. Έτερη θέση της γερμανικής θεωρίας συνίστατο στην πρόταση η διενέργεια αθέμιτης παγίδευσης να οδηγεί σε αποκλεισμό των εξ αυτής αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων⁸⁹. Τη λύση αυτή πρότεινε ως μέτρο αποκατάστασης της τρωθείσας νομιμότητας και το ΕΔΔΑ⁹⁰. Μία μειοψηφούσα θέση της γερμανικής θεωρίας κυρίως από το Roxin διατυπωμένη, συνίστατο στην απόδοση ίσων ευθυνών για την αξιόποινη πράξη που αποτέλεσε προϊόν παγίδευσης και για τον δράστη και για τον

---

⁸⁵ Ως ένα είδος αποζημίωσης της παγίδευσης που υπέστη (Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, “*Tatprovokation*” – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 501.

⁸⁶ Jacquelin E. Ross, *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*, The American Journal of Comparative Law, Summer 2007, Vol. 55, No 3, σελ. 555 – 558. Αξίζει να σημειωθεί δε, ότι στην γερμανική έννομη τάξη κατά την προγενέστερη νομολογία, ακόμα και η νομότυπη διείσδυση, μέσω της διεκπεραίωσης απλών καθηκόντων, οδηγούσε σε αναλογική μείωση της ποινής του δράστη με το σκεπτικό ότι δράστης ο οποίος χρειάζεται βοήθεια, ήτοι την συνδρομή του μυστικού πράκτορα, για να πραγματοποιήσει ένα αδίκημα διέπεται από μικρότερο βαθμό ενοχής.

⁸⁷ Ι. Βουλέλη, *Νομολογιακές εξελίξεις για την αστυνομική παγίδευση*, ΠοινΔικ 2017, σελ. 142 επ.

⁸⁸ Ως βασικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης θέσης αναφέρεται η παροχή ενός σημαντικού περιθωρίου εκτίμησης στον δικαστή να κρίνει in concreto την κάθε περίπτωση και να προσαρμόσει τη ποινή στις περιστάσεις της παγίδευσης που πραγματοποιήθηκε. Το γεγονός ότι έλαβε χώρα όμως κάποιο έγκλημα, έστω και προϊόν παγίδευσης δεν μπορεί να αγνοηθεί. Από την άλλη μεριά, τα βασικά μειονεκτήματα της συγκεκριμένης θέσης συνίστανται στα ακόλουθα: α) δεν υπάρχει σαφής διαφοροποίηση ανάμεσα στην μεταχείριση της αποδεκτής και της μη αποδεκτής παγίδευσης (μεγάθη αντίστοιχα της νομότυπης διείσδυσης και της αθέμιτης παγίδευσης όπως αναλύθηκαν υπό Κεφάλαιο 1.1 ανωτέρω). Η μείωση της ποινής λαμβάνει χώρα και στις δύο περιπτώσεις, με αποτέλεσμα να μη αποδίδεται η δέουσα σημασία στην περίπτωση της αθέμιτης παγίδευσης· β) με την εξεταζόμενη λύση, αποσυνδέεται η μείωση της ποινής, αλλά και η ποινή ως μέγεθος από την προσωπικότητα και την εγκληματική πράξη του κατηγορούμενου και αξιολογείται σε συνάρτηση με ένα εξωτερικό μέγεθος και συγκεκριμένα σε σχέση με τον τρόπο διενέργειας της αστυνομικής έρευνας, που δεν θα έπρεπε να επηρεάζει ωστόσο την ποινή (Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, “*Tatprovokation*” – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 502 - 503).

⁸⁹ Έχει επισημανθεί ωστόσο, ότι η συγκεκριμένη λύση αφενός δεν συμβαδίζει με το γερμανικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (και την προβλεπόμενη εκεί διάκριση μεταξύ απαγορεύσεων κτήσης και αξιοποίησης), αφετέρου δεν ικανοποιεί επαρκώς τον κατηγορούμενο που παγιδεύτηκε. Προτιμότερη θα ήταν η λύση να θεωρηθεί η παγίδευση ως κώλυμα περαιτέρω συνέχειας της ποινικής διαδικασίας. Κατ’ αυτό το τρόπο, επέρχονται όμοια αποτελέσματα με τον αποκλεισμό των απαγορευμένων αποδεικτικών μέσων, ενώ ταυτόχρονα αποφεύγεται η τρώση της ηθικής υπόληψης του κατηγορούμενου με την υποβολή του στη βάση της ποινικής διαδικασίας (Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, “*Tatprovokation*” – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 503 – 505). (Ι. Βουλέλη, ο.π.).

⁹⁰ Furcht κατά Γερμανίας της 23-10-2014, Σκέψη 64.

μυστικό πράκτορα, πλην όμως δεν έχει επικρατήσει ούτε σε θεωρητικό ούτε σε νομολογιακό επίπεδο⁹¹.

Η γερμανική νομολογία και ιδίως το Γερμανικό Ακυρωτικό αποδείχθηκε δεκτικό, σε διάλογο με το ΕΔΔΑ και υιοθέτησε ορισμένες από τις θέσεις του, ενέργεια που προκάλεσε συνολική αναδιαμόρφωση της γερμανικής νομολογίας. Ουσιώδη επιρροή στην μεταβολή αυτή προκάλεσε η απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση **Furcht κατά Γερμανίας της 23-10-2014**⁹². Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν συνοπτικά ως εξής:

Το 2007 με δικαστική απόφαση εκκίνησε αστυνομική επιχείρηση που σκοπό είχε την αποκάλυψη του S. και πέντε ακόμη υπόπτων (σε βάρος των οποίων είχε προηγουμένως διενεργηθεί έρευνα) για διακίνηση ναρκωτικών. Στο πλαίσιο της επιχείρησης αυτής μυστικοί αστυνομικοί προσέγγισαν τον F., ιδιοκτήτη εστιατορίου και καλό φίλο του S. με στόχο να έρθουν σε επικοινωνία με τον τελευταίο⁹³. Ειδικότερα δύο από τους ως άνω αστυνομικούς (ο P και ο D) πλησίασαν τον F. προφασιζόμενοι τους αγοραστές ακινήτων. Μετά από μερικές εβδομάδες επαφών ο F. πρότεινε να φέρει τους αστυνομικούς σε επαφή με τον S. με σκοπό την οργάνωση διεθνούς λαθρεμπορίου τσιγάρων, με αφορμή τη δήλωση ενός εκ των αστυνομικών ότι διαθέτει κατάλληλο προς τούτο όχημα. Ωστόσο ο S. αρνήθηκε να έρθει σε άμεση επαφή με τα άγνωστα σε αυτόν πρόσωπα, πρότεινε όμως να εξακολουθήσει η επικοινωνία τους μέσω του F. Το 2008, αφού ο τελευταίος (F) πληροφορήθηκε αφενός ότι υπήρχε αυξημένη πιθανότητα σύλληψής τους για το λαθρεμπόριο τσιγάρων, αφετέρου δε ότι οι P και D επρόκειτο να εμπλακούν σε εμπόριο ναρκωτικών και δη κοκαΐνης και αμφεταμινών ξεκαθάρισε, ότι δεν ήθελε να έχει ανάμειξη με τη διακίνηση ναρκωτικών και ότι προτίθετο να εισπράξει μόνον προμήθεια. Σε νεότερη επαφή του με τους μυστικούς αστυνομικούς ο F. και πάλι δήλωσε ότι δεν ενδιαφέρεται πλέον για καμία άλλη δραστηριότητα πέραν της λειτουργίας του εστιατορίου του. Ακολούθως κατόπιν αιτήματος των μυστικών

---

⁹¹ Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, “Tatprovokation” – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 505 – 506.

⁹² Προσπελάσιμη στον ιστότοπο : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22CASE%20OF%20FURCHT%20v.%20GERMANY%22%2D%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2D%22CHAMBER%22%2D%22itemid%22:%5B%22001-147329%22%5D%7D>.

⁹³ Σημειώνεται δε, ότι ο F. είχε λευκό ποινικό μητρώο και κατά τον κρίσιμο χρόνο δεν υπήρχαν σε βάρος του υπόνοιες εμπλοκής του στη διακίνηση ναρκωτικών.

αστυνομικών το δικαστήριο επεξέτεινε τη σχετική άδεια συγκεκριμένης δράσης και σε βάρος του F. εξαιτίας των δηλώσεων που αυτός έκανε σχετικά με τη λήψη προμήθειας σχετιζόμενης με τη διακίνηση ναρκωτικών. Αφού οι μυστικοί αστυνομικοί καθισύχασαν τον F. εν τέλει αυτός ενεπλάκη από κοινού με τον S. σε πράξεις διακίνησης ναρκωτικών ουσιών. Αποτέλεσμα ήταν η σύλληψη και των δύο και η καταδίκη του F. σε πέντε έτη φυλάκιση, ποινή στην οποία ελήφθησαν υπόψη και μειωτικοί της ποινής παράγοντες, όπως το λευκό ποινικό μητρώο και η απουσία (αρχικών) υπονοιών σε βάρος του F.

Το ΕΔΔΑ στην ως άνω περίπτωση, αφού επαναδιατύπωσε την σαφή θέση του αναφορικά με την διάκριση νομότυπης διείσδυσης και παγίδευσης, αποδεχόμενο στην συγκεκριμένη περίπτωση την στοιχειοθέτηση της δεύτερης, διατύπωσε την θέση ότι η αναλογική μείωση της ποινής που επιβάλλεται στον κατηγορούμενο δεν είναι επαρκές μέτρο αποκατάστασης. Αντίθετα, το ΕΔΔΑ ανέφερε ότι *«για να επιτευχθεί σε περιπτώσεις συγκεκριμένης αστυνομικής δράσης η διεξαγωγή μίας δίκαιης δίκης σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ πρέπει είτε να αποκλεισθούν όλα τα αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν μέσω της μεθόδευσης αυτής είτε να ακολουθήσει μία διαδικασία με αντίστοιχες εγγυήσεις»*.

Η αντίδραση της γερμανικής νομολογίας στην συγκεκριμένη απόφαση δεν ήταν μονοδιάστατη ούτε είχε ευθύγραμμη πορεία προς μία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Ειδικότερα, αρχικά, το πρώτο τμήμα του Γερμανικού Ακυρωτικού, παρά την έκδοση της απόφασης στην υπόθεση Furcht, ενέμεινε στην θέση του περί μείωσης της ποινής και διατύπωσε την θέση ότι μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατή η αποδοχή της λύσης του δικονομικού κωλύματος ως συνέπεια της παγίδευσης. Ωστόσο, το δεύτερο τμήμα του Γερμανικού Ακυρωτικού με την απόφαση της 10¹⁵ Ιουνίου 2015, η οποία έχει λάβει ιστορικές διαστάσεις, μετέβαλε την πάγια θέση που κυριαρχούσε επί δεκαετίες και απεφάνθη ότι **μόνη συμβατή με τις απαιτήσεις του ΕΔΔΑ⁹⁴ λύση σε περιπτώσεις στοιχειοθέτησης παγίδευσης είναι η αποδοχή δικονομικού κωλύματος συνέχειας της ποινικής διαδικασίας σε κάθε περίπτωση και όχι μόνο σε**

---

⁹⁴ Το Γερμανικό Ακυρωτικό τεκμηρίωσε και την δεσμευτικότητα του ΕΔΔΑ ως απόρροια της συνταγματικής ενσωμάτωσης της ΕΣΔΑ, η οποία επιβάλλει την σύμφωνη μ' αυτήν ερμηνεία των τυπικών νόμων (Franziska Görnitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, ο.π., σελ. 499 και 507).

εξαιρετικές περιπτώσεις⁹⁵. Συνεπώς, το Γερμανικό Ακυρωτικό απορρίπτοντας την λύση του αποκλεισμού των απαγορευμένων ένεκα της παγίδευσης αποδεικτικών μέσων, προέκρινε ένα ισοδύναμο αυτής, ήτοι την παύση της ποινικής διαδικασίας⁹⁶. Στην νομολογιακή αυτή θέση έδωσε συνέχεια η απόφαση του τέταρτου τμήματος του Γερμανικού Ακυρωτικού της 16^{ης} Ιανουαρίου του 2016⁹⁷, ενώ αναμένεται και παρέμβαση του Νομοθέτη ώστε να διασαφηνίσει το ζήτημα της παγίδευσης και των συνεπειών αυτής προς τη κατεύθυνση που έδωσε αρχικά το ΕΔΔΑ με την απόφαση στην υπόθεση Furcht και εν συνεχεία το Γερμανικό Ακυρωτικό με τις προαναφερόμενες αποφάσεις του.

Η στάση του Γερμανικού Ακυρωτικού είναι σημαντική για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί επιβεβαίωσε τόσο τον κυρίαρχο ρόλο που διαδραματίζει το ΕΔΔΑ στις έννομες τάξεις των κρατών – μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσο και την δεσμευτικότητα των αποφάσεών του και δεύτερον διότι αποτέλεσε δείγμα θαρραλέας νομολογιακής στάσης, καθόσον δε δίστασε να μεταβάλει νομολογία ετών όταν έκρινε τούτο αναγκαίο ώστε να προστατευτούν υπό αμφισβήτηση ατομικά δικαιώματα, απαλλαγμένο άμεσα από ενδεχόμενες αγκυλώσεις που συχνά ταλανίζουν ιδίως τα Ανώτατα Δικαστήρια⁹⁸.

Όσον αφορά την **Πολωνία**⁹⁹, η διενέργεια της ανακριτικής πράξης της διείσδυσης είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή και προβλέπεται σε επιμέρους διατάξεις που διέπουν την λειτουργία της αστυνομικής δράσης¹⁰⁰. Κρίσιμο είναι εν προκειμένω το στοιχείο των προγενέστερων αξιόπιστων πληροφοριών αναφορικά με το εξεταζόμενο αδίκημα για το οποίο θα διενεργηθεί ανακριτική διείσδυση. Επί τη βάση της

---

⁹⁵ Είχε προηγηθεί και μία ενδιάμεση προσέγγιση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 11-12/02-2015, η οποία είχε μεν υπόψη της τις σχετικές αναφορές του ΕΔΔΑ στην υπόθεση Furcht, πλην όμως θεώρησε ότι η ενώπιον αυτού υπόθεση, παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, καθόσον δεν αξιοποιήθηκαν οι σχετικές καταθέσεις των μυστικών πακτόρων εν αντιθέσει με την υπόθεση Furcht, με αποτέλεσμα η αναλογική μείωση της ποινής του κατηγορουμένου να είναι επαρκής για την αποκατάσταση της προσβολής της δικαιοσύνης της διαδικασίας που προκλήθηκε ένεκα της παγίδευσης (**Akbaş και λοιποί κατά Γερμανίας** της 15-10-2020, παρ. 35 - 36).

⁹⁶ Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, ο.π., σελ. 506 – 507· I. Βουλέλη, ο.π.

⁹⁷ Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, ο.π., σελ. 507.

⁹⁸ Η προσκόλληση σε εσφαλμένες θεωρήσεις δογματικών ζητημάτων παρά την προφανή αντίκρουσή τους με θεμελιώδεις δικαιικές αρχές αποτελεί παθογένεια και του Αρείου Πάγου, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.ΙΙ.

⁹⁹ Όσον αφορά την έρευνα επί της πολωνικής έννομης τάξης, κατέστη δυνατή δια της μετάφρασης από την πολωνική στην αγγλική των κρίσιμων νομοθετημάτων, ενδεικτικής νομολογίας και αρθρογραφίας από την ασκούμενη δικηγόρου του Δικηγορικού Συλλόγου Βαρσοβίας, Barbara Tomczyk.

¹⁰⁰ Όσον αφορά την αστυνομική δράση, η διενέργεια διείσδυσης προβλέπεται στο άρθρο 19^α παρ. 1 και 2 του σχετικού νομοθετήματος.

συγκεκριμένης προϋπόθεσης έχει αναπτυχθεί όχι ιδιαίτερα εκτεταμένη αλλά σε κάθε περίπτωση σαφής νομολογία, η οποία ορίζει ότι σε περίπτωση που οι αστυνομικές αρχές δεν αιτιολογούν ή δεν επιβεβαιώνουν την στοιχειοθέτηση αξιόπιστων πληροφοριών αναφορικά με την κρίσιμη εγκληματική συμπεριφορά, η διενεργούμενη διείσδυση είναι παράνομη και τα εξ αυτής αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα μη αξιοποιήσιμα στην επακόλουθη ποινική δίκη¹⁰¹.

Και στην πολωνική έννομη τάξη έχει παρατηρηθεί η τάση συνεχούς διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής των αδικημάτων για τα οποία είναι επιτρεπτή η αστυνομική διείσδυση, ακόμα και εάν αυτή εμφανίζεται ως μη αναγκαία, γεγονός το οποίο έχει επικριθεί στην θεωρία¹⁰².

Αναφορικά με τις συνέπειες της παγίδευσης στην συγκεκριμένη έννομη τάξη, εκτός του αποκλεισμού των εξ αυτής αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων, δεν υφίσταται ρητή διάταξη που να προσδιορίζει τη ποινική ευθύνη του καθ' ου η παγίδευση. Γι' αυτό το λόγο, η νομολογία εξάγει τα συμπεράσματά της μετερχόμενη τις γενικές συνταγματικές αρχές και τις γενικές δικαιοκτικές αρχές που εκπορεύονται από τη πολωνική έννομη τάξη εν συνόλω¹⁰³. Συμπερασματικά, δύναται να επισημανθεί ότι ακόμα και εάν δεν υφίσταται ρητή διάταξη που να ορίζει σε τί συνίσταται η παγίδευση και ποιες οι συνέπειες αυτής, τα πολωνικά δικαστήρια έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν στα δικαιοκρατικά όρια της αρχής της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ) μετερχόμενα τις γενικές συνταγματικές αρχές της πολωνικής έννομης τάξης.

Η ανακριτική διείσδυση και η επιμέρους τεχνική της συγκεκριμένης έρευνας προβλέπονται και στην **Σερβία**, ως μέσα καταπόλεμησης της οργανωμένης εγκληματικότητας και της διαφθοράς. Η διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης προϋποθέτει βάσιμες υποψίες εις βάρος του καθ' ου, καταγραφή των ενεργειών που

¹⁰¹ Απόφαση του Εφετίου της Βαρσοβίας της 26-04-2013 (no. II Aka 70/13)· Απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της 30-10-2010 (no. III KK 152/10) και Απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της 14-01-2004 (no. IV KK 200/03), προσπελάσιμες στο άρθρο του M. Gabriel-Węglowski, *Wiarygodna informacja o przestępstwie jako podstawa wdrożenia tzw. zakupu (nabycia) kontrolowanego*, LEX/el. 2015.

¹⁰² P. Kładoczny, A. Pietryka, *Prowokacja policyjna a wyłączenie odpowiedzialności prowokowanego w świetle orzecznictwa strasburskiego - postulaty pod adresem polskiej regulacji*, Prz.Leg. 2013, nr 2, σελ. 11-24.

¹⁰³ Έτσι είχε το ζήτημα στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της **30-11-2014 (no. III KK 152/10)** στο πλαίσιο της οποίας απορρίφθηκε η έφεση του εισαγγελέα κατά της αθωωτικής απόφασης του Εφετείου, το οποίο είχε αθώσει τον κατηγορούμενο, αφού πρώτα είχε αποκλείσει τα αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν εξαιτίας της παγίδευσης, ακόμα και εάν ο αποκλεισμός αυτός δεν είχε έρεισμα σε ρητή αποδεικτική απαγόρευση στον πολωνικό ΚΠΔ, αλλά συναγόταν από την «ανάλυση του συστήματος απόδοσης ποινικής ευθύνης στους πολίτες».

περιλαμβάνει, καθώς και αναφορά της χρονικής διάρκειας και του σκοπού αυτής¹⁰⁴, ο οποίος συνίσταται στην εξιχνίαση της δομής της υπό έρευνας εγκληματικής οργάνωσης, την ανακάλυψη των μελών της, ιδίως των αρχηγικών και στην εξέταση του είδους της εγκληματικής δραστηριότητας που διεξάγεται¹⁰⁵. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο σερβικός ΚΠΔ ορίζει ρητά η χρήση μυστικών πρακτόρων τελεί σε σχέση επικουρικότητας με τις λοιπές ειδικές ανακριτικές μεθόδους¹⁰⁶.

Μία πολύ σύντομη αναφορά αξίζει και στην **Τσεχία**, καθόσον στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έννομης τάξης και με βάση τη νομολογία του Συνταγματικού δικαστηρίου αυτής η διενέργεια οποιοδήποτε είδους υποκίνησης του καθ' ου στο πλαίσιο διείσδυσης - συγκεκριαλλυμένης έρευνας, είναι αντισυνταγματική¹⁰⁷.

Αφού παρουσιάστηκαν συνοπτικά τα ζητήματα που αφορούν την ανακριτική διείσδυση σε έτερες έννομες τάξεις, κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί αναφορά στο καθεστώς της ανακριτικής διείσδυσης στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης.

IV. Νομοθετικό πλαίσιο εφαρμογής της ανακριτικής διείσδυσης στην ελληνική έννομη τάξη.

Αφού καθορίστηκε, έστω αδρομερώς το πλαίσιο εφαρμογής και εμφάνισης της ανακριτικής διείσδυσης σε έτερες έννομες τάξεις, στο παρόν Κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο της ανακριτικής διείσδυσης στην ελληνική έννομη τάξη, δηλαδή σε ποια νομοθετικά κείμενα προβλέπεται. Επίσης, θα πραγματοποιηθεί επιγραμματική¹⁰⁸ αναφορά στις προϋποθέσεις της νόμιμης διενέργειάς της.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί ανωτέρω, η ανακριτική διείσδυση προβλέπεται σε μία σειρά από ειδικούς ποινικούς νόμους, ορισμένους προγενέστερους του χρόνου εισαγωγής της ανακριτικής διείσδυσης στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας με το ν.

---

¹⁰⁴ Goran Ilic, *Special Measures for covert data collection in criminal proceedings: The Judicial perspective*, Belgrade Centre for Security Policy (2015), σελ. 13.

¹⁰⁵ Goran Ilic, ο.π., σελ. 16.

¹⁰⁶ Άρθρο 183 σέρβικος ΚΠΔ (G. Ilic, ο.π., σελ. 16).

¹⁰⁷ Ed. Burda & L. Trellova, *Admissibility of an Agent Provocateur and an Advocate Acting as an Agent*, *Balkan Social Science Review* 14 (2019), σελ. 75.

¹⁰⁸ Εκτενέστερη ανάλυση των προϋποθέσεων της ανακριτικής διείσδυσης και του εάν και σε ποιο βαθμό αυτές συμβαδίζουν με τα δικαιολογητικά όρια αυτής, όπως έχουν καθοριστεί κυρίως από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, θα πραγματοποιηθεί κατωτέρω, υπό Κεφάλαιο 3.Ι.

2928/2001 και ορισμένους μεταγενέστερους. Ειδικότερα, την δυνατότητα πραγμάτωσης ανακριτικής διείδυσης ως ειδικής ανακριτικής τεχνικής προβλέπει:

Το **άρθρο 28 του ν. 4139/2013**¹⁰⁹ (νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις), διάταξη που προϋπήρχε και σε προγενέστερα νομοθετήματα καταπολέμησης της διάδοσης των ναρκωτικών (άρθρο 25B στο Ν. 1729/1987¹¹⁰ όπως τούτο τροποποιήθηκε με το άρθρο 33 παρ. 3 του ν. 2648/1998, αλλά και άρθρο 28 του ν. 3459/2006¹¹¹ Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά – ΚΝΝ). Η ανακριτική διείδυση που προβλέπεται στην συγκεκριμένη διάταξη δίνει την δυνατότητα σε ειδικευμένο ανακριτικό υπάλληλο ή ακόμα και σε ιδιώτη να δράσει ως αγοραστής ή μεσολαβητής ή μεταφορέας ή φύλακας ναρκωτικών ουσιών ή με άλλους τρόπους που δεν δημιουργούν ούτε επιτείνουν κινδύνους για τρίτα πρόσωπα με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 20, 22 και 23 του ν. 4139/2013¹¹². Προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας αυτής, στο πλαίσιο του ως άνω ειδικού ποινικού νόμου, αποτελούν κατ' αρχήν¹¹³ η ύπαρξης εντολής του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του ανακριτικού υπαλλήλου και η τήρηση της προβλεπόμενης στην παράγραφο 3 άρθρο 254 ΚΠΔ διαδικασίας.

Το **άρθρο 5 παρ. 1 του ν. 2713/1999**¹¹⁴ (Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΛ.ΑΣ, αλλοδαποί κλπ.). Η ανακριτική διείδυση που προβλέπεται στην συγκεκριμένη διάταξη δίνει την δυνατότητα σε αστυνομικό της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ ή ιδιώτη να εμφανιστεί ως υποτιθέμενος συμμετοχος αξιόποινης πράξης εκ των αναφερόμενων στο ν. 2713/1999¹¹⁵ με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψή προσώπου εμπλεκόμενου στην συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη. Προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας αυτής στο πλαίσιο του ως άνω ειδικού ποινικού νόμου αποτελούν η εντολή του προϊσταμένου της Υπηρεσίας

¹⁰⁹ ΦΕΚ Α-74/20-3-2013. Για το πλήρες κείμενο της διάταξης οράτε το Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹¹⁰ ΦΕΚ 144/Α/7-8-1987. Για το κείμενο της διάταξης οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹¹¹ ΦΕΚ Α'/103/25-5-2006. Για το κείμενο της διάταξης οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹¹² Διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών ουσιών.

¹¹³ Καθώς όπως θα αναλυθεί κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.IV και 3.I, η παράγραφος 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ θέτει πρόσθετες προϋποθέσεις νομότυπης διενέργειας ανακριτικής διείδυσης, όπως αυτές προβλέπονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ, ακόμα και αν δεν προβλέπονται ρητά στους αντίστοιχους ειδικούς ποινικούς νόμους.

¹¹⁴ ΦΕΚ 89/Α/30-4-1999. Για το κείμενο της διάταξης οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹¹⁵ Οράτε το άρθρο 1 του σχετικού νομοθετήματος.

Εσωτερικών Υποθέσεων και η σύμφωνη γνώμη του εισαγγελικού λειτουργού της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών ή Θεσσαλονίκης.

Το **άρθρο 51 παρ. 1 του ν. 2935/2001**¹¹⁶ (Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας). Η ανακριτική διείσδυση που προβλέπεται στον συγκεκριμένο ειδικό ποινικό νόμο δίνει την δυνατότητα σε μυστικό πράκτορα του Γραφείου Εσωτερικών Υποθέσεων Υ.Ε.Ν. ή σε ιδιώτη να εμφανίζεται ως δήθεν συμμετοχος αξιόποινης στο συγκεκριμένο νομοθέτημα πράξης με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψη εμπλεκόμενου προσώπου. Προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας αυτής στο πλαίσιο του ειδικού ποινικού νόμου αποτελούν η ύπαρξη εντολής του προϊσταμένου της Υπηρεσίας του και η σύμφωνη γνώμη εισαγγελικού λειτουργού.

Το **άρθρο 68 του Ν. 3028/2002**¹¹⁷ (νόμος προστασίας αρχαιοτήτων), το οποίο δια της παραπομπής στο άρθρο 25B του ν. 1729/1987 παρέχει την δυνατότητα ανακριτικής διείσδυσης και στα εγκλήματα της κλοπής, υπεξαίρεσης και φθοράς μνημείων, της αποδοχής και διάθεσης μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, της παράνομης ανασκαφής ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας και της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών. Συνεπώς, είναι επιτρεπτή και στο πλαίσιο προστασίας του νόμου περί προστασίας αρχαιοτήτων η ανακριτική διείσδυση με το περιεχόμενο και τις προϋποθέσεις που προβλέπεται στο άρθρο 25B του ν. 1729/1987¹¹⁸. Φυσικά, η παραπομπή ενός ειδικού ποινικού νόμου σε ένα άλλο ποινικό νόμο, ο οποίος μάλιστα έχει υπερκαλυφθεί από νεότερο νομοθέτημα (άρθρο 28 ν. 4139/2013) εκτός από νομοθετική συμφόρηση και ρητή αποτύπωση κακής νομοτεχνικής παραγωγής, δημιουργεί και σημαντικά ερμηνευτικά ζητήματα. Τα ζητήματα αυτά σε μεγάλο βαθμό επίλυση ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας με την παρ. 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ όπως θα αναλυθεί κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.Ι της παρούσας.

---

¹¹⁶ Για το κείμενο της διάταξης οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹¹⁷ Για το κείμενο της διάταξης οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹¹⁸ «Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου που με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου, που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 και 8 του παρόντος νόμου, εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας η εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτό το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών. Οφείλει όμως στην περίπτωση αυτή, ο επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών»

Το **άρθρο 7^A του ν. 3610/2007**¹¹⁹, το οποίο παρέχει την δυνατότητα διενέργειας ανακριτικής διείσδυσης για την ανακάλυψη ή σύλληψη υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών, που διαπράττει το έγκλημα της παθητικής δωροδοκίας (παρ. 1), ή για την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπων που διέπραξαν ένα ή περισσότερα από τα αδικήματα της φοροδιαφυγής που προβλέπονται στα άρθρα 17,18 και 19 του ν. 2523/1997 (ΦΕΚ 179 Α'), όπως ισχύουν, ή της λαθρεμπορίας που προβλέπεται στα άρθρα 155 έως και 157 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α'), όπως ισχύει (παρ. 2). Στο πλαίσιο της ανακριτικής διείσδυσης που προβλέπεται στο συγκεκριμένο νομοθέτημα ο μυστικός πράκτορας ή ιδιώτης εμφανίζεται ως φορολογούμενος ή εισαγωγέας ή εξαγωγέας αγαθών ή εν γένει ενδιαφερόμενος, για φορολογική ή τελωνειακή υπόθεση και συμμετέχει στην πράξη¹²⁰. Προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας της συγκεκριμένης ανακριτικής διείσδυσης είναι η ύπαρξη τυπικά και ουσιαστικά νόμιμης εντολής και η ειδοποίηση σε προγενέστερο χρόνο με οποιονδήποτε τρόπο, του αρμόδιου Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών από τον προϊστάμενο που παραγγέλλει την σχετική εντολή.

Το **άρθρο 9 παρ. 4 του Ν. 4042/2012**¹²¹, το οποίο προβλέπει την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει αδικήματα του άρθρου 28 του ν. 1650/1986¹²² (για την ποινική προστασία του περιβάλλοντος). Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου ειδικού ποινικού νόμου, ο μυστικός πράκτορας ή ιδιώτης διαθέτει την δυνατότητα να εμφανίζεται ενδιαφερόμενος για τη συλλογή, μεταφορά, αποθήκευση, διάθεση και αξιοποίηση και γενικά τη διαχείριση αποβλήτων υπό την προϋπόθεση της προγενέστερης τηλεφωνικής ειδοποίησης του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών.

Ωστόσο, το βασικό εργαλείο εφαρμογής της ανακριτικής διείσδυσης προβλέπεται εντός του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019). Πιο

---

¹¹⁹ Για το κείμενο της διάταξης οράτε το Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹²⁰ Η συγκεκριμένη πρόβλεψη περί δυνατότητας συμμετοχής θα πρέπει να θεωρηθεί ανενεργή ενόψει και της διάταξης της παραγράφου 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ. Πιο συγκεκριμένα, όπως θα αναδειχθεί στο Κεφάλαιο 2.IV της παρούσας, εφόσον το υπέρτερης τυπικής ισχύος, άρθρο 254 ΚΠΔ, επιτρέπει μόνο την ανάληψη διεκπεραιωτικών καθηκόντων στο πλαίσιο ανακριτικής διείσδυσης, δεν είναι δικαιοκρατικά ανεκτό, οι ειδικοί ποινικοί νόμοι, όπως ο ως άνω εξεταζόμενος να δίνουν στο μυστικό πράκτορα την δυνατότητα να επεμβαίνει ακόμα βαθύτερα στα δικαιώματα του καθ' ου, δια της συμμετοχής του στην πράξη που ο δράστης τελεί, είτε αυτή είναι προϊόν υποκίνησης είτε προϊόν αυτόνομης εγκληματικής βούλησης του τελευταίου.

¹²¹ Για το κείμενο της διάταξης οράτε το Παράρτημα Α' της παρούσας.

¹²² Το άρθρο 28 του Ν. 1650/1986 προβλέπει ποινικές κυρώσεις σε περίπτωση τέλεσης αδικημάτων σχετικών με την πρόκληση ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

συγκεκριμένα το άρθρο 254 ΚΠΔ προβλέπει στην παράγραφο 1 στ. β' την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης κατά την οποία ανακριτικός υπάλληλος με συγκεκριμένα στοιχεία ταυτότητας **αναλαμβάνει διεκπεραιωτικά καθήκοντα σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση** με σκοπό την εξιχνίαση της δομής της, την αποκάλυψη των μελών της, καθώς και την διακρίβωση των εγκλημάτων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187 ΠΚ, των άρθρων 187^Α ΠΚ, 207 παρ. 1 και 2 ΠΚ, 208 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ, 208^Α ΠΚ εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323^Α ΠΚ, 336 ΠΚ σε βάρος ανηλίκου, 338 ΠΚ σε βάρος ανηλίκου, παρ. 1 και 3 του άρθρου 339 ΠΚ, της παρ. 1 του άρθρου 342 ΠΚ και των άρθρων 348^Α, 348Β, 348Γ και 351^Α ΠΚ την τέλεση των οποίων έχουν ήδη αποφασίσει οι καθ' ων η ανακριτική διείσδυση πριν τη παρέμβαση του διεισδύοντος.

Εφόσον δε, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, κατά την άποψη του γράφοντος, η αναφερόμενη ως συγκεκριμένη έρευνα με σκοπό την επ' αυτοφώρω κατάληψη του εγκλήματος συμπεριλαμβάνεται στην ευρύτερη έννοια της ανακριτικής διείσδυσης, ως μία επιμέρους τεχνική αυτής, τότε πρέπει να θεωρήσουμε ως νομοθετικό πλαίσιο της ανακριτικής διείσδυσης και το στοιχείο α' της παραγράφου 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ αλλά και το στοιχείο της παρ. 1 του άρθρου 255 ΚΠΔ, διατάξεις οι οποίες προβλέπουν την διενέργεια συγκεκριμένης έρευνας αναφορικά με τα αδικήματα της παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ και με τα αδικήματα των άρθρων 159, 159^Α, 235, 236, 237 και 237^Α ΠΚ, αντίστοιχα.

Προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας της προβλεπόμενης στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ανακριτικής διείσδυσης, τόσο ουσιαστικές όσο και δικονομικές, οι οποίες πρέπει να συντρέχουν σφαιρικά, είναι επιγραμματικά¹²³ οι ακόλουθες:

- (i) Η εποπτεία της ανακριτικής διείσδυσης από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.
- (ii) Η σύνταξη αναλυτικής έκθεσης καταγραφής των ενεργειών που τέλεσε ο μυστικός πράκτορας είτε είναι αστυνομικός είτε ιδιώτης κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 148 έως 153 ΚΠΔ.
- (iii) Η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων τέλεσης μίας ή περισσότερων εκ των αναφερόμενων στην παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ πράξεων.

---

¹²³ Ανάλυση αναφορικά με την αξιολόγηση των προβλεπόμενων προϋποθέσεων θα πραγματοποιηθεί στο Κεφάλαιο 3.Ι της παρούσας.

- (iv) Η αδυναμία ή εξαιρετική δυσχέρεια εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης ή εξιχνίασης των τρομοκρατικών πράξεων της παρ. 1 του άρθρου 187^A ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ.
- (v) Η στοιχειοθέτηση προαποφασισμένου εγκλήματος από τον καθ' ου η ανακριτική διείσδυση (άρθρο 254 παρ. 1 στ. β' εδ. α' ΚΠΔ).
- (vi) Η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, μετά από εισαγγελική πρόταση, το οποίο αποφαινεται επί της διενέργειας ή μη της ανακριτικής διείσδυσης καθώς και επί της χρονικής διάρκειας αυτής.

Κάποια πρώιμα συμπεράσματα επί τη βάσει της ως άνω επισκόπησης της ελληνικής νομοθεσίας για την ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης είναι αφενός το γεγονός πως υφίσταται **διάσταση του εύρους των προϋποθέσεων** που απαιτούνται ώστε η διενεργούμενη ανακριτική διείσδυση να θεωρηθεί νόμιμη μεταξύ ειδικών ποινικών νόμων και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας¹²⁴, αφετέρου πως υφίσταται **εννοιολογική διάσταση** μεταξύ ειδικών ποινικών νόμων και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας **αναφορικά με το τι ακριβώς περιλαμβάνει η συμπεριφορά του διεισδύοντος** και εκ τρίτου η **τάση του Νομοθέτη να διευρύνει συνεχώς το πεδίο των εγκληματικών εκείνων συμπεριφορών για τις οποίες είναι επιτρεπτή η ανακριτική διείσδυση**¹²⁵.

Κεφάλαιο 2^ο

Αφού παρατέθηκαν στο Κεφάλαιο 1 της παρούσας, όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία είναι απαραίτητα για την κατανόηση των ακόλουθων δεδομένων, κρίνεται σκόπιμο στο Κεφάλαιο 2 της παρούσας διπλωματικής εργασίας να πραγματοποιηθεί ανάλυση του κεντρικού αντικειμένου αυτής, ήτοι **των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης του άρθρου 254 ΚΠΔ**, όπως αυτή προβλέπεται στην παρ. 1 στ. β'. Η παράθεση των δικαιοκρατικών ορίων της υπό εξέταση ειδικής ανακριτικής πράξης, έχει ως βάση το Σύνταγμα, ως ανώτατο πολιτειακό νόμο που διέπει την Πολιτεία και την έννομη τάξη στο σύνολό της, την ΕΣΔΑ, ως δεσμευτική διεθνή

¹²⁴ Ζήτημα ωστόσο που σε μεγάλο βαθμό επιλύει η παράγραφος 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ.

¹²⁵ Τάση που φαίνεται να επιβεβαιώνει την πρόβλεψη του Ιωάννη Μανωλεδάκη ότι οι αναφερόμενες ως ειδικές ανακριτικές πράξεις, με την συνεχή διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής τους θα πάψουν να αποτελούν εξαίρεση και θα μετατραπούν σε «γενικές» ανακριτικές πράξεις (*Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 160).

συνθήκη, η οποία έχει αποτελέσει μέσω του άρθρου 28 του Συντάγματος εσωτερικό δίκαιο υπέρτερης τυπικής ισχύος, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό την ίδια δικαιολογητική βάση, αλλά και το ίδιο το άρθρο 254 του ΚΠΔ ως εκτελεστικό του Συντάγματος νόμο σε σχέση με τους ειδικούς ποινικούς νόμους, οι οποίοι προβλέπουν την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης.

I. Τα εκπορευόμενα από το Σύνταγμα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης.

Ενδεχομένως, δεν θα ήταν υπερβολή να επισημάνει κάποιος ότι το ποινικό δικονομικό δίκαιο, όπως διαρθρώνεται τόσο στο πλαίσιο του ΚΠΔ όσο και στο πλαίσιο ειδικών ποινικών νόμων, αποτελεί εκείνο τον τομέα δικαίου, η πρακτική εφαρμογή του οποίου εγείρει τα περισσότερα ζητήματα σύγκρουσης με συνταγματικά κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα δια της επέμβασης σε αυτά¹²⁶. Από τους επιμέρους τομείς δε της ποινικής δικονομίας, οι ανακριτικές πράξεις εκ φύσης συνεπάγονται την -αναγκαία- τρώση των δικαιωμάτων του καθ' ου, υπόπτου ή κατηγορουμένου, ως πράξεις δικονομικού καταναγκασμού¹²⁷, μέρος των οποίων αποτελεί και η ανακριτική διείσδυση¹²⁸. Ως εκ τούτων, η ανάγκη αναζήτησης των συνταγματικών δικαιοκρατικών ορίων των ειδικών ανακριτικών πράξεων και ιδίως της ανακριτικής διείσδυσης είναι σχεδόν επιβεβλημένη, καθόσον η τελευταία εκ φύσης συνεπάγεται ουσιαστική και βαθιά επέμβαση σε πλείονα συνταγματικής ισχύος ατομικά δικαιώματα¹²⁹.

---

¹²⁶ Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο και το ποινικό δικονομικό δίκαιο έχει χαρακτηριστεί ως «εφαρμοσμένο συνταγματικό δίκαιο» ή ως «ο σεισμογράφος της συνταγματικής τάξης» (Ν. Ανδρουλάκης, «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας 4^η Έκδοση, σελ. 34 - 35).

¹²⁷ Όρος που εισήχθη στην ελληνική θεωρία από τον Χωραφά στο έργο του «Ποινικόν Δίκαιον, 9^η Έκδοση, σελ. 184).

¹²⁸ Κρίνεται σκόπιμο να διασαφηνιστεί το εξής. Η όλη προβληματική αφορά στις περιπτώσεις της νομότυπης διείσδυσης και όχι της της αθέμιτης παγίδευσης, καθόσον σε περίπτωση στοιχειοθέτησης της τελευταίας δεν τίθεται καν ζήτημα δικαιοκρατικών ορίων, εφόσον είναι εξαρχής παράνομη και ο οποιοσδήποτε περιορισμός ατομικού δικαιώματος εξ αυτής μη αποδεκτός.

¹²⁹ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022 επ· Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*, Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, σελ. 58· Α. Βαθρακοκοίλης, *Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής* – Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2006, σελ. 1052 επ· Ι. Μανωλεδάκης, ο.π., σελ. 159 επ· Jacqueline E. Ross, "Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States", the American Journal of Comparative Law 62 (2014), σελ. 673.

Το Σύνταγμα¹³⁰ ως ο θεμελιώδης νόμος της Πολιτείας, ορίζει από τη μια πώς συγκροτείται και πώς ασκείται η κρατική εξουσία και, από την άλλη, ποια είναι τα σπουδαιότερα δικαιώματα που οι πολίτες μπορούν να ασκήσουν έναντι πάντων¹³¹. Το Σύνταγμα είναι, ο ανώτατος νόμος της Πολιτείας τόσο από ουσιαστική άποψη, λόγω της σημασίας των κανόνων δικαίου που περιέχει όσο και από τυπική άποψη, διότι δεν μπορεί να τροποποιηθεί όπως οι κοινοί νόμοι. Χρειάζονται, κατά κανόνα αυξημένες πλειοψηφίες στη Βουλή, οι οποίες, επιπλέον, πρέπει να ψηφίσουν υπέρ των αλλαγών που προτείνονται σε δυο συνεχόμενες Βουλές. Επιπροσθέτως, σε περίπτωση σύγκρουσης ενός κανόνα δικαίου που εμπεριέχεται σε ένα τυπικό νόμο και ενός συνταγματικού κανόνα δικαίου, ο δεύτερος υπερτερεί και απωθεί τον πρώτο¹³², ενώ σε κάθε περίπτωση, οιοσδήποτε κανόνας δικαίου πρέπει όχι μόνο να τυγχάνει σε συμφωνία με το Σύνταγμα προκειμένου να δύναται να τύχει εφαρμογής¹³³ αλλά και να ερμηνεύεται σύμφωνα με αυτό και τις γενικές αρχές του¹³⁴. Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας δεν αποτελεί εξαίρεση, με αποτέλεσμα ο εφαρμοστής αυτού, ήτοι κατεξοχήν ο ποινικός δικαστής να είναι υποχρεωμένος σε κάθε περίπτωση να ερμηνεύει και κατ' επέκταση να εφαρμόζει τις διατάξεις που εμπεριέχονται σε αυτόν σύμφωνα με τα προβλεπόμενα συνταγματικά όρια και αν δεν είναι δυνατή η σύμφωνη με το Σύνταγμα εφαρμογή των προβλεπόμενων ποινικοδικονομικών κανόνων υπό κανένα ερμηνευτικό εργαλείο, να απέχει από την εφαρμογή τους.

(α) Η αρχή της αναλογικότητας¹³⁵ ως γενικό εκ του συντάγματος οριζόμενο δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διεϊσδυσης.

---

¹³⁰ Φ.Ε.Κ. 211 Α'/24-12-2019 μετά και το Ψήφισμα της 5ης Νοεμβρίου 2019 της Θ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων.

¹³¹ Ν. Αλιβιζάτος, «Τι είναι Σύνταγμα;» προσπελάσιμο στον ιστότοπο: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-einai-to-syntagma/>; Αντ. Παντελής, «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου», Εκδόσεις Λιβάνη 4^η Έκδοση 2018, σελ. 165 επ.

¹³² Κατά το μεθοδολογικό αξίωμα ερμηνείας «lex superior derogate legi inferiori» (Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2006, σελ. 27, 85 – 86).

¹³³ Οράτε το άρθρο 93 παρ. 4 Συντ. το οποίο ορίζει ότι «Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα».

¹³⁴ Πρόκειται για την ειδική αρχή ερμηνείας της σύμφωνης με το Σύνταγμα ερμηνείας του νόμου, η οποία επιβάλλει στον εφαρμοστή του Δικαίου την μεθοδολογική υποχρέωση να προκρίνει απ' όλες τις ερμηνευτικές επιλογές που διανοίγονται ενώπιόν του, εκείνη που φέρει τον σχετικό κανόνα δικαίου σε σχέση συμφωνίας με το Σύνταγμα (Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2006, σελ. 161 – 162; Π. Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 4^η έκδοση, σελ. 1000 - 1002).

¹³⁵ Ο όρος ήταν παλαιότερα γνωστός και ως αρχή της αναγκαίας αναλογίας στο χώρο του ποινικού δικονομικού δικαίου (Θ. Δαλακούρας, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 23).

Η αρχή της αναλογικότητας¹³⁶ αποτελεί βασικό όριο των παραδεκτών κατ' αρχήν περιορισμών¹³⁷ στους οποίους υποβάλλονται τα ατομικά δικαιώματα στο πλαίσιο της έννομη τάξης¹³⁸. Διέλαβε συνταγματική περιοπή μετά και την Συνταγματική Αναθεώρηση το 2001, όταν και στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' προστέθηκε η εξής διάταξη¹³⁹: «Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας»¹⁴⁰. Συναφείς προβλέψεις, σε διεθνή κείμενα υπέρτερης τυπικής ισχύος εμπεριέχονται στο άρθρο 49 παρ. 3, 52 παρ. 1 του ΧΘΔΕΕ, στο άρθρο 5 παρ. 1 και 4 της Συνθήκης της Ε.Ε. ενώ εκφάνσεις της αρχής της αναλογικότητας υφίστανται και στα άρθρα 8 έως 11¹⁴¹ της ΕΣΔΑ καθώς και στο άρθρο 1 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής.

¹³⁶ Έννοια συναφής με την ιδέα της Δικαιοσύνης και κατ' επέκταση των δικαιωμάτων, ήδη σε χρόνο κατά πολύ προγενέστερο του σχηματισμού των σύγχρονων εννόμων τάξεων (Αριστοτέλους, *Ηθικά Νικομάχεια*, E 1130 B, όπου και αναφέρεται ότι η αναλογική αρμονία στις δικαιοϊκές σχέσεις και καταστάσεις αποτελεί προϋπόθεση της διανεμητικής δικαιοσύνης. Στο πλαίσιο της αριστοτελικής φιλοσοφικής σκέψης η ιδέα της αρετής στο χώρο της δικαιοσύνης εκφράζεται ως μεσότητα προς έτερον. Από την ιδέα της μεσότητας, πηγάζουν στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους οι ιδέες της ισότητας και της αναλογικότητας).

¹³⁷ Ρητά δε η θέση αυτή διατυπώθηκε και από τον Αναθεωρητικό του Συντάγματος Νομοθέτη (πρακτικής της συνεδρίασης της 24^{ης} Ιανουαρίου 2001 της Αναθεωρητικής Βουλής), ο οποίος χαρακτήρισε την αρχή της αναλογικότητας ως τον «περιορισμό των περιορισμών». Από άλλη οπτική γωνία, η αρχή της αναλογικότητας και οι επιμέρους εκφάνσεις της συνιστούν και παράγοντα νομιμοποίησης των εκάστοτε κρατικών παρεμβάσεων (Θ. Δαλακούρας, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 114).

¹³⁸ Κάθε ατομικό δικαίωμα δεν υφίσταται εν λευκώ στην έννομη τάξη αλλά εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο των «γενικών νομικών κανόνων συμβίωσης», είτε δια της πρόβλεψης – τυποποίησής του σε τυπικούς νόμους είτε δια της συνταγματικής τους κατοχύρωσης. Ωστόσο, **και μόνο η κατοχύρωση του δικαιώματος σε κάποιο κανόνα δικαίου και ο συνακόλουθος εννοιολογικός προσδιορισμός που αυτό υφίσταται, αποτελεί ένα είδος εγγενούς περιορισμού αυτού**. Νομοθετικός προσδιορισμός = περιορισμός. Για παράδειγμα, όταν ο Συντακτικός νομοθέτης καθερώνει το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, αναγκαστικά έχει ήδη περιορίσει – προσδιορίσει το συγκεκριμένο δικαίωμα δια εννοιολογικής προσέγγισης της ιδιωτικής ζωής. Το συναφές δικαίωμα υφίσταται σε τομείς που θεωρείται ότι υπάρχει ιδιωτικότητα του βίου (Π. Δαγτόγλου, *«Ατομικά Δικαιώματα»*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 4^η έκδοση, σελ. 100 – 102).

¹³⁹ Ρητή νομολογιακή αποτύπωση είχε ήδη λάβει με την θεμελιώδη απόφαση του **ΣτΕ υπ' αριθμ. 2112/1984**.

¹⁴⁰ Εκτός της συγκεκριμένης διάταξης, η αρχή της αναλογικότητας ερείδεται κατά μία άποψη της θεωρίας τόσο στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντ. καθόσον οι περιορισμοί της ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου δεν πρέπει να υπερβάλλουν το αναγκαίο μέτρο, όσο και στο άρθρο 25 παρ. 1 όπου η προβλεπόμενη κρατική εγγύηση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου συμπεριλαμβάνει την υποχρέωση του Κράτους να απέχει από δυσανάλογες προσβολές των δικαιωμάτων αυτών (Π. Δαγτόγλου, ο.π., σελ. 150).

¹⁴¹ Όπου αναφέρεται ρητά ότι παραδεκτοί, κατά την ΕΣΔΑ, περιορισμοί των προβλεπόμενων στα ως άνω αναφερόμενα άρθρα δικαιωμάτων είναι μόνο οι απολύτως αναγκαίοι σε μία δημοκρατική κοινωνία. Τον εγγενή (inherent) χαρακτήρα της αρχής της αναλογικότητας εντός της ΕΣΔΑ, έχει ήδη αναγνωρίσει το ΕΔΔΑ με τις αποφάσεις **Sporrong και Lonroth κατά Σουηδίας της 23-09-1982 και Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 07-11-1989**.

Στον εννοιολογικό της πυρήνα, η αρχή της αναλογικότητας προσδιορίζεται ως η εύλογη σχέση μεταξύ του επιβαλλόμενου στο εκάστοτε ατομικό δικαίωμα περιορισμού και του επιδιωκόμενου σκοπού¹⁴². Στην εξεταζόμενη περίπτωση, το σχήμα μέσου - σκοπού αποτυπώνεται ως εξής: Η ανακριτική διείδυση και οι περιορισμοί που συνεπάγεται η διενέργειά της για τα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου ή ακόμα και τρίτων προσώπων, πρέπει να εμφανίζεται ως εύλογη σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ο οποίος εν στενή εννοία νοούμενος είναι η εξάρθρωση της ερευνώμενης εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης και εν ευρεία εννοία νοούμενος είναι η καταπολέμηση του -οργανωμένου- εγκλήματος¹⁴³. Η αρχή της αναλογικότητας αναλύεται σε τρεις επιμέρους εκφάνσεις, οι οποίες επίσης πρέπει τυγχάνουν σεβασμού, είτε κατά την θέσπιση κανόνων δικαίου είτε κατά την εφαρμογή – εκτέλεση αυτών¹⁴⁴. Οι εκφάνσεις αυτές είναι¹⁴⁵:

(i) **Η αρχή της προσφορότητας**: Η συγκεκριμένη αρχή συνίσταται στο ότι το περιοριστικό του ατομικού δικαιώματος μέτρο πρέπει να είναι κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι να προκύπτει με πιθανότητα προσεγγίζουσα την βεβαιότητα ότι εάν τεθεί σε εφαρμογή, ο επιδιωκόμενος σκοπός θα πραγματοποιηθεί¹⁴⁶.

¹⁴² Θ. Δαλακούρας, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 50 με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές.

¹⁴³ Έχει υποστηριχθεί στην θεωρία η θέση ότι το σχήμα μέσου προς σκοπού δεν είναι το πλέον λειτουργικό. Με βάση την θέση αυτή, η ύπαρξη ή μη σχέσης αναλογίας πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα των εννόμων συμφερόντων του αφενός προσβάλλονται από την επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα και αφετέρου αυτών που προστατεύονται από την επέμβαση σε αυτά (Θ. Δαλακούρας, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 88). Εκ του αναφερόμενου ως άνω σκοπού της ανακριτικής διείδυσης ανακύπτει και η διαφοροποίηση της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης από τις παραδοσιακές ανακριτικές πράξεις (όπως πχ η κατ' οίκον έρευνα), οι οποίες ως πρωταρχικό σκοπό την συλλογή αποδείξεων, η οποία δεν αποτελεί παρά μόνο τον δευτερεύοντα στόχο της ανακριτικής διείδυσης.

¹⁴⁴ Και τούτο διότι ο συνταγματικός κανόνας του σεβασμού στην αρχή της αναλογικότητας απευθύνεται τόσο στο Νομοθέτη όσο και στον Δικαστή (Ν. Ανδρουλάκης, «να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας», ΠοινΧρον ΝΖ, σελ. 865 επ.), αλλά και στην Διοίκηση, η οποία πρέπει να προβαίνει σε εξισορρόπηση των διαδικαστικού και ουσιαστικού δικαίου στόχων της (Α. Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, *Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 87).

¹⁴⁵ Σπ. Βλαχόπουλος, «Θεμελιώδη Δικαιώματα», Νομική Βιβλιοθήκη 2017, σελ. 25 – 26· Ν. Ανδρουλάκης, «να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας», ΠοινΧρον ΝΖ, σελ. 866· Α. Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, *Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 87 – 93· Τζ. Ηλιουπούλου – Στράγγα, *Γενική Θεωρία Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2018, σελ. 70 – 77.

¹⁴⁶ Οράτε και **ΣτΕ 1149/88** («αν είναι κατάδηλο ότι το μέτρο είναι από τη φύση του ακατάλληλο για το σκοπό που ο νόμος επιδιώκει ή ότι υπερακοντίζει επίσης καταδήλως τον σκοπόν αυτόν»).

(ii) Η **αρχή της αναγκαιότητας - επικουρικότητας**¹⁴⁷. Η συγκεκριμένη αρχή συνίσταται στο ότι το περιοριστικό του ατομικού δικαιώματος μέτρο πρέπει να είναι απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι να μην υφίσταται έτερο λιγότερο επαχθές, για το περιοριζόμενο ατομικό δικαίωμα μέτρο, που να μπορεί να ληφθεί. Από το σύνολο των κατάλληλων για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρων, το προκρινόμενο πρέπει να αποτελεί την ηπιότερη για την ακεραιότητα των δικαιωμάτων του καθ' ου, επιλογή¹⁴⁸. Σε περίπτωση δε πλειόνων εξίσου επαχθών για τον καθ' ου ο περιορισμός μέτρων, τότε πρέπει να προκριθεί εκείνο που επιφέρει την μικρότερη δυνατή τρώση των εννόμων συμφερόντων της ολότητας¹⁴⁹.

(iii) Η **αρχή της εν στενή εννοία αναλογικότητας**: Η εν λόγω αρχή συνίσταται στο ότι το περιοριστικό του ατομικού δικαιώματος μέτρο πρέπει να προκαλεί τρώση – βλάβη αυτού ποιοτικά και ποσοτικά κατώτερη του οφέλους που προκύπτει εκ του επιδιωκόμενου σκοπού, ή έστω τα δύο προαναφερόμενα υπό σύγκριση μεγέθη να είναι ανάλογα.

Η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στο πλαίσιο εξέτασης της ανακριτικής διείδυσης επομένως, συνεπάγεται ότι η διενέργεια αυτής κρίνεται νόμιμη μόνο εφόσον η βαθιά επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου που αυτομάτως και αναγκαίως συνεπάγεται, είναι το μοναδικό πρόσφορο, άρα και αναγκαίο, καθώς και ταυτόχρονα το λιγότερο επαχθές μέσο για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι για την επίτευξη της εξάρθρωσης της υπό έρευνα εγκληματικής οργάνωσης¹⁵⁰. Σε περίπτωση δε που εκ της διενέργειας της ανακριτικής διείδυσης προκαλείται τρώση των δικαιωμάτων τρίτων προσώπων εκτός των ερευνώμενων, οι επιμέρους εκφάνσεις της προσφορότητας, της επικουρικότητας, της αναγκαιότητας και της εν στενή εννοία αναλογικότητας, για να θεωρηθεί ότι έχουν τηρηθεί, θα πρέπει να μην είναι δυνατή η πραγμάτωση της ανακριτικής διείδυσης

---

¹⁴⁷ Η οποία θεωρείται και λογικώς ως προαπαιτούμενο των δυο επόμενων επιμέρους εκφάνσεων της αρχής της αναλογικότητας (Θ. Δαλακούρας, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 92 - 93 με περαιτέρω παραπομπή σε Ν. Ανδρουλάκη, *Τα όρια της ανακριτικής δράσης και η αρχή της αναγκαιότητας*, ΠοινΧρον ΚΕ, σελ. 9).

¹⁴⁸ Οράτε και **ΣτΕ 392/1993**.

¹⁴⁹ Θ. Δαλακούρας, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 109.

¹⁵⁰ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022 επ.

δίχως προσβολή των δικαιωμάτων αυτών των συγκεκριμένων, τρίτων σε σχέση με τον καθ' ου, προσώπων¹⁵¹. Απαιτείται ως εκ τούτου διαβαθμισμένη αναγκαιότητα τέλεσης της ανακριτικής διείσδυσης.

Συνεπώς, με βάση τα προαναφερόμενα δεδομένα ανακύπτει ότι **η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί ένα γενικό δικαιοκρατικό όριο συνταγματικής ισχύος**, το οποίο πρέπει να τυγχάνει σεβασμού κατά τη σχετική ρητή συνταγματική επιταγή από το σύνολο των εξουσιών, συνεπώς από το Νομοθέτη κατά την διαδικασία θέσπισης περιοριστικών των ατομικών δικαιωμάτων κανόνων δικαίου, από το Δικαστή, σε διττό επίπεδο, ήτοι αφενός κατά την διαδικασία εφαρμογής – εκτέλεσης των κανόνων δικαίου, αφετέρου κατά τον δικαιοδοτικό έλεγχο των πράξεων της Διοίκησης αλλά και από την ίδια την Διοίκηση στο πλαίσιο των εκτελεστικών ενεργειών της, όταν ο Νομοθέτης της παρέχει περιθώριο εκτίμησης των ενεργειών που αναλαμβάνει¹⁵².

(β) Ο πυρήνας του ατομικού δικαιώματος ως γενικό συνταγματικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.

Ένα ακόμα δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης, ερειδόμενο στο συνταγματικό κείμενο, αποτελεί η **αρχή του απαραβίαστου του πυρήνα του ατομικού δικαιώματος**¹⁵³. Πιο συγκεκριμένα, κάθε ατομικό δικαίωμα διαθέτει ένα απαραβίαστο πυρήνα, τον οποίο οποιοσδήποτε περιορισμός του σχετικού ατομικού δικαιώματος για οποιονδήποτε λόγο και αν πραγματώνεται, δεν δύναται να υπερβεί. Σε διαφορετική περίπτωση, το υπό περιορισμό δικαίωμα δεν θα περιοριζόταν απλά, αλλά θα καταλύοταν.

Το απαραβίαστο του πυρήνα του κάθε ατομικού δικαιώματος δεν αναφέρεται ρητά στο συνταγματικό κείμενο, αλλά συνάγεται από την κρατική εγγύηση

---

¹⁵¹ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022 επ· Μ. Καϊάφα-Γκιμπάντι, *Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη*, 2010, σελ. 83.

¹⁵² Το εάν και σε ποιο βαθμό η αρχή της αναλογικότητας ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης, έχει γίνει σεβαστή από το Νομοθέτη με το ισχύον άρθρο 254 ΚΠΔ, αλλά και το κατά πόσον την λαμβάνει υπόψη ο εκάστοτε Δικαστής που έρχεται αντιμέτωπος με ισχυρισμό περί αθέμιτης παγίδευσης θα αναλυθεί κατωτέρω υπό Κεφάλαια 3.Ι και 3.ΙΙ . Για την σχετική ανάλυση της δογματικής θεμελίωσης των κρατικών λειτουργιών από την αρχή της αναλογικότητας οράτε σε Θ. Δαλακούρα, *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 158 - 162 καθώς και σελ. 355 - 362.

¹⁵³ Σπ. Βλαχόπουλος, ο.π., σελ. 26· Π. Δαγτόγλου, ο.π., σελ. 146.

προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων του άρθρου 25 παρ. 1 Συντ.¹⁵⁴. Σαφής εκ των προτέρων καθορισμένος πυρήνας δεν υφίσταται, αλλά εξαρτάται από τη φύση και τις ιδιαιτερότητες του κάθε ατομικού δικαιώματος¹⁵⁵.

Στο παρόν πλαίσιο προβληματισμο πρέπει να ενταχθεί και η **ερμηνευτική αρχή της πρακτικής αρμονίας**¹⁵⁶, η οποία επιτάσσει, την συνδυαστική εφαρμογή, κατά την ευρύτερη δυνατή έκταση, των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Με βάση αυτήν, όταν υφίσταται ανάγκη ταυτόχρονης πραγμάτωσης δύο συγκρουόμενων ή εν μέρει αλληλοαναιρούμενων δικαιωμάτων, τα οποία προστατεύονται επί τη βάσει ίσης τυπικής ισχύος κανόνων δικαίου, ο εφαρμοστής του δικαίου πρέπει να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίσει ότι αμφότερα θα εφαρμοστούν όσο το δυνατόν ευρύτερα. Η ερμηνευτική αρχή της πρακτικής αρμονίας εξασφαλίζει κατ' αυτό το τρόπο ότι ακόμα και εάν ένα ατομικό δικαίωμα τεθεί υπό περιορισμό, ο τελευταίος δεν θα επεκταθεί μέχρι του σημείου της πλήρους κατάργησης του δικαιώματος αυτού.

Με βάση τα προαναφερόμενα στοιχεία, η ανακριτική διεϊσδυση, ακόμα και όταν καταρχήν διεξάγεται νομότυπα και εντός του καθορισθέντος πλαισίου από την δεσμευτική αρχή της αναλογικότητας, δεν πρέπει να φτάνει στο σημείο κατάλυσης των ατομικών δικαιωμάτων του καθ' ου¹⁵⁷. Υπό την έννοια αυτή, **ο πυρήνας των δικαιωμάτων του καθ' ου η ανακριτική διεϊσδυση συνιστά ένα δικαιοκρατικό όριο αυτής.**

(γ) Η αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας ως γενικό συνταγματικό δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διεϊσδυσης.

Μία αναλυτική καταγραφή του περιεχομένου της θεμελιώδους για το σύνολο της έννομης τάξης αρχής του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας (αξιοπρέπειας) εκφεύγει τόσο της σκοπιμότητας όσο και των δυνατοτήτων της παρούσας. Ως προς το

---

¹⁵⁴ Το ότι ο Συντακτικός νομοθέτης αντιλαμβάνεται ωστόσο ότι υπάρχει ένας απαραβίαστος πυρήνας ως όριο των συναφών περιορισμών συνάγεται και από τη πρόβλεψη του άρθρου 23 παρ. 2 τελ. εδ.

¹⁵⁵ Σπ. Βλαχόπουλος, ο.π., σελ. 26.

¹⁵⁶ Θ. Δαλακούρα, , *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993, σελ. 134 - 139· Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2^η έκδοση, σελ. 168.

¹⁵⁷ Για παράδειγμα δεν είναι επιτρεπτό, με βάση τα όσα αναπτύχθηκαν να καταγράφεται, να αξιοποιείται και να διαδίδεται προσωπικό δεδομένο του καθ' ου η ανακριτική διεϊσδυση, το οποίο αφορά στις σεξουαλικές του ή στις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, καθόσον σε μία τέτοια περίπτωση θα προκαλούνταν κατάλυση του πυρήνα του δικαιώματός του στην ιδιωτική ζωή (άρθρο 9 Συντ), ακόμα και αν ήθελε υποθεθεί ότι μέχρι εκείνη την στιγμή είχε τεθεί νομότυπα και χάριν της ανακριτικής διεϊσδυσης σε ένα περιορισμό.

βασικό της εννοιολογικό περιεχόμενο η αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας διαλαμβάνει το νόημα ότι το σύνολο των εξουσιών - λειτουργιών της Πολιτείας, όπως αυτές εκφράζονται και δρουν δια των οργάνων τους, υποχρεούνται να πραγματοποιούν κάθε αναγκαία ενέργεια αλλά και να παραλείπουν κάθε πράξη η οποία δύναται να αναιρέσει την ιδιότητα του ατόμου ως υποκειμένου, ήτοι ως φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, με αποτέλεσμα να υποβιβαστεί σε αντικείμενο δικαίου¹⁵⁸. Πρακτικά, η παραβίαση της ως άνω αρχής συνεπάγεται την αφαίρεση της ανθρώπινης ιδιότητας από το υποκείμενο. Η υποχρέωση του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας είναι απαραβίαστη και μη υποκείμενη σε περιορισμό¹⁵⁹.

Η συνταγματική της κατοχύρωση ανθρώπινης αξίας προκύπτει από το άρθρο 2 παρ. 1¹⁶⁰, η οποία αφενός είναι μη αναθεωρίσιμη, αφετέρου έχει σκοπίμως ενταχθεί στο κεφάλαιο της μορφής του πολιτεύματος, δείγμα της κεφαλαιώδους σημασίας της για το σύνολο της έννομης τάξης την οποία διατρέχει ως θεμελιώδης αρχή. Πρόκειται ωστόσο για πλήρως και άμεσα δεσμευτική διάταξη και όχι απλά για μία κατευθυντήρια αρχή. Έχει απολύτως δεσμευτικό περιεχόμενο και επιφέρει άμεσα έννομες συνέπειες σε όσες περιπτώσεις, οι επιμέρους εκφάνσεις της ανθρώπινης αξίας δεν προστατεύονται ήδη από ειδικότερες διατάξεις. Η συγκεκριμένη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος βαίνει παράλληλα αλλά και υπεράνω όλων των προστατευτικών των ατομικών δικαιωμάτων διατάξεων, και τυγχάνει άμεσης εφαρμογής στις περιπτώσεις που οι τελευταίες εμφανίζονται ανεπαρκείς. Σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, υφίσταται κατοχύρωση της ανθρώπινης αξίας στο άρθρο 1 του ΧΘΔΕΕ¹⁶¹, το άρθρο 10 του ΔΣΑΠΔ αλλά και την αναγνώριση αυτής συνομολογεί και το ΕΔΔΑ δια της πάγιας νομολογίας του¹⁶².

Η ανακριτική διείσδυση, όπως και οποιαδήποτε άλλη πράξη δικονομικού καταναγκασμού ή ανακριτικής έρευνας (γενικής ή ειδικής), δεν μπορεί να φτάνει σε τέτοιο σημείο περιστολής των ατομικών δικαιωμάτων του καθ' ου, ώστε να αναιρείται η αξία του τελευταίου ως ανθρώπου - υποκειμένου δικαιωμάτων. **Συνεπώς, η θεμελιώδης αρχή του σεβασμού στην ανθρώπινη αξία αποτελεί**

---

¹⁵⁸ Π. Δαγτόγλου, ο.π., σελ. 896 - 901· Τ. Διονυσοπούλου, *Αστυνομική διείσδυση*, ΠΛογ 2003, σελ. 474 - 475.

¹⁵⁹ Σπ. Βλαχόπουλος, ο.π., σελ. 45.

¹⁶⁰ Οράτε όμως και τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 2, 15 παρ. 2 και 106 παρ. 2 Συντ.

¹⁶¹ Οράτε και την απόφαση Omega του ΔΕΚ (C-36-2002), προσπελάσιμη και στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62002CJ0036&from=EN>.

¹⁶² Οράτε την απόφαση **Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 29.04.2002**.

ακόμα ένα εκ του Συντάγματος εκπορευόμενο δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείδυσης.

(δ) Περιπτώσιολογία.

Κατωτέρω παρατίθεται ενδεικτική περιπτώσιολογία περιστολής ατομικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο διενέργειας ανακριτικής διείδυσης καθώς και των ορίων που θα πρέπει να τίθενται στις αντίστοιχες περιπτώσεις με βάση τα ως άνω αναφερόμενα δικαιοκρατικά όρια. Φυσικά, εξαντλητική παράθεση όλων των περιπτώσεων που δύναται να ανακύψει περιορισμός ατομικών δικαιωμάτων κατά την διαδικασία πραγμάτωσης ανακριτικής διείδυσης εμφανίζεται τόσο αδύνατη όσο και αλυσιτελής, ενώ σε κάθε περίπτωση επιμέρους περιπτώσεις παρατίθενται σε όλη την έκταση της παρούσας. Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου επομένως είναι η σκιαγράφηση των περιπτώσεων εκείνων ατομικών δικαιωμάτων που θίγονται συνηθέστερα όταν λαμβάνει χώρα μία ανακριτική διείδυση.

Χαρακτηριστική περίπτωση περιστολής δικαιώματος στο πλαίσιο της ανακριτικής διείδυσης αποτελεί η **παραβίαση της ιδιωτικής ζωής** (άρθρο 9 Συντ) καθόσον ο δεισδύων μυστικός πράκτορας αποκτά πρόσβαση όχι μόνο σε πληροφορίες σχετιζόμενες με την υπό διερεύνηση εγκληματική οργάνωση και τα αδικήματα που τα μέλη της σκοπούν να τελέσουν ή ήδη τελούν, αλλά και πληροφορίες οι οποίες αφορούν το στενό πυρήνα της ιδιωτικής ζωής του κάθε μέλους της οργάνωσης, συνέπεια αναπόφευκτη της προβλεπόμενης «διεκπεραίωσης καθηκόντων» αλλά και της σχέσης εμπιστοσύνης που πρέπει να οικοδομηθεί με τα μέλη της οργάνωσης ώστε να καταφέρει ο πρώτος να αποσπάσει τις επιθυμητές πληροφορίες - αποδεικτικά στοιχεία. Σε μία τέτοια περίπτωση για παράδειγμα, τα προαναφερόμενα δικαιοκρατικά όρια επιβάλλουν στον δεισδύοντα να απέχει από πράξεις γνωστοποίησης ή ακόμα και πράξεις λήψης πληροφοριών σχετικά με την ερωτική ζωή, τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές προτιμήσεις του καθ' ου καθώς μία τέτοια πληροφορία ούτε πρόσφορη είναι, ούτε αναγκαία, ούτε εν στενή εννοία ανάλογη ενώ μετά βεβαιότητας καταλύει τον πυρήνα του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής¹⁶³.

---

¹⁶³ Στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής ανήκει η υγεία του ανθρώπου, η ερωτική του ζωή, οι σχέσεις εντός της οικογένειάς του καθώς και η σωματική και ψυχολογική του ακεραιότητα (Σπ. Βλαχόπουλος, ο.π.,

Έτερη υποκατηγορία της προηγούμενης περίπτωσης είναι η παραβίαση του **ασύλου της κατοικίας** του καθ' ου. Πράγματι, είναι εξόχως πιθανό αν όχι βέβαιο, ότι στο πλαίσιο ανακριτικής διείσδυσης, η κοινωνική επαφή που αναπόφευκτα θα λάβει χώρα μεταξύ των στόχων αυτής και των μυστικών πρακτόρων θα έχει ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να διαθέτουν πρόσβαση σε χώρους, οι οποίοι εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο του ασύλου της κατοικίας του προσώπου¹⁶⁴. Δεν αποκλείεται επομένως, κατά την πραγμάτωση ανακριτικής διείσδυσης, ο μυστικός πράκτορας να διεξάγει **συγκεκριαυμμένη κατ' οίκον έρευνα**, δίχως όμως να τηρούνται οι εγγυήσεις του άρθρου 253 ΚΠΔ. Σε περίπτωση μίας τέτοιας δυνατότητας, ο διεισδύων αστυνομικός ή ιδιώτης θα πρέπει να απέχει από την εξέταση της κατοικίας του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση¹⁶⁵, εκτός εάν η σκοπιμότητα της όλης επιχείρησης, δηλαδή η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης στην οποία συμμετέχει επιβάλλει την τρώση του ασύλου της κατοικίας του ερευνώμενου προσώπου και δεν υφίσταται άλλο ηπιότερο μέσο πρόσβασης στα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία¹⁶⁶.

Συναφής με την παρούσα προβληματική εμφανίζεται και **η τρώση του δικαιώματος στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση του ατόμου**, όπως αυτό καθιερώνεται στο άρθρο 9^A Συντ. Με το συγκεκριμένο άρθρο, ο Συνταγματικός Νομοθέτης καθιέρωσε σε συνταγματικό επίπεδο την προστασία του ατόμου από την αθέμιτη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Εξαντλητική ανάλυση της έννοιας των προσωπικών δεδομένων και της έννοιας της επεξεργασίας αυτών εκφεύγει των καθορισθέντων ορίων της παρούσας. Συνοπτικά μόνο δύναται να

σελ. 234). Πρόκειται για προσωπικές πληροφορίες που ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με τις ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που προβλέπονται στο άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. α' ΓΚΠΔ.
¹⁶⁴ Κατά την έννοια του Συντάγματος, κατοικία είναι ο τόπος (περιφραγμένος και χωρίς ελεύθερη είσοδο) που διαμένει κανείς, είτε μόνος είτε με άλλους, ανεξαρτήτως μάλιστα της νομικής σχέσης που διέπει τη χρήση ή την διάρκεια της παραμονής του στο χώρο. Στην έννοια της κατοικίας συμπεριλαμβάνονται και πρόχειρα καταλύματα αλλά και οι επαγγελματικοί χώροι (Σπ. Βλαχόπουλος, ο.π., σελ. 232 - 233).

¹⁶⁵ Χρ. Νάντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠονΧρον 2017, σελ. 491 επ. Α.Βαθρακοκοίλης, *Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής*, ΠονΔικ. 2006, σελ. 1052 επ.

¹⁶⁶ Ως αντεπιχείρημα θα μπορούσε να παρατεθεί ο εξής συλλογισμός. Ο νομοθέτης με την εισαγωγή των ειδικών ανακριτικών πράξεων, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η ανακριτική διείσδυση στο οπλοστάσιο της ανακριτικής διαδικασίας, έχει ήδη προβεί σε μία στάθμιση, η οποία συνίσταται στο εξής. Η ανακριτική διείσδυση συνεπάγεται βαθιά επέμβαση στα δικαιώματα του καθ' ου, με αποτέλεσμα να περιλαμβάνει στο εννοιολογικό της περιεχόμενο και τις γενικές ανακριτικές πράξεις όπως η κατ' οίκον έρευνα. Συνεπώς, εάν στο πλαίσιο της πρώτης λαμβάνει χώρα κατ' οίκον έρευνα, δεν τίθεται ζήτημα εγγυήσεων καθόσον ο Νομοθέτης έχει ήδη προβλέψει -θεωρητικά τουλάχιστον- αυστηρότερες εγγυήσεις προϋποθέσεις για την διενέργεια της πρώτης και επιπρόσθετα, έχει σταθμίσει ότι η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης, μη εφικτή με ηπιότερο μέσο, μπορεί να περιλαμβάνει και την διενέργεια κατ' οίκον έρευνας ως επιμέρους συνιστώσα της «ανάληψης διεκπεραιωτικών καθηκόντων».

επισημανθεί ότι ως προσωπικά δεδομένα νοούνται σύμφωνα με το ορισμό του ΓΚΠΔ ¹⁶⁷ «κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο («υποκείμενο των δεδομένων»): το ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο είναι εκείνο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα του εν λόγω φυσικού προσώπου». Συνεπώς, το προσωπικό δεδομένο είναι κάθε πληροφορία του ατόμου που οδηγεί σε νοηματική σύνδεση - συσχέτιση με αυτό. Ως επεξεργασία προσωπικών δεδομένων νοείται «κάθε πράξη ή σειρά πράξεων που πραγματοποιείται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, ο περιορισμός, η διαγραφή ή η καταστροφή» (άρθρο 4 στ. 2 ΓΚΠΔ).

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων έχει λάβει και ποινική διάσταση με το άρθρο 38 του ν. 4624/2019 ¹⁶⁸, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 81 του ίδιου

---

¹⁶⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων). Ως Κανονισμός τυγχάνει άμεσης εφαρμογής σε όλες τις έννομες τάξεις των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁶⁸ 1. Οποιος, χωρίς δικαίωμα: α) επεμβαίνει με οποιονδήποτε τρόπο σε σύστημα αρχειοθέτησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και με την πράξη του αυτή λαμβάνει γνώση των δεδομένων αυτών· β) τα αντιγράφει, αφαιρεί, αλλοιώνει, βλάπτει, συλλέγει, καταχωρεί, οργανώνει, διαρθρώνει, αποθηκεύει, προσαρμόζει, μεταβάλλει, ανακτά, αναζητεί πληροφορίες, συσχετίζει, συνδυάζει, περιορίζει, διαγράφει, καταστρέφει, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους, εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

2. Οποιος χρησιμοποιεί, μεταδίδει, διαδίδει, κοινολογεί με διαβίβαση, διαθέτει, ανακοινώνει ή καθιστά προσιτά σε μη δικαιούμενα πρόσωπα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία απέκτησε σύμφωνα με την περίπτωση α της παραγράφου 1 ή επιτρέπει σε μη δικαιούμενα πρόσωπα να λάβουν γνώση των δεδομένων αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση, εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

3. Εάν η πράξη της παραγράφου 2 αφορά ειδικών κατηγοριών δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του άρθρου 9 παράγραφος 1 του ΓΚΠΔ ή δεδομένα που αφορούν ποινικές καταδίκες και αδικήματα ή τα σχετικά με αυτά μέτρα ασφαλείας του άρθρου 10 του ΓΚΠΔ, ο υπαίτιος τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή έως εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ, εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

4. Με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών τιμωρείται ο υπαίτιος των πράξεων των προηγούμενων παραγράφων, εάν είχε σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος ή να προκαλέσει περιουσιακή ζημία σε άλλον ή να βλάψει άλλον και το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνει το ποσό των εκατόν είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ.

νομοθετήματος¹⁶⁹. Η τελευταία αυτή διάταξη απευθύνεται σε κρατικές αρχές και στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που προβαίνουν στο πλαίσιο του άρθρου 43 του ν. 4624/2019, ήτοι όταν ενεργούν για την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη ποινικών αδικημάτων ή την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους.

Στις περιπτώσεις διερεύνησης αδικημάτων το συνηθέστερο είναι ότι η επεξεργασία των δεδομένων θα τελείται με δικαίωμα, η έλλειψη του οποίου αποτελεί όρο πλήρωσης της αντικειμενικής υπόστασης του προαναφερόμενου άρθρου 38 και κατ' επέκταση του άρθρου 81 του ν. 4624/2019. Έτσι, όταν ο μυστικός πράκτορας που διεξάγει την ανακριτική διείσδυση, προβαίνει, στο πλαίσιο αυτής, σε πράξεις καταχώρισης και συστηματοποίησης προσωπικών δεδομένων του καθ' ου, συνήθως θα δρα νόμιμα. Ενδεχομένως, υπέρβαση των τιθέμενων ορίων του άρθρου 9^A του Συντάγματος και συνακόλουθα ποινική ευθύνη του άρθρου 81 του ν. 4624/2019 θα προκαλείται όταν πραγματώνεται συλλογή προσωπικών δεδομένων τόσο ευρείας έκτασης, ώστε να μην τελεί σε σχέση μέσου προς σκοπό με την επιδίωξη εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης¹⁷⁰. Αναδεικνύεται επομένως, και σε σχέση με το συγκεκριμένο δικαίωμα η κεφαλαιώδης σημασία του αυστηρού δικαστικού ελέγχου του σεβασμού στην αρχή της αναλογικότητας.

Συνήθως, η λήψη και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων θα λαμβάνει χώρα επί τη βάση της υπό στοιχείο στ' παρ. 1 άρθρου 254 ΚΠΔ ειδικής ανακριτικής πράξης, πλην όμως τούτο δε σημαίνει ότι επεξεργασία προσωπικών δεδομένων δεν λαμβάνει χώρα και στο πλαίσιο ανακριτικής διείσδυσης. Η διεισδυτικότητα της συγκεκριμένης ανακριτικής τεχνικής σε κάθε τομέα της ζωής των καθ' ων είναι τέτοια, που η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων τους είναι σχεδόν αναγκαία και αυτοματοποιημένη συνέπεια αυτής.

---

5. Εάν από τις πράξεις των παραγράφων 1 έως και 3 προκλήθηκε κίνδυνος για την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος ή για την εθνική ασφάλεια, επιβάλλεται κάθειρξη και χρηματική ποινή έως τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ.

6. Τα κακούργηματα που προβλέπονται στο παρόν άρθρο υπάγονται στην αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων.

¹⁶⁹ Ποινικές κυρώσεις (άρθρα 54 και 57 της Οδηγίας): Το άρθρο 38 εφαρμόζεται και στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς του άρθρου 43.

¹⁷⁰ Για παράδειγμα, παραβίαση του άρθρου 9^A του Συντ θα είχαμε στην περίπτωση που καταγράφονταν σε σύστημα και διακινούνταν περαιτέρω πληροφορίες σε σχέση με τις σεξουαλικές προτιμήσεις του καθ' ου ή ενδεχομένως φωτογραφίες των τέκνων αυτού/ης, οι οποίες θα τηρούνταν σε συστήματα αρχειοθέτησης της αστυνομίας, πλην όμως ουδεμία σκοπιμότητα εξυπηρετούν σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό της ανακριτικής διείσδυσης, ήτοι σε σχέση με την εξάρθρωση της ερευνώμενης εγκληματικής οργάνωσης.

Τελευταία αλλά ίσως η σημαντικότερη περίπτωση επέμβασης στα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου, αποτελεί η περίπτωση **παραβίασης του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση**. Το συγκεκριμένο δικαίωμα αποτελεί επιμέρους έκφραση του σεβασμού στην ανθρώπινη αξία (άρθρο 2 παρ. 1 Συντ)¹⁷¹ και του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1 Συντ), ενώ διεθνής έννομη βάση αυτού αποτελεί και το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Ρητή αποτύπωση του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση προκύπτει πλέον και από τον ΚΠΔ στο άρθρο 104 παρ. 1. Το κεντρικό περιεχόμενο του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση συνίσταται στο ότι ο κατηγορούμενος ή ύποπτος, καθ' ου η ανακριτική διείδυση προστατεύεται από το εξαναγκασμό του σε δηλώσεις ενοχοποιητικές για τον ίδιο. Θεωρείται βασική συνιστώσα του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη¹⁷² και τυγχάνει εφαρμογής σε όλο το εύρος της ποινικής διαδικασίας ανεξαρτήτως της σοβαρότητας της εγκληματικής συμπεριφοράς που έχει λάβει χώρα¹⁷³. Το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης υφίσταται ήδη από το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, όπως προκύπτει τόσο από τον συνδυασμό των διατάξεων 104 παρ. 1 και 244 παρ. 1 ΚΠΔ όσο και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁷⁴. Άλλωστε η εξέχουσα σημασία του σχετικού δικαιώματος αποδεικνύεται στο στάδιο της προδικασίας, όταν και συγκεντρώνεται το κρίσιμο αποδεικτικό υλικό. Οι περιπτώσεις αθέμιτου εξαναγκασμού του κατηγορούμενου και συνακόλουθης παραβίασης του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση δύνανται να συνίστανται είτε σε απειλές - επιβολές κυρώσεων¹⁷⁵, είτε σε σωματική - ψυχολογική πίεση¹⁷⁶ είτε **δια της χρήσης τεχνασμάτων και τεχνικών εξαπάτησης του κατηγορούμενου - υπόπτου**¹⁷⁷.

---

¹⁷¹ Ευθ. - Αν. Παπανικολάου, ο.π., σελ. 133.

¹⁷² Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 35 - 37.

¹⁷³ Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 17-12-1996.

¹⁷⁴ John Murray κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 08-02-1996 · Ibrahim και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 13-09-2016.

¹⁷⁵ Saunders v. the United Kingdom.

¹⁷⁶ Jalloh κατά Γερμανίας της 11-07-2006.

¹⁷⁷ **Allan κατά Ηνωμένου Βασιλείου** της 05-07-2002, παρ. 50 (“*While the right to silence and the privilege against self-incrimination are primarily designed to protect against improper compulsion by the authorities and the obtaining of evidence through methods of coercion or oppression in defiance of the will of the accused, the scope of the right is not confined to cases where duress has been brought to bear on the accused or where the will of the accused has been directly overborne in some way. The right, which the Court has previously observed is at the heart of the notion of a fair procedure, serves in principle to protect the freedom of a suspected person to choose whether to speak or to remain silent when questioned by the police. Such freedom of choice is effectively undermined in a case in which, the suspect having elected to remain silent during questioning, the authorities use subterfuge to elicit, from the suspect, confessions or other statements of an incriminatory nature, which they were unable to obtain during such questioning and where the confessions or*

Καθίστανται ήδη σαφείς οι λόγοι για τους οποίους το ζήτημα τίθεται με ιδιαίτερη ένταση στο πεδίο της ανακριτικής διείδυσης. Επεξηγηματικά, η εν αγνοία

---

statements thereby obtained are adduced in evidence at trial”). Στην συγκεκριμένη περίπτωση ο προσφεύγων παγιδεύτηκε από συγκρατούμενό του, ο οποίος στην πραγματικότητα ήταν πρόσωπο συνεργαζόμενο με την αστυνομία, προκειμένου να ομολογήσει αναφορικά με την κατηγορία που του αποδιδόταν. Η αξιολογική ομοιότητα της συγκεκριμένης περίπτωσης με την ανακριτική διείδυση είναι προφανής, καθόσον και στο πλαίσιο της τελευταίας είναι εξόχως πιθανόν, ο καθ’ ου, νομίζοντας ότι έχει να συνδιαλεχθεί με κάποιο έμπιστό του πρόσωπο, να αναφέρει ενοχοποιητικά για τον ίδιο στοιχεία, τα οποία άμεσα ή έμμεσα θα αξιοποιηθούν από τις διωκτικές αρχές που διεξάγουν την ανακριτική διείδυση. Πρόκειται για μία κατάσταση **λειτουργικά ισοδύναμη μίας μυστικής εξέτασης** (Οράτε και τον σχολιασμό της Ολ. Τσόλκα στο άρθρο της με τίτλο «*Το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας - Ζητήματα εφαρμογής τους υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕυρΔΔΑ*», δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον 2004, σελ. 97 επ.)· contra στην απόφαση **Bykov κατά Ρωσίας** της 10-03-2009, παρ. 101 - 102, στο πλαίσιο της οποίας το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι η ελευθερία που είχε ο προσφεύγων ως προς την επιλογή του εάν θα συνδιαλεχθεί το πρόσωπο που το παγίδευσε στις ενοχοποιητικές του δηλώσεις και η δικονομική δυνατότητα που του παρασχέθηκε να αντικρούσει τις προαναφερόμενες δηλώσεις αποκλείουν την περίπτωση παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Με μία αναγωγή ωστόσο στο πεδίο της ανακριτικής διείδυσης, το εάν ο καθ’ ου είναι πράγματι ελεύθερος να μιλήσει για διάφορα θέματα εντός ενός κατασκευασμένου από το κράτος σκηνικό είναι εξόχως αμφίβολο. Εξάλλου, η φαινομενική ελευθερία του προσώπου να καταθέσει ενοχοποιητικά στοιχεία για τον ίδιο αναιρείται ήδη από το γεγονός ότι το πρόσωπο στο οποίο μίλησε λειτουργούσε κάτω από τον έλεγχο των αρχών καθώς και ότι ουδέποτε ενημερώθηκε για την δυνατότητά του να παραμείνει σιωπηλός. Τις συγκεκριμένες προεκτάσεις διαπίστωσε και η μειοψηφία στην αμέσως προαναφερόμενη απόφαση (οράτε τις σκέψεις 36 - 37 της μειοψηφίας). Σε μία τέτοια περίπτωση κατ’ ουσίαν διεξάγεται μυστική εξέταση του κατηγορούμενου, η οποία είναι εξόχως πιθανόν να λάβει χώρα και επί ανακριτικής διείδυσης, η οποία ομοιάζει κατά τις περιστάσεις πραγματώσής της με την ως άνω υπόθεση (δείτε και της αναπτύξεις της Καϊάφα - Γκμπάντι, *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠοινΔικ 2011, σελ. 59 επ· Ν. Ανδρουλάκης, «*Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*», Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας 4^η Έκδοση, σελ. 204). Στο πλαίσιο της αυτής προβληματικής πρέπει να αναφερθεί και η **υπ’ αριθμ. 3 StR 104/07** απόφαση από τη γερμανική νομολογία (δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον 2009, σελ. 75). Κατά το περιληπτικά αναφερόμενο ιστορικό αυτής, μυστικός ανακριτικός υπάλληλος στο πλαίσιο διείδυσης απέσπασε τεχνηέντως από κρατούμενο, στο πλαίσιο άδειάς του, την ομολογία του περί διάπραξης αδικημάτων για τα οποία οι αρχές των ερευνούσαν. Αφηρημένα, η υπό κρίση πράξη του διειδύοντος υπαλλήλου θα θεωρούνταν νομότυπη με το σκεπτικό ότι ο μυστικός ανακριτικός υπάλληλος δεν είναι υποχρεωμένος να εξηγήσει στον ύποπτο, κατά του οποίου στρέφεται, το δικαίωμα σιωπής του, όταν εκείνος ξεκινά να εξιστορεί την πράξη, καθώς τούτο συνάγεται από την ουσία της επιτρεπόμενης από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ανακριτικής διείδυσης από μυστικό ανακριτικό υπάλληλο και δεν συναντά σε σχέση με τα συνταγματικά και δικονομικά δικαιώματα του υπόπτου καθόλου αμφιβολίες. Ενόσω ο μυστικός ανακριτικός υπάλληλος δεν πιέζει τον ύποπτο να προβεί σε ενοχοποιητικές για τον εαυτό του αποκαλύψεις ή δεν του αποσπά τέτοιες με άλλο τρόπο –ιδίως με υποβολιμαίες ερωτήσεις–, επιτρέπεται αυτές να αξιοποιηθούν. Σε κάθε περίπτωση η κατάσταση δεν διαφέρει ως προς την αξιολόγησή της από εκείνη που προκύπτει όταν ο ύποπτος προβαίνει σε αποκαλύψεις προς έναν φίλο, γνωστό ή τρίτο, τον οποίο εμπιστεύεται, λαμβάνοντας πεπλανημένα ως δεδομένο ότι εκείνος θα κρατήσει τις ενοχοποιητικές πληροφορίες για τον εαυτό του και δεν θα τις διαβιβάσει στις διωκτικές αρχές. Στην συγκεκριμένη περίπτωση ωστόσο, η υποβολή ερωτήσεων στον κατηγορούμενο για τις αποδιδόμενες σε αυτόν πράξεις προσέκρουσε στη γενική αρχή ότι κανείς δεν είναι υποχρεωμένος να συμβάλει στην απόδειξη της ενοχής του, και ειδικότερα να ενοχοποιήσει τον εαυτό του (“*nemo tenetur se ipsum accusare*”), η οποία συνδέθηκε άμεσα με την θεμελιώδη αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Στην εξεταζόμενη περίπτωση, η προαναφερόμενη αρχή παραβιάστηκε, καθόσον ο καθ’ ου η διείδυση ρητά έχει εκφράσει σε προγενέστερο της διείδυσης χρόνο, ότι επιθυμεί να σιωπήσει αναφορικά με τα αποδιδόμενα στο πρόσωπό του αδικήματα, η δε ανακριτική διείδυση στόχευσε ακριβώς στην υπερκέραση δια της πλαγίας οδού της συγκεκριμένης άρνησής του και στην υφαρπαγή των ενοχοποιητικών του δηλώσεων με την διενέργεια μίας κατ’ ουσίαν μυστικής εξέτασης. Το γεγονός δε ότι η απόσπαση της ενοχοποιητικής δήλωσης πραγματοποιήθηκε σε εξωτερικό χώρο, ουδεμία επιρροή ασκεί στην παραβίαση του δικαιώματος περί μη αυτοενοχοποίησης, καθόσον και πάλι ο καθ’ ου ήταν περιορισμένος.

του καθ' ου τελούμενη διείσδυση μπορεί να διαμορφώσει ένα πλαίσιο **οιονεί ανάκρισης**, κατά την οποία, και ενάντια στις καθιερωμένη στην προδικασία αρχή της δημοσιότητας, ο καθ' ου προβαίνει σε ενοχοποιητικές για τον εαυτό του δηλώσεις. Τυχόν καταγραφή και περαιτέρω αξιοποίηση των δηλώσεων αυτών ωστόσο υποβιβάζει τον καθ' ου από φορέα δικαιωμάτων σε αντικείμενο εξυπηρέτησης αποδεικτικών σκοπιμοτήτων. **Ο καθ' ου η ανακριτική διείσδυση καθίσταται ο ίδιος αποδεικτικό μέσο**, εκπίπτει της ιδιότητάς του ως υποκειμένου δικαίου και καθίσταται μέσο προς εξυπηρέτηση σκοπών και στερείται της ανθρώπινης αξιοπρέπειάς του¹⁷⁸. Μάλιστα, είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι σε αντίθεση με τα συνήθως ισχύοντα στην ανάκριση, η μυστικότητα¹⁷⁹ με την οποία διεξάγεται η ανακριτική διείσδυση αποστερεί από τον καθ' ου και τα συμπληρωματικά του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση, δικαιώματα της ενημέρωσης αναφορικά με το δικαίωμά του αυτό και της πρόσβασης σε συνήγορο¹⁸⁰. Τα αποδεικτικά μέσα δε που αποκτώνται κατά τον ως άνω περιγραφόμενο τρόπο δεν πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στο αξιοποιήσιμο αποδεικτικό υλικό της σχηματισθείσας δικογραφίας (άρθρο 177 παρ. 2 ΚΠΔ), ενώ σε περίπτωση απαγορευμένης αξιοποίησής τους, η σχετική απόφαση τυγχάνει αναιρετέα ένεκα απόλυτης ακυρότητας (άρθρο 171 παρ. 1 δ' ΚΠΔ).

Όλες οι ανωτέρω, μη εξαντλητικά αναφερόμενες, περιπτώσεις περιορισμών συνταγματικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο ανακριτικής διείσδυσης έχουν ως όριό τους την ορθή δογματικά προσέγγιση και ερμηνεία των κρίσιμων συνταγματικών διατάξεων που λειτουργούν ως δικαιοκρατικές εγγυήσεις των δικαιωμάτων του καθ' ου. Ωστόσο, σημαίνοντα, αν όχι κύριο, ρόλο στον καθορισμό των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης διαδραματίζει και η ΕΣΔΑ, ιδίως μέσω του δικαστικού μηχανισμού ελέγχου των δικαιωμάτων που αυτή κατοχυρώνει, ήτοι μέσω της νομολογίας του ΕΔΔΑ, όπως θα αναλυθεί στο αμέσως κατωτέρω Κεφάλαιο.

II. Τα εκπορευόμενα από την ΕΣΔΑ δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης.

---

¹⁷⁸ Χρ. Νάιντος, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρον 2017, σελ. 491 επ· Τ. Διονυσοπούλου, *Αστυνομική διείσδυση*, ΠΛογ 2003, σελ. 480.

¹⁷⁹ Χ. Παπαχαράλαμπος, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων*, Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1056.

¹⁸⁰ **Brusco κατά Γαλλίας**, παρ. 54· **Navone και λοιποί κατά Μονακό**, παρ. 74.

Η πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ εντάσσει τα σχετικά με την παγίδευση ζητήματα στην ευρύτερη προβληματική του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, το οποίο καθιερώνεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ¹⁸¹. Συνεπώς, προκειμένου να διαπιστωθεί ποια είναι τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεϊσδυσης με βάση την ΕΣΔΑ θα χρησιμοποιηθεί ως βασικό ερμηνευτικό εργαλείο η νομολογία του ΕΔΔΑ επί του ζητήματος. Ως εκ τούτου, η κάτωθι ανάλυση θα είναι εκ των πραγμάτων περιπτωσιολογική, ωστόσο στο τέλος του παρόντος Κεφαλαίου θα πραγματοποιηθεί προσπάθεια εξαγωγής ορισμένων συμπερασμάτων - κεντρικών θέσεων της νομολογίας του ΕΔΔΑ και καθορισμού μίας συγκεκριμένης μεθοδολογικής προσέγγισης του ζητήματος από το ως άνω Δικαστήριο, ώστε να προκύψουν με μεγαλύτερη σαφήνεια τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεϊσδυσης. Πριν την ως άνω αναφερόμενη νομολογιακή επισκόπηση ωστόσο, κρίνεται σκόπιμο εισαγωγικά και σύντομα να παρατεθούν ορισμένα δεδομένα αναφορικά με την δεσμευτικότητα της ΕΣΔΑ και των αποφάσεων του ΕΔΔΑ για τον εθνικό Νομοθέτη και τον εθνικό Δικαστή.

(α) Δεσμευτικότητα των αποφάσεων του ΕΔΔΑ και κατ' επέκταση της ΕΣΔΑ.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης (Council of Europe) αποτελεί τον επιφανέστερο οργανισμό προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Ελλάδα έγινε το 9^ο μέλος του ως άνω Συμβουλίου την 9^η Αυγούστου του 1949¹⁸². Προϋπόθεση εισδοχής στο Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελεί η ενσωμάτωση και η αποδοχή της ΕΣΔΑ. Η αμέσως προαναφερόμενη, κεφαλαιώδους σημασία για την κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων¹⁸³ στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, σύμβαση συνήφθη στη Ρώμη την 4^η Νοεμβρίου 1950, υπογράφηκε από την Ελλάδα

¹⁸¹ «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το 10 11 κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διάρκειάς της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότητα θα ηδύνατο να παραβιάσθη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης».

¹⁸² <https://www.coe.int/el/web/portal/greece>.

¹⁸³ Είναι τέτοια η σημασία της συγκεκριμένης Σύμβασης για το σύγχρονο ευρωπαϊκό πολιτισμό ώστε δικαίως έχει αναφερθεί ότι έχει διαμορφώσει μία «ευρωπαϊκή δημόσια τάξη» (Λ.Α. Σισιλιάνος, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2017, πληροφoρία ανακτηθείσα από την διαδικτυακή βάση δεδομένων <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Document?id=515712&ct=books>).

την 20-03-1954 και εν τέλει κυρώθηκε με το ΝΔ 53/1974 (ΦΕΚ Α' 256/20-09-1974)¹⁸⁴ μετά την πτώση της Δικτατορίας οπότε και κατέστη εσωτερικό δίκαιο¹⁸⁵. Μάλιστα, εν όψει και του άρθρου 28 του Συντάγματος, η ΕΣΔΑ έχει αποκτήσει ισχύ υπέρτερη των τυπικών νόμων¹⁸⁶. Ως εκ τούτου, μία πηγή δεσμευτικότητας της ΕΣΔΑ εκπορεύεται ήδη από το εσωτερικό δίκαιο.

Σημαντικό ρόλο στην δεσμευτικότητα της ΕΣΔΑ και κατ' επέκταση των αποφάσεων του ΕΔΔΑ, διαδραματίζει η δυνατότητα της κατ' άρθρο 34 της ΕΣΔΑ¹⁸⁷, ατομικής προσφυγής· ένδικου βοηθήματος επικουρικού μεν χαρακτήρα, που μπορεί όμως να αποτελέσει αποφασιστικό μέσο για την πλήρη ικανοποίηση των τρωθέντων δικαιωμάτων του προσφεύγοντος στην ελληνική έννομη τάξη¹⁸⁸. Η ύπαρξη του προαναφερόμενου ένδικου βοηθήματος δεσμεύει τον εθνικό δικαστή να ερμηνεύσει τους κρίσιμους κανόνες δικαίου σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, τουλάχιστον όσον αφορά την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, προκειμένου να αποφευχθεί ενδεχόμενη μεταγενέστερη καταδίκη της Ελλάδας.

Επιπροσθέτως, τόσο το Συμβούλιο της Ευρώπης όσο και η ΕΣΔΑ διαθέτουν ελεγκτικούς μηχανισμούς ώστε να εξασφαλιστεί η δέουσα δεσμευτικότητα αφενός των διατάξεων της ΕΣΔΑ, αφετέρου των νομολογιακών πορισμάτων του ΕΔΔΑ. Αρχικά, το Συμβούλιο της Ευρώπης σύμφωνα με το άρθρο 3 του Καταστατικού του, ορίζει ότι κάθε κράτος - μέλος οφείλει να αναγνωρίζει την αρχή του κράτους δικαίου

¹⁸⁴

https://eody.gov.gr/wp-content/uploads/2019/11/katalogos_diethnon_europaikon_symbaseon_dikaiomata_anthropou.pdf.

¹⁸⁵ Αρχικά η ΕΣΔΑ είχε κυρωθεί από την Ελλάδα με το ν. 2329/1953 και, μετά την αποχώρηση της Ελλάδα από το Συμβούλιο της Ευρώπης, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, επανεπικυρώθηκε με το ν. 53/1974

¹⁸⁶ Εκτός δε της εφαρμογής της ΕΣΔΑ ως εσωτερικού νόμου υπέρτερου τυπικού κύρους, η σημασία της για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και οι κεφαλαιώδεις γενικές αρχές του δικαίου που ενσωματώνει καθιστούν αναγκαία τη σύμφωνη με την ΕΣΔΑ ερμηνεία των νόμων αλλά ακόμα και των Συνταγμάτων των εθνικών ενόμων τάξεων (Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, "Tatprovokation" – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 499· Τρ. Ζολώτας, *Η δέσμευση του εθνικού δικαστή από το νομολογιακό προηγούμενο και δεδουλευμένο των αποφάσεων του ΕΔΔΑ*, προσπελάσιμο στον ιστότοπο <https://www.constitutionalism.gr/1600-i-desmeysi-toy-etnikoy-dikasti-apo-to-nomologiako/?hilite=%27%CE%B7%27%2C%27%CE%B4%CE%AD%CF%83%CE%BC%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%27%2C%27%CF%84%CE%BF%CF%85%27%2C%27%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D%27%2C%27%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%27>).

¹⁸⁷ «Το Δικαστήριο μπορεί να επιληφθεί της εξέτασης προσφυγής που υποβάλλεται από κάθε φυσικό πρόσωπο, μη κυβερνητικό οργανισμό ή ομάδα ατόμων, που ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης, από ένα από τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη, των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στη Σύμβαση ή στα Πρωτόκολλά της. Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην παρεμποδίζουν με κανένα μέτρο την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αυτού».

¹⁸⁸ Γ. Σταυρόπουλος, *Η επίδραση της ΕΣΔΑ στην ελληνική έννομη τάξη*, προσπελάσιμο στον ιστότοπο: <https://www.constitutionalism.gr/stavropoulos-esda-elliniki-ennomi-taxi/>.

(rule of law), καθώς και την αρχή σύμφωνα με την οποία κάθε πρόσωπο ευρισκόμενο υπό τη δικαιοδοσία του πρέπει να απολαμβάνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Η παραβίαση του άρθρου αυτού δύναται να έχει ως συνέπεια την αναστολή του δικαιώματος αντιπροσώπευσης του σχετικού κράτους-μέλους, καθώς και την τελική αποβολή του από το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε συνέχεια αποφάσεως της Επιτροπής Υπουργών (άρθρο 8)¹⁸⁹.

Ως προς τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ δημιουργούνται νομικές υποχρεώσεις στα εμπλεκόμενα κράτη¹⁹⁰ και ιδίως σε περίπτωση διάγνωσης παραβίασης από μέρος κάποιου κράτους – μέλους, γεννάται διεθνής υποχρέωση αυτού, η οποία συνίσταται πρώτον στον τερματισμό της παραβίασης, δεύτερον στην επαναφορά της κατάστασης (του προσφεύγοντος) που υφίστατο πριν από την παραβίαση¹⁹¹ και τρίτον στην αποφυγή επανάληψης της παραβίασης. Η προαναφερόμενη διάταξη είναι τόσο σαφής και πλήρης, ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως «διάταξη αυτοδύναμης εφαρμογής» και επομένως άμεσα εφαρμοστέα στην εθνική έννομη τάξη και ειδικότερα άμεσα εφαρμοστέα από τα εθνικά δικαστήρια του κάθε κράτους - μέλους¹⁹². Ωστόσο, τα πορίσματα του ΕΔΔΑ δεν δεσμεύουν μόνο ως προς το διατακτικό τους μέρος που αφορά την κρινόμενη υπόθεση αλλά και ως προς τις σκέψεις που αναπτύσσουν εν

¹⁸⁹ Λ.Α. Σισιλιάνος, ο.π., πληροφορία ανακτηθείσα από την διαδικτυακή βάση δεδομένων <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Document?id=516170&ct=books>.

¹⁹⁰ Άρθρο 46 ΕΣΔΑ: «Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις οριστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των διαφορών στις οποίες είναι διάδικοι».

¹⁹¹ Εάν η πλήρης επαναφορά στην προγενέστερη της παραβίασης κατάσταση δεν είναι δυνατή, τότε λαμβάνει χώρα επιδίκαση αποζημίωσης υπέρ του προσφεύγοντος, ο οποίος έχει και την ιδιότητα του θύματος (άρθρο 41 ΕΣΔΑ: «Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση»).

¹⁹² Λ.Α. Σισιλιάνος, ο.π., πληροφορία ανακτηθείσα από την διαδικτυακή βάση δεδομένων <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Document?id=516170&ct=books>. Δεν ήταν ωστόσο η θέση αυτή αναντίρρητα δεκτή στο πλαίσιο των εθνικών εννόμων τάξεων. Χαρακτηριστικότερη περίπτωση «ανυπακοής» προς τα πορίσματα του ΕΔΔΑ αποτελεί η απόφαση υπ' αριθ. 405/2008 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αλεξανδρούπολης το οποίο στις 9 Δεκεμβρίου 2008 απέρριψε κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας αίτηση αναγνώρισης σωματείου με την επωνυμία «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΝΟΜΟΥ ΕΒΡΟΥ», παρότι το ΕΔΔΑ στις 11 Οκτωβρίου 2007 είχε κρίνει πως η άρνηση των ελληνικών δικαστηρίων να εγγράψουν το επίδικο σωματείο στο μητρώο προσέβαλε την ελευθερία του συνεταίριζεσθαι, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Η προσέγγιση αυτή από μέρος του προαναφερόμενου εθνικού δικαστηρίου είναι προδήλως εσφαλμένη μιας και εκ της συνδυαστικής και ενδοσυστηματικής ερμηνείας των άρθρων 41 και 46 της ΕΣΔΑ ανακύπτει ότι η υποχρέωση συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ αοευθύνεται σε όλες τις λειτουργίες των εθνικών εννόμων τάξεων και όχι μόνο στη νομοθετική (Τρ. Ζολώτας, *Η δέσμευση του εθνικού δικαστή από το νομολογιακό προηγούμενο και δεδικασμένο των αποφάσεων του ΕΔΔΑ*· Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, “*Tatprovokation*” – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 499).

γένει σχετικά με το εννοιολογικό περιεχόμενο και το προστατευτικό εύρος των διατάξεών τους. Τούτο συνάγεται και από τα άρθρα 37 παρ. 1 εδ. 2 και 37 παρ. 2 ΕΣΔΑ¹⁹³. Με άλλα λόγια, το ΕΔΔΑ αναπτύσει δεσμευτικό νομολογιακό περιεχόμενο μέσω της δυναμικής - εξελικτικής ερμηνείας της ΕΣΔΑ, η οποία δεσμεύει τα κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ακόμα και εάν αυτά δεν κατέστησαν διάδικοι στην συγκεκριμένη περίπτωση. Η δεσμευτικότητα του νομολογιακού αυτού δεδικασμένου δεν είναι απόλυτη όπως στο χώρο του common law ωστόσο προσομοιάζει στην δεσμευτικότητα της απόφασης των εθνικών ανώτατων δικαστηρίων, τα οποία δια του κύρους τους και της ακριβούς επιστημονικής αιτιολόγησης των δικανικών τους συλλογισμών κατευθύνουν τα κατώτερα δικαστήρια¹⁹⁴.

Περαιτέρω, διατίθενται και συγκεκριμένοι μηχανισμοί παρακολούθησης της συμμόρφωσης των κρατών - μελών του Συμβουλίου από την Επιτροπή Υπουργών κατ' άρθρο 46 παρ. 2 ΕΣΔΑ, ήτοι από το εκτελεστικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁹⁵.

Αποτυπώσεις της δεσμευτικότητας των αποφάσεων του ΕΔΔΑ εντοπίζονται και στα ατομικά μέτρα συμμόρφωσης τα οποία αναλαμβάνει το κράτος που παραβίασε ατομικό δικαίωμα προστατευόμενο στην ΕΣΔΑ, με σκοπό την επαναφορά της κατάστασης του προσφεύγοντος στο πρότερο της παραβίασης καθεστώς (restitutio in integrum). Χαρακτηριστικότερο μέτρο τέτοιους είδους είναι η καταβολή της επιδικασθείσας από το ΕΔΔΑ αποζημίωσης αλλά επιπρόσθετα μπορούν να ληφθούν και άλλα μέτρα αποκατάστασης (πχ η αποφυλάκιση του προσφεύγοντος εάν αυτός κρατείται). Ατομικό μέτρο συμμόρφωσης προβλέπει και ο ΚΠΔ στο άρθρο 525

---

¹⁹³ Σύμφωνα με αυτά το Δικαστήριο μπορεί να εξετάσει μια προσφυγή, ακόμα και όταν η διαφορά έχει διευθετηθεί, ή να αποφασίσει την επανεγγραφή μιας προσφυγής στο πινάκιο, εφόσον τούτο αιτιολογείται από τις περιστάσεις (Τρ. Ζολώτας, ο.π.).

¹⁹⁴ Τρ. Ζολώτας, ο.π.

¹⁹⁵ Επιγραμματικά αναφέρεται ότι οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί συνίστανται στην έκδοση ψηφισμάτων (resolutions), στην υιοθέτηση μνημονίων (memoranda), ενώ με το 14^ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ παρασχέθηκε η δραστική δυνατότητα στην Επιτροπή να κινεί τη διαδικασία παραβίασης κατά κράτους το οποίο αρνείται να συμμορφωθεί προς απόφαση. Υφίσταται επομένως ένα πλαίσιο ελέγχου της συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ με ορισμένες διαβαθμίσεις ανάλογα με την αδράνεια - αδιαφορία του Κράτους - μέλους. Με το ως άνω Πρόσθετο Πρωτόκολλο υιοθετήθηκε και η διαδικασία εκπόνησης σχεδίων δράσης (actions plan) από τα κράτη, τα οποία παρουσιάζουν ενώπιον της Επιτροπής τις ενέργειες που έχουν προγραμματίσει να διενεργήσουν προκειμένου να συμμορφωθούν με τις επιταγές του ΕΔΔΑ (για την πλήρη ανάλυση της λειτουργίας των ως άνω συνοπτικά αναφερόμενων ισχυρισμών οράτε σε Λ.Α. Σισιλιάνο, ο.π., πληροφορία ανακτηθείσα από την διαδικτυακή βάση δεδομένων <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Documents?id=516170&ct=books>).

παρ. 1 στ. 6, όπου και παρέχεται η δυνατότητα επανάληψης αμετάκλητης ποινικής διαδικασίας (reopening) σε περίπτωση ύπαρξης απόφασης του ΕΔΔΑ που διαγιγνώσκει παραβίαση του δίκαιου χαρακτήρα της ένδικης διαδικασίας που προηγήθηκε ενώπιον των εθνικών ποινικών δικαστηρίων¹⁹⁶.

Παράλληλα προς τα ατομικά, προβλέπονται και γενικά μέτρα συμμόρφωσης του Κράτους το οποίο παραβίασε την ΕΣΔΑ, ο σκοπός των οποίων δεν συνίσταται στην αποκατάσταση της βλάβης του προσφεύγοντος αλλά στην αποφυγή πραγμάτων παρόμοιων παραβιάσεων στο μέλλον. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο γενικών μέτρων συμμόρφωσης περιλαμβάνεται η ενδεχόμενη νομοθετική τροποποίηση συγκεκριμένων διατάξεων του εθνικού δικαίου, η εφαρμογή των οποίων προκαλεί συνεχόμενες και αναγκαίες παραβιάσεις της ΕΣΔΑ, η μεταστροφή της δικαστικής πρακτικής προσέγγισης ορισμένων ζητημάτων αλλά και η ευρύτερη κατά το δυνατό διάχυση της απόφασης του ΕΔΔΑ που διέγνωσε την υπό κρίση παραβίαση, μεταφρασμένη στην αντίστοιχη γλώσσα, στις δικαστικές ή άλλες αρχές, οι οποίες είναι αρμόδιες¹⁹⁷. Στο πλαίσιο των γενικών μέτρων συμμόρφωσης πρέπει να ενταχθεί και ο θεσμός των πιλοτικών αποφάσεων¹⁹⁸, των αποφάσεων του άρθρου 46 της ΕΣΔΑ¹⁹⁹, της δυνατότητας παραπομπής απόφασης προς ερμηνεία στο ΕΔΔΑ (άρθρο 46 παρ. 3 ΕΣΔΑ²⁰⁰) αλλά και η δυνατότητα παραπομπής στο ΕΔΔΑ ερωτήματος αναφορικά με την ενδεχόμενη μη συμμόρφωση του Κράτους - μέλους

---

¹⁹⁶ Θετικά πρέπει να αξιολογηθεί η προσθήκη του τελευταίου εδαφίου στην ως άνω διάταξη, η οποία αποσυνδέει την αναγνώριση παραβίασης από μέρους του ΕΔΔΑ με την εσφαλμένη – αρνητική κρίση του εθνικού δικαστηρίου («Στην τελευταία περίπτωση δεν απαιτείται η διαπιστωθείσα από το Ε.Δ.Δ.Α. δικονομική παραβίαση να επηρέασε αρνητικά την κρίση του ποινικού δικαστηρίου»).

¹⁹⁷ Λ.Α. Σισιλιάνος, ο.π., πληροφορία ανακτηθείσα από την διαδικτυακή βάση δεδομένων <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Document?id=516170&ct=books>.

¹⁹⁸ Αποφάσεις, οι οποίες αντιμετωπίζουν συλλήβδην περιπτώσεις που ερείδονται – σχετίζονται με το αυτό ζήτημα και οι οποίες αποσκοπούν στη συνολική αντιμετώπιση ενός δομικού προβλήματος που εντοπίζεται στο κράτος που υπέπεσε στην υπό κρίση παραβίαση (οράτε ενδεικτικά την απόφαση του ΕΔΔΑ, Rumpf κ. Γερμανίας (Ευρεία Σύνθεση) της 2.9.2010).

¹⁹⁹ Αποφάσεις, οι οποίες δεν έχουν το στοιχείο της μαζικότητας που χαρακτηρίζει τις πιλοτικές αποφάσεις, αλλά ταυτόχρονα δεν αφορούν μεμονωμένο περιστατικό. Στις περιπτώσεις αυτές το ΕΔΔΑ περιγράφει εκτενώς το ζήτημα που έχει ανακύψει και καλεί το Κράτος – μέλος να λάβει τα απαραίτητα μέτρα συμμόρφωσης (οράτε ενδεικτικά την απόφαση M.S.S. κατά Ελλάδας).

²⁰⁰ «Εάν η Επιτροπή Υπουργών κρίνει ότι η εποπτεία της εκτέλεσης μιας οριστικής απόφασης εμποδίζεται από ένα πρόβλημα στην ερμηνεία της απόφασης, μπορεί να παραπέμψει το θέμα στο Δικαστήριο προκειμένου αυτό να αποφανθεί επί του ερμηνευτικού ζητήματος. Η απόφαση περί παραπομπής απαιτεί πλειοψηφία δύο τρίτων των εκπροσώπων που έχουν το δικαίωμα να μετέχουν στην Επιτροπή».

(άρθρο 46 παρ. 4 και 5 ΕΣΔΑ²⁰¹), η οποία συνιστά και το ισχυρότερο μέτρο πίεσης εντός των μηχανισμών του Συμβουλίου της Ευρώπης, πλην της αποβολής από αυτό.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι δια της ενσωμάτωσης της ΕΣΔΑ στο ενωσιακό δίκαιο μέσω του άρθρου 6 παρ. 2 και 3 της Συνθήκης της Λισαβώνας²⁰², η πρώτη κατέστη ενωσιακό δίκαιο με αποτέλεσμα να τυγχάνουν εφαρμογής και οι μηχανισμού ελέγχου της ΕΕ όσον αφορά στην προσήκουσα εφαρμογή και εκτέλεσή της.

Τέλος, είναι αναγκαίο να καταγραφεί ότι βασική συνιστώσα της δεσμευτικότητας των αποφάσεων του ΕΔΔΑ αποτελεί και το γεγονός ότι το αμέσως προαναφερόμενο δικαστήριο αποτελεί έναν εξωτερικό μηχανισμό – ανεξάρτητο από εθνικές επιρροές και ενδεχόμενες πιέσεις. Αποτελεί μεν μέρος ενός διεθνούς οργανισμού (Συμβούλιο της Ευρώπης) με πολιτικό χαρακτήρα, ωστόσο η θεσμική του τοποθέτηση εκτός και άνω των εθνικών δικαστηρίων και εν γένει των εθνικών θεσμικών οργάνων των κρατών – μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης εξασφαλίζει την ανεξαρτησία του και την ενισχυμένη δεσμευτικότητα των αποφάσεών του²⁰³.

Σκιαγραφήθηκαν ανωτέρω οι βασικοί μηχανισμοί που εξασφαλίζουν την γενικώς παραδεδειγμένη δεσμευτικότητα των αποφάσεων του ΕΔΔΑ. Η παρέκβαση αυτή ήταν αναγκαία καθώς εξηγεί για ποιο λόγο τα δικαιοκρατικά όρια και η προσήκουσα ερμηνεία του θεσμού της ανακριτικής - αστυνομικής παγίδευσης από μέρους της ΕΣΔΑ δεσμεύουν το σύνολο των κρατικών οργάνων και λειτουργιών, ήτοι τόσο την Διοίκηση και το Νομοθέτη όσο και τον Δικαστή.

---

²⁰¹ «Εάν η Επιτροπή Υπουργών κρίνει ότι ένα Υψηλό Συμβαλλόμενο Μέρος αρνείται να συμμορφωθεί με οριστική απόφαση σε υπόθεση στην οποία είναι μέρος, μπορεί, αφού προειδοποιήσει επισήμως το Μέρος αυτό και με απόφαση που λαμβάνεται με πλειοψηφία δύο τρίτων των εκπροσώπων που έχουν το δικαίωμα να μετέχουν στην Επιτροπή, να παραπέμψει στο Δικαστήριο το ζήτημα εάν το εν λόγω Μέρος έχει παραλείψει να εκπληρώσει την υποχρέωση του δυνάμει της παραγράφου 1.

Εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει παραβίαση της παραγράφου 1, παραπέμπει την υπόθεση στην Επιτροπή Υπουργών προκειμένου αυτή να εξετάσει τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν. Εάν το Δικαστήριο δεν διαπιστώσει παραβίαση της παραγράφου 1, παραπέμπει την υπόθεση στην Επιτροπή Υπουργών, η οποία κλείνει την εξέταση της υπόθεσης».

²⁰² «Η Ένωση προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Η προσχώρηση στην εν λόγω Σύμβαση δεν μεταβάλλει τις αρμοδιότητες της Ένωσης όπως ορίζονται στις Συνθήκες.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης».

²⁰³ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠοινΔικ 2011, σελ. 59 επ.

(β) Η πρώτη περίπτωση αντιμετώπισης του ζητήματος της αστυνομικής παγίδευσης από το ΕΔΔΑ.

Κρίνεται απαραίτητο για ιστορικούς λόγους πρωτίστως αλλά και για μεθοδολογικούς δευτερευόντως να παρατεθεί ο τρόπος χειρισμού από μέρους του ΕΔΔΑ, της πρώτης περίπτωσης που το αμέσως προαναφερόμενο δικαστήριο ήρθε αντιμέτωπο με το ζήτημα της παγίδευσης.

Το ΕΔΔΑ εξετάζει τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, στις οποίες κατ' εξοχήν περιλαμβάνεται η αστυνομική διείσδυση²⁰⁴, ως μία επιμέρους συνιστώσα του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη το οποίο καθιερώνεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ²⁰⁵, ήτοι εξετάζει το ζήτημα της παγίδευσης («*entrapment*») σε συνάρτηση με την δικαιοσύνη της διαδικασίας που λαμβάνει χώρα ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων («*fairness*»)²⁰⁶.

Η πρώτη υπόθεση στην οποία τέθηκε το ζήτημα της προσήκουσας μεταχείρισης ειδικών ανακριτικών ενεργειών ενώπιον του ΕΔΔΑ αφορούσε στην προσφυγή του **Teixeira de Castro εναντίον της Πορτογαλίας** της 09-06-1998²⁰⁷, κατόπιν της απόρριψης της αιτίας της προσφεύγοντος περί παγίδευσής του από

²⁰⁴ Το ΕΔΔΑ δεν διακρίνει στην μετερχόμενη ορολογία του τις επιμέρους υποκατηγορίες όπως αναλύθηκαν ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.Ι αλλά διακρίνει μεταξύ δύο βασικών μεγεθών: της νομότυπης διείσδυσης από την μία μεριά (ο πλέον συνήθης αγγλικός όρος που μετράγεται το ΕΔΔΑ είναι “*infiltration- undercover policing*”, είτε αυτή διενεργείται από κρατικό όργανο είτε από ιδιώτη, και της αθέμιτης παγίδευσης από την άλλη (οι μετερχόμενοι από το ΕΔΔΑ αγγλικοί όροι είναι “*incitement- entrapment*”).

²⁰⁵ “In the determination [.....] of any criminal charge against him everyone is entitled to a fair and public hearing [.....].”

²⁰⁶ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 39 επ.

²⁰⁷ Προσπελάσιμη στον ιστότοπο: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22%22CASE%20OF%20TEIXEIRA%20DE%20CASTRO%20v.%20PORTUGAL%22%22\].%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22.%22CHAMBER%22\].%22itemid%22:\[%22001-58193%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22%22CASE%20OF%20TEIXEIRA%20DE%20CASTRO%20v.%20PORTUGAL%22%22].%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22.%22CHAMBER%22].%22itemid%22:[%22001-58193%22]}). Τα **πραγματικά περιστατικά** της υπόθεσης έχουν ως εξής: Δύο μυστικοί Πορτογάλοι αστυνομικοί πλησίασαν τον Α ύποπτο για χρήση και διακίνηση μικρών ποσοτήτων χασίς και του ζήτησαν να τους πωλήσει μερικά κιλά χασίς. Ο Α συμφώνησε αλλά παρά τις προσπάθειές του δεν κατόρθωσε να εξεύρει χασίς. Μετά από μια εβδομάδα οι ίδιοι αστυνομικοί τον επισκέφθηκαν στο σπίτι του και του είπαν ότι ενδιαφέρονται να αγοράσουν ηρωίνη. Ο Α ανέφερε τότε ότι ηρωίνη θα μπορούσε ίσως να του προμηθεύσει ο Τ, τη διεύθυνση του οποίου δεν γνώριζε ο ίδιος αλλά κάποιος Β. Εν συνεχεία, οι (δύο) αστυνομικοί, οι Α και Β μετέβησαν στο σπίτι του Τ, προς τον οποίο οι αστυνομικοί δήλωσαν ότι θέλουν να τους προμηθεύσει 20 γραμμάρια ηρωίνης έναντι 200.000 εσκούδος που του επέδειξαν. Ο Τ συμφώνησε και μαζί με τον Β μετέβησαν στο σπίτι κάποιου άλλου, του Γ, ο οποίος τους επώλησε 3 σακουλάκια ηρωίνης των 10, 5 και 5 γραμμαρίων αντιστοίχως, τα οποία αυτός είχε προμηθευτεί από κάποιον άλλον. Ο Τ μετέφερε την ηρωίνη στο σπίτι του Α, όπου οι αστυνομικοί εισήλθαν με πρόσκληση του τελευταίου. Μόλις ο Τ έβγαλε από τη τσέπη του ένα σακουλάκι με την ηρωίνη για να το παραδώσει στους «αγοραστές» αστυνομικούς, εκείνοι τον συνέλαβαν γνωστοποιώντας του την ιδιότητά τους (Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις*, ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326).

αστυνομικά όργανα σε όλους τους εγχώριους βαθμούς δικαιοδοσίας²⁰⁸ και της παραμονής τους στις πορτογαλικές φυλακές για τρία έτη. Στο πλαίσιο της ως άνω απόφασης το ΕΔΔΑ κατέληξε σε ορισμένα εξόχως κρίσιμα δικανικά συμπεράσματα.

Αρχικά, το ΕΔΔΑ, με παραπομπή σε προγενέστερη νομολογία του, επανέλαβε την πάγια θέση του ότι δεν αποφασίζει επί του παραδεκτού της προσκομιδής αποδεικτικών μέσων, ζήτημα το οποίο άπτεται της αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων, αλλά σκοπός του είναι να κρίνει εάν η διαδικασία ενώπιον των τελευταίων είναι εν συνόλω δίκαιη²⁰⁹. Συνεπώς στην εξεταζόμενη περίπτωση, το ΕΔΔΑ διατύπωσε την θέση ότι δεν είχε αρμοδιότητα να αποφανθεί σε σχέση το εάν παραδεκτώς λήφθησαν υπόψη οι καταθέσεις των αστυνομικών που έδρασαν ως μυστικοί πράκτορες.

Εν συνεχεία το ΕΔΔΑ προέβαλε την εξής θέση, η οποία αποκρυσταλλώθηκε στην μετέπειτα νομολογία του και αποτέλεσε βασικό αξίωμα της αντιμετώπισης περιπτώσεων αστυνομικής παγίδευσης. Ανεξαρτήτως της σοβαρότητας και της πολυπλοκότητας του ερευνώμενου αδικήματος, η ποινικά διαδικασία πρέπει να είναι και να παραμένει καθ' όλη την διάρκειά της δίκαιη. Το ΕΔΔΑ ρητά αναγνώρισε την ανάγκη καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, η αντιμετώπιση του οποίου αναμφίβολα συνιστά πρόκληση για κάθε κρατικό μηχανισμό καταστολής, η εξυπηρέτηση ωστόσο της τελευταίας δεν μπορεί να επιδιώκεται και να πραγματώνεται εις βάρος των ατομικών δικαιωμάτων²¹⁰.

Στο πλαίσιο της ως άνω γενικής αρχής, το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι είναι κρίσιμο σε τέτοιου είδους περιπτώσεις να διακριθεί η περίπτωση της νομότυπης δράσης του μυστικού πράκτορα από την αντίστοιχη παράνομη του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού. Για τον κρίσιμο αυτό διαχωρισμό το ΕΔΔΑ μετέλλθε ορισμένα κριτήρια²¹¹, τα οποία συνίσταντο:

---

²⁰⁸ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 09-06-1998, παρ. 13 - 22.

²⁰⁹ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 09-06-1998, παρ. 34 (“*whether the proceedings as a whole, including the way in which evidence was taken, were fair*”).

²¹⁰ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 09-06-1998, παρ. 36· Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ.40, παρ. 211.

²¹¹ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 09-06-1998, παρ. 38· Αδ. Παπαδαμάκης, ο.π.· Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειές για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον ΝΗ, σελ. 584 επ.· Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Παρατηρήσεις στο άρθρο 25B του Ν. 1729/87 με αφορμή την απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας*, ΠοινΧρον 2001, 193.

(i) Στο γεγονός ότι η όλη ανακριτική διαδικασία δεν ήταν αποτέλεσμα παραγγελίας δικαστικής αρχής, ούτε υπήρξε σχετική εποπτεία, γεγονός που συνεπάγεται την έλλειψη ασφαλιστικών δικλείδων για τα δικαιώματα του καθ' ου η έρευνα.

(ii) Στο γεγονός ότι οι αστυνομικές αρχές δεν είχαν επαρκείς και σοβαρούς λόγους ότι ο προσφεύγων επρόκειτο να τελέσει το συγκεκριμένο αδίκημα για το οποίο τον προσέγγισαν, ήτοι αυτό της διακεκριμένης διακίνησης ναρκωτικών.

(iii) Στην έλλειψη ήδη διανοιχθείσης προκαταρκτικής εξέτασης²¹² για τον προσφεύγοντα, ο οποίος κατέστη γνωστός στις αρχές μόνο κατόπιν της αναφοράς του προσώπου του από τους έτερους εμπλεκόμενους στην διακίνηση των ναρκωτικών ουσιών V.S. και F.O., ήτοι από έναν τυχαίο παράγοντα και όχι στο πλαίσιο συντεταγμένης και στοχευμένης έρευνας για το πρόσωπό του.

(iv) Στο γεγονός ότι ο κατηγορούμενος δεν είχε άμεση πρόσβαση σε ναρκωτικές ουσίες, παρά μόνο μέσω περισσότερων του ενός παρεμβληθέντων προσώπων - μεσαζόντων, τους οποίους προσέγγισε επειδή πείστηκε προς την κατεύθυνση αυτή από τους διεισδύοντες αστυνομικούς.

(v) Στο γεγονός ότι ο προσφεύγων παρέδωσε στους μυστικούς αστυνομικούς ακριβώς την ποσότητα που οι τελευταίοι του ζήτησαν να εξασφαλίσει.

Εκ της συνολικής επισκόπησης των ως άνω κριτηρίων προέκυψε ότι στην υπό εξέταση περίπτωση οι δρώντες ως μυστικοί πράκτορες αστυνομικοί υπερέβησαν τα όρια της επιτρεπτής συγκεκριμένης αστυνομικής δράσης, διότι έδρασαν ως ηθικοί αυτουργοί στην πράξη του προσφεύγοντος καθόσον δεν προέκυψε κάποιο στοιχείο που να ενδεικνύει ότι η αξιόποινη πράξη θα είχε τελεστεί ακόμα και αν εξέλιπε η δική τους δράση²¹³.

Ως τελικό συμπέρασμα επομένως εξήχθη ότι οι διεισδύοντες μυστικοί αστυνομικοί δεν διεξήγαγαν την υπό κρίση έρευνα με ένα τρόπο «ουσιαστικά

---

²¹² Κατά το χρόνο που διατάχθηκε η διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης.

²¹³ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 09-06-1998, παρ. 39.

παθητικό» αλλά ήταν εκείνοι που προκάλεσαν την τέλεση της αξιόποινης πράξης την οποία υποτίθεται ότι ερευνούσαν²¹⁴.

Η απόφαση που αναλύθηκε ευθύς ανωτέρω ήταν εξαιρετικά σημαντική για δύο λόγους. Αφενός ήταν η πρώτη φορά που το ΕΔΔΑ ασχολήθηκε ευθέως με το ζήτημα της αστυνομικής παγίδευσης και των επιτρεπτών ορίων αυτής, αφετέρου καθόρισε μία σταθερή νομολογιακή βάση την οποία εμπλούτισε με περαιτέρω σημαντικές, για την προάσπιση της ακεραιότητας του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, δικανικές σκέψεις στο πλαίσιο μεταγενέστερων αποφάσεων²¹⁵, όπως θα διαπιστωθεί στο πλαίσιο της αμέσως επόμενης υποενότητας του παρόντος Κεφαλαίου.

(γ) Οι βασικές δογματικές θέσεις του ΕΔΔΑ αναφορικά με το ζήτημα της ανακριτικής – αστυνομικής διείσδυσης.

Εφόσον παρουσιάστηκε, κατά τα βασικά της σημεία, η πρώτη περίπτωση κατά την οποία το ΕΔΔΑ ήρθε αντιμέτωπο με το ζήτημα της αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν στο πλαίσιο του παρούσας υποενότητας, οι βασικές δογματικές θέσεις που έχει διαμορφώσει το ΕΔΔΑ μέσα από τη νομολογιακή του παραγωγή τα 22 χρόνια που ακολούθησαν την απόφαση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας, χρονικό διάστημα κατά το οποίο το ΕΔΔΑ είχε την δυνατότητα να διαμορφώσει ένα σαφές μεθοδολογικό πλαίσιο προσέγγισης του ζητήματος ένεκα και της αύξησης των περιπτώσεων ισχυρισμών περί παγίδευσης που τέθηκαν ενώπιόν του²¹⁶. Η αύξηση της νομολογίας του ΕΔΔΑ μπορεί να αποδοθεί με

---

²¹⁴ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 09-06-1998, παρ. 38 όπου και αναφέρεται ότι «*The necessary inference from these circumstances is that the two police officers did not confine themselves to investigating Mr Teixeira de Castro's criminal activity in an essentially passive manner, but exercised an influence such as to incite the commission of the offence.*».

²¹⁵ Αλ. Δημάκης, ο.π.· Ωστόσο, πλήθος εξόχως κρίσιμων ζητημάτων αναφορικά με ζήτημα της παγίδευσης δεν προσδιορίστηκαν επαρκώς ή δεν προσεγγίστηκαν καθόλου στην υπό εξέταση απόφαση. Ειδικότερα ζητήματα όπως ο απαιτούμενος βαθμός υπόνοιας που πρέπει να συντρέχει στο πρόσωπο του καθ' ου ώστε να στοιχειοθετείται έννομη εκκίνηση της διείσδυσης, η σημασία του προγενέστερου ποινικού μητρώου, η σημασία δικαστικής εποπτείας της διαδικασίας της διείσδυσης, η έκταση προγενέστερης έρευνας αναφορικά με τον διεισδύοντα, το περιεχόμενο των επιτρεπόμενων τεχνικών διείσδυσης, η έκταση και οι μορφές της επιτρεπόμενης πίεσης στον διεισδύοντα από τους μυστικούς πράκτορες είτε δεν προσδιορίστηκαν σαφώς είτε η κρίση του ΕΔΔΑ επ' αυτών δεν βασίστηκε σε ένα σαφές και πλήρως αιτιολογημένο δόγμα με φιλοσοφικό υπόβαθρο αλλά περισσότερο σε μία ενστικτώδη προσέγγιση βασισμένη αποκλειστικά στα υπό κρίση πραγματικά περιστατικά (David Ormerod; Andrew Roberts, "The Trouble with Teixeira: Developing a Principled Approach to Entrapment", International Journal of Evidence & Proof 6, no. 1 (2002), σελ. 40 και 43-44). Η δικαιολογημένη αυτή κριτική ωστόσο αναιρέθηκε από το ίδιο το ΕΔΔΑ με την διαμόρφωση ενός σαφούς πλαισίου αντιμετώπισης της αθέμιτης παγίδευσης αξιοποιώντας την μετέπειτα νομολογία του.

²¹⁶ Καϊάφα-Γκμπάντι, *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠoinΔικ 2011, σελ. 59 επ.

ασφάλεια στο γεγονός ότι κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες συντελείται μία θεμελιώδης μεταμόρφωση του εγκληματικού φαινομένου η οποία εκδηλώνεται αφενός δια της εκδήλωσης αντικοινωνικών συμπεριφορών στο πλαίσιο οργανωμένων ομάδων - μηχανισμών που κινούνται πολυεπίπεδα και αφετέρου δια της έκδηλης τάσης διεθνοποίησης του εγκλήματος. Η αλλοίωση αυτή στον τρόπο και τις περιστάσεις τέλεσης εγκληματικών συμπεριφορών ωστόσο οδήγησε και σε αλλαγή στοχοθεσίας των κρατών ως προς την αντιμετώπιση των εγκλημάτων²¹⁷ και συγκεκριμένα στο πεδίο που μας αφορά σε διεύρυνση τόσο των ειδικών ανακριτικών δυνατοτήτων των διωκτικών οργάνων όσο και στην επέκταση της ρυθμιστικής εμβέλειας αυτών και στο πλαίσιο δίωξης - πρόληψης νέων εγκλημάτων.

Σκοπός της παρούσας υποενότητας είναι επομένως να εκθέσει τις βασικές δογματικές θέσεις του ΕΔΔΑ αναφορικά με το ζήτημα της παγίδευσης, οι οποίες συνιστούν παράλληλα και τα τιθέμενα από το αμέσως προαναφερόμενο δικαστήριο, δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεύρυνσης. Προς ευχερέστερη αποτύπωση των βασικών θέσεων του ΕΔΔΑ επί του εξεταζόμενου ζητήματος κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν τα πραγματικά περιστατικά και οι θέσεις του δικαστηρίου επί μίας συγκεκριμένης απόφασης, και να συμπληρωθεί η παρουσίαση των θέσεων αυτών με αναφορές σε επιμέρους δικανικές σκέψεις διατυπωμένες σε έτερες αποφάσεις, στο πλαίσιο των οποίων το ΕΔΔΑ είτε διαφοροποιήθηκε είτε ενίσχυσε, συμπλήρωσε, αναβάθμισε τις ήδη υφιστάμενες θέσεις του.

Η απόφαση που θα αξιοποιηθεί προς εκπλήρωση του συγκεκριμένου σκοπού είναι η πλέον πρόσφατη απόφαση του ΕΔΔΑ επί του ζητήματος της ανακριτικής - αστυνομικής παγίδευσης, ήτοι η απόφαση **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας της 15-10-2020**²¹⁸. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής²¹⁹:

---

²¹⁷ Οράτε ιδίως τόσο τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Οργανωμένου Διακρατικού Εγκλήματος που υπεγράφη στο Παλέρμο της Σικελίας στις 12-15.12.2000 από αντιπροσώπους 123 κρατών και την Ε.Ε. και τέθηκε σε ισχύ στις 29.9.2003 μετά την επικύρωσή της από 40 χώρες και το άρθρο 20 αυτής, αλλά και περαιτέρω το Πρόγραμμα Στοκχόλμης C115 της 4.5.2010, ενότητα 4.4. καθώς και το έγγραφο του Συμβουλίου 5842/10 της 2.2.2010 για ένα ευρωπαϊκό μοντέλο εσωτερικής ασφάλειας της Ε.Ε. (Καϊάφα - Γκμπάντι, *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διεύρυνση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠοινΔικ 2011, σελ. 59 επ. και συγκεκριμένα υποσημειώσεις 9 και 16).

²¹⁸ Αριθμός προσφυγής 40495/15. Προσπελάσιμη στον ιστότοπο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-204996%22%5D%7D>.

²¹⁹ Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας της 15-10-2020, παρ. 5 - 11.

Η αστυνομική επιχείρηση μυστικού χαρακτήρα που διεξήχθη αφορούσε σε καταστολή αδικήματος σχετιζόμενου με εμπόριο ναρκωτικών ουσιών. Τον Σεπτέμβριο του 2009, **ανώνυμος πληροφοριοδότης προερχόμενος από εγκληματικούς κύκλους** προσέγγισε τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές δίωξης ναρκωτικών της Βρέμης και τους ενημέρωσε ότι ο Ν.Α. (σύζυγος της πρώτης προσφεύγουσας) σκόπευε να προβεί σε εμπόριο ηρωίνης και μάλιστα αρκετών κιλών σε ένα καφέ στο Βερολίνο. Η επακολουθείσα άρση του τηλεφωνικού απορρήτου του ως άνω ατόμου δεν ήρε τις υποψίες που δημιούργησε εις βάρος του ως ανώνυμος πληροφοριοδότης αλλά σε καμία περίπτωση δεν τις επιβεβαίωσε.

Εν συνεχεία, οι αστυνομικές αρχές εξουσιοδότησαν έναν άλλο ιδιώτη μυστικό πράκτορα, επίσης **προερχόμενο από εγκληματικό περιβάλλον**, να ερευνήσει τον Ν.Α. σχετικά με την ενδεχόμενη τέλεση από μέρους του αδικημάτων σχετιζόμενων με τα ναρκωτικά, ενώ ο ίδιος ο μυστικός πράκτορας θα αποζημιωνόταν για κάθε ημέρα «υπηρεσίας» του και θα λάμβανε και μεγάλο χρηματικό ποσό ως αμοιβή σε περίπτωση που πράγματι ανακαλύπτοταν εμπορία ναρκωτικών και πραγματοποιούταν κατάσχεση στην υπό διακίνηση ποσότητα. Ο αμέσως προαναφερόμενος μυστικός πράκτορας προσέγγισε τον Ν.Α. και αφού αναπτύχθηκε σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους (από το Νοέμβριο του 2009 έως και το Φεβρουάριο του 2010 με επισκέψεις στο καφέ του Ν.Α. στο Βερολίνο), του πρότεινε να προβούν σε εισαγωγή ηρωίνης από το λιμάνι της Βρέμης στο οποίο τάχα είχε γνωριμίες και συγκεκριμένα την βοήθεια ενός λιμενεργάτη, του Κ. Ο Ν.Α. ανέφερε ότι δεν ενδιαφερόταν για εμπόριο ηρωίνης, αλλά ενδεχόμενη διακίνηση κοκαΐνης ή χασίς δεν τον άφηνε αδιάφορο.

Τον Αύγουστο του 2010 και μετά από **επανελημμένες προτάσεις** του μυστικού πράκτορα, ο Ν.Α. συμφώνησε να συναντήσει τον συνεργάτη του πρώτου - λιμενεργάτη στο λιμάνι της Βρέμης²²⁰, Κ. παριστάνοντας ότι διαθέτει τη ικανότητα, τα οικονομικά μέσα και τις γνωριμίες για την εισαγωγή εμπορίου κοκαΐνης από τη Λατινική Αμερική, αν και κάτι τέτοιο δεν ήταν αληθές. Ο Ν.Α. εντυπωσιάστηκε από τον Κ. και ιδίως από την άνεση κινήσεων αυτού στο λιμάνι και την σκηνοθετημένη

---

²²⁰ Ο οποίος ήταν και ο ίδιος διεισδύων μυστικός πράκτορας σε συνεργασία με τις αστυνομικές αρχές. Τόσο ο υποτιθέμενης λιμενεργάτης όσο και ο μυστικός πράκτορας θα λάμβαναν ως αμοιβή 50.000 ευρώ σε περίπτωση επιτυχίας της επιχείρησης. Κρίσιμο ωστόσο είναι να επισημανθεί ότι κατά το χρόνο της αρχικής επαφής του Κ. με το Ν.Α., ο πρώτος δεν είχε ακόμα εξουσιοδοτηθεί από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές να δράσει ως μυστικός πράκτορας.

ευκολία υπερκέρρασης των όποιων ελέγχων θα προέκυπταν στην υπό σχεδίαση μεταφορά.

Χρειάστηκε να παρέλθει σχεδόν ένας ολόκληρος χρόνος, από τον Αύγουστο του 2010 έως την άνοιξη του 2011 μέχρι ο Ν.Α. να κατορθώσει να αποκτήσει επαφές για την διακίνηση κοκαΐνης που εν τέλει πραγμάτωσε με την βοήθεια του δεύτερου και του τρίτου προσφεύγοντα. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο Ν.Α. δεν είχε καμία αντικειμενική δυνατότητα πραγμάτωσης της ως άνω διακεκριμένης διακίνησης, την οποία τέλεσε μετά από κοπιώδεις προσπάθειες και συνεχείς πιέσεις του μυστικού πράκτορα - διεισδύοντος καθώς και συνεχείς επικλήσεις στη τιμή του πρώτου προσφεύγοντος. Οι δε αστυνομικές αρχές είχαν επίγνωση των αποτυχιών του Ν.Α. αλλά ο μυστικός πράκτορας συνεχώς τους επιβεβαίωνε ότι ο καθ' ου η παγίδευση είχε την πρόθεση να τελέσει την διακίνηση της κοκαΐνης με αποτέλεσμα την παράταση της εις βάρος του διεξαγόμενης μυστικής ανακριτικής διαδικασίας για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους.

Εν τέλει, τον Μάιο του 2010, ο πρώτος και ο δεύτερος προσφεύγων και φίλος αυτού κατόρθωσαν, **τυχαία**, να βρουν έναν σύνδεσμο εισαγωγής 100 τόνων κοκαΐνης από τη Λατινική Αμερική και αποφάσισαν την τέλεση της διακίνησης μέσω του λιμανιού της Βρέμης εξαιτίας και της παρουσίας εκεί του έμπιστου Κ. Πράγματι, η εισαγωγή της ως άνω ποσότητας ναρκωτικών έλαβε χώρα την 17^η Αυγούστου 2011 και οι δύο πρώτοι των προσφεύγοντων καθώς και ο τρίτος, που είχε αναλάβει την μεταφορά της ποσότητας από τη Βρέμη στο Βερολίνο, συνελήφθησαν από τις αστυνομικές αρχές. Τα δε εθνικά δικαστήρια της Γερμανίας σε όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας αναγνώρισαν την στοιχειοθέτηση παγίδευσης εις βάρος του πρώτου και του δεύτερου των προσφεύγοντων, πλην όμως θεώρησαν ότι η αναλογική μείωση της ποινής τους αποτέλεσε επαρκή αντισταθμιστικό παράγοντα²²¹ της βλάβης που υπέστησαν εξαιτίας της παγίδευσης²²²

---

²²¹ Εν αντιθέσει με την απόφαση **Furcht κατά Γερμανίας της 23-10-2014** (παρ. 67 - 69) στο πλαίσιο της οποίας το γερμανικό Κράτος καταδικάστηκε ακριβώς διότι θεωρήθηκε ότι μόνο ο πλήρης αποκλεισμός των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν εξαιτίας της αθέμιτης παγίδευσης, ο οποίος κατ' ουσίαν οδηγεί σε παύση της ποινικής δίωξης, ή έστω άλλα αντίστοιχα μέτρα κρίνονται ικανοποιητικά για τη αποκατάσταση της τρώσης της δικαιοσύνης της διαδικασίας που επέφερε η παγίδευση, και όχι η αναλογική μείωση της ποινής, πρακτική που ακολουθούσε παγίως η γερμανική νομολογία και την οποία μετέβαλε με την απόφαση της 10-06-2015 του Ανώτατου Ακυρωτικού.

²²² **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας της 15-10-2020**, παρ. 12 - 39, αναλυτικά για τα όσα έλαβαν χώρα στο πλαίσιο των εθνικών δικαστηρίων της Γερμανίας.

Αφού πραγματοποιήθηκε αναφορά στα κεντρικά πραγματικά περιστατικά της απόφασης που θα χρησιμοποιηθεί ως οδηγός για την παρούσα ανάλυση, είναι αναγκαία στο σημείο η παράθεση των γενικών αρχών και θέσεων του ΕΔΔΑ επί του ζητήματος της ανακριτικής διείσδυσης με βάση την συγκεκριμένη υπόθεση και παράλληλα με παραπομπές σε διαφορετικές περιπτώσεις όπου χρειάζεται για την πληρότητα της ανάλυσης.

Αρχικά, το ΕΔΔΑ ρητά αναγνωρίζει την ανάγκη των κατασταλτικών μηχανισμών των κρατών να μετέρχονται ειδικές ανακριτικές πράξεις σε ορισμένες περιπτώσεις²²³, η χρήση δε τέτοιων μεθόδων δεν συνεπάγεται αυτόματα την τρώση του δικαιώματος του κατηγορούμενου σε δίκαιη δίκη²²⁴. Ωστόσο, εξαιτίας του γεγονότος ότι κατά την διενέργεια των σχετικών ειδικών ανακριτικών πράξεων οι διεισδύοντες μυστικοί πράκτορες αστυνομικοί κινούνται στο όριο της νομιμότητας, κρίνεται απαραίτητο η χρήση των μεθόδων αυτών να καθορίζεται από ένα σαφές πλαίσιο²²⁵.

---

²²³ **Khudobin κατά Ρωσίας** της 26-10-2006, παρ. 128· **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας** της 15-10-2020, παρ. 110, όπου και αναφέρεται ότι η ανάγκη δίωξης των ναρκωτικών ουσιών δικαιολογεί την χρήση ειδικών ανακριτικών τεχνικών από τα κράτη.

²²⁴ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας** της 05-02-2008, παρ. 50 - 51 (προσπελάσιμη στον ιστότοπο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22%22CASE%20OF%20RAMANAUSKAS%20V%20LITHUANIA%22%22%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22.%22CHAMBER%22.%22itemid%22%3A%22001-84935%22%7D>). Επειδή η συγκεκριμένη απόφαση αποτέλεσε σταθμό για τη διαμόρφωση της μεθοδολογίας του ΕΔΔΑ είναι κρίσιμο να παρατεθούν εν συντομία τα **πραγματικά περιστατικά** αυτής: Ο AZ προσήγγισε Λιθουανό εισαγγελέα, μέσω του VS, προσωπικού γνωστού του εισαγγελέα, και ζήτησε από τον τελευταίο να φροντίσει για την αθώωση ενός προσώπου και για το σκοπό αυτό του προσέφερε 3.000 δολάρια ΗΠΑ. Ο εισαγγελέας στην αρχή αρνήθηκε, τελικά όμως δέχθηκε, αφού ο AZ επανέλαβε την προσφορά πολλές φορές. Στη συνέχεια ο AZ, ο οποίος στην πραγματικότητα εργαζόταν σε υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών ειδικευμένη στη μάχη κατά της διαφθοράς, ενημέρωσε τους προϊστάμενους του για την υπόθεση. Μετά τούτα η υπηρεσία ζήτησε από τον αναπληρωτή Γενικό Εισαγγελέα να της επιτραπεί να προχωρήσει σε μία «προσομοίωση εγκληματικής συμπεριφοράς». Έτσι ο AZ κατέβαλε στον εισαγγελέα σε δυο διαδοχικές ημερομηνίες το συνολικό ποσό των 2.500 δολαρίων ΗΠΑ, ενώ ο Γενικός Εισαγγελέας μετά την καταβολή αυτή άσκησε κατά του εισαγγελέα ποινική δίωξη για δωροληψία. Τελικά ο εισαγγελέας ομολόγησε την ενοχή του και καταδικάστηκε για την ως άνω πράξη του, παρά το ότι υποστήριζε ότι κατά την τέλεση του εγκλήματος υπέκυψε στις πιέσεις του AZ. Η καταδίκη του επικυρώθηκε από το Εφετείο αλλά και το Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας, τα οποία επίσης απέρριψαν τους ισχυρισμούς του περί παγιδεύσεως. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι σε αποδεικτικό επίπεδο η καταδίκη του προσφεύγοντος από τα εθνικά δικαστήρια στηρίχθηκε στην μαρτυρία του AZ, δηλαδή του διεισδύοντος μυστικού πράκτορα, στις κρυφές και εν αγνοία του προσφεύγοντος ηχογραφήσεις των μεταξύ τους συζητήσεων, στην κατάθεση συναδέλφου εισαγγελέα του προσφεύγοντος ο οποίος πιστοποίησε ότι ο τελευταίος πράγματι χειριζόταν την υπόθεση για την οποία έλαβε χώρα δωροληψία, ενώ ο ενδιάμεσος γνωστός του εισαγγελέα VS δεν εμφανίστηκε στο ακροατήριο και η κατάθεσή του παρείχε στο πλαίσιο της προδικασίας αναγνώστηκε στο ακροατήριο. Τα ζητήματα που προκύπτουν εν προκειμένω σε σχέση με την αξίωση κατ' αντιδικίας δίκης από μέρους ΕΔΔΑ προκειμένου να υφίσταται δικαιοσύνη της διαδικασίας είναι προφανή.

²²⁵ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας** της 05-02-2008 παρ. 51, όπου το ΕΔΔΑ αναφέρει “*However, on account of the risk of police incitement entailed by such techniques, their use must be kept within clear*

Στο πλαίσιο της αυτής υπόθεσης, το ΕΔΔΑ έχει ρητά **απαγορεύσει** την **σχετικοποίηση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη**. Πιο αναλυτικά, βασική αρχή της νομολογίας του ως άνω Δικαστηρίου αποτελεί η απαγόρευση εκπτώσεων από το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη ένεκα οιασδήποτε σκοπιμότητας²²⁶ σε κάθε περίπτωση ποινικής δίκης, ανεξαρτήτως του βαθμού πολυπλοκότητας του, υπό εξέταση κάθε φορά, αδικήματος²²⁷. Αλλά και σε γενικότερο επίπεδο, οι όποιες ενέργειες χάριν αντεγκληματικές πολιτικής πρέπει να πραγματοποιούνται με σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα εν συνόλω²²⁸.

Όσον αφορά την δυνατότητα αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων, και στο πλαίσιο των ζητημάτων που ανακύπτουν από την διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων το ΕΔΔΑ έχει αναφέρει την πάγια θέση του η οποία συνίσταται στο ότι το ως άνω ζήτημα άπτεται κατ' αρχήν της αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων, και μόνο παρεμπιπτόντως εξετάζεται από το ίδιο σε περίπτωση που η αξιοποίηση ή η κτήση των παράνομων αποδεικτικών μέσων προσβάλλει κάποιο άλλο ατομικό δικαίωμα προστατευόμενο από την ΕΣΔΑ²²⁹. Αυτό το οποίο ερευνάται από το ΕΔΔΑ είναι η δικαιοσύνη της διαδικασίας εν συνόλω²³⁰.

Σε πλείονες περιπτώσεις, η ποινική έρευνα και μετέπειτα δίωξη ενός προσώπου έχει ξεκινήσει με την παροχή πληροφοριών προς τις αστυνομικές αρχές από μέρους ενός ανώνυμου πληροφοριοδότη, ο οποίος είτε επειδή ο ίδιος το επιθυμεί, είτε επειδή αποτελεί αυτό και βούληση των οργάνων ασφαλείας, παραμένει καθ' όλη την διάρκεια της ποινικής διαδικασίας υπό καθεστώς ανωνυμίας. Το ΕΔΔΑ ωστόσο ρητά διαχωρίζει την χρήση ανώνυμων πληροφοριοδοτών στο αρχικό στάδιο

---

limits". Οράτε επίσης και την ελληνικού ενδιαφέροντος απόφαση **Πυργιωτάκης κατά Ελλάδος** της 21-02-2008, παρ. 20 καθώς και την **Vanyan κατά Ρωσίας** της 15-12-2005, παρ. 46 όπου και αναφέρεται "*The use of undercover agents must be restricted and safeguards put in place even in cases concerning the fight against drug trafficking*".

²²⁶ Όπως επί παραδείγματι, το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για την καταπολέμηση του εμπορίου ναρκωτικών ουσιών (**Vanyan κατά Ρωσίας** της 15-12-2005, παρ. 46: "*The requirements of a fair criminal trial under Article 6 entail that the public interest in the fight against drug trafficking cannot justify the use of evidence obtained as a result of police incitement*"). Οράτε επίσης και την απόφαση **Bannikova κατά Ρωσίας** της 04-11-2010, παρ. 33.

²²⁷ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας** της 05-02-2008, παρ. 53· Ed. Burda & L. Trellova, ο.π., σελ. 64.

²²⁸ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας** της 05-02-2008, παρ. 50 όπου και αναφέρεται ότι "*This instrument authorises the use of special investigative techniques, such as undercover agents, that may be necessary for gathering evidence in this area, provided that the rights and undertakings deriving from international multilateral conventions concerning "special matters", for example human rights, are not affected*".

²²⁹ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας**, της 05-02-2008, παρ. 53.

²³⁰ **Furcht κατά Γερμανίας** της 23-10-2014, παρ. 46.

ενεργοποίησης της ποινικής διαδικασίας, από την περίπτωση της χρήσης των πηγών αυτών για την καταδίκη του κατηγορουμένου²³¹. Η τελευταία μπορεί να θεωρεί συμβατή με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη μόνο εάν υφίστανται επαρκείς δικλείδες ασφαλείας προς αποφυγή ενδεχόμενων καταχρήσεων, και συγκεκριμένα μόνο εάν υφίσταται εκ των προτέρων καθορισμένο διαδικαστικό πλαίσιο που να διέπει την εξουσιοδότηση πραγμάτωσης, την εφαρμογή και την εποπτεία διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων²³². Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι και μεν το ΕΔΔΑ δεν απαγορεύει ρητά την χρήση ανώνυμων πληροφοριοδοτών για την έναρξη της διαδικασίας της διείσδυσης, όμως σε κάθε περίπτωση, οι σχετικές πληροφορίες, ακόμα και αν δεν αποτελέσουν μέρος της μετέπειτα σχηματισθείσας δικογραφίας, θα πρέπει να τεθούν έστω και με περιορισμούς υπόψη της υπεράσπισης ώστε να καταστεί εφικτή η κατ' αντιμωλία διεξαγωγή της δίκης²³³.

Το ΕΔΔΑ έμμεσα παροτρύνει τα κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης να απονείμουν σε δικαστικά όργανα την σχετική αρμοδιότητα εποπτείας της ανακριτικής διείσδυσης, παρέχοντας όμως επαρκές περιθώριο να την απονείμουν και σε άλλα κρατικά όργανα και υπηρεσίες, όπως επί παραδείγματι σε εισαγγελική αρχή²³⁴. Μάλιστα, στο πλαίσιο της παρούσας αλληλουχίας κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η θεσμοθέτηση ενός πλαισίου επιτήρησης - εποπτείας της ανακριτικής διείσδυσης από μέρους των κρατών, τα απαλλάσσει από το βάρος απόδειξης ότι δεν τελέστηκε παγίδευση, το οποίο φέρουν, σε περίπτωση που προβληθεί σχετικός ισχυρισμός από τον προσφεύγοντα ενώπιον του ΕΔΔΑ²³⁵.

---

²³¹ **Teixeira di Castro κατά Πορτογαλίας** της 09-06-1998, παρ. 35· **Vanyan κατά Ρωσίας**, παρ. 46· **Veselov και λοιποί κατά Ρωσίας** της 02-10-2012, παρ. 89· **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 90 (“*the Convention does not preclude reliance, at the preliminary investigation stage and where the nature of the offence may warrant it, on sources such as anonymous informants. However, the subsequent use of such sources by the trial court to found a conviction is a different matter and is acceptable only if adequate and sufficient safeguards against abuse are in place, in particular a clear and foreseeable procedure for authorising, implementing and supervising the investigative measures in question*”).

²³² **Ramanauskas κατά Λιθουανίας**, παρ. 51.

²³³ **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 100 (“*Even if the information in question was not part of the prosecution file and had not been admitted as evidence, the court’s duty to examine the incitement plea and ensure the overall fairness of the trial requires that all relevant information, particularly regarding the purported suspicions about the applicant’s previous conduct, be put openly before the trial court or tested in an adversarial manner*”).

²³⁴ **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 50· **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 90· **Tchokhonelidze κατά Γεωργίας**, παρ. 45.

²³⁵ **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας** της 15-10-2020, παρ. 147 όπου και αναφέρεται: “*This authorisation and – albeit perfectible – supervision of the undercover operation permitted the*

Ως προς την συμμετοχή μυστικών πρακτόρων - αστυνομικών σε ενέργειες ανακριτικής διείσδυσης, το ΕΔΔΑ έχει πανηγυρικά αποφανθεί ότι εάν η δράση τους θεωρηθεί ως υποκίνηση σε έγκλημα, δια της πρόκλησης τέλεσης της εγκληματικής ενέργειας από μέρος του καθ' ου η έρευνα, και εφόσον τα στοιχεία που αποκτήθηκαν δια της υποκίνησης χρησιμοποιηθούν εναντίον του καθ'ου, τότε ο τελευταίος στερείται του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη²³⁶.

Φυσικό ερώτημα που γεννάται εκ της ως άνω θέσης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, είναι το ποια πρόσωπα θεωρούνται μυστικοί πράκτορες. Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ως μυστικοί πράκτορες νοούνται τόσο κρατικοί αξιωματούχοι και υπάλληλοι, οι οποίοι τυπικά και ουσιαστικά αποτελούν όργανα του κράτους, όσο και τυπικά ιδιώτες, οι οποίες όμως δρουν ως de facto κρατικά όργανα, καθώς η δράση τους αποτελεί απότοκο συγκεκριμένου κρατικού σχεδιασμού επί της υπόθεσης²³⁷. Διαφορετικά έχει το ζήτημα σε περίπτωση που τίθεται ζήτημα συμπεριφοράς που προσομοιάζει σε παγίδευση, πλην όμως η τελευταία έχει διεξαχθεί από ιδιώτη, ο οποίος δεν δρά υπό την εντολή - εποπτεία των κρατικών οργάνων, αλλά εξ ιδίας πρωτοβουλίας, αυτόνομα. Στην περίπτωση αυτή τυγχάνουν εφαρμογής οι γενικοί κανόνες των αποδεικτικών απαγορεύσεων και δεν εξετάζεται το ζήτημα υπό το πρίσμα της αθέμιτης παγίδευσης²³⁸.

---

authorities to discharge the burden of proof of showing that there had been no incitement in the third applicant's case”.

²³⁶ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας**, παρ. 54· **Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας**, παρ. 35-36 και 39· **Khudobin κατά Ρωσίας** παρ. 128· **Vanyan κατά Ρωσίας**, παρ. 46-47· **Bannikova κατά Ρωσίας** της 04-11-2010, παρ. 34 και **Furcht κατά Γερμανίας** της 23-10-2014, παρ. 47.

²³⁷ Στοιχειοθέτηση τέτοιας περίπτωσης διέγινωσε το ΕΔΔΑ και στην απόφαση **Tchokhonelidze κατά Γεωργίας της 26-08-2018**. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής: Την 01-12-2015 η Κ έκανε αίτηση χορήγησης άδειας λειτουργίας πρατηρίου καυσίμων. Ο προσφεύγων φέρεται να της πρότεινε να παράσχει, χωρίς τούτο να απαιτείται το επιπλέον ποσό των 30.000 δολαρίων ως οιονεί αντισταθμιστικό όφελος για την χορήγηση της άδειας από το αρμόδιο διοικητικό όργανο, συμπεριφορά που συνιστά αρχή εκτέλεσης παθητικής δωροδοκίας. Η ως άνω Κ., η οποία και ανήγγειλε το σχετικό περιστατικό στο αρμόδιο τμήμα καταπολέμησης της διαφθοράς του Υπουργείου Εσωτερικών της Γεωργίας, τυπικά εμφανίζονταν ως ιδιώτης, εν τοις πράγμασι ωστόσο αποδείχτηκε ότι ήταν σταθερά, επί μακρόν, συνεργάτιδα του ως άνω τμήματος καταπολέμησης διαφθοράς, αλλά και στην συγκεκριμένη περίπτωση, δήλωσε ότι όταν αυτή προσέγγισε τον προσφεύγοντα για πρώτη φορά την 01-12-2015 ήδη συνεργαζόταν με την ως άνω υπηρεσία γεγονός που την καθιστά de facto μυστικό πράκτορα, με περαιτέρω αποτέλεσμα οι βασικές αρχές του ΕΔΔΑ περί παγίδευσης να τυγχάνουν εφαρμογής στην συγκεκριμένη περίπτωση. Παρόμοια ήταν η κατάσταση και στην υπόθεση **Veselon και λοιποί κατά Ρωσίας** της 02-10-2012 (Οράτε παρ. 114) καθώς και στην υπόθεση **Ursus κατά Ρουμανίας** της 18-12-2018, παρ. 37 (για την ανάλυση των πορισμάτων της συγκεκριμένης απόφασης οράτε και το άρθρο της L. Stanila με τίτλο “Specific Aspects on the Right to a Fair Trial in the Recent Caselaw against Romania» δημοσιευμένο στο περιοδικό *Journal of Eastern-European Criminal Law* 2019, no1 (2019), σελ. 169 - 173.

²³⁸ Έτσι είχε το ζήτημα στην υπόθεση **Shannon εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου** της 06-04-2004. Τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Ο Μ. δημοσιογράφος σε βρετανική

Από την άλλη μεριά, ζήτημα τίθεται και σε σχέση με το πρόσωπο που θεωρείται θύμα της αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης. Και αν τις περισσότερες φορές το ζήτημα είναι απλό, καθόσον ως θύμα της παγίδευσης θα αντιμετωπίζεται το πρόσωπο το οποίο χειραγωγείται ώστε να τελέσει το έγκλημα, το οποίο εν τέλει δικιόκεται, ζήτημα δημιουργήθηκε στην προαναφερόμενη απόφαση Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας. Στην συγκεκριμένη απόφαση ως θύμα της παγίδευσης θεωρήθηκε όχι μόνο ο άμεσα εμπλεκόμενος N.A., ο οποίος χειραγωγήθηκε να τελέσει την διακεκριμένη διακίνηση ποσότητας κοκαΐνης, αλλά και ο δεύτερος των προσφεύγοντων, τον οποίο ο N.A. έπεισε να συμμετέχει στο προκληθέν από τις αρχές αδίκημα. Για τον δεύτερο προσφεύγοντα έγινε δεκτή στοιχειοθέτηση παγίδευσης ακόμα και εάν η επιρροή του από τις αρχές ήταν δευτερογενής και όχι άμεση όπως του N.A.²³⁹. Συνεπώς, με την αμέσως προαναφερόμενη απόφαση **το ΕΔΔΑ φαίνεται να ερμηνεύει διασταλτικά την έννοια του καθ'ου η παγίδευση** ώστε να συμπεριλαμβάνει και πρόσωπα που υφίστανται τις επιβλαβείς συνέπειες αυτής αντανακλαστικά²⁴⁰.

εφημερίδα (tabloid) έλαβε την πληροφορία ότι ο προσφεύγων διακινεί ναρκωτικές ουσίες σε άτομα υπαγόμενα στους κύκλους της βρετανικής “show business”. Την 13^η Αυγούστου του 1997 μία συνάντηση κανονίστηκε μεταξύ του M., ο οποίος είχε παρουσιαστεί ως σείχις, και του προσφεύγοντος σε δωμάτιο του ξενοδοχείου “Savoy”, όπου είχε εγκατασταθεί και κρυφή βιντεοσκόπηση και ηχογράφηση της συζήτησης, στο πλαίσιο της οποίας και προσφεύγων επανέλαβε περισσότερες φορές ότι είχε την δυνατότητα να προμηθεύσει τον M., και φερόμενο σείχι με ποσότητα κοκαΐνης αλλά και χασίς για ένα πάρτι που δήθεν θα ελάμβανε χώρα στο Ντουμπάι φανερώνοντας την οικειότητα που είχε με το χώρο εμπορίας ναρκωτικών ουσιών. Εν συνεχεία, ο M. παρουσίασε αυτοβούλως το επιβαρυντικό οπτικοακουστικό υλικό που είχε καταγράψει στην συνάντηση με τον προσφεύγοντα στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές. Το ΕΔΔΑ στην συγκεκριμένη περίπτωση έκρινε ότι η υπόθεση είναι αισθητά διαφοροποιημένη σε σχέση με την περίπτωση Teixeira di Castro, και ως εκ τούτου δεν τίθεται ζήτημα ανακριτικής διεΐσδυσης και ενδεχόμενης αθέμιτης παγίδευσης καθώς ο M. έδρασε αυτοβούλως, δίχως να τελεί σε κάποια οργανική σχέση με τις αρχές, οι οποίες δεν ήταν ενήμερες για την δράση του, συνεπώς δεν έχουν και την ευθύνη για τη νομότυπη διεξαγωγή της διαδικασίας.

²³⁹ Συγκεκριμένα, η παγίδευση του δεύτερου εκ των προσφεύγοντων συνίσταται στο ότι του παρουσιάστηκε η υποτιθέμενη τεράστια ευκολία εισαγωγής της ποσότητας κοκαΐνης στο λιμάνι της Βρέμης από τον μυστικό πράκτορα K., και έτσι δελεάστηκε να συμμετάσχει σε μία εγκληματική συμπεριφορά, την οποία δεν θα πραγμάτωνε εάν δεν είχε λάβει χώρα η παγίδευση από μέρους των ανακριτικών αρχών και η επιρροή του επίσης παγιδευμένου N.A (οράτε παραγράφους 128 - 130 όπου και αναφέρεται ρητά ότι “*The second applicant’s activities must therefore be considered as determined by the supply of the importation channel by the police*”).

²⁴⁰ Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο της αυτής απόφασης το ΕΔΔΑ αναγνώρισε την ιδιότητα του θύματος και στην σύζυγο του αποβιώσαντος κατά το χρόνο εκδίκασης της προσφυγής N.A., υπό το σκεπτικό ότι πρώτον συνέτρεχε στο πρόσωπό της έννομο συμφέρον αποκατάστασης της τραθείσης τιμής του αποβιώσαντος συζύγου της, ο οποίος απεβίωσε όντας καταδικασμένος ως έμπορος ναρκωτικών, δεύτερον υπέστη και η ίδια τις δυσμενείς συνέπειες της φυλάκισης του συζύγου της και του κλεισίματος της επιχείρησης που διατηρούσε (καφετέρια στο Βερολίνο) και τρίτον συνέτρεχε στην συγκεκριμένη περίπτωση έννομο συμφέρον παράστασης αυτής ενώπιον του ΕΔΔΑ για την υπεράσπιση της προσφυγής, ένεκα του γενικότερου ενδιαφέροντος που παρουσίαζε η υπόθεση για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων (οράτε παραγράφους 78 - 90).

Κατ' αρχήν, η επαναλαμβανόμενη διείσδυση απαγορεύεται, είναι δε επιτρεπτή μόνο σε περίπτωση διερεύνησης οργανωμένης και συνεχιζόμενης εγκληματικής δράσης. Το ΕΔΔΑ στο πλαίσιο της ανάπτυξης της νομολογίας του έχει αναφερθεί και στην προσήκουσα στοχοθεσία της ανακριτικής διείσδυσης, ιδίως όταν αυτή επεκτείνεται σε χρόνο και ερευνώμενα πρόσωπα και αποκτά διάρκεια, υπερβαίνοντας την μεμονωμένη επαφή με τον καθ' ου. Τυχόν επέκταση της διείσδυσης επομένως, σε έκταση ευρύτερη από αυτήν που είχε αρχικά σχεδιαστεί πρέπει να έχει συγκεκριμένη στόχευση και ειδικότερα πρέπει να διέπεται από την ανάγκη συλλογής απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων για ενδεχόμενη μελλοντική καταδίκη του καθ' ου ή των καθ' ων, να αποσκοπεί στην πληρέστερη κατανόηση του ερευνώμενου εγκληματικού φαινομένου ή στην αποκάλυψη ενός ευρύτερου εγκληματικού περιβάλλοντος, μεγαλύτερης επικινδυνότητας από το ήδη ερευνώμενο²⁴¹ και όχι στην επίταση του αξιοποιήσιμου του δράστη το οποίο με την συνεχόμενη παροχή ευκαιριών τέλεσης του ερευνώμενου αδικήματος, προβοκάρει.

Το ΕΔΔΑ έχει παγιώσει την θέση του και όσον αφορά το φαινόμενο της ποιοτικής αναβάθμισης της ήδη αποφασισμένης εγκληματικής πράξης. Το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι γνωστό ως “sentencing entrapment”, ήτοι ως παγίδευση με σκοπό την πραγμάτωση εγκληματικής πράξης που επιφέρει βαρύτερες κυρώσεις για τον καθ' ου. Σε μία τέτοια περίπτωση, ο κατηγορούμενος πρέπει να καταδικαστεί επί τη βάση της αρχής της ενοχής και μόνο για τις πράξεις που σκόπευε

---

²⁴¹ Τα ως ανω διατυπώθηκαν εξ αφορμής της απόφασης **Grba κατά Κροατίας της 23-11-2017, παρ. 101 - 102**. Τα κρίσιμα **πραγματικά περιστατικά** της υπόθεσης έχουν ως εξής: Ο προσφεύγων βοσνιακής καταγωγής Zoran Grba θεωρήθηκε ύποπτος τέλεσης κυκλοφορίας πλαστών τραπεζογραμματίων κατά παράβαση του άρθρου 274 παρ. 1 και 2 του κροατικού Ποινικού Κώδικα. Επί τη βάση πληροφοριοδότησης της αστυνομίας, ξεκίνησε διαδικασία ανακριτικής διείσδυσης εις βάρος του προσφεύγοντος, η οποία συνεχώς επεκτεινόταν όσον αφορά στην χρονική της διάρκεια. Πιο συγκεκριμένα, από τις 06-08-2008 έως και τις 17-11-2008, οπότε και είχε σχεδιαστεί η σύλληψη του προσφεύγοντος, έλαβαν χώρα αρκετές συναντήσεις του τελευταίου με τον διενεργούντα την ανακριτική διείσδυση μυστικό πράκτορα και μεταβιβάσεις πλαστών τραπεζογραμματίων. Την 17-11-2008, αποφασίστηκε η επέκταση της διείσδυσης κατά του Zoran Grba. Εν τέλει, ο προσφεύγων συνελήφθη την 22-11-2008. Το κρίσιμο στοιχείο εν προκειμένω είναι ότι ο προσφεύγων δεν συνελήφθη την πρώτη φορά που τέλεσε ενώπιον του μυστικού πράκτορα παράνομη διακίνηση των πλαστών τραπεζογραμματίων, αλλά επαναλήφθηκαν περισσότερες παράνομες συναλλαγές, οι οποίες επεξέτειναν το αξιόποινο της συμπεριφοράς του. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η συγκεκριμένη συμπεριφορά των αρχών, ήτοι η παράλειψή τους να συλλάβουν τον προσφεύγοντα κατά την παράνομη συναλλαγή που έλαβε χώρα τον Αύγουστο του 2008, και η παρακίνησή του να τελήσει το αδίκημα της κυκλοφορίας πλαστών τραπεζογραμματίων εξακολουθητικά εγείρει ζητήματα παγίδευσης. Άλλωστε, και η εποπτεύουσα την διείσδυση δικαστική αρχή δεν αιτιολόγησε επαρκώς τους λόγους παροχής αδείας επέκτασης της διείσδυσης, παρά περιορίστηκε στο να αναφέρει ότι δεν έχουν εκλείψει οι λόγοι της αρχικής εξουσιοδότησης που παρείχε στις αστυνομικές αρχές τον Ιούλιο του 2008 (οράτε για την σχετική ανάλυση τις παραγράφους 110 – 116).

όντως να τελέσει και όχι για όσες, βαρύτερες ή διακεκριμένες μορφές του προαποφασισμένου εγκλήματος υποκινήθηκε από τις διωκτικές αρχές²⁴².

Η ουσιαστικότερη ίσως συμβολή του ΕΔΔΑ όσον αφορά στην προστασία των ατομικών δικαιωμάτων από ενδεχόμενες προσβολές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης, έγκειται στο γεγονός ότι έχει διαμορφώσει μία σειρά συγκεκριμένων κριτηρίων, τόσο ουσιαστικού όσο και διαδικαστικού - δικονομικού χαρακτήρα για την ασφαλή διάκριση της θεμιτής και επιτρεπτής ανακριτικής διείδυσης από την ανεπίτρεπτη και παράνομη αστυνομική παγίδευση, καθώς και συγκεκριμένη μεθοδολογία προσέγγισης των κρίσιμων ζητημάτων²⁴³.

(i). Το ουσιαστικό κριτήριο διάκρισης της αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης από τη νομότυπη ανακριτική διείδυση (*substantive test*).

Το κρίσιμο διαφοροποιητικό στοιχείο ανάμεσα στα δύο αντιπαραβαλλόμενα μεγέθη, ήτοι ανάμεσα στην αθέμιτη αστυνομική παγίδευση²⁴⁴ και την νομότυπη ανακριτική διείδυση εμπεριέχεται ήδη στον αποδιδόμενο από το ΕΔΔΑ ορισμό του πρώτου εκ των ως άνω αναφερόμενων όρων. Αστυνομική παγίδευση νοείται κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ η κατάσταση εκείνη στο πλαίσιο της οποίας, τα αστυνομικά όργανα, είτε είναι και τυπικά κρατικά όργανα, είτε ιδιώτες που δρουν κατ' εντολή αυτών, δεν περιορίζονται στο να διεξάγουν τις ανακριτικές ενέργειες με έναν «ουσιαστικά παθητικό τρόπο»²⁴⁵, αλλά εκτείνουν σε τέτοιο βαθμό την επιρροή τους στον καθ' ου η έρευνα, ώστε επί της ουσίας είναι εκείνοι που προκαλούν την τέλεση της εγκληματικής ενέργειας από μέρους του, την οποία δίχως την παρεμβολή τους δεν θα είχε διαπράξει, έτσι ώστε να καταστεί εφικτή το πρώτον η κίνηση της ποινικής

---

²⁴² **Grba κατά Κροατίας**, παρ. 102 – 103.

²⁴³ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 41, παρ. 216· Ramanauskas κατά Λιθουανίας της 20-02-2018 (υπ' αριθμ. 2), παρ. 55· Η αποκρυστάλλωση των σχετικών κριτηρίων καθώς και της μεθοδολογίας του ΕΔΔΑ σε περίπτωση προβολής ισχυρισμού περί παγίδευσης έλαβε χώρα με την απόφαση **Matanović κατά Κροατίας της 04-04-2017** (παρ. 131 - 135).

²⁴⁴ Ο όρος χρησιμοποιείται αδιακρίτως και παράλληλα με τους όρους αστυνομική υποκίνηση και «προβοκάτορες ηθικοί αυτουργοί», όπως ονομάζονται τα υποκείμενα που προβαίνουν στις ως άνω αθέμιτες συμπεριφορές. Η χρήση διαφορετικών όρων στις διαφορετικές αποφάσεις δεν αντιστοιχεί σε κάποια εννοιολογική διαφοροποίηση (Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial, criminal limb - updated on 31 December 2019, σελ. 41, υποσημείωση 5).

²⁴⁵ Ο αγγλικός όρος που χρησιμοποιεί το ΕΔΔΑ είναι “*essentially passive manner*”.

δίωξης, δεύτερον η συγκέντρωση του κρίσιμου αποδεικτικού υλικού²⁴⁶ και εν τέλει η καταδίκη του καθ' ου η παγίδευση. Το τελεολογικό υπόβαθρο του συγκεκριμένου ορισμού έγκειται στο ότι είναι θεμιτό οι αστυνομικές αρχές να χρησιμοποιούν μυστικούς πράκτορες στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους για να διεισδύουν στο εγκληματικό περιβάλλον που σκοπεύουν να ερευνήσουν, αλλά δεν επιτρέπεται να είναι αυτές που προκαλούν την τέλεση του εγκλήματος που τάχα ερευνούν²⁴⁷.

Πως θα διαπιστώσει το ΕΔΔΑ σε κάθε περίπτωση εάν τα όργανα που διεξήγαγαν τις ειδικές ανακριτικές πράξεις έδρασαν με τρόπο «ουσιαστικά παθητικό»; Η διαδικασία εξαγωγής του κρίσιμου αυτού συμπεράσματος έχει ως κριτήριο βάσης την ύπαρξη ή μη αντικειμενικά σοβαρών υπονοιών²⁴⁸ αναφορικά με εμπλοκή του προσφεύγοντος σε ήδη υφιστάμενη εγκληματική δραστηριότητα ή σχετικά με προδιάθεση²⁴⁹ του προσφεύγοντος να διαπράξει ορισμένη εγκληματική ενέργεια²⁵⁰. Προκειμένου περαιτέρω να διαπιστώσει το ΕΔΔΑ πότε συντρέχουν αντικειμενικά σοβαροί λόγοι υπόνοιες εις βάρος του προσφεύγοντος καταφεύγει σε επιμέρους ενδείκτες, οι οποίοι ενδεικνύουν την στοιχειοθέτηση ή μη της παγίδευσης²⁵¹. Παρακάτω παρατίθενται οι παράγοντες αυτοί²⁵² που ενδεικνύουν ή αντενδεικνύουν την στοιχειοθέτηση παγίδευσης με βάση τη νομολογία του ΕΔΔΑ.

---

²⁴⁶ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας**, παρ. 55: “*Police incitement occurs where the officers involved – whether members of the security forces or persons acting on their instructions – do not confine themselves to investigating criminal activity in an essentially passive manner, but exert such an influence on the subject as to incite the commission of an offence that would otherwise not have been committed, in order to make it possible to establish the offence, that is, to provide evidence and institute a prosecution*”.

²⁴⁷ **Khudobin κατά Ρωσίας**, παρ. 128· **Furcht κατά Γερμανίας**, παρ. 48 in fine· **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας**, παρ. 112.

²⁴⁸ Κρίσιμος χρόνος συνδρομής δε των συγκριμένων σοβαρών υπονοιών για συγκεκριμένο πρόσωπο (good reasons) αποτελεί ο χρόνος της πρώτης προσέγγισής του από τους διεισδύοντες μυστικούς πράκτορες και όχι μεταγενέστερα (**Furcht κατά Γερμανίας**, παρ. 56 όπου και ρητά αναφέρεται ότι “*The relevant time for determining whether there were objective suspicions that the person concerned was predisposed to commit a criminal offence is the time when the person was (first) approached by the police*”).

²⁴⁹ Έννοια εισηγμένη από τον χώρο του αγγλοσαξωνικού δικαίου και συγκεκριμένα από τις ΗΠΑ σε σχέση με την αστυνομική παγίδευση, όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.ΙΙΙ στις εκεί σχετικές αναπτύξεις όπου και η προδιάθεση (predisposition) του ατόμου αποτελεί τον κρίσιμο διαφοροποιητικό στοιχείο της θεμιτής από την αθέμιτη αστυνομική δράση, η οποία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο ειδικών ανακριτικών πράξεων (για περαιτέρω ανάλυση οράτε σε Γ. Παπαδημητράκη, *Η έννοια της «παγίδευσης του κατηγορουμένου από τις αρχές στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο και οι συνέπειές της*, ΠοινΔικ 2003, σελ 1366 επ.· Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρον ΝΑ, σελ. 193· Jacqueline E. Ross, “*Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States.*” *The American Journal of Comparative Law* 62 (2014), σελ. 673).

²⁵⁰ **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 38

²⁵¹ Δεν απαιτείται σωρευτική συνδρομή του συνόλου αυτών σε κάθε περίπτωση, αρκεί να σχηματίζεται επαρκής δικανική πεποίθηση περί παγίδευσης.

²⁵² Ed. Burda & L. Trellova, ο.π., σελ. 65.

- Η απουσία προγενέστερης εγκληματικής δραστηριότητας όπως αυτή εκδηλώνεται αντικειμενικά δια της ύπαρξης λευκού ποινικού μητρώου²⁵³ συνηγορεί υπέρ της στοιχειοθέτησης παγίδευσης.
- Η απουσία ήδη υφιστάμενης διανοιχθείσης ποινικής διαδικασίας αναφορικά με τον καθ' ου η έρευνα σε χρόνο προγενέστερο της διείσδυσης - παγίδευσης.
- Το γεγονός ότι ο καθ' ου η έρευνα ήταν παντελώς άγνωστος στις αστυνομικές αρχές κατά το χρόνο που αποφασίστηκε η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων κατά του προσώπου του ή σε κάθε περίπτωση δεν υφίσταντο βάσιμοι λόγοι υπονοιών εις βάρος του κατά το χρόνος κινητοποίησης των αστυνομικών οργάνων εναντίον του.
- Ειδικά σε περιπτώσεις εγκλημάτων σχετιζόμενων με ναρκωτικά, το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν κατείχε ναρκωτικές ουσίες σπίτι του²⁵⁴ αλλά και το γεγονός ότι κατά την χρονική στιγμή της συλληψής του κατείχε τόση ποσότητα ναρκωτικών ουσιών όση του είχε ζητηθεί από μέρους των προβοκάτορων ηθικών αυτουργών μυστικών αστυνομικών²⁵⁵.
- Η ρητά εκπεφρασμένη άρνηση του καθ' ου η παγίδευση να τελέσει την πράξη στην οποία εν τέλει τον οδήγησαν οι μυστικοί πράκτορες²⁵⁶.
- Αντίθετα, το γεγονός ότι ο εκάστοτε καθ' ου η ειδική ανακριτική πράξης της αστυνομικής διείσδυσης εμφανίζεται να διακατέχεται από μεγάλη οικειότητα με το υπό εξέταση έγκλημα²⁵⁷ καθώς και το γεγονός ότι παρότι του δόθηκαν πλείονες

²⁵³ Ωστόσο δεν ισχύει και το αντίστροφο. Η ύπαρξη ποινικού μητρώου δεν αποκλείει άνευ ετέρου την στοιχειοθέτηση παγίδευσης. Το ότι ο φερόμενος ως δράστης έχει τελέσει στο παρελθόν ομοειδείς πράξεις με την προκληθείσα από τις αρχές, δεν συνεπάγεται αυτομάτως ότι in concreto στην εξεταζόμενη περίπτωση είχε την προδιάθεση τέλεσης της πράξης στην οποία των εξώθησαν οι αρχές (**Constantin και Stoian κατά Ρουμανίας** της 29-09-2009, παρ. 55).

²⁵⁴ **Ali κατά Ρουμανίας** της 09-11-2010 (παρ. 99 όπου και αναφέρεται: “*To ascertain whether or not the undercover police confined themselves to investigating criminal activity in an essentially passive manner in the present case, the Court has regard to a number of considerations. As the applicant pointed out, the search in his apartment had not revealed any evidence of his involvement in drug-related crimes*”).

²⁵⁵ Για τα στοιχεία (i) έως (iv) οράτε **Teixeira di Castro κατά Πορτογαλίας**, παρ. 37 - 38· **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 39·

²⁵⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση **Furcht κατά Γερμανίας**, παρ. 10. Ο καθ' ου η παγίδευση, στον οποίο είχε προταθεί η συμμετοχή σε εμπόριο ναρκωτικών ουσιών, αρχικά αρνήθηκε ρητά αναφέροντας ότι δεν είχε καμία βούληση συμμετοχής σε αξιόποινες πράξεις εν γένει.

²⁵⁷ **Virgil Dan Vasile κατά Ρουμανίας**, παρ. 53· **Shannon κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 06-04-2004** (οράτε και το χαρακτηριστικό κάτωθι αναφερόμενο απόσπασμα: “*M then said that he required cocaine for a party in Dubai and the applicant stated that he could supply the cocaine. He reconfirmed this offer several times. M's assistant, posing as the sheikh's personal assistant, asked the applicant*”).

ευκαιρίες ενέμεινε στην τέλεση της εγκληματικής ενέργειας, συνιστά ενδείκτη προδιάθεσης αυτού που αποκλείει την στοιχειοθέτηση παγίδευσης²⁵⁸.

➤ Το γεγονός ότι ασκήθηκε πίεση στον προσφεύγοντα να πραγματοποιήσει την εγκληματική συμπεριφορά²⁵⁹.

➤ Ένας κρίσιμος παράγοντας στο πλαίσιο της διάγνωσης του ουσιαστικού κριτηρίου της παγίδευσης - υποκίνησης στον οποίο προσεφεύγει το ΕΔΔΑ είναι αυτός της συμμετοχής του διεισδύοντος σε μία ήδη υφιστάμενη εγκληματική συμπεριφορά ή η «πυροδότηση» μίας νέας από τον ίδιο²⁶⁰.

---

whether he could supply cannabis for her that evening. The applicant responded affirmatively and stated that he could go and get a sample”).

²⁵⁸ **Shannon κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 06-04-2004· Matanovic κατά Κροατίας της 04-04-2017**, παρ. 142-143.

²⁵⁹ Ενδεικτικές περιπτώσεις άσκησης πίεσης η οποία πρωτογενώς οδήγησε στην εγκληματική συμπεριφορά είναι οι ακόλουθες:

Α) Η επίμονη και επανειλημμένη προσφορά τέλεσης της εγκληματικής συμπεριφοράς από μέρους του προβοκάτορα μυστικού πράκτορα. Τέτοια ήταν η περίπτωση στην υπόθεση **Ramanauskas κατά Λιθουανίας**, στο πλαίσιο της οποίας ο μυστικός πράκτορας AZ επανέλαβε την προσφορά χρηματικού ποσού πολλές φορές.

Β) Η επίκληση στο συναίσθημα του προσφεύγοντος, περίπτωση χαρακτηριστική σε υποθέσεις ναρκωτικών, όπου ο μυστικός πράκτορας αναφέρει στον καθ’ ου η ειδική ανακριτική πράξη ότι τάχα έχει τεράστια ανάγκη την προμήθεια των ναρκωτικών ουσιών καθώς υποφέρει από την στέρηση αυτών (**Vanyan κατά Ρωσίας**, παρ. 11 και 49· **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 106). Επίκληση στο συναίσθημα της τιμής - υπόληψης του καθ’ ου η παγίδευση έλαβε χώρα στην πρόσφατη **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας**, στο πλαίσιο της οποίας οι συμμετέχοντες μυστικοί πράκτορες επικαλέστηκαν την τιμή του τουρκικής καταγωγής καθ’ ου όταν εκείνος καθυστέρουσε να προχωρήσει την διαδικασία εισαγωγής κοκαΐνης, απόφαση που οι ίδιοι εξαρχής τον είχαν προκαλέσει να λάβει (οράτε το χαρακτηριστικό απόσπασμα στην παράγραφο 9: “*Subsequent attempts by N.A., who felt under pressure and obliged by his honour by repeated statements made by the informant*”).

Γ) Η χορήγηση ναρκωτικών ουσιών στην προσφεύγουσα, η οποία την κατέστησε αδύναμη να αντισταθεί στην «αγορά - δοκιμασία» από μέρους του μυστικού πράκτορα, ο οποίος και την είχε εξωθήσει στην ως άνω ενέργεια (**Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 106).

Δ) Υπέρμετρες και εκτός του καθιερωμένου μέτρου προσφορές στον προσφεύγοντα προκειμένου αυτός να διαπράξει την κρίσιμη εγκληματική συμπεριφορά (**Malininas κατά Λιθουανίας** της 01-07-2008, παρ. 37).

Ε) Ψυχολογική τόνωση του προσφεύγοντος και άρση των αμφιβολιών και των φόβων του. Έτσι είχε το πράγμα στην υπόθεση **Furcht κατά Γερμανίας** της 23-10-2014, στο πλαίσιο της οποίας ο μυστικός πράκτορας P. κάλεσε τον προσφεύγοντα την 01-02-2008, αλλά ο τελευταίος ανέφερε ρητά ότι δεν ενδιαφέρεται να πραγματοποιήσει εμπόριο ναρκωτικών, εν συνεχεία δε και παρά την ρητή άρνησή του το τηλεφώνημα επαναλήφθηκε την 08-02-2008 και πάλι με πρωτοβουλία του μυστικού πράκτορα ο οποίος και έπεισε τον κατηγορούμενο να πραγματοποιήσει την εγκληματική ενέργεια αίροντας τους όποιους φόβους και υποψίες του.

ΣΤ) Υπόσχεση ή προσδοκία σύναψης ερωτικής σχέσης (**Ursu κατά Ρουμανίας της 18-12-2018**, παρ. 11 - 12).

²⁶⁰ Έτσι στην υπόθεση **Furcht κατά Γερμανίας**, οι μυστικοί πράκτορες δεν ερευνούσαν αρχικά καν τον προσφεύγοντα και πολλώ δε μάλλον δεν είχαν γνώση ή ενημέρωση για συμμετοχή του σε ήδη υφιστάμενη εγκληματική συμπεριφορά. Αντίθετα, τον προσέγγισαν για να αποσπάσουν πληροφορίες για άλλα άτομα τα οποία ερευνούσαν και με τα οποία ο προσφεύγων διατηρούσε συναλλακτικές σχέσεις, και μόνο παρεμπιπτόντως σε μεταγενέστερο στάδιο μετατόπισαν το κέντρο βάρους της έρευνάς τους σε αυτόν και του προκάλεσαν την απόφαση τέλεσης εμπορίας ναρκωτικών ουσιών (παρ. 55). Αντίθετα έχει το πράγμα στην υπόθεση **Miliniene κατά Λιθουανίας**, όπου ιδιώτης παραπονέθηκε

➤ Προκειμένου να διαγνώσει την ύπαρξη παγίδευσης ή μη κατά το ουσιαστικό κριτήριο, το ΕΔΔΑ εξετάζει διεξοδικά και το ζήτημα της ύπαρξης ή όχι ενός σαφούς, προβλέψιμου διαδικαστικού πλαισίου όσον αφορά την εξουσιοδότηση, την εφαρμογή και την εποπτεία των υπό κρίση ειδικών ανακριτικών πράξεων, και σε περίπτωση απουσίας ενός τέτοιου πλαισίου, η κρίση του Δικαστηρίου βαρύνει περισσότερο προς την στοιχειοθέτηση παγίδευσης²⁶¹.

Αν και το ΕΔΔΑ έχει ρητά αναφέρει ότι μία εξαντλητική παράθεση όλων των κριτηρίων για κάθε υπόθεση δεν είναι εφικτή, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι πλέον έχει διαμορφωθεί ένα αρκετά σαφές πλαίσιο που επιτρέπει με σχετική ασφάλεια δικαίου να διαγνώσουμε εάν υπάρχει ή όχι παραβίαση της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ) επί τη βάση στοιχειοθέτησης αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης.

ii. Ο προσήκων δικονομικός χειρισμός του ισχυρισμού περί παγίδευσης (judicial review of the entrapment defence).

Προκειμένου η διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων να είναι σύμφωνη με την αρχή της δίκαιης δίκης, πρέπει να παρέχεται στον προσφεύγοντα η δυνατότητα να προβάλλει τον σχετικό ισχυρισμό του αποτελεσματικά είτε ως ένσταση είτε ως αρνητικό της κατηγορίας ισχυρισμό και ο ισχυρισμός του αυτός να εξετάζεται διεξοδικά και επί της ουσίας, καθόσον σε περίπτωση στοιχειοθέτησης παγίδευσης, τα σχετικά αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν μέσω αυτής δεν δύνανται να αξιοποιηθούν. Οι γενικοί κανόνες που διέπουν τη ποινική δίκη όπως η ισότητα των όπλων και το δικαίωμα άμυνας δεν αρκούν για να θεωρηθεί ότι υφίσταται συμφωνία με την αρχή της δίκαιης δίκης²⁶². Το ως άνω ζήτημα της αποτελεσματικής προβολής του εν λόγω ισχυρισμού περί παγίδευσης αναδεικνύεται

στις αρμόδιες αρχές ότι ο προσφεύγων απαιτούσε δωροδοκία, και μόνο μετά από αυτήν την πληροφορία περί ήδη υφιστάμενης αρχής εκτέλεσης εγκλήματος έδρασαν και πραγμάτωσαν ειδικές ανακριτικές πράξεις οι τελευταίες (παρ. 37-38) καθώς και στην υπόθεση *Sequeira* κατά Πορτογαλίας της 20-10-2009.

²⁶¹ *Teixeira di Castro* κατά Πορτογαλίας, παρ. 38, όπου και το ΕΔΔΑ επεσήμανε ότι οι μυστικοί πράκτορες δρούσαν αυτοβούλως και όχι στο πλαίσιο μίας επίσημης επιχείρησης εξουσιοδοτημένης από δικαστική αρχή. *Tchokhonelidze* κατά Γεωργίας, παρ. 51 όπου το ΕΔΔΑ επεσήμανε το ίδιο ζήτημα. Οράτε και τις περισσότερες από μία καταδίκες της Ρωσίας από το ΕΔΔΑ σε σχέση με το ζήτημα της παγίδευσης (*Vanyan* κατά Ρωσίας, παρ. 46-47· *Veselon* και λοιποί κατά Ρωσίας, παρ. 127· *Bannikova* κατά Ρωσίας, παρ. 49 - 50), στο πλαίσιο των οποίων το ΕΔΔΑ έχει διαγνώσει στην συστηματική αδυναμία του διωκτικού μηχανισμού της Ρωσίας όσον αφορά την καταπολέμηση των ναρκωτικών, καθώς η ανακριτική διείδυση διατάσσεται από απλό διοικητικό όργανο (ανώτερο αξιωματούχο της αστυνομίας) και όχι από δικαστικό λειτουργό, πραγματώνεται και εποπτεύεται δε κατ' ουσίαν από την αυτή υπηρεσία και δεν υφίσταται εξωτερικός έλεγχος της τήρησης της νομιμότητας της διαδικασίας.

²⁶² *Ramanauskas* κατά Λιθουανίας, παρ. 60 και 69.

με επίταση ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η αστυνομική επιχείρηση διεξήχθη δίχως επαρκές πλαίσιο προστασίας για τα δικαιώματα του κατηγορούμενου, ήτοι δίχως δικαστική εποπτεία²⁶³. Ρητά το ΕΔΔΑ έχει επιβάλλει το βάρος ανταπόδειξης του ισχυρισμού περί παγίδευσης που προβάλλει ο κατηγορούμενος, στην εκάστοτε κατηγορούσα αρχή²⁶⁴, υπό την προϋπόθεση ότι ο σχετικός ισχυρισμός από μέρους του κατηγορούμενου διακατέχεται από έναν ελάχιστον βαθμό σαφήνειας και δεν είναι παντελώς αβάσιμος και άρα ανεπίδεκτος δικαστικής εκτίμησης²⁶⁵. Σε ενδεχόμενη στοιχειοθέτηση παράνομης παγίδευσης τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να εξάγουν συμπεράσματα και να προσδιορίσουν τις προσήκουσες δικονομικές συνέπειες ανάλογα με τις γενικές αρχές του ΕΔΔΑ και σύμφωνα με την πάγια νομολογία του τελευταίου.

Το ΕΔΔΑ στο σημείο αυτό προχώρησε μία ακόμα πιο προωθημένη σκέψη και συνακόλουθη προστασία των ατομικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου. Πιο συγκεκριμένα σε στενή σύνδεση με το δικαίωμα του κατηγορούμενου σε μη αυτοενοχοποίηση, το ΕΔΔΑ διατύπωσε την δικανική σκέψη ότι ομολογία ενοχής στην οποία προβαίνει ο κατηγορούμενος εξαιτίας της παγίδευσης δεν αναιρεί ούτε το γεγονός ότι πραγματώθηκε παράνομη παρακίνηση αυτού σε έγκλημα ούτε τις συνέπειες του γεγονότος αυτού σε ουσιαστικό και δικονομικό επίπεδο²⁶⁶. Η θέση αυτή του ΕΔΔΑ αναδεικνύει μία συνέπεια όσον αφορά το πλέγμα των επιμέρους εκφάνσεων του δικαιώματος σε δίκαιη ποινική δίκη. Και πράγματι, αναρωτιέται κανείς τι διαφορά έχει μία ομολογία η οποία είναι προϊόν ευθέως και άμεσου εξαναγκασμού από μία ομολογία στην οποία προβαίνει ο καθ' ου η παγίδευση, μη

---

²⁶³ Khudobin κατά Ρωσίας, παρ. 113 - 135.

²⁶⁴ Στην περίπτωση που δεν υφίσταται τέτοια χάριν εξεταστικού συστήματος, το σχετικό βάρος το έχει το δικάζον Δικαστήριο.

²⁶⁵ Επομένως, αν ο κατηγορούμενος διατυπώσει ισχυρισμό περί αθέμιτης παγίδευσής του και εκ πρώτης όψεως υπάρχουν ενδείξεις αυτής, το Δικαστήριο οφείλει να πραγματοποιήσει όλες εκείνες τις αναγκαίες ενέργειες προκειμένου να διαπιστώσει την αλήθεια και συγκεκριμένα οφείλει να εξετάσει διεξοδικά και αναλυτικά το προβαλλόμενο από τον καθ' ου η παγίδευση ισχυρισμό.

²⁶⁶ **Ramanauskas κατά Λιθουανίας**, παρ. 72 όπου και αναφέρεται ότι “*a confession to an offence committed as a result of incitement cannot eradicate either the incitement or its effect*”. Με ακόμα μεγαλύτερη σαφήνεια αποδόθηκε η παγιωμένη πλέον θέση του ΕΔΔΑ επί του εξεταζόμενου ζητήματος στην **Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας**, όπου και αναφέρθηκε ότι η ομολογία του παγιδευθέντος, δευτέρου των προσφεύγοντων, δεν είχε καμία επιρροή καθόσον ο τελευταίος αναγκάστηκε να ομολογήσει τις πράξεις του μιας και αφενός δεν είχε κανένα απολύτως νόημα η άρνησή τους αφετέρου ήταν ο μόνος τρόπος αποκάλυψης της παγίδευσης που είχε λάβει χώρα εις βάρος του (παρ. 98 “*The second applicant argued in this context that, in the circumstances of the case, he had not had any choice but to make a confession at the trial, despite his right as an accused to remain silent*” και παρ. 137 in fine “*It therefore appears that both N.A. and the second applicant did not have any option, in order to reveal the true extent of the incitement but to confess to the offence in the first place*”).

έχοντας ουσιαστικό αντεπιχείρημα απέναντι στις ανακριτικές αρχές και ευρισκόμενος σε αδιέξοδο εξαιτίας της συντριπτικής υπερσυσώρευσης αποδεικτικών στοιχείων που έχουν εν αγνοία του, μυστικά και παράνομα συγκεντρωθεί εις βάρος του²⁶⁷.

Επιπρόσθετα και κατ' επέκταση των όσων ήδη αναφέρθηκαν, το ΕΔΔΑ απαιτεί ως όρο για να υπάρξει συμφωνία με το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου περί παγίδευσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων να υπάγεται σε μία διαδικασία αντιδικίας - αντιμωλίας, η οποία παράλληλα είναι διεξοδική, περιεκτική και καταλήγει σε τελειωτικό-οριστικό συμπέρασμα αναφορικά με την εξεταζόμενη παγίδευση²⁶⁸, ήτοι να μην μένει δίχως απάντηση σε δικανικό επίπεδο το αν ο κατηγορούμενος παγιδεύτηκε ή όχι. Το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε μία κατ' αντιμωλία διεξαγωγή δίκης²⁶⁹, στο πλαίσιο της οποίας τηρείται η αρχή της ισότητας των όπλων, αποκτά βαρύνουσα σημασία σε περιπτώσεις

---

²⁶⁷ Προς την θέση αυτή συνηγορούν και οι Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον ΝΑ, σελ. 1022· Χ. Νάντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠοινΧρον ΕΖ, σελ. 491· Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠοινΔικ 2011, σελ. 59 επ., η οποία αναφέρει ότι η ανακριτική διείσδυση δεν επιτρέπεται να καταλήγει στο λειτουργικό ισοδύναμο μιας κρατικής μυστικής ανακριτικής εξέτασης του κατηγορουμένου. Σε μία τέτοια περίπτωση, ενόσω εν αγνοία του ο καθ' ου η συγκεκριμένη ειδική ανακριτική πράξη έχει ομολογήσει το σύνολο των επιβαρυντικών για το πρόσωπό του περιστάσεων, τι απομένει άραγε ως δικαίωμα περί μη αυτοενοχοποίησης; Η συγκεκριμένη θέση ερείδεται και στη μειωρηγία της απόφασης Βγκον κατά Ρωσίας της 10-03-2009, η οποία επί του ζητήματος ανέφερε ότι η χωρίς προγενέστερη ενημέρωση του υπόπτου, άτυπη εξέτασή του καθιστά το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης κενό περιεχομένου (παρ. 33 - 34). Για την σχετική ανάπτυξη του ζητήματος οράτε και ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.Ι.δ'.

²⁶⁸ Bannikova κατά Ρωσίας, παρ. 57. Contra απόφαση Shannon κατά ΗΒ της 06-04-2004, περίπτωση κατά την οποία το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια αντιμετώπισαν επαρκώς τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου και μετέπειτα προσφεύγοντος περί παγίδευσης. Ειδικότερα στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, ο κατηγορούμενος, ο οποίος εκπροσωπούνταν και από συνήγορο, εξέτασε του μάρτυρες κατηγορίας, προσκόμισε ο ίδιος αποδεικτικό υλικό και προσκάλεσε μάρτυρα προς υπεράσπισή του να καταθέσει.

²⁶⁹ Βασική συνιστώσα του σχετικού δικαιώματος, ιδίως σε περιπτώσεις που τίθεται ζήτημα παγίδευσης αποτελεί η υποχρέωση του εθνικού Δικαστηρίου να καλεί τόσο τους διεισδύοντες μυστικούς πράκτορες όσο και λοιπούς ουσιώδεις μάρτυρες να καταθέτουν ενώπιόν του και να εξετάζονται από τον κατηγορούμενο ή σε κάθε περίπτωση να παρέχουν σαφείς και συγκεκριμένους λόγους για την αδυναμία προσέλευσής τους (**Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 65: “*For the same reasons the Court will generally require that the undercover agents and other witnesses who could testify on the issue of incitement should be heard in court and be cross-examined by the defence, or at least that detailed reasons should be given for a failure to do so*”). **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 101· **Ali κατά Ρουμανίας**, παρ. 102 – 105, όπου και αναφέρθηκε ότι η αδυναμία αμφισβήτησης των καταθέσεων των μυστικών πρακτόρων από την πλευρά της υπεράσπισης έστω και με την προβολή έγγραφου υπομνήματος ενστάσεων, καθώς επίσης και η ανατιολόγητη προτίμηση των καταθέσεων των μυστικών πρακτόρων στο πλαίσιο της προδικασίας έναντι αποδεικτικών μέσων που προσκομίστηκαν από την υπεράσπιση στο πλαίσιο της ακροματικής διαδικασίας, είναι αντίθετες με την προσήκουσα δικονομική μεταχείριση του ισχυρισμού περί παγίδευσης). Οράτε και την υπόθεση **Tchokhanelidze κατά Γεωργίας** παρ. 52, στο πλαίσιο της οποίας κρίθηκε ότι η αδυναμία του εθνικού δικαστηρίου να εξασφαλίσει την παρουσία του και την εξέταση ενός ουσιώδους μάρτυρα κατηγορίας, ο οποίος παράλληλα ήταν και ο ένας εκ των μυστικών πρακτόρων, παραβιάζει την προσήκουσα δικονομική αντιμετώπιση του ισχυρισμού περί παγίδευσης και κατ' επέκταση το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του κατηγορουμένου.

όπου δεν αποκαλύπτονται στον κατηγορούμενο πληροφορίες του εις βάρος του αποδεικτικού υλικού από τις ανακριτικές αρχές²⁷⁰. Μάλιστα, το ΕΔΔΑ επεκτείνοντας ακόμα περισσότερο το σχετικό δικαίωμα του κατηγορούμενου αναφέρει ότι ακόμα και εάν η ζητούμενη από μέρους του προαναφερόμενου πληροφορία δεν είναι μέρος της σχηματισθείσας δικογραφίας, η δικαιοσύνη της διαδικασίας και ειδικότερα ο προσήκων δικονομικός χειρισμός του ισχυρισμού περί παγίδευσης επιβάλλει στον δικάζον Δικαστήριο να διατάξει την προσκομιδή των ως άνω πληροφοριών και την υποβολή τους στην βάσανο της κατ' αντιμωλία διεξαγωγή της δίκης, ιδίως αν αυτές σχετίζονται με τις αρχικές «υπόνοιες» που έθεσαν σε κίνηση την ποινική δίωξη²⁷¹. Σε κάθε περίπτωση κάθε πληροφορία επί της οποίας βασίζονται οι αρχές πρέπει να είναι δυνατόν να επικυρωθεί - ελεγχθεί για την εγκυρότητά της²⁷².

Το εάν ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου επιφέρει συνέπειες επί της ουσίας της κατηγορίας, ή το εάν αποτελεί ισχυρισμό που οδηγεί σε αποκλεισμό ορισμένων αποδεικτικών μέσων, καταλείπεται στο περιθώριο εκτίμησης των εθνικών δικαστηρίων, αρκεί ο ισχυρισμός, όποια φύση και αν του αποδίδεται και όποιες

---

²⁷⁰ **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 58. Ως προς το ζήτημα του αποκλεισμού του κατηγορούμενου από την πρόσβαση σε μέρος της εις βάρος του σχηματισθείσας δικογραφίας στο πλαίσιο ανακριτικής διερεύνησης, το ΕΔΔΑ, καταρχήν έχει αναγνωρίσει την δυνατότητα των εθνικών δικαστηρίων, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, να εξαιρούν την κοινοποίηση ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων στον κατηγορούμενο, προκειμένου να προστατέψουν τα ατομικά δικαιώματα τρίτου ή για λόγους εθνικής ασφαλείας (**Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 62), αρκεί να υπάρχουν επαρκείς δικλείδες ασφαλείας των δικαιωμάτων του κατηγορούμενου, όπως θα μπορούσε να είναι ενδεχομένως ο θεσμός του Ειδικού Συνηγόρου (**Edwards and Lewis κατά Ηνωμένου Βασιλείου** παρ. 46-48), ο οποίος ελέγχει την διαδικασία αποκλεισμού αποδεικτικών μέσων και υπερασπίζεται τα δικαιώματα του καθ' ου η ανακριτική διερεύνηση προκειμένου να διασφαλίσει ότι θα κοινοποιηθούν στον τελευταίο όλα τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου αυτός να στηρίξει ενώπιον στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας τον ισχυρισμό του περί παγίδευσης. Σε κάθε περίπτωση, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι όταν το ίδιο Δικαστήριο αποφασίζει για την κοινοποίηση στοιχείων της δικογραφίας στον κατηγορούμενο ή μη αλλά και για την κατηγορία επί του αυτού κατηγορούμενου, είναι αναγκαία η γνωστοποίηση του συνόλου του περιεχομένου της δικογραφίας στον κατηγορούμενο (**Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 99).

²⁷¹ **Bannikova κατά Ρωσίας** παρ. 64 με περαιτέρω παραπομπές σε προγενέστερες αποφάσεις: **Lagutin κατά Ρωσίας**, παρ. 100. Στο ίδιο πλαίσιο, όταν οι αρχές κάνουν λόγο για «ανώνυμες πληροφορίες» οι οποίοι τις οδήγησαν στην πραγμάτωση της διερεύνησης, ο προσήκων δικονομικός χαρακτηρισμός του ισχυρισμού του κατηγορούμενου επιτάσσει να διευκρινίζεται από τις αρχές η φύση, η ποιότητα και η πηγή αυτών των πληροφοριών.

²⁷² Σε αντίθεση περίπτωση, η ούτως ή άλλως κινούμενη στο μεταίχμιο της νομιμότητας, ειδική ανακριτική τεχνική της ανακριτικής διερεύνησης θα ερειδόταν επί μίας σκιώδους βάσης αμφισβητήσιμης όχι μόνο επί το τελεολογικό της σκέλος αλλά και ως προς το οντολογικό. Αν δεν δύναται να ελεγχθούν οι πληροφορίες που ενεργοποίησαν την ανακριτική διερεύνηση πως θα ελεγχθεί το νομότυπο και δικαιολογημένο αυτής (**Vanyan κατά Ρωσίας** παρ. 49· **Khudobin κατά Ρωσίας**, παρ. 134· **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 91 “*The Court has specified that any information relied on by the authorities must be verifiable*”);

έννομες συνέπειες και αν επιφέρει η αποδοχή του, να εξετάζεται κατά τον ως άνω αναφερόμενο προσήκοντα τρόπο από τα εθνικά δικαστήρια²⁷³.

Σε κάθε περίπτωση, ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου περί παγίδευσής του πρέπει να έχει ως συνέπεια την εξονυχιστική εξέταση του υλικού της σχηματισθείσας εις βάρος του δικογραφίας. Αν προκύψει δε, στοιχειοθέτηση παγίδευσης θα πρέπει το αποκομισθέν εξ αυτής υλικό να αποκλειστεί. Η ανάγκη αυτή παρουσιάζεται με επίταση ιδίως σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν υφίσταται δικαστική εποτεία της διεξαγόμενης ανακριτικής διείσδυσης και τούτο διότι εν τη απουσία ενός ελεγκτικού μηχανισμού εξωτερικού και διακριτού από τα όργανα που διεξάγουν τις ανακριτικές πράξεις, ο μόνος τρόπος να ελεγχθεί εάν τα τελευταία διείσδυσαν με τρόπο «ουσιαστικά παθητικό» είναι με τον έλεγχο του συναφούς ισχυρισμού του κατηγορούμενου στο ακροατήριο²⁷⁴. Εξίσου κρίσιμη διάσταση του προσήκοντος δικονομικού χειρισμού του ισχυρισμού του κατηγορουμένου περί παγίδευσης, αποτελεί και η αιτιολογημένη απόρριψη αυτού²⁷⁵.

Επί τη βάσει των όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω, εξάγεται ως συμπέρασμα ότι το ΕΔΔΑ εκτείνει το πλαίσιο προστασίας του κατηγορούμενου μέσω της καθιέρωσης γενικών αρχών προσήκοντος δικονομικού χειρισμού του ισχυρισμού περί αστυνομικής παγίδευσης, και στο δικονομικό πεδίο, πέρα από το ουσιαστικό κριτήριο στον οποίο προσφεύγει.

iii. Η μέθοδος του ΕΔΔΑ σε περίπτωση επίκλησης παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ) λόγω αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης.

Είναι σημαντικό να πραγματοποιηθεί αναφορά κατωτέρω, στο τρόπο προσέγγισης εν συνόλω από μέρους του ΕΔΔΑ του ισχυρισμού του προσφεύγοντος περί αθέμιτης παγίδευσης και της συνδυαστικής χρήσης τόσο του ουσιαστικού

²⁷³ **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 54.

²⁷⁴ **Khudobin κατά Ρωσίας** παρ. 133-135· **Ramanauskas κατά Λιθουανίας** παρ. 60 και **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας** παρ. 119. Ειδικά δε ως προς την Ρωσία, αξίζει να σημειωθεί ότι το ΕΔΔΑ έχει αναφέρει ότι η απουσία ενός σαφούς και εκ των προτέρων καθοριζόμενου μηχανισμού ελέγχου των ενεργειών των μυστικών πρακτόρων, οι οποίοι κατ' ουσίαν ήταν παντελώς ανέλεγκτοι, αποτελεί ένα συστηματικό - δομικό πρόβλημα, το οποίο χρήζει αντιμετώπισης (**Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 93 με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές σε προγενέστερες αποφάσεις καταδίκης της Ρωσίας σε περιπτώσεις παγίδευσης).

²⁷⁵ **Tchokhoniidze κατά Γεωργίας** της 28-06-2018 παρ. 52 όπου και αναφέρεται ότι “*the Court observes that the domestic courts, confronted with the applicant’s well-substantiated allegations, did not provide any single reason in their decisions as to why those allegations ought to be dismissed*”. Η συγκεκριμένη προσέγγιση συνηγορεί ότι στο πλαίσιο της ελληνικής νομολογίας, ο ισχυρισμός περί παγίδευσης πρέπει να θεωρείται ως αυτοτελής.

κριτηρίου (substantive test) όσο και του διαδικαστικού κριτηρίου επί τη βάσει του δικονομικού χειρισμού του ισχυρισμού περί παγίδευσης από τα εθνικά δικαστήρια (procedural test - judicial preview). Το ζήτημα έχει ως εξής:

Αρχικά το ΕΔΔΑ θα πρέπει να είναι σίγουρο ότι ο προσφεύγων για παραβίαση του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, κάνει λόγο για αθέμιτη παγίδευσή του. Μόλις είναι βέβαιο περί τούτου, το ΕΔΔΑ θα εξετάσει εάν στοιχειοθετείται παγίδευση με βάση το ουσιαστικό κριτήριο, όπως αναλύθηκε αυτό ανωτέρω υπό στοιχείο (i).

Εφόσον, διαπιστωθεί με βεβαιότητα ότι δεν συντρέχει αθέμιτη παγίδευση του προσφεύγοντος, το ΕΔΔΑ θα θεωρήσει την όλη διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ως συμβατή με την ΕΣΔΑ και θα αξιολογήσει τα αποδεικτικά υλικά που εξήχθησαν από τη νομότυπη ανακριτική διείδυση - συγκεκριμενοποιημένη έρευνα ως νομίμως προσκομισθέντα και αξιοποιηθέντα.

Ωστόσο, εάν το ΕΔΔΑ δεν δύναται να καταλήξει σε ασφαλές συμπέρασμα αναφορικά με την στοιχειοθέτηση ή μη αθέμιτης παγίδευσης²⁷⁶ ή εάν το Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι έλαβε χώρα αθέμιτη παγίδευση με βάση του ουσιαστικό κριτήριο, τότε οφείλει να θέσει σε εφαρμογή το δεύτερο κριτήριο της διαδικαστικής όψης του ζητήματος, όπως αυτό αναλύθηκε σε όλες τις επιμέρους εκφάνσεις του ανωτέρω υπό στοιχείο (ii), και συγκεκριμένα οφείλει να εξετάσει εάν τα εθνικά δικαστήρια έπραξαν τα δέοντα προκειμένου να ανακαλύψουν την αλήθεια σχετικά με τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου περί παγίδευσης και εάν σε περίπτωση που έκριναν ότι ο ισχυρισμός αυτός είναι βάσιμος, συμμορφώθηκαν με τις επιταγές του ΕΔΔΑ και εξήγαγαν τα αντίστοιχα συμπεράσματα ώστε η παγίδευση του κατηγορουμένου να επισύρει τις προσήκουσες συνέπειες για την αποκατάσταση των τρωθέντων δικαιωμάτων του. Ως προς το ποιες είναι αυτές οι συνέπειες, το ΕΔΔΑ με δύο πρόσφατες αποφάσεις του και συγκεκριμένα την *Furcht* κατά Γερμανίας²⁷⁷ και την *Akbay* και λοιποί κατά Γερμανίας²⁷⁸ έχει διακηρύξει την θέση

---

²⁷⁶ Η αδυναμία αυτή μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη του προσκομισθέντος ενώπιόν του φακέλου, στο γεγονός ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν κατέστησαν δημόσιες ορισμένες πληροφορίες της δικογραφίας για λόγους εθνικής ασφαλείας ή άλλους ή σε εκ διαμέτρου αντίθετες εκδοχές των εμπλεκόμενων μερών (Αί κατά Ρουμανίας, παρ. 101).

²⁷⁷ Οράτε τις παραγράφους 68 - 69 (*"In determining whether a considerable mitigation of the sentence may be considered as having afforded the applicant sufficient redress for a breach of Article 6 § 1, the Court observes the following. Under the Court's well-established case-law, Article 6 § 1 of the Convention does not permit the use of evidence obtained as a result of police incitement. For the trial*

του ότι μόνο ο πλήρης αποκλεισμός των αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν μέσω της παγίδευσης, ο οποίος θα επιφέρει επί της ουσίας την παύση της ποινικής δίωξης εις βάρος του καθ' ου η παγίδευση, ή η απευθείας παύση της ποινικής δίωξης ή σε κάθε περίπτωση κάποιο ισοδύναμο αντισταθμιστικό μέτρο, θεωρούνται ως επαρκή μέτρα για την αποκατάσταση των δικαιωμάτων του καθ' ου η παγίδευση²⁷⁹.

Αν τα παραπάνω δεν συμβούν, δηλαδή εάν το εκάστοτε εθνικό δικαστήριο δεν αντιμετωπίσει προσηκόντως τις αιτιάσεις του κατηγορούμενου περί παγίδευσης ή εάν δεν αποδώσει τις συνέπειες που οφείλει σε περίπτωση διάγνωσης αστυνομικής - ανακριτικής παγίδευσης, τότε θα στοιχειοθετείται παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ²⁸⁰.

iii. Ορισμένα συμπεράσματα

Με βάση τα προαναφερόμενα δεδομένα διαπιστώνει κανείς ότι το ΕΔΔΑ αποτελεί επαρκές ανάχωμα σε ενδεχόμενες αυθαιρεσίες των διωκτικών οργάνων κατά την πραγμάτωση ειδικών ανακριτικών πράξεων, καθώς έχει αναπτύξει αναλυτικά κριτήρια και συγκεκριμένη μέθοδο, η οποία επιτρέπει με ασφάλεια την διάγνωση ή μη παραβίασης του δικαιώματος του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη ένεκα αθέμιτης παγίδευσης. Η νομολογία του ΕΔΔΑ και η σαφής μεθοδολογία που έχει αναπτύξει αποτελούν ένα συμπαγές πλέγμα δικαιοκρατικών ορίων, το οποίο για λόγους εκτέθηκαν ανωτέρω δεσμεύει το σύνολο των οργάνων των λειτουργιών των

---

to be fair within that provision, all evidence obtained as a result of police incitement must be excluded or a procedure with similar consequences must apply (see paragraphs 47 and 64 above). In view of this case-law, it must be concluded that any measure short of excluding such evidence at trial or leading to similar consequences must also be considered as insufficient to afford adequate redress for a breach of Article 6 § 1.

The Court notes that in the present case the evidence obtained by police incitement was used at the applicant's trial and his conviction was based on that material. Moreover, not least in view of the importance of that material to prove the applicant guilty, the Court is not convinced that even a considerable mitigation of the applicant's sentence can be considered as a procedure with similar consequences as an exclusion of the impugned evidence. It follows that the applicant has not been afforded sufficient redress for the breach of Article 6 § 1").

²⁷⁸ Οράτε τις παραγράφους 138 - 139.

²⁷⁹ Η θέση αυτή του ΕΔΔΑ, όπως διατυπώθηκε με τις δύο ως άνω αποφάσεις, είχε ως συνέπεια την μεταστροφή της πάγιας θέσης της νομολογίας του Γερμανικού Ανώτατου Ακυρωτικού, το οποίο αρκούσαν στην αναλογική μείωση της ποινής σε περίπτωση παγίδευσης, συνέπεια που δεν θεωρήθηκε ως επαρκής αντιστάθμιση από το ΕΔΔΑ. Πλέον και μετά την απόφαση της 10-06-2015 του Γερμανικού Ανώτατου Ακυρωτικού επήλθε προσαρμογή στην σχετική «απαίτηση» του ΕΔΔΑ (αναλυτικά για την αντιμετώπιση της παγίδευσης στην Γερμανική έννομη τάξη και νομολογία οράτε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.ΙΙΙ.γ).

²⁸⁰ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 43 - 44. **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας** παρ. 112. **Matanovic κατά Κροατίας**, παρ. 131 - 135.

εθνικών εννόμων τάξεων²⁸¹. Η προσαρμογή της ελληνικής έννομης τάξης στα τιθέμενα από το ΕΔΔΑ δικαιοκρατικά όρια θα παρατεθεί κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.

III. Τα εκπορευόμενα από το Ενωσιακό Δίκαιο δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεϊσδυσης

Μία ακόμα γενικότερη πηγή δικαίου η οποία τάσσει δικαιοκρατικά όρια στην διεξαγωγή της ανακριτικής διεϊσδυσης και στον δικαστικό έλεγχο αυτής, αποτελεί το ενωσιακό δίκαιο. Ως ενωσιακό δίκαιο νοείται σύνολο των κανόνων δικαίου που προβλέπονται στην ΣΕΕ²⁸², στην ΣΛΕΕ²⁸³ αλλά και ο ΧΘΔΕΕ²⁸⁴ (κείμενα ισότιμα μεταξύ τους τα οποία δεν κατήργησαν τις ιδρυτικές συνθήκες της Ένωσης αλλά προέβησαν μόνο σε τροποποιήσεις) αλλά και το σύνολο του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου, ήτοι των Κανονισμών, των Οδηγιών και των Αποφάσεων που εκδίδουν τα αρμόδια όργανα της Ένωσης.

(α) Δεσμευτικότητα του Ενωσιακού δικαίου.

Προϋπόθεση της πληρότητας της ανάλυσης των εκπορευόμενων από το ενωσιακό δίκαιο δικαιοκρατικών ορίων, αποτελεί η παράθεση μίας σύντομης, εντός των δυνατοτήτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, παράθεση - επεξήγηση της δεσμευτικότητας του ενωσιακού δικαίου για το σύνολο των επιμέρους εθνικών κρατικών λειτουργιών. Όπως θα έχει καταστεί αντιληπτό, μία εξαντλητική παράθεση του ζητήματος εκφεύγει τόσο του αντικειμένου όσο και των δυνατοτήτων της παρούσας, γι' αυτό το λόγο θα παρατεθούν μόνο τα βασικά σημεία της σχετικής προβληματικής.

Αρχικά, όπως σημειώθηκε ανωτέρω και στην περίπτωση της ΕΣΔΑ, **το άρθρο 28 του Συντάγματος αποτελεί το σημείο αναφοράς ως προς την δεσμευτικότητα**

---

²⁸¹ Οράτε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.Π.α.

²⁸² Η Συνθήκη κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 3671/2008 («Κύρωση της Συνθήκης της Λισσαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς πράξεις» - ΦΕΚ Α' 129/03.07.2008).

²⁸³ Mutatis mutandis με την αμέσως προηγούμενη υποσημείωση.

²⁸⁴ 2012/C 326/02.

του ενωσιακού δικαίου, η οποία όπως προκύπτει από την ως άνω διάταξη είναι υπέρτερη των τυπικών νόμων²⁸⁵.

Η δεσμευτικότητα του ενωσιακού δικαίου απορρέει ευθέως και από την γενική δικαιοκή **αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου**. Πρόκειται για αρχή, η οποία, όπως και η αρχή του άμεσου αποτελέσματος, δεν προβλέπεται ρητά σε ενωσιακό κανόνα δικαίου αλλά αποτελεί απόρροια της νομολογίας του ΔΕΕ. Το αμέσως προαναφερόμενο Δικαστήριο καθιέρωσε την αρχή της υπεροχής με την απόφαση **Costa κατά Enel** της 15ης Ιουλίου 1964²⁸⁶. Στην εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο αναφέρει ότι δίκαιο που απορρέει από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα ενσωματώνεται στα νομικά συστήματα των κρατών μελών, τα οποία υποχρεούνται να το σέβονται. Επομένως, το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερέχει των εθνικών δικαίων²⁸⁷. Έτσι, εάν ένας εθνικός κανόνας αντιβαίνει σε μία ευρωπαϊκή διάταξη, οι αρχές των κρατών μελών πρέπει να εφαρμόσουν την ευρωπαϊκή διάταξη. Το εθνικό δίκαιο δεν ακυρώνεται ούτε καταργείται, αλλά αναστέλλεται η υποχρεωτική ισχύς του²⁸⁸.

Όσον αφορά το **πεδίο εφαρμογής της εν λόγω αρχής** το ΔΕΕ απεφάνθη ότι η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου επί των εθνικών δικαιωμάτων είναι **απόλυτη**. Έτσι, ισχύει για όλες οι ευρωπαϊκές πράξεις και έχουν υποχρεωτική ισχύ, ανεξαρτήτως εάν απορρέουν από το πρωτογενές ή το παράγωγο δίκαιο. Επίσης, όλες οι εθνικές πράξεις υπόκεινται στην εν λόγω αρχή, οποία και αν είναι η φύση τους: νόμος, κανονισμός, διάταγμα, διάταξη, εγκύκλιος, κλπ., ανεξάρτητα από το εάν τα κείμενα αυτά έχουν εκδοθεί από την εκτελεστική ή νομοθετική εξουσία του κράτους μέλους. Η δικαστική εξουσία υπόκειται επίσης στην αρχή της υπεροχής. Πράγματι, το δίκαιο που

---

²⁸⁵ Ειδικά δε όσον αφορά στο ενωσιακό δίκαιο, ρητά η ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 28 προβλέπει ότι το αμέσως προαναφερόμενο άρθρο αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Ελλάδας στις διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

²⁸⁶ Προσπελάσιμη στον ιστότοπο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61964CJ0006>.

²⁸⁷ Όπως ανέφερε το ΔΕΕ, η μεταβίβαση κυριαρχικών δικαιωμάτων από τα κράτη μέλη προς την Ένωση, έχει οριστικό χαρακτήρα και δεν μπορεί να αναιρεθεί με μεταγενέστερες μονομερείς πράξεις οι οποίες δεν συνάδουν με το σύστημα του δικαίου της Ένωσης, καθώς και πως κατά γενική αρχή της Συνθήκης, κανένα κράτος μέλος δεν μπορεί να θίξει την ιδιαιτερότητα του δικαίου της Ένωσης να ισχύει πλήρως και ενιαία σε ολόκληρη την επικράτεια της.

²⁸⁸ Στο πλαίσιο της αυτής απόφασης το ΔΕΕ αποφάνθηκε επίσης ότι η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου εφαρμόζεται σε όλες τις εθνικές πράξεις, ανεξαρτήτως εάν έχουν εγκριθεί πριν ή μετά την εν λόγω ευρωπαϊκή πράξη. Καθώς το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερέχει του εθνικού δικαίου, η αρχή της υπεροχής εγγυάται, με αυτόν τον τρόπο, την ομοιόμορφη προστασία των πολιτών από το ευρωπαϊκό δίκαιο, η οποία εξασφαλίζεται σε όλη την επικράτεια της ΕΕ (οράτε την αναφορά στην αρχή από το επίσημο ιστότοπο του δικαίου της ΕΕ: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14548&from=EL>).

παράγεται από τη δικαστική εξουσία, δηλαδή η νομολογία, πρέπει να είναι σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης. Το Δικαστήριο έχει εκτιμήσει ότι τα εθνικά συντάγματα υπόκεινται επίσης στην αρχή της υπεροχής. Επομένως, εναπόκειται στον εθνικό δικαστή να μην εφαρμόζει τις διατάξεις συντάγματος που είναι αντίθετες προς το ευρωπαϊκό δίκαιο. **Ανακεφαλαιωτικά, με βάση την αρχή της υπεροχής, το σύνολο των κρατικών λειτουργιών δεσμεύονται από το ενωσιακό δίκαιο, πρωτογενές ή δευτερογενές.**

Ωστόσο, η δεσμευτικότητα της εν λόγω αρχής θα ήταν κενή περιεχομένου εάν δεν συνεπαγόταν και τις αντίστοιχες συνέπειες εις βάρος του Κράτους που την παραβιάζει. Οι συνέπειες αυτές προβλέπονται στα άρθρα **258, 259** και **260** της ΣΛΕΕ, τα οποία καθορίζουν τις ενέργειες²⁸⁹ που πρέπει να γίνουν εφόσον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή μια κυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) θεωρεί ότι μια συγκεκριμένη χώρα μέλος δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ²⁹⁰.

Εξάλλου, έτερη πηγή δεσμευτικότητας του ενωσιακού δικαίου αποτελεί το άρθρο 51 παρ. 1 εδ. α' του ΧΘΔΕΕ το οποίο ορίζει ότι *«οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης»*. Με βάση τα οριζόμενα στην αμέσως

²⁸⁹ Οι ενέργειες αυτές έχουν αδρομερώς ως εξής:

Αρχικά, η Επιτροπή ή μια χώρα της ΕΕ δηλώνει ότι συγκεκριμένη χώρα μέλος μπορεί να μην τηρεί τις υποχρεώσεις της. Η Επιτροπή στέλνει προειδοποιητική επιστολή στη χώρα αυτή απαιτώντας περισσότερες πληροφορίες. Η χώρα αυτή πρέπει να στείλει λεπτομερή απάντηση σε καθορισμένη προθεσμία, συνήθως 2 μήνες. Με βάση την απάντηση αυτή, η Επιτροπή μπορεί είτε να εκδώσει αιτιολογημένη γνώμη (επίσημο αίτημα συμμόρφωσης με το δίκαιο της ΕΕ, καλώντας τη χώρα μέλος να ενημερώσει για τα μέτρα που λαμβάνονται προκειμένου να συμμορφωθεί εντός συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, συνήθως 2 μήνες) ή να κλείσει την υπόθεση, στην περίπτωση που τα θέματα που αφορούν την εμπλεκόμενη χώρα της ΕΕ έχουν επιλυθεί χωρίς να χρειαστεί να συνεχίσει η Επιτροπή τη διαδικασία. Αν η συγκεκριμένη χώρα δεν υιοθετήσει τη γνώμη της Επιτροπής εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος, η Επιτροπή μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν έχει κινήσει τη διαδικασία άλλη χώρα της ΕΕ, μπορεί να παραπέμψει εκείνη την υπόθεση στο Δικαστήριο ακόμα και αν η Επιτροπή δεν εκδώσει αιτιολογημένη γνώμη. Το Δικαστήριο μπορεί να διατάξει μια χώρα της ΕΕ η οποία θεωρείται ότι παραβιάζει το δίκαιο της ΕΕ να λάβει συγκεκριμένα μέτρα. Αν η Επιτροπή πιστεύει ότι η χώρα δεν συμμορφώνεται με τη δικαστική απόφαση, μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο για δεύτερη φορά προτείνοντας το ύψος του προστίμου που θεωρεί ότι πρέπει να καταβληθεί. Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι και πάλι δεν έγινε σεβαστή η απόφαση, μπορεί να επιβάλει την καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού ή/και χρηματικής ποινής. Όταν η Επιτροπή παραπέμψει χώρα μέλος στο Δικαστήριο επειδή αυτή δεν έχει ανακοινώσει εθνικά μέτρα εφαρμογής νομοθεσίας της ΕΕ, μπορεί επίσης να ζητήσει από το Δικαστήριο να επιβάλει οικονομικές κυρώσεις. Στην περίπτωση αυτή το Δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ποινές στο στάδιο της αρχικής απόφασης.

²⁹⁰ Οράτε τον επίσημο ιστότοπο της ΕΕ και συγκεκριμένη την ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:114550&from=EL>.

προαναφερόμενη διάταξη, τα Κράτη - μέλη της ΕΕ²⁹¹ δεσμεύονται να σέβονται τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον ΧΘΔΕΕ όταν εφαρμόζουν ενωσιακό δίκαιο. Το ζήτημα του πότε τα Κράτη - Μέλη εφαρμόζουν ενωσιακό δίκαιο είναι ευρύτερο και θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής διπλωματικής εργασίας. Στο πλαίσιο της παρούσας επιγραμματικά αναφέρεται ότι η εννοιολογική προσέγγιση της εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου πρέπει να είναι ευρεία²⁹² (lato sensu ερμηνεία του όρου). Συνεπώς, **όταν ένα Κράτος - μέλος εφαρμόζει άμεσα ενωσιακό δίκαιο ή ασχολείται με ζήτημα που ρυθμίζεται από το ενωσιακό δίκαιο οφείλει να σέβεται όχι μόνο τα ατομικά δικαιώματα που κατοχυρώνει η αντίστοιχη εθνική έννομη τάξη αλλά και τα θεμελιώδη δικαιώματα που προσδιορίζονται στον ΧΘΔΕΕ με το αντίστοιχο εννοιολογικό εύρος που τους αποδίδει η νομολογία του ΔΕΕ²⁹³**. Το ΔΕΕ θεωρεί ότι δεν υφίσταται κάποιο πεδίο της έννομης τάξης των εθνικών κρατών, το οποίο να είναι ελεύθερο των δεσμεύσεων του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁹⁴. Συνεπώς, τα κράτη - μέλη δεσμεύονται από τις διατάξεις του ΧΘΔΕΕ, όχι μόνο όταν εφαρμόζουν αμέσως και ευθέως ενωσιακό δίκαιο, αλλά και σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις, στις οποίες λειτουργούν εντός του ενωσιακού δικαίου και εκπληρώνουν τις απορρέουσες από αυτό υποχρεώσεις, όπως όταν επεμβαίνουν στις θεμελιώδεις ελευθερίες του ενωσιακού δικαίου ή όταν ασκούν τη διακριτική ευχέρεια που τους παρέχει το δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο²⁹⁵

Σε κάθε περίπτωση παραβίασης των προστατευόμενων από το ΧΘΔΕΕ δικαιωμάτων, και ιδίως σε σχέση με το άρθρο 47 που θα εξεταστεί κατωτέρω, προβλέπεται αποκατάσταση της βλάβης που προξενείται από την παραβίασή του, σε

---

²⁹¹ Και συγκεκριμένα άπαντα τα όργανα των κρατικών λειτουργιών, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών και των δικαστικών οργάνων (Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, *Commentary on the EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights*, Oxford University Press 2019, σελ. 2221, παρ. 22).

²⁹² Case C- 617/ 10, **Ekerberg Fransson**, EU:C:2013:105, παρ. 19, όπου και αναφέρεται ότι: «από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, κατ' ουσίαν, ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης μπορούν να εφαρμόζονται σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, αλλά όχι πέραν των καταστάσεων αυτών. **Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει ήδη υπενθυμίσει ότι δεν μπορεί να εκτιμήσει, με γνώμονα τον Χάρτη, εθνική κανονιστική ρύθμιση που δεν εντάσσεται στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης**» (προσπελάσιμη ιστοτόπο: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=134202&text=&dir=&doclang=EL&art=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=14080706).

²⁹³ Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, *Commentary on the EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights*, Oxford University Press 2019, σελ. 2242 - 2244.

²⁹⁴ Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2243 με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές.

²⁹⁵ Αρ. Τζαννετής, *Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητούμενου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία*, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 91.

συνάρτηση με το δυαδικό σύστημα κυρώσεων του ενωσιακού δικαίου, το ένα σκέλος του οποίου περιλαμβάνει την υπαιτιότητα των οργάνων της ΕΕ²⁹⁶ και το έτερο σκέλος του οποίου αφορά την ευθύνη των Κρατών - μελών²⁹⁷. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, οι προϋποθέσεις ευθύνης είναι κοινές και αφορούν την παραβίαση κανόνα δικαίου που χορηγεί δικαίωμα σε ιδιώτες, την σοβαρότητα της σχετικής παραβίασης και τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της παραβίασης και της σχετικής ζημίας²⁹⁸.

Αφού αναφέρθηκαν, έστω κατά τα γενικά τους στοιχεία, οι λόγοι που καθιστούν το ενωσιακό δίκαιο δεσμευτικό για τον εθνικό δικαστή, κρίνεται πλέον σκόπιμο να πραγματοποιηθεί αναφορά στα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης όπως αυτά καθορίζονται από το ενωσιακό δίκαιο.

(β) Δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης επί τη βάση του ενωσιακού δικαίου και ιδίως επί τη βάση του ΧΘΔΕΕ.

Όπως προκύπτει και από το Προοίμιό του²⁹⁹, ο ΧΘΔΕΕ αποτελεί το βασικό ενωσιακό κείμενο, ισότιμου κύρους της ΣΕΕ, της ΣΛΕΕ και των λοιπών Συνθηκών της Ένωσης, το οποίο προστατεύει – κατοχυρώνει τα ατομικά δικαιώματα σε ενωσιακό επίπεδο.

Επί τη βάση της εξεταζόμενης προβληματικής, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν ορισμένες διατάξεις του ΧΘΔΕΕ, οι οποίες δύναται να θέσουν δικαιοκρατικά όρια τόσο στο Νομοθέτη και στην Διοίκηση, όσο και στην Δικαιοσύνη, όσον αφορά αντίστοιχα, την θεσμοθέτηση, την εφαρμογή και τον έλεγχο της εφαρμογής της ανακριτικής διείσδυσης.

---

²⁹⁶ Άρθρο 340 παρ. 2 ΣΛΕΕ («Στο πεδίο της εξωσυμβατικής ευθύνης, η Ένωση υποχρεούται, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών, να αποκαθιστά τη ζημία που προξενούν τα θεσμικά όργανα ή οι υπάλληλοί της κατά την άσκηση των καθηκόντων τους»).

²⁹⁷ Όπως αυτή καθιερώθηκε το πρώτον με την Απόφαση C 6-90/ και C 9-90 Francovich και Bonifaci.

²⁹⁸ Pekka Aalto σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019, σελ. 42.

²⁹⁹ “To this end, it is necessary to strengthen the protection of fundamental rights in the light of changes in society, social progress and scientific and technological developments by making those rights more visible in a Charter”.

Μία τέτοια περίπτωση αποτελεί το άρθρο 1 του ΧΘΔΕΕ, το οποίο κατοχυρώνει την υποχρέωση σεβασμού στην ανθρώπινη αξία³⁰⁰. Η ανθρώπινη αξία, και στο κείμενο του Χάρτη, κατοχυρώνεται ως λειτουργική υποχρέωση όλων των κρατικών φορέων αλλά και των ιδιωτών και εμφανίζεται με απόλυτο χαρακτήρα³⁰¹. Είναι ευρύτερη, ως προς το εννοιολογικό της περιεχόμενο, από τα λοιπά ειδικότερα επιμέρους δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, τα οποία επικαλύπτει. Κεντρικό περιεχόμενο της αρχής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αποτελεί η σκέψη ότι ο άνθρωπος αποτελεί τον σκοπό – προορισμό των κανόνων δικαίου και συνολικά της έννομης τάξης και όχι το μέσο για την επίτευξη σκοπιμότητων, όπως η επιτυχής εφαρμογή των ως άνω κανόνων δικαίου. Ερείδεται στην αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας – αυτοδιάθεσης, ήτοι στην ελευθερία του ατόμου να αποφασίζει για τις υποθέσεις του και να πραγματώνει τις δικές του επιλογές³⁰².

Σε κάθε περίπτωση, ως βασικός άξονας και του ενωσιακού δικαίου³⁰³, ο **σεβασμός της ανθρώπινης αξίας** μπορεί παραδεκτά να λειτουργήσει ως περιορισμός των υποχρεώσεων που επιβάλλονται από το κοινοτικό δίκαιο, ακόμη και δυνάμει μιας θεμελιώδους ελευθερίας την οποία εγγυάται η ΕΕ, ή μίας λειτουργικής υποχρέωσης αυτής³⁰⁴. Η ως άνω θέση στο πεδίο της ανακριτικής διεϊσδυσης που αναλύεται στο πλαίσιο της παρούσας, προσλαμβάνει την εξής διάσταση. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια του καθ' ου η ανακριτική διεϊσδυση λειτουργεί ως όριο στην ενωσιακή υποχρέωση της ΕΕ να δημιουργεί και να διατηρεί εντός του ενιαίου χώρου ασφάλεια για τα υποκείμενά της. Συνεπώς, είναι θεμιτός ο περιορισμός της τελευταίας, ήτοι της ενωσιακής υποχρέωσης παροχής ασφαλείας, προκειμένου να διατηρηθεί η ανθρώπινη αξιοπρέπεια των καθ' ων η ανακριτική διεϊσδυση³⁰⁵. Αλλά και ανάστροφα, εκ του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια συνάγεται ότι κάθε πράξη ενωσιακού ή εθνικού οργάνου που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης είναι

³⁰⁰ «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται». Μάλιστα, στο σημείο αυτό ο ΧΘΔΕΕ υπερτερεί ως προς το προστατευτικό του εύρος της ΕΣΔΑ, η οποία δεν περιέχει ανάλογη διάταξη με ρητή αναφορά στο σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

³⁰¹ Ο οποίος συνάγεται από την γραμματική ερμηνεία του β' εδαφίου του άρθρου 1 του ΧΘΔΕΕ («Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται»).

³⁰² Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2098 – 2100.

³⁰³ Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων (2007/C 303/02 – 14.12.2007), όπου και αναφέρεται ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν είναι μόνο θεμελιώδες δικαίωμα αυτή καθαυτή, αλλά αποτελεί την ίδια τη βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

³⁰⁴ Απόφαση C-36/02, Omega, παρ. 35.

³⁰⁵ Αυτό πρακτικά σημαίνει, ότι η αθέμιτη παγίδευση, η οποία μετέρχεται το πρόσωπο ως αποδεικτικό μέσο και το απεκδύει από την ιδιότητά του ως υποκειμένου δικαιωμάτων, απαγορεύεται εκτός από το ελληνικό Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, και από το δίκαιο της ΕΕ, ακόμα και αν αφορά στην εξάρθρωση μίας άκρως επικίνδυνης οργάνωσης, μη άλλως αντιμετώπισης.

ανίσχυρη εφόσον την παραβιάζει, αλλά και ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια αποτελεί ανεπιφύλακτο ή απόλυτο δικαίωμα που δεν δύναται να περιοριστεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος ή άλλου δικαιώματος³⁰⁶. Συνεπώς, η πρόταξη της ασφάλειας δεν μπορεί να καθιστά νόμιμες περιπτώσεις αθέμιτης παγίδευσης.

Με βάση τα προλεχθέντα ανακύπτει ότι **το δικαίωμα σεβασμού στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια αποτελεί δικαιοκρατικό όριο** της ανακριτικής διεϊσδυσης επί τη βάσει του ενωσιακού δικαίου.

Μία ακόμα **πηγή δικαιοκρατικών ορίων** συναρτώμενων με το ζήτημα της ανακριτικής διεϊσδυσης **στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου δύναται να εντοπιστεί στο άρθρο 47 εδ. β' του ΧΘΔΕΕ³⁰⁷**, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα του κάθε υποκειμένου, το οποίο υπάγεται στην δικαιοδοσία της ΕΕ, να λαμβάνει δίκαιη μεταχείριση ενώπιον των εκάστοτε δικαστηρίων. Ως προς το ρυθμιστικό του πεδίο και το εννοιολογικό του περιεχόμενο το άρθρο 47 εδ. β' ΧΘΔΕΕ ταυτίζεται με το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ³⁰⁸. Πρόκειται για ατομικό δικαίωμα, το οποίο διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στο σύστημα δικαιοκρών αξιών της ΕΕ³⁰⁹. Αποδέκτης του σχετικού δικαιώματος είναι τόσο τα ενωσιακά όργανα όσο και τα όργανα των Κρατών - μελών της ΕΕ³¹⁰.

Όπως ήδη επισημάνθηκε, το δικαίωμα σε μία δίκαιη δίκη αντιστοιχεί στο αντίστοιχο δικαίωμα που προβλέπεται στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ και συγκεκριμένα στο άρθρο 6 παρ. 1 αυτής. Τα ως άνω αναφέρθηκαν επομένως στην οικείο ενότητα³¹¹ ισχύουν *mutatis mutandis* και στην περίπτωση του ΧΘΔΕΕ, με αποτέλεσμα τα καθορισθέντα δικαιοκρατικά όρια στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ, όπως έχουν καθοριστεί από την συνεχώς αυξανόμενη νομολογιακή επεξεργασία της συγκεκριμένης ειδικής

---

³⁰⁶ Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν. σε Ε. Σαχκεκίδου και Χ. Ταγαρά, *Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 35.

³⁰⁷ «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπηση του».

³⁰⁸ Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων (2007/С 303/02 – 14.12.2007)· Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2215.

³⁰⁹ Απόφαση C-222/84, Johnston, σκέψη 14.

³¹⁰ Dinah Shelton σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019, σελ. 16.

³¹¹ Κεφ. 2.Π.

ανακριτικής πράξης να αποτελούν τα ελάχιστα³¹² δικαιοκρατικά όρια και με βάση το ενωσιακό δίκαιο³¹³. Επομένως, η ολιστική προσέγγιση της δικαιοσύνης της διαδικασίας επί τη βάση της ΕΣΔΑ και της νομολογίας του ΕΔΔΑ, η οποία λαμβάνει υπόψη της και την προκαταρκτική διαδικασία, ακολουθείται και στο πλαίσιο του ΧΘΔΕΕ³¹⁴. Αξίζει να σημειωθεί σαν επιπρόσθετο στοιχείο ότι η βαρύνουσα σημασία που αποδίδει και το ΔΕΕ στην κατ' αντιδικία διεξαγωγή της διαδικασίας³¹⁵ βαρύνει ιδίως στο ζήτημα της παγίδευσης και ενισχύει την παγιωμένη στο ΕΔΔΑ θέση ότι σε κάθε περίπτωση, η διεξοδική δικαστική επισκόπηση του ισχυρισμού περί παγίδευσης επιβάλλει την παρουσία ή επικουρικά την εξ αποστάσεως εξέταση των διεισδύοντων μυστικών πρακτόρων από την πλευρά της υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Μια ακόμα σημαντική παράμετρος του άρθρου 47 εδ. β' ΧΘΔΕΕ αποτελεί το δικαίωμα του υποκειμένου στην αιτιολόγηση της δικαστικής απόφασης που περιορίζει τα δικαιώματά του³¹⁶. Ο σχετικός περιορισμός είναι ενδεχομένως επιτρεπτός για λόγους κρατικής ασφάλειας υπό τον όρο τήρησης της αρχής της αναλογικότητας. Εάν σε μία απόφαση συντρέχει περίπτωση μη αποκάλυψης στοιχείων της δικογραφίας, όπως συμβαίνει συνήθως στις υποθέσεις που έχει προηγηθεί διενέργεια ανακριτικής

---

³¹² Την ΕΣΔΑ ως minimum της παρεχόμενης προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο καθιερώνει το άρθρο 52 παρ. 3 του ΧΘΔΕΕ, το οποίο προβλέπει ότι «*Στο βαθμό που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία*».

³¹³ Εξάλλου, εκ της έρευνας που πραγματοποιήθηκε δεν προέκυψε κάποια απόφαση του ΔΕΕ σχετιζόμενη με το ζήτημα της διείσδυσης - παγίδευσης ώστε να διαπιστωθεί ενδεχόμενη διαφοροποίηση σε σχέση με την ΕΣΔΑ. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, κατ' επιταγή του άρθρου 52 παρ. 3 ΧΘΔΕΕ, το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 47 ΧΘΔΕΕ θα πρέπει να ερμηνεύεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ένα επίπεδο προστασίας σύμφωνο με εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ. Τούτο πρακτικά σημαίνει ότι **ο ΧΘΔΕΕ καθιερώνει προς του αποδέκτες του, μία υποχρέωση σύμφωνης με την ΕΣΔΑ ερμηνείας των διατάξεών του** (Δ. Σαρμάς, Ο. - Β. Τσόλκα, σε Ε. Σαχπεκίδου και Χ. Ταγαρά, ο.π., σελ. 495 - 496).

³¹⁴ Debbie Sayers σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019, σελ. 66.

³¹⁵ Η οποία έχει το νόημα ότι το κάθε εμπλεκόμενο σε μία δικαστική διαδικασία μέρος, πρέπει να έχει δυνατότητα πρόσβασης και σχολιασμού στο αποδεικτικό υλικό που προσκομίζει η άλλη πλευρά (Laurent Pech σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019, σελ. 60). Οράτε και την απόφαση **C-300/11 ZZ v. Secretary of State for the Home Department**. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης απόφασης ρητά το ΔΕΕ ανέφερε ότι ο περιορισμός του δικαιώματος κατ' αντιβολία διεξαγωγής της δίκης και της δυνατότητας του κατηγορούμενου να λάβει γνώση των εις βάρος του στοιχείων, ένεκα προστασίας της κρατικής ασφάλειας, πρέπει να είναι περιοριστικός και να προβλέπονται αντισταθμιστικές δικλίδες για τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Στο πεδίο της ανακριτικής διείσδυσης τούτο σημαίνει ότι με κάποιο τρόπο, είτε ο ίδιος ο κατηγορούμενος είτε έστω κάποιος αυτεπαγγέλτως διοριζόμενος συνήγορος στο πλαίσιο της διαδικασίας θα πρέπει να έχει την δυνατότητα λήψης γνώσης και σχολιασμού - αντίκρουσης των ένα αγνοία του καθ' ου η διείσδυσης αποκτηθέντων αποδεικτικών στοιχείων.

³¹⁶ Απόφαση C-300/11, σκέψη 53.

διείσδυσης, αυτή πρέπει να στηριχθεί αποκλειστικά στα δημοσιοποιημένα στοιχεία³¹⁷. Τέλος, επί τη βάσει της νομολογίας του ΔΕΕ³¹⁸, προκύπτει ότι σε περιπτώσεις προσκομιδής παρανόμως ληφθέντων αποδεικτικών μέσων, περίπτωση που κατ' εξοχήν συντρέχει σε περίπτωση παγίδευσης, θα στοιχειοθετείται παραβίαση του άρθρου 47 εδ. β' του ΧΘΔΕΕ³¹⁹.

Με βάση την προαναφερθείσα συνοπτική ανάλυση ανακύπτει ότι και **το άρθρο 47 εδ. β' ΧΘΔΕΕ**, όπως αυτό αντλεί περιεχόμενο από το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, **συνιστά ένα γενικό δικαιοκρατικό όριο ενωσιακού χαρακτήρα για την ανακριτική διείσδυση.**

Δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης, η οποία συνιστά όπως θα έχει ήδη καταστεί σαφές από την ως άνω ανάλυση ένα εξόχως περιοριστικό των ατομικών δικαιωμάτων μέτρο δικονομικού καταναγκασμού³²⁰, θέτει και το **άρθρο 52 ΧΘΔΕΕ** το οποίο θέτει περιορισμούς των περιορισμών.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 52 παρ. 1 εδ. α' ΧΘΔΕΕ, προβλέπει την αρχή του σεβασμού στο βασικό περιεχόμενο των υπό περιορισμό τιθέμενων δικαιωμάτων, ως όριο των αμέσως προαναφερόμενων περιορισμών. Με άλλη διατύπωση, θα μπορούσε να γίνει λόγος για την **ουσία**³²¹ ή διαφορετικά **τον πυρήνα του δικαιώματος**, η οποία δεν πρέπει να αλλοιώνεται – παραβιάζεται από τους κατ' αρχήν θεμιτούς περιορισμούς που επιβάλλονται στο δικαίωμα. Η εννοιολογική προσέγγιση της αρχής του απαραβίαστου του πυρήνα του δικαιώματος πραγματοποιήθηκε ήδη ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.1. Στο πλαίσιο της παρούσας ενότητας κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί επιπρόσθετα ότι ως βασικό περιεχόμενο ή

---

³¹⁷ Απόφαση C-176/13 P, Bank Mellat, σκέψη 110 - 111 («Για τον σκοπό αυτό, απόκειται στον δικαστή της Ένωσης να διενεργήσει τον εν λόγω έλεγχο ζητώντας, ενδεχομένως, από την αρμόδια αρχή της Ένωσης να προσκομίσει τις πληροφορίες ή τα αποδεικτικά στοιχεία, εμπιστευτικά ή μη, που είναι κρίσιμα για τον έλεγχο αυτό [.....] Εάν η αρμόδια αρχή της Ένωσης αδυνατεί να ανταποκριθεί στο αίτημα του δικαστή της Ένωσης, στον τελευταίο εναπόκειται τότε να στηριχθεί αποκλειστικώς στα στοιχεία που του έχουν γνωστοποιηθεί»).

³¹⁸ Case C-583/13P Deutsche Bahn AG και λοιποί κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, EU:C:2015:404, παρ. 41 – 46.

³¹⁹ Silvia Allegrezza σε Silvia Allegrezza - Valentina Colovo, *Effective defence rights in criminal proceedings, a European and comparative study on Judicial Remedies*, σελ. 125.

³²⁰ Ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός εμφανίζεται ορθότερος καθώς ναι μεν συνιστά μία ειδική ανακριτική πράξη, όμως είναι τέτοιας έντασης η εισβολή στα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου που πραγματοποιείται κατά την διενέργειά της ώστε η θεώρησή της ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού δεν προκαλεί προβληματισμό (έτσι και Α. Βαθρακοκοίλης, *Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής*, ΠοινΔικ 2006, σελ. 1052 επ.).

³²¹ Η χρήση του όρου ουσία ερείδεται και στην ορολογία του αγγλικού κειμένου του ΧΘΔΕΕ (“essence”).

αλλιώς πυρήνας του δικαιώματος πρέπει να νοηθεί η κατάσταση εκείνη στο πλαίσιο της οποίας δύναται να υποτεθεί με πιθανότητα προσεγγίζουσα την βεβαιότητα ότι εάν το δικαίωμα ετίθετο σε κατάσταση αντιπαράθεσης με έτερο δικαίωμα ή εννομο συμφέρον, το πρώτο θα υπερτερούσε³²². Σε επίπεδο νομολογίας, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι δεν είναι επιτρεπτοί οι περιορισμοί που «*συνιστούν, ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού, υπέρμετρη και αφόρητη επέμβαση που θίγει αυτήν την ίδια την ουσία των εν λόγω δικαιωμάτων*»³²³. Ως προς το ζήτημα της σχετικότητας του βασικού περιεχομένου του δικαιώματος, το ΔΕΕ δεν έχει ξεκάθαρη θέση³²⁴, κρίνεται ωστόσο συνεπέστερο προς το σύστημα προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η ΕΕ δια του ΧΘΔΕΕ, να θεωρείται ότι ο πυρήνας του δικαιώματος είναι σταθερός και αναλλοίωτος ώστε να αποφευχθούν καταχρηστικές σχετικοποιήσεις με απώτερο σκοπό την μείωση της παρεχόμενης προστασίας.

Στο **εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 52 του ΧΘΔΕΕ** προβλέπεται ακόμα ένα γενικό δικαιοκρατικό όριο και συγκεκριμένα **η αρχή της αναλογικότητας**, η οποία πρέπει να διέπει κάθε περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων. Αναλυτική έκθεση του εννοιολογικού περιεχομένου της συγκεκριμένης αρχής εκτίθεται ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.Ι, συνεπώς μία εκ νέου παράθεση παρόμοιων δεδομένων εμφανίζεται αλυσιτελής. Κρίνεται ωστόσο σκόπιμο να πραγματοποιηθεί σύντομη αναφορά σε ορισμένα θεμελιώδη στοιχεία της έννοιας της αρχής της αναλογικότητας με τις διαστάσεις που αυτή λαμβάνει στο δικαιοσύστημα της ΕΕ.

Και στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου, η διάγνωση της αναλογικότητας ή μη του τιθέμενου στο δικαίωμα περιορισμού προϋποθέτει τον έλεγχο της συνδρομής τεσσάρων επιμέρους σταδίων³²⁵. Πρώτον, τη νομιμότητα του επιδιωκόμενου σκοπού και την σύνδεσή του με ένα γενικότερο ενωσιακό συμφέρον. Δεύτερον, την καταλληλότητα – προσφορότητα του περιοριστικού μέτρου³²⁶. Τρίτον, την αναγκαιότητα λήψης του περιοριστικού μέτρου και τέταρτον την εν στενή έννοια

³²² Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2251 με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές.

³²³ ΔΕΚ 13.4.2000, C-292/97, Kjell Karlsson.

³²⁴ Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν. σε Ε. Σαχτεκίδου και Χ. Ταγαρά, ο.π., σελ. 631 – 632.

³²⁵ Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2251 – 2254.

³²⁶ Αξίζει να σημειωθεί ως προς την συγκεκριμένη συνιστώσα ότι το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι ένα μέτρο περιοριστικό των ατομικών δικαιωμάτων είναι κατάλληλο μόνο εφόσον το κρίσιμο μέτρο επιδιώκει πράγματι την επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό (ΔΕΕ 22.11.2018, C-151/17, Swedish Match AB, EU:C:2018:938, σκέψη 48).

αναλογικότητα του ληφθέντος περιοριστικού μέτρου³²⁷. Στο πλαίσιο του αμέσως προηγούμενου σταδίου πρέπει να ενταχθεί και η προβληματική της αρχής της βελτιστοποίησης των αντικρουόμενων συμφερόντων. Ένα μέτρο περιοριστικό των ατομικών δικαιωμάτων είναι εν στενή εννοία ανάλογο με τον επιδιωκόμενο σκοπό όταν επιτυγχάνεται η κατά το δυνατόν ταυτόχρονη εφαρμογή των αντιτιθέμενων συμφερόντων στην ευρύτερη έκταση³²⁸. Η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει στα όργανα που λαμβάνουν το υπό κρίση περιοριστικό μέτρο, να το καθορίσουν με σαφήνεια³²⁹. Εξάλλου, μία ακόμα παράμετρος της αρχής της αναλογικότητας αποτελεί η δικαιολόγηση του περιοριστικού μέτρου επί τη βάσει αντικειμενικών κριτηρίων³³⁰.

Στο αυτό μοτίβο, ο ΧΘΔΕΕ προβλέπει στο πλαίσιο του άρθρου 52 και ορισμένα πρόσθετα στοιχεία τα οποία λειτουργούν ως γενικά δικαιοκρατικά όρια κάθε περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ανακριτικής διείσδυσης. Επιγραμματικά, τα προαναφερόμενα δικαιοκρατικά όρια είναι τα όρια που θέτουν οι λοιπές Συνθήκες της ΕΕ στο μέτρο που περιλαμβάνουν προβλέψεις για τα ατομικά δικαιώματα (άρθρο 52 παρ. 2 ΧΘΔΕΕ), τα όρια που θέτει η ΕΣΔΑ και το ΕΔΔΑ δια της νομολογιακής ερμηνείας αυτής, όπως έχει ήδη επισημανθεί και ανωτέρω (άρθρο 52 παρ. 3 ΧΘΔΕΕ) και τα όρια που θέτουν οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών - μελών (άρθρο 52 παρ. 4 ΧΘΔΕΕ).

Επί τη βάσει όλων των προαναφερόμενων δεδομένων ανακύπτουν δύο συμπεράσματα. Πρώτον ότι και **στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου υφίστανται καθορισμένα δικαιοκρατικά όρια για τα περιοριστικά των ατομικών δικαιωμάτων μέτρα**, στα οποία πρέπει να συμπεριληφθεί η ανακριτική διείσδυση, συνεπώς κυρίως ο ΧΘΔΕΕ αλλά και εν συνόλω το ενωσιακό δίκαιο πρέπει να θεωρείται παραδεκτή

---

³²⁷ Στο πλαίσιο της ειδικότερης αυτής συνιστώσας, εξετάζονται τα αντικρουόμενα συμφέροντα, δηλαδή του συμφέροντος επίτευξης του επιδιωκόμενου σκοπού (στην περίπτωση που εξετάζεται το συμφέρον της Πολιτείας να καταστείλει και να προλάβει επιτυχώς την τέλεση εγκληματικών πράξεων ιδίως στο πεδίο της οργανωμένης εγκληματικότητας και από την άλλη μεριά το συμφέρον του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση να διατηρήσει την ακεραιότητα των δικαιωμάτων του).

³²⁸ Η κατ' άλλη διατύπωση η αρχή της πρακτικής εναρμόνισης (στην αγγλόφωνη θεωρία χρησιμοποιείται και ο όρος "optimization": οράτε σε Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2253).

³²⁹ Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν. σε Ε. Σαχπεκίδου και Χ. Ταγαρά, ο.π., σελ. 629 με περαιτέρω παραπομπή σε νομολογία του ΔΕΕ και συγκεκριμένα στην απόφαση Digital Rights Ireland και συγκεκριμένα στη σκέψη 54, κατά την οποία το ΔΕΕ απεφάνθη ότι η περιοριστική ρύθμιση «πρέπει να προβλέπει σαφείς και ακριβείς κανόνες που να διέπουν την έκταση και την εφαρμογή του οικείου μέτρου».

³³⁰ Digital Rights Ltd Ireland, C-293/12 and C-594/12 της 8^{ης} Απριλίου 2014, σκέψεις 60 και 61 - 65.

και δεσμευτική για τις κρατικές λειτουργίες της κάθε εθνικής έννομης τάξης, πηγή δικαιοκρατικών ορίων, και δεύτερον ότι **το Σύνταγμα, η ΕΣΔΑ (και η νομολογία του ΕΔΔΑ) και το ενωσιακό δίκαιο (ιδίως ο ΧΘΔΕΕ και η συναφής νομολογία του ΔΕΕ) συναποτελούν ένα πλέγμα αλληλοεπικαλυπτόμενων δικαιοκρατικών ορίων**, το οποίο πρέπει να λαμβάνεται συνολικά υπόψη στο πλαίσιο θεσμοθέτησης, εκτέλεσης, εφαρμογής και ελέγχου της ανακριτικής διείσδυσης που διενεργείται κάθε φορά.

IV. Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης.

Προκειμένου να εξεταστεί εάν και σε ποιο βαθμό οι διατάξεις του ίδιου του ΚΠΔ δύναται να αποτελέσουν δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείσδυσης, κρίνεται σκόπιμο να διαπιστωθεί η φύση των κανόνων δικαίου που περιλαμβάνει ο συγκεκριμένος Κώδικας.

Ως εκτελεστικοί του Συντάγματος νόμοι³³¹, νοούνται οι «*κατ' επιταγήν ή προς εφαρμογήν του Συντάγματος τιθεμένοι νόμοι*», η θέσπιση των οποίων προβλέπεται από κάποια συνταγματική διάταξη είτε ρητά («*ως νόμος ορίζει*») είτε σιωπηρά. Μπορεί να είναι τυπικοί ή/και ουσιαστικοί νόμοι, ονομάζονται δε «*εκτελεστικοί*» καθώς **αποσκοπούν στην πραγμάτωση και εφαρμογή των συνταγματικών διατάξεων, άρα εντάσσονται στο ουσιαστικό Σύνταγμα**, στο βαθμό που συνέχονται με διάταξη του Συντάγματος που εμπίπτει (και) στο ουσιαστικό Σύνταγμα³³².

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας αποτελεί το νομοθέτημα, το οποίο κατεξοχήν εμπεριέχει εκτελεστικές του Συντάγματος διατάξεις, καθώς τυποποιεί και προσδιορίζει ατομικά δικαιώματα (ιδίως του κατηγορουμένου) που κατοχυρώνονται σε συνταγματικές διατάξεις. Επεξηγηματικά, ο ΚΠΔ περιέχει πληθώρα διατάξεων, οι οποίες είτε ρητά αναφέρονται σε ατομικά δικαιώματα που αποτελούν ειδικότερες εκφάνσεις συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων³³³, τα οποία εξειδικεύουν, είτε περιγράφουν διαδικαστικά στάδια της ποινικής δίκης θέτοντας τις σχετικές δικλείδες ασφαλείας για ατομικά δικαιώματα του κατηγορούμενου, τα οποία

---

³³¹ Πληροφορία ανακτηθείσα από τον ιστότοπο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4284/1/04_chapter_03.pdf.

³³² Όταν η πρόβλεψη είναι ρητή, υπάρχει επιφύλαξη υπέρ του νόμου, η οποία είναι είτε γενική, όταν δεν τίθενται ειδικότεροι όροι στον νομοθέτη, είτε ειδική, όταν τίθενται.

³³³ Όπως το άρθρο 104 παρ. 2 ΚΠΔ.

προστατεύονται εμμέσως³³⁴. Συνεπώς, ο χαρακτηρισμός του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ως εκτελεστικού του Συντάγματος, νόμου είναι επαρκώς δικαιολογημένος³³⁵.

Ωστόσο, ο ως άνω χαρακτηρισμός δεν αποτελεί απλά μία τυπική καταχώριση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σε μία συγκεκριμένη κατηγορία διατάξεων αλλά έχει ουσιώδη πρακτική σημασία, η οποία έγκειται στο γεγονός ότι οι διατάξεις του συγκεκριμένου νομοθετήματος είναι υπέρτερου τυπικού κύρους από τις αντίστοιχες διατάξεις ευρισκόμενες διάσπαρτες στη νομοθεσία. Κατωτέρω παρατίθενται οι δύο βασικές περιπτώσεις που ο ΚΠΔ λειτουργεί ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείδυσης.

(α) Οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείδυσης.

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, όπως ήδη επισημάνθηκε, σε όλο του το εύρος περιλαμβάνει διατάξεις προστατευτικές των ατομικών δικαιωμάτων, ιδίως του κατηγορούμενου, οι οποίες δύναται να λειτουργήσουν ως όριο της ανακριτικής διείδυσης. Φυσικά, το άρθρο 254 ΚΠΔ και το σύνολο των διατάξεων που αυτό εμπεριέχει αποτελεί και αυτό εκτελεστικό του Συντάγματος νόμο, καθώς περιέχει αναφορές στο δικαίωμα του κάθε προσώπου στην ασφάλεια, όπως αυτή εκδηλώνεται δια της πρόληψης και καταστολής της εξόχως επικίνδυνης για το κοινωνικό σύνολο οργανωμένης εγκληματικότητας³³⁶. Ως εκ τούτου, οι διατάξεις του ΚΠΔ που προστατεύουν τα ατομικά δικαιώματα του κατηγορούμενου, τιθέμενες σε τροχιά σύγκρουσης με το άρθρο 254 ΚΠΔ, ως ισοδύναμου τυπικού κύρους δεν θα αλληλοεξουδετερωθούν, αλλά θα τεθούν αμφοτέρως υπό περιορισμό κατά την αρχή της πρακτικής εναρμόνισης, ώστε να εφαρμοστούν στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση³³⁷.

---

³³⁴ Όπως συμβαίνει στο πλαίσιο του εξεταζόμενου άρθρου 254 ΚΠΔ.

³³⁵ Χ. Νάιντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠοινΧρ ΕΖ, σελ. 491 επ· Θ. Σάμιος, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 1034 επ.

³³⁶ Το ελάχιστο αυτό επίπεδο ατομικής ασφάλειας του κάθε προσώπου, δηλαδή την δημιουργία κατάστασης εξάλειψης των κινδύνων για τα προσωπικά έννομα αγαθά του, προερχόμενων τόσο από τους κρατικούς φορείς όσο και από άλλα άτομα εντός του κοινωνικού χώρου (πχ δράστες εγκληματικών ενεργειών), φροντίζει να το παρέχει το κράτος με τις μεθόδους πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος (Ι. Μανωλεδάκης σε Τιμητικό Τόμο για τον ίδιο, *Δημοκρατία - Ασφάλεια - Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 62).

³³⁷ Tobias Lock σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, ο.π., σελ. 2253.

Ευθύς κατωτέρω ακολουθεί περιπτώσιολογική παράθεση επιμέρους διατάξεων του ΚΠΔ, οι οποίες δύναται να λειτουργήσουν ως δικαιοκρατικό όριο στην άκρατη και ανεξέλεγκτη διεξαγωγή της ανακριτικής διεϊσδυσης. Επειδή σε σημαντικό βαθμό οι συγκεκριμένες διατάξεις αποτελούν επιμέρους συνιστώσες δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα, στην ΕΣΔΑ και στο ΧΘΔΕΕ, όσον αφορά το εννοιολογικό τους περιεχόμενο, θα πρέπει για την πληρότητα της ανάλυσης να πραγματοποιηθεί εκ των προτέρων παραπομπή στα αντίστοιχα Κεφάλαια με αριθμούς 2.Ι, 2.ΙΙ και 2.ΙΙΙ ανωτέρω.

Δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεϊσδυσης εντοπίζονται κατ' αρχήν στο 4^ο Κεφάλαιο του ΚΠΔ, στο οποίο καταγράφονται δικαιώματα κατηγορουμένων.

Το **άρθρο 89 ΚΠΔ**³³⁸ προβλέπει το δικαίωμα του κατηγορούμενου αλλά και του υπόπτου να προβαίνει στο διορισμό δικηγόρου³³⁹, και μάλιστα μέχρι και δύο συνηγόρων στο πλαίσιο της προδικασίας, η οποία αποτελεί το κρίσιμο στάδιο που ενδιαφέρει την παρούσα προβληματική. Ωστόσο, όπως θα έχει ήδη καταστεί σαφές, ο καθ' ου η ανακριτική διεϊσδυση όχι μόνο δεν έχει δικαίωμα διορισμού συνηγόρου, όπως συμβαίνει με τις γενικές ανακριτικές πράξεις, αλλά δεν έχει καν γνώση του γεγονότος ότι διεξάγεται εις βάρος του μία εξόχως επαχθής ειδική ανακριτική πράξη. Ως εκ τούτου, εν προκειμένω, τίθεται σύγκρουση δύο ισότιμων κανόνων δικαίου, οι οποίοι αμφότεροι έχουν συνταγματικό υπόβαθρο³⁴⁰. Μάλιστα, ως έχει η κατάσταση κατά το παρόντα χρόνο, το δικαίωμα διορισμού δικηγόρου πλήττεται στον πυρήνα

---

³³⁸ «Κάθε διάδικος δεν μπορεί να αντιπροσωπεύεται ή να συμπαρίσταται στην ποινική διαδικασία με περισσότερους από δύο συνηγόρους στην προδικασία και τρεις στο ακροατήριο.

Ο διορισμός συνηγόρου του υπόπτου, του κατηγορουμένου ή του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας γίνεται: α) με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά ή στην έκθεση εξέτασής του ως υπόπτου ή κατά την απολογία του κατηγορουμένου ή στην κατάθεσή του ως μάρτυρα ή β) με έγγραφη δήλωση κατά τις διατυπώσεις του άρθρου 42 παρ. 2 εδ. β' και γ' ή γ) με την έκθεση ή τη δήλωση άσκησης ενδίκου μέσου. Ο διορισμός παρέχει στον συνήγορο την εξουσία να εκπροσωπεί τον εντολέα του σε όλες τις διαδικαστικές πράξεις που αφορούν τη συγκεκριμένη ποινική υπόθεση, εκτός αν η πληρεξουσιότητα παρέχεται για ορισμένες μόνο από τις πράξεις αυτές. Η γενική πληρεξουσιότητα περιλαμβάνει την άσκηση ενδίκων μέσων, εφόσον αυτό μνημονεύεται ρητά».

³³⁹ Το ίδιο δικαίωμα αναγνωρίζεται και από το άρθρο 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ, ως ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, αλλά και στο σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ (κυρωθέν με το άρθρο 14 παρ. 3 του ν. 2462/1997) καθώς και στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο με επιφύλαξη νόμου κατοχυρώνει την παροχή προσήκουσας δικαστικής προστασίας.

³⁴⁰ Το άρθρο 89 ΚΠΔ επί του άρθρου 20 του Συντάγματος και το άρθρο 254 ΚΠΔ επί του άρθρου 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 5, ως πράξη του κοινού νομοθέτη που κατατείνει στην εξασφάλιση του δικαιώματος προσωπικής ασφάλειας, ή κατ' άλλη άποψη στην ελλάτωση ή ει δυνατόν την άρση της ανασφάλειας που προκαλεί το οργανωμένο έγκλημα (Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 189 - 191).

του³⁴¹ και ουδέν ουσιαστικό περιεχόμενο του απομένει. Επεξηγηματικά, ο, μετά την σύλληψη του καθ' ου η ανακριτική διείδυση και αφού αυτή έχει ολοκληρωθεί, διορισθείς συνήγορος ελάχιστα δύναται να πράξει προς υπεράσπιση του εντολεώς του, καθόσον η συντριπτική πλειονότητα του εις βάρους του τελευταίου αποδεικτικού υλικού έχει ήδη συγκεντρωθεί, η δε υπόθεση έχει αποκρυσταλλωθεί προς μία συγκεκριμένη ενοχοποιητική κατεύθυνση. Συνεπώς, το να ισχυριστεί κάποιος ότι είναι δυνατός ο διορισμός συνηγόρου κατ' άρθρο 89 ΚΠΔ μετά την ολοκλήρωση της ανακριτικής διείδυσης και ενόσω εκκρεμεί ακόμα η προδικασία δεν επαρκεί για να περισώσει το ουσιαστικό περιεχόμενο³⁴² του δικαιώματος. Μόνη λύση εμφανίζεται στην προκειμένη περίπτωση η εισαγωγή στο άρθρο 254 ΚΠΔ του προταθέντος θεσμού του αυτεπαγγέλτως διοριζόμενου συνηγόρου, ο οποίος θα δρα προς το συμφέρον του καθ' ου η ανακριτική διείδυση, θα παρακολουθεί επιμελώς τον τρόπο διεξαγωγής της, θα ελέγχει τα πορίσματά της σε κάθε στάδιο αυτής και εν γένει θα λειτουργεί ως θεματοφύλακας των ατομικών δικαιωμάτων του καθ' ου η ανακριτική διείδυση³⁴³.

Περαιτέρω το άρθρο **95 παρ. 1 ΚΠΔ** προβλέπει την ενημέρωση του υπόπτου ή του κατηγορούμενου για μία σειρά από δικαιώματα³⁴⁴. Το συγκεκριμένο άρθρο και το δικαίωμα ενημέρωσης που αυτό κατοχυρώνει αποτελεί προϊόν συμμόρφωσης εθνικής έννομης τάξης και συγκεκριμένα απόρροια της ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ (και συγκεκριμένα του άρθρου 3 αυτής) και του περιεχομένου της «Πράσινης Βίβλου» της ΕΕ³⁴⁵. Ωστόσο, η φύση της ανακριτικής διείδυσης είναι τέτοια³⁴⁶, που ο καθ' ου, ενημερώνεται για τα θεμελιώδη δικαιώματά του, στα οποία πλέον ρητά συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης

³⁴¹ Ο οποίος αποτελεί και ο ίδιος ένα γενικό δικαιοκρατικό όριο.

³⁴² Ο όρος που χρησιμοποιεί το άρθρο 52 εδ. α' στην αγγλική είναι "essence" και συνιστά όπως ήδη αναφέρθηκε ένα εκ των εκπορευόμενων από το ενωσιακό δίκαιο δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείδυσης.

³⁴³ Με την εισαγωγή ενός τέτοιου θεσμού συντάσσεται και ο Θ. Δαλακούρας στο άρθρο του «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001 (ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022 επ.) αλλά και η Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι στο έργο της με τίτλο «Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη», Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 82.

³⁴⁴ «Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ενημερώνεται αμέσως όσον αφορά τουλάχιστον στα ακόλουθα δικαιώματα: α) το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο, β) το δικαίωμα και τις προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών, γ) το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία, δ) το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης και ε) το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης».

³⁴⁵ Γ. Νούσκαλης σε Λ. Μαργαρίτη, *Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019 - Τόμος πρώτος*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 460 - 461.

³⁴⁶ Μυστικότητα και χρήση συνωμοτικών μεθόδων προσέγγισης των καθ' ων, ως προσομοίωση των μεθόδων που μετέρχονται και οι ίδιοι στο πλαίσιο της εγκληματικής τους δράσης.

(στ. ε' της εξεταζόμενης διάταξης), μόνο μετά την σύλληψή του³⁴⁷. Η ισοπέδωση του δικαιώματος ενημέρωσης, τουλάχιστον για ένα συγκεκριμένο στάδιο της ποινικής δίκης είναι προφανής. Μόνη λύση προς εξισορρόπηση της κατάστασης όπως περιγράφηκε ανωτέρω εμφανίζεται η εισαγωγή του θεσμού του αυτεπαγγέλτως διοριζόμενου συνηγόρου³⁴⁸.

Η Οδηγία 2012/13 προβλέπει στο άρθρο 7, ως μία ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος ενημέρωσης το δικαίωμα πρόσβασης του κατηγορουμένου ή του υπόπτου στο αποδεικτικό υλικό που έχει συγκεντρωθεί εις βάρος του. Η ενσωμάτωση της συγκεκριμένης διάταξης πραγματοποιήθηκε με το **άρθρο 100 ΚΠΔ**³⁴⁹, το οποίο προβλέπει τόσο γνωστοποίηση του περιεχομένου της δικογραφίας στον κατηγορούμενο (αλλά και στον ύποπτο δυνάμει του άρθρου 244 παρ. 1 ΚΠΔ) όσο και μελέτη αυτών από τον ίδιο ή τον συνήγορό του. Το εξεταζόμενο δικαίωμα υφίσταται μάλιστα ανεξάρτητα της ύπαρξης συνηγόρου υπεράσπισης³⁵⁰. Η εξεταζόμενη διάταξη αποτελεί ρητή αποτύπωση του συνταγματικά προστατευόμενου δικαιώματος ακρόασης (άρθρο 20 Συντ) αλλά και του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. α' και β' της ΕΣΔΑ. Κατ' αρχήν, η ανεπιφύλακτη γνωστοποίηση του συνόλου της δικογραφίας στον κατηγορούμενο ή τον ύποπτο εν αντιθέσει με το προϊσχύσαν αντίστοιχο άρθρο 101 παρ. 3 του παλαιού ΚΠΔ³⁵¹, φαίνεται να ικανοποιεί την αξίωση τήρησης των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείδυσης. Ωστόσο, ζήτημα προκύπτει

³⁴⁷ Έτσι σε καμία περίπτωση δεν ικανοποιείται η αξίωση της σχετικής Οδηγίας η οποία κάνει λόγο για άμεση ενημέρωση, μετερχόμενη στην αγγλική γλώσσα τον όρο "promptly". Βέβαια από το σημείο 19 της σχετικής Οδηγίας αρκεί η ενημέρωση πριν την πρώτη επίσημη εξέταση (Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Π.Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2017, σελ. 95). Γεννάται ωστόσο το ερώτημα, τι νόημα έχει εν τοις πράγμασι το σχετικό δικαίωμα στο πλαίσιο ανακριτικής διείδυσης εάν η ενημέρωση πραγματοποιηθεί σε ένα τόσο προχωρημένο στάδιο.

³⁴⁸ Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 56 - 57· Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, *Ανακριτική διείδυση και Αστυνομική παγίδευση*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2012, σελ. 61· Χ. Παπαχαράλαμπος, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων*, Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1060· Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 199· Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1028.

³⁴⁹ «Ο ανακριτής, μόλις μετά την κλήτευσή του εμφανισθεί ή οδηγηθεί σε αυτόν ο κατηγορούμενος για να απολογηθεί, του ανακοινώνει το περιεχόμενο του κατηγορητηρίου και των εγγράφων της ανάκρισης. Επιτρέπεται επίσης στον κατηγορούμενο να μελετήσει ο ίδιος ή ο συνήγορός του το κατηγορητήριο και τα έγγραφα της ανάκρισης. Με γραπτή αίτηση του κατηγορουμένου και με δαπάνη του χορηγούνται σε αυτόν αντίγραφα του κατηγορητηρίου και των εγγράφων της ανάκρισης».

³⁵⁰ Γ. Νούσκαλης, ο.π. σελ. 468.

³⁵¹ «Κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2, εφόσον δεν θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, οι αρμόδιες αρχές, κατά την ανάκριση, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση, δεν επιτρέπουν την πρόσβαση σε τμήμα του υλικού, αν αυτή ενδέχεται να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο τη ζωή ή τα θεμελιώδη δικαιώματα άλλου προσώπου ή αν τέτοια άρνηση είναι απολύτως απαραίτητη για την προστασία σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, όπως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η πρόσβαση θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη διεξαγωγή έρευνας ή να βλάψει σοβαρά την εθνική ασφάλεια».

ενδεχομένως με την χρήση ως αποδεκτικών στοιχείων καταθέσεων ανώνυμων πληροφοριοδοτών, πρακτική που μετέρχονται κατά κόρον οι ανακριτικές αρχές, ιδίως στο αρχικό στάδιο μίας ανακριτικής διείδυσης. Και τούτο διότι η πιθανή γνωστοποίηση των σχετικών καταθέσεων ή η αναφορά ότι η ανακριτική διείδυση είχε ως βάση ανώνυμες πληροφορίες, δεν συνιστά και κατ' ουσίαν ενημέρωση του τι και ποιον ακριβώς έχει να αντιμετωπίσει ο κατηγορούμενος. Το ζήτημα έχει απασχολήσει και το ΕΔΔΑ με ιδιαίτερη ένταση στην υπόθεση **Edwards και Lewis κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 27-10-2004**³⁵². Σε τέτοιες περιπτώσεις, απαραίτητο για την διατήρηση της ακεραιότητας της δικαιοσύνης της διαδικασίας είναι να υποβάλλονται οι σχετικές πληροφορίες σε εξονυχιστικό έλεγχο από το Δικαστήριο και να τίθενται προς αμφισβήτηση από μέρους της πλευράς της υπεράσπισης έστω και με εξαποστάσεως εξέταση των «ανώνυμων πληροφοριοδοτών»³⁵³. Σε κάθε περίπτωση, η διεξοδική ενημέρωση του καθ' ου η ανακριτική - αστυνομική διείδυση

---

³⁵² Τα κρίσιμα με τον εξεταζόμενο προβληματισμό ζητήματα συνίστανται στο ότι τα εθνικά βρετανικά δικαστήρια είχαν λάβει υπόψη τους αποδεικτικά υλικά τα οποία ουδέποτε αποκαλύφθηκαν για λόγους εθνικής ασφαλείας στους προσφεύγοντες ώστε να είναι σε θέση να τα αντικρούσουν, και τα οποία είχαν ουσιώδη σημασία για την απόδειξη του ισχυρισμού τους περί παγίδευσης (*"In the present case, however, it appears that the undisclosed evidence related, or may have related, to an issue of fact decided by the trial judge. Each applicant complained that he had been entrapped into committing the offence by one or more undercover police officers or informers, and asked the trial judge to consider whether prosecution evidence should be excluded for that reason. In order to conclude whether or not the accused had indeed been the victim of improper incitement by the police, it was necessary for the trial judge to examine a number of factors, including the reason for the police operation, the nature and extent of police participation in the crime and the nature of any inducement or pressure applied by the police ... Had the defence been able to persuade the judge that the police had acted improperly, the prosecution would, in effect, have had to be discontinued. The applications in question were, therefore, of determinative importance to the applicants' trials, and the public interest immunity evidence may have related to facts connected with those applications.*

Despite this, the applicants were denied access to the evidence. It was not, therefore, possible for the defence representatives to argue the case on entrapment in full before the judge. Moreover, in each case the judge, who subsequently rejected the defence submissions on entrapment, had already seen prosecution evidence which may have been relevant to the issue. For example, in Mr Edwards' case, the Government revealed before the European Court that the evidence produced to the trial judge and Court of Appeal in the ex parte hearings included material suggesting that Mr Edwards had been involved in drug dealing prior to the events which led to his arrest and prosecution. During the course of the criminal proceedings, the applicant and his representatives were not informed of the content of the undisclosed evidence and were thus denied the opportunity to counter this allegation, which might have been directly relevant to the judges' conclusions that the applicant had not been charged with a 'State-created crime' [see paragraph 33 above]. In Mr Lewis' case, the nature of the undisclosed material has not been revealed, but it is possible that it was also damaging to the applicant's submissions on entrapment. Under English law, where public interest immunity evidence is not likely to be of assistance to the accused, but would in fact assist the prosecution, the trial judge is likely to find the balance to weigh in favour of non-disclosure").

³⁵³ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 87 - 88, η οποία ρητά τάσσεται υπέρ της απόλυτης απαγόρευσης αξιοποίησης των μαρτυρικών καταθέσεων ανώνυμων πληροφοριών. Σε συμφωνία με την θέση αυτή και ο Θ. Δαλακούρας σε «*Προστασία μαρτύρων και μέτρα επιείκειας κατά τη διαδικασία διώξεως του οργανωμένου εγκλήματος*» σε Τιμητικό Τόμο Ι. Μανωλεδάκη, σελ. 373 επ.

μπορεί να αποτελέσει το μόνο επαρκές αντιστάθμισμα στην τρώση των δικαιωμάτων του που προκαλεί η εκ των πραγμάτων μυστικότητα της διαδικασίας³⁵⁴. Εάν δεν τηρηθεί η εν λόγω υποχρέωση, προσήκουσα συνέπεια αποτελεί η επέλευση απόλυτης ακυρότητας (άρθρο 171 παρ. 1 στ. δ' σε συνδυασμό με το άρθρο 100 ΚΠΔ)³⁵⁵ ενώ η τυχόν εκδοθείσα απόφαση θα είναι αναιρετέα (άρθρο 510 παρ. 1 στ. Α' ΚΠΔ).

Κεντρικό ρόλο στην παρούσα προβληματική διαδραματίζει, όπως είναι φυσικό, **το άρθρο 104 ΚΠΔ**³⁵⁶, το οποίο καθιερώνει στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας **το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης**. Αναφορές για την σχέση του συγκεκριμένου δικαιώματος με την ανακριτική διείσδυση έχουν ήδη πραγματοποιηθεί σε όλη την έκταση του παρόντος Κεφαλαίου και συγκεκριμένα στα υποκεφάλαια 2.Ι, 2.ΙΙ και 2.ΙΙΙ. Συνεπώς, για την πληρότητα της σχετικής ανάλυσης κρίνεται σκόπιμο να παραπεμφθεί ο αναγνώστης της παρούσας στις αντίστοιχες ενότητες. Πρόκειται για μία ειδικότερα έκφραση αφενός του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 6 ΕΣΔΑ αφετέρου κατ' άρθρο 2 του Συντάγματος ως επιμέρους συνιστώσα του σεβασμού στην ανθρώπινη αξία³⁵⁷. Κατοχύρωση του σχετικού δικαιώματος υφίσταται και στο άρθρο 14 παρ. 3 εδ. ζ' του ΔΣΑΠΔ. Η εξεταζόμενη διάταξη εκτείνει το εύρος εφαρμογής της στο σύνολο των διατάξεων του ΚΠΔ, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομικής - ανακριτικής διείσδυσης³⁵⁸, της οποίας

---

³⁵⁴ Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 56 - 57· Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, *Ανακριτική διείσδυση και Αστυνομική παγίδευση*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2012, σελ. 61· Χ. Παπαχαραλάμπους, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων*, Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1060). Στην παρούσα προβληματική θα μπορούσε να αναφερθεί ένεκα του αντισταθμιστικού του ρόλου και το **άρθρο 102 ΚΠΔ** (Ρογορατ κατά Σλοβενίας της 09-05-2017· δείτε και την Αιτιολογική έκθεση του νέου ΚΠΔ <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11027276.pdf>). Έτσι, η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού στο πλαίσιο της προδικασίας θα μπορούσε να ακολουθήσει μία ανάστροφη πορεία και να επιτραπεί στον καθ' ου η ανακριτική διείσδυση να συγκεντρώσει αποδεικτικό υλικό προς αντίκρουση εκείνου που αποκτήθηκε μυστικά και εν αγνοία του.

³⁵⁵ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, ο.π., σελ. 88· Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 199· Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1028.

³⁵⁶ «1. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχουν δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης.

2. Η άσκηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν εμποδίζει τη νόμιμη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, που υπάρχουν ανεξάρτητα από τη βούληση των υπόπτων και των κατηγορουμένων.

3. Η άσκηση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης δεν μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος των υπόπτων και των κατηγορουμένων».

³⁵⁷ Υπό την έννοια ότι είναι ανεπίτρεπτη η μεταχείριση του ατόμου ως αντικειμένου, κάτι που συμβαίνει όταν τον αναγκάζουν ή τον παραπλανούν οι ανακριτικές αρχές να καταθέσει επιβαρυντικά για τον εαυτό του στοιχεία.

³⁵⁸ Γ. Νούσκαλης, ο.π., σελ. 475.

συνιστά δικαιοκρατικό όριο³⁵⁹. Η ανακριτική διείδυση μπορεί να αποτελέσει ένα εξόχως πρόσφορο πεδίο για την υπέρβαση του ως άνω δικαιοκρατικού ορίου³⁶⁰. Και τούτο διότι οι συγκεκριμένα δρώντες μυστικοί πράκτορες δεν αποκλείεται να προβούν στο πλαίσιο της κοινωνικής επαφής που αναπόφευκτα αναπτύσσουν με τον καθ' ου σε μία συνεχόμενη μυστική εξέταση του τελευταίου. Από την άλλη μεριά, ο ίδιος ο καθ' ου η ανακριτική διείδυση και μετέπειτα κατηγορούμενος δεν αποκλείεται να προβεί ο ίδιος σε δηλώσεις και πράξεις οι οποίες τον ενοχοποιούν ακριβώς επειδή του κράτος του έχει δημιουργήσει την ψευδαίσθηση ενός περιβάλλοντος εμπιστοσύνης, ασφαλούς για τον ίδιο³⁶¹. Ως εκ τούτων, στο πλαίσιο εκτέλεσης της εκάστοτε διενεργούμενης ανακριτικής διείδυσης, οι μυστικοί πράκτορες πρέπει να περιορίζονται σε έναν ρόλο εξόχως παθητικό και να απέχουν από ενέργειες και τεχνικές απόσπασης ενοχοποιητικών δηλώσεων των προσώπων εις βάρος των οποίων διεξάγεται η ανακριτική διείδυση³⁶². Επιπρόσθετα, κατά τον δικαστικό έλεγχο της ανακριτικής διείδυσης, τα αποδεικτικά μέσα που αποτελούν προϊόν παραβίασης του δικαιώματος σε μη αυτοενοχοποίηση πρέπει να μην λαμβάνονται υπόψη επί ποινή απόλυτης ακυρότητας, ενώ η απολύτως προσήκουσα δικαιοκρατική διαδικασία επιβάλλει να μην συμπεριλαμβάνονται καν στην δικογραφία της κύριας διαδικασίας αλλά να αποβάλλονται οίκοθεν ήδη από το προγενέστερο στάδιο της προδικασίας³⁶³.

---

³⁵⁹ Χ. Νάντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠoinXp ΞΖ, σελ. 491 επ· Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠoinXpov 2001, σελ. 1028· Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 56 - 57· Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, *Ανακριτική διείδυση και Αστυνομική παγίδευση*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2012, σελ. 61· Χ. Παπαχαραλάμπους, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων*, Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1060· Την ανάγκη να εξετάζεται η ενδεχόμενη παραβίαση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης στο πλαίσιο ανακριτικής διείδυσης με ιδιαίτερη περίπτωση, επισημαίνει και ο Λ.Α. Σισυλιάνος στο έργο του «*Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο*» (Νομική Βιβλιοθήκη 2017 - <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Documents?id=515873&ct=books>).

³⁶⁰ Franziska Görlitz, Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, "Tatprovokation" – *The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions*, German Law Journal (2019) 20, σελ. 504.

³⁶¹ Τ. Διονυσοπούλου, *Αστυνομική διείδυση*, ΠΛογ 2003, σελ. 480.

³⁶² Μ. Καϊάφα-Γκιμπάντι, *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠoinΔικ 2011, σελ. 59 επ.

³⁶³ Και τούτο διότι σε διαφορετική περίπτωση, οι δικαστές, οι οποίοι θα αποφασίσουν επί της ενοχής του κατηγορουμένου, θα έχουν ήδη λάβει γνώση εκ των πραγμάτων, των απαγορευμένων αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία ακόμα και αν τα αποκλείσουν από το υπό κρίση αποδεικτικό υλικό της δικογραφίας, πιθανόν να τους έχουν επηρεάσει ψυχολογικά κατά την διαγνωστική τους κρίση, προκαταβάλλοντας αυτήν προς μία ενοχοποιητική για τον κατηγορούμενο κατεύθυνση.

Τα **άρθρα 148 επ. ΚΠΔ** προβλέπουν την υποχρέωση τήρησης έκθεσης των ανακριτικών και των εν γένει συμμετεχόντων προσώπων, τα οποία εκπληρώνουν καθήκοντα στην ποινική διαδικασία³⁶⁴, ώστε να ανακύπτει ο τρόπος διενέργειας διαφόρων διαδικαστικών σταδίων της ποινικής δίκης. Η σχετική υποχρέωση τήρησης έκθεσης ανταποκρίνεται στο άρθρο 20 του Συντάγματος, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα ακρόασης και αποτελεί μία ειδικότερη έκφραση αυτού³⁶⁵. Αναφορικά με το συγκεκριμένο δικαίωμα ωστόσο, δεν εμφανίζεται κατ' αρχήν σχέση σύγκρουσης με το άρθρο 254 ΚΠΔ. Και τούτο διότι η αμέσως προαναφερόμενη διάταξη στην παρ. 1 στ. β' εδ. ε' προβλέπει ότι *«για τις δε ενέργειες του συγκεκριμένου δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη, συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153»*. Ως εκ τούτου, ο νομοθέτης έχει λάβει επαρκώς υπόψη του το δικαίωμα ακρόασης του κατηγορούμενου, όπως αυτό αποτυπώνεται στα άρθρα 148 – 153 ΚΠΔ, με αποτέλεσμα το συγκεκριμένο δικαιοκρατικό όριο να έχει ληφθεί ήδη υπόψη³⁶⁶.

Επιπροσθέτως, δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διεπίδρυσης τιθέμενα από τον ΚΠΔ προκύπτουν και από το συνδυασμό των διατάξεων των **άρθρων 212 ΚΠΔ**³⁶⁷, **99 παρ. 4 ΚΠΔ**³⁶⁸ και **371 ΠΚ**³⁶⁹. Με το άρθρο 212 ΚΠΔ εισάγεται

³⁶⁴ ΑΠ 48/2013 ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

³⁶⁵ Χ. Μυλωνόπουλος, *Γενικό Ποινικό Δίκαιο – Τόμος Ι*, Π.Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2007, σελ. 560· Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΑΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειές της για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον ΝΗ, σελ. 584 επ.

³⁶⁶ Το ζήτημα εάν η νομοθετική αυτή πρόβλεψη είναι η πλέον λειτουργική για να επιτύχει τον σκοπό της, σε συνάρτηση με τις αστυνομικές πρακτικές και τον δικαστικό έλεγχο αυτών είναι διαφορετικό. Επισημάνσεις επί του συγκεκριμένου ζητήματος θα πραγματοποιηθούν κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.Ι και ΙΙ.

³⁶⁷ *«Η διαδικασία ακυρώνεται, αν εξεταστούν στην προδικασία ή στην κύρια διαδικασία: α) τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 371 ΠΚ, β) οι δημόσιοι υπάλληλοι, όταν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό μυστικό ή μυστικό που αφορά την ασφάλεια του κράτους, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός με αίτηση της δικαστικής αρχής ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως τους εξουσιοδοτήσει σχετικά. 2. Η απαγόρευση της παρ. 1 περ. α' ισχύει, ακόμη και αν τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση να τηρήσουν το επαγγελματικό απόρρητο από μέρους εκείνου που τους το εμπιστεύθηκε. 3. Οι παραπάνω μάρτυρες έχουν υποχρέωση να δηλώσουν σε αυτόν που εξετάζει, δίδοντας τον όρκο του άρθρου 219 ότι, αν κατέθεταν, θα παραβίαζαν τα απόρρητα που μνημονεύονται στην παρ. 1. Ψευδής δήλωση τιμωρείται με τις προβλεπόμενες στο άρθρο 224 ΠΚ ποινές. Η κατά την παρ. 1 ακυρότητα επέρχεται ανεξάρτητα από το αν έγινε ή όχι η δήλωση του πρώτου εδαφίου αυτής της παραγράφου»*.

³⁶⁸ *«Σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να απαγορευθεί η επικοινωνία του κατηγορουμένου με τον συνήγορό του. Η επικοινωνία αυτή είναι απολύτως απόρρητη»*.

³⁶⁹ *«1. Κληρικοί, δικηγόροι και κάθε είδους νομικοί παραστάτες, συμβολαιογράφοι, γιατροί, μαιές, νοσοκόμοι, φαρμακοποιοί και άλλοι λειτουργοί ή επαγγελματίες, στους οποίους κάποιος εμπιστεύονται συνήθως λόγω του επαγγέλματος τους ή της ιδιότητάς τους ιδιωτικά απόρρητα, καθώς και οι βοηθοί των προσώπων αυτών, οι οποίοι φανερώνουν ιδιωτικά απόρρητα, που τους τα εμπιστεύτηκαν ή που τα έμαθαν λόγω του επαγγέλματος τους ή της ιδιότητάς τους, τιμωρούνται με φυλάκιση έως ένα έτος ή χρηματική ποινή. 2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος, λόγω του θανάτου κάποιου από τα πρόσωπα της πρώτης παραγράφου, γίνεται κάτοχος εγγράφων ή σημειώσεών του σχετικών με την άσκηση του επαγγέλματος ή του λειτουργήματος του και φανερώνει από αυτά ιδιωτικά απόρρητα. 3. Για την ποινική*

υποχρέωση μη μαρτυρίας τόσο στην προδικασία όσο και στο ακροατήριο για ορισμένα πρόσωπα, οριζόμενα από το άρθρο 371 ΠΚ, τα οποία προστατεύονται και συνάμα δεσμεύονται από το επαγγελματικό απόρρητο. Ο δικαιολογητικός λόγος της εξαίρεσης είναι αφενός μεν η προστασία του ιδιωτικού απορρήτου των πολιτών, αφετέρου η κατοχύρωση του καθήκοντος σιωπής από ορισμένα πρόσωπα, τα οποία μετέρχονται λειτουργήματος ή επαγγέλματος εμπιστευτικού χαρακτήρα³⁷⁰. Το κατεξοχήν πρόσωπο που εντάσσεται στο ως άνω κύκλο είναι ο δικηγόρος υπεράσπισης του υπόπτου – κατηγορουμένου³⁷¹. Η διάταξη του άρθρου 212 ΚΠΔ συνιστά έναν περιορισμό στην αποδεικτική διαδικασία, καθώς προκρίνει την προστασία του ιδιωτικού βίου και του επαγγελματικού απορρήτου³⁷² έναντι της αναζήτησης και της εύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας³⁷³. Συμπληρωματικά στην συγκεκριμένη κατεύθυνση λειτουργεί το άρθρο 99 παρ. 4 ΚΠΔ το οποίο σε απόλυτο βαθμό καθιερώνει το απόρρητο της επικοινωνίας συνηγόρου με τον εντολέα του. Στην εξεταζόμενη προβληματική της ανακριτικής διείδυσης, ζήτημα μπορεί να ανακύψει στις περιπτώσεις που οι μυστικοί πράκτορες στο πλαίσιο της επαφής τους με τους καθ'ών η ανακριτική διείδυση, εντέχνως και σκοπίμως αποσπών πληροφορίες που οι τελευταίοι έχουν μεταφέρει εμπιστευτικά στους συνηγόρους τους, οι οποίες πιθανότατα θα είναι και επιβαρυντικές για τους ίδιους³⁷⁴. Σε μία τέτοια περίπτωση, η λειτουργία του ως άνω πλέγματος διατάξεων ως δικαιοκρατικού ορίου επιβάλλει την απόσυρση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων από την δικογραφία και την αποφυγή συμπερίληψής τους στην αιτιολογία ενδεχόμενης καταδικαστικής απόφασης.

δίωξη απαιτείται έγκληση. 4. Η πράξη δεν είναι άδικη και μένει ατιμώρητη αν ο υπαίτιος απέβλεπε στην εκπλήρωση καθήκοντος ή στη διαφύλαξη δικαιολογημένου ουσιώδους συμφέροντος, δημόσιου ή του ίδιου ή κάποιου άλλου, το οποίο δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά».

³⁷⁰ ΑΠ 1529/2008, ΠοινΧρον 2009, σελ. 539.

³⁷¹ Δεν θα πρέπει ωστόσο ο κύκλος των συγκεκριμένων προσώπων να αφορά μόνο τον συνήγορο υπεράσπισης – νομικό παραστάτη σε συγκεκριμένη δίκη, αλλά θα πρέπει να επεκτείνεται σε κάθε λογής συνήγορο με τον οποίο συνδιαλέγεται ο κατηγορούμενος, ακόμα και τον μη διορισθέντα, καθώς και στους βοηθούς των συνηγόρων (Σ. Τσάκος σε Λ. Μαργαρίτη, *Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019 - Τόμος πρώτος*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 1154 – 1155).

³⁷² Ως επαγγελματικό απόρρητο νοείται η υποκατηγορία εκείνη ιδιωτικού απορρήτου, η οποία περιήλθε σε γνώση ορισμένων προσώπων συνέπεια του επαγγέλματός τους από πρόσωπο που ενδιαφέρεται και έχει συμφέρον για την διαφύλαξή του (Σ. Τσάκος, ο.π., σελ. 1151).

³⁷³ ΣυμβΠλημΑθ 1966/2014, ΠοινΔικ 2014, σελ. 925.

³⁷⁴ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 85 – 86.

Επιπροσθέτως, εγγύηση δικαιοκρατικού χαρακτήρα αποτελεί και το **άρθρο 224 ΚΠΔ**³⁷⁵. Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η διαδικασία της ανακριτικής διείδυσης διέπεται εν συνόλω από μυστικότητα και μετέρχεται μεθόδους όμοιες με εκείνες των εγκληματικών οργανώσεων προκειμένου να διασπαστεί η στεγανότητά τους. Στο πλαίσιο αυτό οι αστυνομικές αρχές συνεργάζονται με πρόσωπα, τα οποία το πρώτον είναι ανώνυμα και κατά δεύτερον κινούνται στο όριο της νομιμότητας, αποτελούν δε πληροφοριοδότες οι οποίοι συχνά τυγχάνει να ήταν και οι ίδιοι ενταγμένοι σε ένα εγκληματικό πλαίσιο δράσης³⁷⁶. Δεν αποκλείεται επομένως κατά την κατάθεσή τους στο ακροατήριο, οι μυστικοί πράκτορες αστυνομικοί να μην επιθυμούν ή ακόμα και να έχουν εντολές από τους ιεραρχικά προϊστάμενούς τους να μην αποκαλύψουν τις πηγές πληροφόρησής τους. Και πράγματι, ο σχετικός προβληματισμός είναι βάσιμος καθώς ενδεχόμενη κοινοποίηση τέτοιων πληροφοριών θα οδηγούσε σε αχρήστευση αυτών για ενδεχόμενες μεταγενέστερες υποθέσεις ενώ θα έθετε σε κίνδυνο και την ακεραιότητα των ίδιων των πληροφοριοδοτών. Ωστόσο, τούτο δε σημαίνει ότι το άρθρο 224 ΚΠΔ θα πρέπει να μην εφαρμόζεται σε περιπτώσεις προβολής ισχυρισμού περί παγίδευσης. Αντίθετα, η, σύμφωνη με τα δικαιοκρατικά όρια που θέτει το αμέσως προαναφερόμενο άρθρο, μεταχείριση του ισχυρισμού περί παγίδευσης επιβάλλει την διεξοδική εξέταση του ισχυρισμού περί παγίδευσης, και συγκεκριμένα ακόμα και αν δεν είναι δυνατή η αποκάλυψη της ταυτότητας του ανώνυμου πληροφοριοδότη, ο εξεταζόμενος μυστικός πράκτορας θα πρέπει να παρέχει όλα εκείνα τα αναγκαία δεδομένα επί τη βάση των οποίων προέκυψαν οι αναγκαίες **επαρκείς ενδείξεις** για την έναρξη της ανακριτικής διείδυσης και την διάγνωση της **ενδεχόμενης προδιάθεσης του δράστη**³⁷⁷.

---

³⁷⁵ «1. Ο μάρτυρας πρέπει να αποκαλύπτει πώς έμαθε όσα καταθέτει. Αν πρόκειται για γεγονότα που άκουσε από άλλους, πρέπει σε κάθε περίπτωση να κατονομάσει ταυτόχρονα και εκείνους από τους οποίους τα άκουσε, εκτός αν στον νόμο ορίζεται διαφορετικά. 2. Αν ο μάρτυρας δεν κατονομάζει την πηγή των πληροφοριών του, η κατάθεσή του απαγορεύεται να ληφθεί υπόψη».

³⁷⁶ Χαρακτηριστικό νομολογιακό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της υπόθεσης Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας της 15-10-2020, στο πλαίσιο της οποίας, η διαδικασία της διείδυσης είχε ως εναρκτήρια βάση την παροχή πληροφοριών που προσέφερε στην αστυνομία της Βρέμης, πληροφοριοδότης από άγνωστους κύκλους (παρ. 5).

³⁷⁷ Η προαναφερθείσα προσέγγιση του άρθρου 224 ΚΠΔ βρίσκεται σε συμφωνία και με την πάγια θέση του ΕΔΔΑ αναφορικά με την προσήκουσα δικονομική μεταχείριση του ισχυρισμού περί παγίδευσης (procedural test) (Οράτε σχετικά και την ανάλυση του Αλ. Δημάκη στο άρθρο του με τίτλο «Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειές της για την ελληνική νομολογία», ΠοινΧρον ΝΗ, σελ. 584 επ· ενδεικτικά από τη πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ επί του ζητήματος οράτε την απόφαση **Vanyan κατά Ρωσίας της 15-12-2005** (παρ. 49: “[.....] A mere claim at the trial by the police to the effect that they possessed information concerning the applicant’s involvement in drug-dealing, a statement which does not seem to have been scrutinised by the court, cannot be taken into account”).

Επί τη βάση της ως άνω ανάλυσης ανακύπτει με ενάργεια ότι και **ο ίδιος ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας θέτει όρια δικαιοκρατικού χαρακτήρα στην ανακριτική διείδυση**, η οποία τιθέμενη σε σχέση σύγκρουσης με έτερες διατάξεις του Κώδικα θα περιοριστεί κατά την αρχή της πρακτικής εναρμόνισης αντιτιθέμων διατάξεων ισότιμου κύρους και συνταγματικού υπόβαθρου.

(β) Το άρθρο 254 ΚΠΔ ως δικαιοκρατικό όριο.

Εκτός των άλλων διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, και **το άρθρο 254 ΚΠΔ λειτουργεί ως δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείδυσης και μάλιστα με διττό τρόπο.**

Αφενός με τον προσδιορισμό της νομότυπης ανακριτικής διείδυσης στο νομοθετικό κείμενο, δεν καταλείπεται πλέον περιθώριο για ακραίες επιχειρησιακές αυθαιρεσίες από μέρους των αστυνομικών μυστικών πρακτόρων που διεξάγουν την ανακριτική διείδυση³⁷⁸. Με την πρόβλεψή της στο νόμο, ο Νομοθέτης de facto καθόρισε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο λειτουργίας και εκτέλεσης της ανακριτικής διείδυσης με τους όρους και τις προϋποθέσεις που θα παρατεθούν και κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.1.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν τα εξής. Όπως ήδη εκτέθηκε αναλυτικά³⁷⁹, η ανακριτική διείδυση, με ταυτόσημο ή πιο περιορισμένο περιεχόμενο δράσεων, προβλέπεται σε αρκετούς ειδικούς ποινικούς νόμους. Ωστόσο, η διενέργειά της στο πλαίσιο αυτών δεν εξαρτάται από τις ίδιες προϋποθέσεις, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ. Με άλλα λόγια, η ανακριτική διείδυση στο πλαίσιο ειδικών ποινικών νόμων, η οποία συχνά διατυπώνεται ως λόγος άρσης του αδίκου³⁸⁰, προβλέπεται με λιγότερες δικαιοκρατικές εγγυήσεις απ' όσες θέτει το άρθρο 254 ΚΠΔ. Ωστόσο, η συγκεκριμένη διάσταση δεν θα επιλυθεί με βάση τους κανόνες ειδικότητας ή του υπέρτερου της μεταγενέστερης διάταξης. Και τούτο διότι,

³⁷⁸ Στο σημείο αυτό εντοπίζει και ο Λίβος μία ακόμα έκφραση της δικαιοπολιτικής σκοπιμότητας της ανακριτικής διείδυσης (Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 56 - 57· Αν. - Ευθ. Παπανικολάου, *Ανακριτική διείδυση και Αστυνομική παγίδευση*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2012, σελ. 59).

³⁷⁹ Οράτε ανωτέρω Κεφάλαιο 1.IV της παρούσας.

³⁸⁰ Ενδεικτικά παρ. 1 άρθρο 28 ν. 4139/2013 «*Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) και στελέχους του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, ο οποίος [.....]*». Για το πλήρες κείμενο της διάταξης οράτε το Παράρτημα Α' της παρούσας.

οι διατάξεις των ειδικών ποινικών νόμων δεν είναι ισότιμοι τυπικού κύρους με τις διατάξεις του ΚΠΔ και συγκεκριμένα τις διατάξεις του άρθρου 254. Οι διατάξεις του αμέσως προαναφερόμενου άρθρου συνιστούν εκτελεστικοί του Συντάγματος κανόνες δικαίου³⁸¹ και υπερτερούν έναντι κάθε τυπικού νόμου, είτε νεότερου είτε ειδικότερου³⁸². Συνεπώς, οιοδήποτε ειδικός ποινικός νόμος προβλέπει την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης, είτε είναι νεότερος είτε ειδικότερος, δεσμεύεται από τις προϋποθέσεις του άρθρου 254 ΚΠΔ και το ελάχιστο πλαίσιο εγγυήσεων που αυτό θέτει. Η θεώρηση αυτή του ζητήματος εγκοιλώθηκε και στο κείμενο του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συγκεκριμένα στο άρθρο 6 του υπό εξέταση άρθρου το οποίο ορίζει ότι «Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά την διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους, των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος». Πλέον, **το σύνολο της εθνικής έννομης τάξης δεσμεύεται από το άρθρο 254 ΚΠΔ, το οποίο δρα ως ελάχιστο δικαιοκρατικό όριο εγγυήσεων για την διενέργεια νομότυπης ανακριτικής διείσδυσης.**

Κεφάλαιο 3^ο

Στο 2^ο Κεφάλαιο της παρούσας καθορίστηκαν στο μέτρο του δυνατού τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης υπό το πρίσμα των συνταγματικών διατάξεων, των διατάξεων της ΕΣΔΑ και της σύστοιχης νομολογίας του ΕΔΔΑ, του ενωσιακού δικαίου και της νομολογίας του ΔΕΕ αλλά και των διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Κρίσιμο είναι τώρα να υπαχθούν στο συγκεκριμένο πλαίσιο, όπως αυτό καθορίστηκε, αφενός οι διατάξεις του άρθρου 254 ΚΠΔ, αφετέρου ο

---

³⁸¹ Οράτε ανωτέρω υποσημείωση 331 της παρούσας.

³⁸² Προβληματισμός ανέκυψε στην θεωρία κατά το παρελθόν αναφορικά με το άρθρο 51 του ν. 2935/2001 (Οράτε το Παράρτημα Α' της παρούσας για το πλήρες κείμενο της παρούσας) το οποίο είχε θεωρηθεί εσφαλμένα ότι υπερισχύει των διατάξεων του προγενέστερου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Γεωργιάδου Μ σε Α. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Ερμηνεία κατ' άρθρο - Τόμος 1^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη - έκδοση 2^η, σελ. 1554 επ.) αναφορικά με το ζήτημα της προϋπόθεσης προγενέστερης έκδοσης βουλεύματος για την διενέργεια διείσδυσης, η οποία δεν προβλέπεται στην πρώτη εκ των αναφερόμενων και ειδικότερη διάταξη. Ωστόσο όπως ήδη αναφέρθηκε κάτι τέτοιο θα ίσχυε μόνο εάν οι υπό σύγκριση διατάξεις ήταν ισότιμοι τυπικού κύρους, συνθήκη που δεν συντρέχει. Προβληματική σε σχέση με το εν λόγω ζήτημα εμφανίζεται η νομολογία, όπως θα εκτεθεί κατατέρω (Κεφ. 3.Π). Οράτε ενδεικτικά την υπ' αριθμ. **1896/2010** απόφαση του Αρείου Πάγου (ΠοινΔικ 10/2011).

νομολογιακός χειρισμός του ζητήματος της διείσδυσης - παγίδευσης, ώστε να διαπιστωθεί η συμμόρφωση ή η διάσταση του εθνικού Νομοθέτη και του εθνικού Δικαστή αντίστοιχα με τα ως άνω καθορισθέντα δικαιοκρατικά όρια.

I. Επισκόπηση του άρθρου 254 ΚΠΔ υπό το φως των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης.

Στο πλαίσιο του παρούσας ενότητας, κατ' αρχήν θα πραγματοποιηθεί παράθεση των προϋποθέσεων της νομότυπης ανακριτικής διείσδυσης και του καθ'εαυτού περιεχομένου της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης, όπως προβλέπονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ, ώστε να διαπιστωθεί ενδεχόμενη σύγκλιση ή απόκλιση με τα δικαιοκρατικά όρια που καθορίστηκαν ανωτέρω. Σε ορισμένες περιπτώσεις θα παρατίθεται η σύμφωνη με τα καθορισθέντα δικαιοκρατικά όρια ερμηνεία των διατάξεων, ώστε να υπάρξει η απαιτούμενη σύγκλιση. Τέλος, σε όσες περιπτώσεις υφίστανται κενά - αστοχίες - ελλείψεις των διατάξεων που θα εξεταστούν θα προτείνονται *de lege ferenda* λύσεις ώστε να υπάρξει η επιθυμητή συμφωνία με τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης.

Ήδη από την Αιτιολογική έκθεση του νέου ΚΠΔ προκύπτει με σαφήνεια ότι ο ιστορικός Νομοθέτης έχει αντιληφθεί τις ιδιαιτερότητες της ειδικής ανακριτικής πράξης της ανακριτικής διείσδυσης³⁸³ ώστε να προσαρμοστεί ανάλογα στις απαιτήσεις ενός τόσο λεπτού ζητήματος.

Ως προς το πεδίο των αδικημάτων για τα οποία είναι επιτρεπτή η ανακριτική διείσδυση κρίσιμο είναι να παρατεθούν τα ακόλουθα δεδομένα. Αρχικά, η ανακριτική διείσδυση, όπως θα έχει ήδη καταστεί σαφές, αποτελεί μία εξόχως επαχθή για τα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου ειδική ανακριτική πράξη. Ως εκ τούτου, και σε προσαρμογή με την αρχή της αναλογικότητας, όχι μόνο η διενέργεια κάθε *in concreto* ανακριτικής διείσδυσης, αλλά και αφηρημένα το πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης πρέπει να αφορά αποκλειστικά σε εγκληματικές συμπεριφορές, η καταπολέμηση των οποίων είναι δυνατή μόνο με την

---

³⁸³ Όπως αναφέρει η Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου του ΚΠΔ : «οι ρυθμίσεις αναμορφώθηκαν εν μέρει και συμπληρώθηκαν [.....] όπως επιτάσσεται ενόψει της ιδιαιτερότητας των πράξεων αυτών και ιδίως του μυστικού και προληπτικού χαρακτήρα τους που μεταλλάσσει τον κάποτε κραταίο κατασταλτικό χαρακτήρα του δικονομικού ποινικού δικαίου και την παραδοσιακή αξιακή του δομή.» Ευθύς εξαρχής δηλαδή ο Νομοθέτης έχει κατανοήσει ότι παραδοσιακά χαρακτηριστικά της ανάκρισης, όπως η εσωτερική δημοσιότητα και ο κατασταλτικός χαρακτήρας στο πεδίο των ειδικών ανακριτικών πράξεων αντιστρέφονται και αντικαθίστανται από μυστικότητα και προληπτικό χαρακτήρα αντίστοιχα.

χρήση τέτοιων μεθόδων³⁸⁴. Συνεπώς, η ανακριτική διείδυση δεν θα πρέπει να προβλέπεται για αδικήματα των οποίων η καταστολή και η διωξή είναι δυνατή με την χρήση των γενικών ανακριτικών πράξεων της παραδοσιακής ποινικής δικονομίας ή με την χρήση άλλων ειδικότερων ανακριτικών πράξεων αλλά λιγότερο επαχθών. Πρόκειται για ρητή αποτύπωση της **αρχής της επιφύλαξης νόμου**, η οποία έχει το νόημα ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις εν συνόλω, αλλά και ειδικά η ανακριτική διείδυση πρέπει να προσδιορίζονται στο νόμο και να μην καταλείπεται η κατά το δοκούν ανεξέλεγκτη εφαρμογή τους στους ανακριτικούς υπαλλήλους χωρίς να καθορίζονται οι προϋποθέσεις και το πεδίο εφαρμογής τους³⁸⁵.

Επί τη βάση της γραμματικής διατύπωσης του στ. β' παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ προκύπτει ότι ανακριτική διείδυση επιτρέπεται κατ' αρχήν μόνο για την καταπολέμηση της δράσης εγκληματικών ή τρομοκρατικών οργανώσεων και συγκεκριμένα για την εξάρθρωσή τους, και σε ένα δεύτερο επίπεδο για την διακρίβωση των αναφερόμενων στην παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ αδικημάτων³⁸⁶, και **όχι για κάθε κακούργημα που ενδεχομένως τελείται στο πλαίσιο της υπό έρευνα εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης**. Έτσι, ο κύκλος των αδικημάτων για τα οποία επιτρέπεται η διενέργεια ανακριτικής διείδυσης εμφανίζεται σχετικά περιορισμένος και η συγκεκριμένη ανακριτική τεχνική παραμένει στο οπλοστάσιο των διωκτικών αρχών για την καταπολέμηση του είδους της εγκληματικότητας, χάριν της οποίας υιοθετήθηκε, ήτοι προς αντιμετώπιση της οργανωμένης και όχι κάθε είδους εγκληματικότητας³⁸⁷.

---

³⁸⁴ Χρ. Μυλωνόπουλος, *Γενικό Ποινικό Δίκαιο - Τόμος Ι*, Π.Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2007, σελ. 562.

³⁸⁵ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρ. ΝΑ, σελ. 1022· Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 60· Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 78, οι οποίοι άπαντες κάνουν αναφορά στην αρχή της ειδικότητας και στην αρχή της επιφύλαξης νόμου ως αναγκαία προϋπόθεση περιορισμού της ανακριτικής διείδυσης. Η πρόβλεψη του άρθρου 254 ΚΠΔ περί δυνατότητας διενέργειας ανακριτικής διείδυσης για συγκεκριμένα εγκλήματα ρητά προβλεπόμενα στο νόμο εξυπηρετεί τις ως άνω αρχές.

³⁸⁶ Ήτοι για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, «207 παρ. 1 και 2» 85, 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, «του άρθρου 338» 86 σε βάρος ανηλίκου, «των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339» 87, «της παρ. 1 του άρθρου 342», των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και «351^Α» 89 ΠΚ.

³⁸⁷ Στο σημείο αυτό ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας φαίνεται να άρει την αντίρρηση της Καϊάφα - Γκμπάντι, η οποία είχε διατυπώσει την θέση ότι η χρήση ανακριτικής διείδυσης για την καταπολέμηση του συνόλου της οργανωμένης εγκληματικότητας εμφανίζεται ανομοιοποίητη και γι' αυτό το λόγο είχε προτείνει την διενέργεια αυτής μόνο εφόσον υφίστανται επαρκείς ενδείξεις για την τέλεση συγκεκριμένων εγκλημάτων, τελούμενων στο πλαίσιο της οργανωμένης εγκληματικότητας (*Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ.

Φυσικά, όπως αναλύθηκε και ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.IV, η ανακριτική διείδυση προβλέπεται και για μία σειρά από αδικήματα εκτός πλαισίου του οργανωμένου εγκλήματος. Και αν για την καταπολέμηση των ναρκωτικών ουσιών³⁸⁸ και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα³⁸⁹, η χρήση μεθόδων νομότυπης και εντός καθορισμένων πλαισίων διείδυσης εμφανίζεται ως νομιμοποιημένη, ισχύει το ίδιο και για την προστασία των αρχαιοτήτων³⁹⁰ ή την προστασία του περιβάλλοντος³⁹¹; Η θετική απάντηση στο τελευταίο ερώτημα είναι τουλάχιστον αμφίβολη. Και τούτο διότι η ανακριτική διείδυση παρουσιάζει, εξόχως επαχθή για τα ατομικά δικαιώματα του κατηγορούμενου χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα η χρήση της να μην μπορεί να δικαιολογηθεί εκ μόνης της σοβαρότητας του αδικήματος³⁹². Η ανακριτική διείδυση είναι μυστική ανακριτική πράξη, δίχως εσωτερική δημοσιότητα, με σκοπό την καταπολέμηση του εγκλήματος ήδη σε ένα προστάδιο εκδήλωσης αυτού και με εγγενή χαρακτηριστικά εξαπάτησης του καθ' ου η διείδυση. Όλα αυτά δε τα χαρακτηριστικά, έχουν τεθεί ως αντίρροπη δύναμη στο οργανωμένο έγκλημα³⁹³ και δεν μπορούν να δικαιολογηθούν για κάθε εγκληματική συμπεριφορά η οποία προσβάλλει ένα σημαντικό έννομο αγαθό. Επομένως, **η πρόβλεψη περί ανακριτικής διείδυσης σε ένα διευρυμένο κύκλο αδικήματων εμφανίζεται προβληματική και δυσανάλογη**³⁹⁴.

Εν συνεχεία, μόνο ως θετική μπορεί να χαρακτηριστεί η τροποποίηση που επέφερε ο νέος ΚΠΔ, με την ρητή περιγραφή της ανακριτικής διείδυσης στο άρθρο 254 ΚΠΔ και την ένταξη των βασικών ενεργειών που πραγματώνει ένας μυστικός

---

80). Παρόμοιο προβληματισμό είχε εκθέσει και ο Θ. Δαλακούρας στο άρθρο του «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001» (ΠοινΧρ. ΝΑ, σελ. 1022).

³⁸⁸ Βαννίκονα κατά Ρωσίας της 04-11-2010, Σκέψεις 33 - 34· Veselov και λοιποί κατά Ρωσίας της 12-10-2012, Σκέψεις 88 - 89.

³⁸⁹ Οράτε την Σκέψη 44 στην απόφαση Tchokhonelidze κατά Γεωργίας της 28-06-2018, με αφορμή υπόθεση παθητικής δωροδοκίας.

³⁹⁰ Άρθρο 68 ν. 3028/2002 (Οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας).

³⁹¹ Άρθρο 9 παρ. 4 ν. 4042/2012 (Οράτε Παράρτημα Α' της παρούσας).

³⁹² Κάθε αδίκημα, σε εξαιρετικές περιστάσεις, δύναται να διέπεται από ιδιαίτερη απαξία. Με ένα τέτοιο σκεπτικό ωστόσο θα δικαιολογούνταν αφηρημένα η χρήση της ανακριτικής διείδυσης σε κάθε περίπτωση, κατάσταση δικαιοπολιτικά αδικαιολόγητη.

³⁹³ Οράτε αναλυτικά ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.II της παρούσας για την δικαιοπολιτική σκοπιμότητα και νομιμοποίηση της ανακριτικής διείδυσης.

³⁹⁴ Με αποτέλεσμα να εμφανίζεται ως υπαρκτός ο κίνδυνος που είχε προβλέψει ο Ιωάννης Μανωλεδάκης, αναφορικά με την μετατροπή της ειδικής ανακριτικής πράξης της ανακριτικής διείδυσης σε γενική (*Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 160). Το γεγονός ότι η ανακριτική διείδυση εμφανίζεται δυσανάλογη ως μη αναγκαία για αδικήματα που τελούνται εκτός του πλαισίου της οργανωμένης εγκληματικότητας επισημαίνει και η Συμεωνίδου - Καστανίδου, *Η Αστυνομική Διείδυση - κατά του θεσμού*, ΠοινΛογ 2001, σελ. 1603.

πράκτορας στο πλαίσιο αυτής³⁹⁵, σε αντίθεση με το προγενέστερο καθεστώς, στο πλαίσιο του οποίου ο νομοθέτης παρέμπεπε ως προς τον εννοιολογικό περιεχόμενο της ανακριτικής διείσδυσης σε ειδικούς ποινικούς νόμους³⁹⁶. Η συστηματοποίηση και η λεπτομερής περιγραφή της ανακριτικής διείσδυσης στο κείμενο του ΚΠΔ αφενός αναιρεί την προϋφιστάμενη πολυνομία επί του ζητήματος και τον συνεπαγόμενο κίνδυνο ερμηνευτικών δυσχερειών εξαιτίας της παραπομπής σε πλείονα νομοθετήματα, αφετέρου ικανοποιεί το σχετικό πάγιο αίτημα της θεωρίας³⁹⁷ και εκ τρίτου θέτει ένα τέλος στη συζήτηση αναφορικά με την φύση της ανακριτικής διείσδυσης³⁹⁸ ως ειδικής ανακριτικής πράξης ή ως λόγου άρσης του αδίκου ρητά περιγράφοντας αυτήν, ως αυτό που πράγματι είναι, ήτοι ως ειδική ανακριτική πράξη. Το κεντρικό περιεχόμενο της δράσης του μυστικού πράκτορα περιορίζεται σε «διεκπεραιωτικά καθήκοντα» όπως πλέον ρητά προβλέπεται στο στ. β' της παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ. Το εννοιολογικό περιεχόμενο της συγκεκριμένης δράσης φαίνεται να βρίσκεται σε συμφωνία με την παθητική δράση των μυστικών πρακτόρων που απαιτεί το ΕΔΔΑ προς αποφυγή παγίδευσης του καθ' ου³⁹⁹. Ως εκ

³⁹⁵ Ζήτημα που είχε τεθεί ήδη πριν την εισαγωγή του ν. 2829/2001 και την συνακόλουθη ένταξη της ανακριτικής διείσδυσης στον προϊσχύσαντα Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αφορούσε στην ελλιπή περιγραφή των ενεργειών που περιλαμβάνει η ανακριτική διείσδυση, καθώς στους προγενέστερους ειδικούς ποινικούς νόμους, υπήρχε η εξόχως αόριστη περιγραφή σε «εμφάνιση» του μυστικού πράκτορα δίχως να προσδιορίζεται το ειδικότερο περιεχόμενο αυτής (άρθρο 25B ν. 1729/1987) (Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 63). Ήδη με το νέο ΚΠΔ υφίστασται σαφέστερη περιγραφή των ενεργειών που περιλαμβάνει η ανακριτική διείσδυση, η οποία είναι αρκετά λεπτομερής ώστε να καθορίζεται ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ενεργειών αλλά ταυτόχρονα παρέχει και το απαραίτητο επίπεδο επιχειρησιακής ευελιξίας στις αστυνομικές υπηρεσίες.

³⁹⁶ Άρθρο 253^A παλαιός ΚΠΔ: «1. Ειδικά, για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 εδάφιο α', 208 παρ. 1 εδάφιο α', 208Α, εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παραγράφου 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια: α) ανακριτικής διείσδυσης, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διείσδυση προβλέπεται στο άρθρο 28 του Ν. 4139/2013 (Α' 74) και στην παρ. 1 του άρθρου 5 του Ν. 2713/1999 (Α' 89), εφόσον η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει».

³⁹⁷ Θ. Δαλακούρας, «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001», ΠοινΧρ. ΝΑ, σελ. 1022· Αλ. Δημάκης σε «Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα», 2005, σελ. 753·

³⁹⁸ Οράτε επί του συγκεκριμένου ζητήματος την ανάλυση κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.ΙΙ.

³⁹⁹ Ενδεικτικά οράτε Σκέψη 55 στην υπόθεση Ramanauskas κατά Λιθουανίας της 05-02-2008 (*“Police incitement occurs where the officers involved – whether members of the security forces or persons acting on their instructions – do not confine themselves to investigating criminal activity in an essentially passive manner, but exert such an influence on the subject as to incite the commission of an offence that would otherwise not have been committed, in order to make it possible to establish the offence, that is, to provide evidence and institute a prosecution”*). Για την ανάλυση της συγκεκριμένης έννοιας της παθητικής δράσης των μυστικών πρακτόρων οράτε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.ΙΙ.

τούτου και στο σημείο αυτό, κατ' αρχήν⁴⁰⁰ ο ΚΠΔ εμφανίζεται σε συμφωνία με τα ως άνω καθορισθέντα δικαιοκρατικά όρια.

Εξάλλου και η στοχοθεσία της ανακριτικής διείδυσης κατά το άρθρο 254 παρ. 1 στ. β' εμφανίζεται κατ' αρχήν⁴⁰¹ δικαιοκρατικά συνεπής. Πιο συγκεκριμένα, ως σκοπός της διείδυσης των μυστικών πρακτόρων ορίζεται η «εξιχνίαση της δομής της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η αποκάλυψη των μελών της και η διακρίβωση προαποφασισμένων αδικημάτων» της παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ. Πρόκειται για στόχους θεμιτούς και νόμιμους, γεγονός που πληροί την βασικότερη προϋπόθεση επί τη βάση της αρχής της αναλογικότητας, κάθε περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων, ήτοι την θέση αυτού προς εξυπηρέτηση ενός νόμιμου σκοπού. Επιπρόσθετα, όσον αφορά την πρόβλεψη διακρίβωσης εγκλημάτων που τα μέλη της εγκληματικής ή/και τρομοκρατικής οργάνωσης είχαν προαποφασίσει, ο ΚΠΔ εμφανίζεται να παρέχει υψηλότερο επίπεδο προστασίας από το ΕΔΔΑ⁴⁰².

Ως θετική πρέπει να χαρακτηριστεί και η διακριτή πρόβλεψη - περιγραφή της συγκεκριμένης έρευνας στο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Όπως ρητά αποτυπώνεται και στην αιτιολογική έκθεση του νέου ΚΠΔ⁴⁰³, ο ιστορικός Νομοθέτης έχει αντιληφθεί την διαφοροποίηση αυτών των δύο ανακριτικών τεχνικών, η δε συγκεκριμένη έρευνα, όπως αναλύθηκε και υπό Κεφάλαιο 1.1 της παρούσας πρέπει να θεωρείται, εκτός από διακριτική ειδική ανακριτική πράξη, και επιμέρους τεχνική εντασσόμενη στην ευρύτερη ανακριτική διείδυση.

---

⁴⁰⁰ Για τις σχετικές επιφυλάξεις οράτε κατωτέρω στο Επίμετρο της παρούσας.

⁴⁰¹ Το ζήτημα εάν και σε ποιο βαθμό ο σκοπός της ανακριτικής διείδυσης είναι μόνο ο ρητά αναφερόμενος στον ΚΠΔ ή υπάρχουν και συγκεκριμένες σκοπιμότητες, εξετάζεται στο Επίμετρο της παρούσας.

⁴⁰² Πιο συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ στο πλαίσιο διάκρισης της αθέμιτης παγίδευσης από τη νομότυπη διείδυση κατά την εφαρμογή του ουσιαστικού του κριτηρίου, εξετάζει ως μία επιμέρους συνιστώσα την προδιάθεση του δράστη (predisposition). Ο ΚΠΔ ωστόσο δεν αρκείται σε απλή προδιάθεση αλλά θέτει σε ένα πιο προωθημένο στάδιο τις εγγυήσεις υπέρ του καθ' ου απαιτώντας προαπόφαση αυτού ως προς την τέλεση του αδικήματος το οποίο διαπιστώνει ο μυστικός πράκτορας. Ενδεικτικά οράτε την σκέψη 39 στην απόφαση **Bannikova κατά Ρωσίας** της 04-11-2010 (*"In deciding whether the investigation was "essentially passive" the Court will examine the reasons underlying the covert operation and the conduct of the authorities carrying it out. The Court will rely on whether there were objective suspicions that the applicant had been involved in criminal activity or was predisposed to commit a criminal offence"*).

⁴⁰³ «[.....] Επίσης, προβλέφθηκε αυτοτελώς και στο άρθρο 254 η ειδική ανακριτική πράξη της συγκεκριμένης έρευνας, η οποία μονολοτί διαφοροποιείται σαφώς από την πράξη της ανακριτικής διείδυσης, είχε τυποποιηθεί μόνο στο άρθρο 253B για τις ανακριτικές πράξεις εγκλημάτων διαφθοράς [.....]» προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11027276.pdf>.

Η πρόβλεψη της δυνατότητας ανάληψης ενεργειών ανακριτικής διείδυσης από ιδιώτη, υπό τους ίδιους όρους που προβλέπονται και για κρατικό υπάλληλο (εδ. β' του στ. β' της παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ) δεν εμφανίζεται προβληματική. Και τούτο διότι καθορίζεται και για τους ιδιώτες το ίδιο πλαίσιο δράσης με τις απαραίτητες δικαιοκρατικές εγγυήσεις⁴⁰⁴. Η προϋπόθεση ενημέρωσης του εισαγγελέα πλημμελειοδικών λειτουργεί ως μία πρόσθετη εγγύηση δικαιοσύνης της διαδικασίας.

Το ίδιο όργανο, ήτοι ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών έχει την συνολική εποπτεία της ανακριτικής διείδυσης (παρ. 1 στ. β' εδ. ε' του άρθρου 254 ΚΠΔ). Με αυτό το τρόπο εξασφαλίζεται η αποφυγή υπερσυσσώρευσης εξουσιών στα αστυνομικά όργανα και ο έλεγχος της διενέργειας της αστυνομικής - ανακριτικής διείδυσης από εισαγγελικό λειτουργό, ο οποίος είναι *extraneus* σε σχέση με τις αστυνομικές υπηρεσίες⁴⁰⁵. Εξάλλου, αν και το ΕΔΔΑ έχει ρητά αναγνωρίσει την δικαστική επίβλεψη της ανακριτικής διείδυσης ως τον πλέον πρόσφορο πλαίσιο δικαιοκρατικών εγγυήσεων, δεν απορρίπτει την πραγμάτωση της αμέσως προαναφερόμενης εποπτείας από εισαγγελικό λειτουργό⁴⁰⁶.

Εξόχως σημαντική για την αναβάθμιση των δικαιοκρατικών εγγυήσεων της ανακριτικής διείδυσης ήταν και η πρόβλεψη τήρησης αναλυτικής έκθεσης κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 148 - 153 ΚΠΔ. Πρόκειται για νομοθετική ρύθμιση που βρίσκεται σε συμφωνία τόσο με υπερκείμενες συνταγματικές διατάξεις (άρθρο 20 του Συντάγματος) όσο και με τις επιταγές του ΕΔΔΑ για την πρόβλεψη ενός σαφούς και

---

⁴⁰⁴ Την χρήση ιδιωτών μυστικών πρακτόρων θεωρεί επιτρεπτή και το ΕΔΔΑ, εφόσον η δράση αυτών πραγματοποιείται εντός ενός δικαιοκρατικού συνεπούς πλαισίου (Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, παρ. 213, σελ. 40). Το ΕΔΔΑ θεωρεί απαραίτητη την τήρηση όλων των εγγυήσεων που αφορούν την δράση των κρατικών υπαλλήλων, και στις περιπτώσεις που η ανακριτική διείδυση διεξάγεται από ιδιώτες, είτε αυτοί δρουν ως *de facto* συνεργάτες της Αστυνομίας είτε είναι και τυπικά ενταγμένοι στο επιχειρησιακό της σχέδιο (Tchokhanelidze κατά Γεωργίας της 26-08-2018, παρ. 49 -50· Ursus κατά Ρουμανίας, παρ. 37).

⁴⁰⁵ Η συγκεκριμένη νομοθετική πρόβλεψη είναι απαραίτητη. Σε διαφορετική περίπτωση, ήτοι εάν ο έλεγχος της προσήκουσας διενέργειας της αστυνομικής διείδυσης πραγματοποιούνταν απλά από τον ιεραρχικά προϊστάμενο των μυστικών πρακτόρων αστυνομικών, τότε η Διοίκηση θα είχε τον απόλυτο έλεγχο της όλης διαδικασίας και την ευκολία απόκρυψης πλημμελειών χάριν εξυπηρέτησης σκοπιμοτήτων αντεγκληματικής πολιτικής. Ακριβώς αυτή η παράλειψη ενός εξωτερικού ελεγκτικού οργάνου έχει διαγνωστεί από το ΕΔΔΑ ως συστημική αστοχία της Ρωσίας (**Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 93 με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές σε προγενέστερες αποφάσεις καταδίκης της Ρωσίας σε περιπτώσεις παγίδευσης).

⁴⁰⁶ **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 50· **Tchokhanelidze κατά Γεωργίας**, παρ. 51 (“*the Court observes that the DCS sending Ms K., the infiltrated agent, to the applicant on an undercover mission was never ordered or supervised either by a court, which is considered by the Court’s case-law as the most appropriate form of supervision in such matters, or any other independent public authority competent in criminal matters*”).

διϋποκειμενικά ελέγξιμου πλαισίου λειτουργίας της ανακριτικής διεϊσδυσης. Το έλλειμμα εσωτερικής δημοσιότητας⁴⁰⁷ που υφίσταται εκ των πραγμάτων στο πλαίσιο πραγμάτωσης των ειδικών ανακριτικών πράξεων αντισταθμίζεται σε ένα βαθμό με την τήρηση αναλυτικής έκθεσης, η οποία θα περιλαμβάνει τις τελούμενες ενέργειες. Παράλληλα, ο μετέπειτα κατηγορούμενος θα είναι σε θέση να ελέγξει, στο πλαίσιο της κατ' αντιμωλία δίκης που ακολουθεί, τη νομιμότητα των ενεργειών που πραγματώθηκαν εν αγνοία του⁴⁰⁸ και να καταστρώσει τον ενδεχόμενο ισχυρισμό του περί παγίδευσης. Θετικά πρέπει να αξιολογηθεί και η πρόβλεψη αποδεικτικής απαγόρευσης αξιοποίησης σε περίπτωση μη τήρησης έκθεσης. Η εν λόγω προσέγγιση του ζητήματος είναι σύμφωνη και με την θεώρηση του ΕΔΔΑ το οποίο προσδίδει μεγάλη σημασία στην κατ' αντιδικία διεξαγωγή της δίκης και την ισότητα των όπλων⁴⁰⁹. Οι ως άνω στόχοι εξυπηρετούνται σε ένα βαθμό παρέχοντας την δυνατότητα στον κατηγορούμενο να κρίνει, να εξετάσει καθώς και να αμφισβητήσει τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν, ιδίως δε εφόσον αυτός μόνο μετά την σύλληψη του λαμβάνει γνώση αυτών, όταν ήδη η συγκομιδή των αποδεικτικών στοιχείων εις βάρος του και μέσω αυτού είναι συντριπτική.

Περαιτέρω, προϋπόθεση νομότυπης διεξαγωγής ανακριτικής διεϊσδυσης κατ' άρθρο 254 ΚΠΔ είναι η **συνδρομή σοβαρών ενδείξεων** τέλεσης των προβλεπόμενων στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου πράξεων⁴¹⁰. Η σύμφωνα με τα ως άνω καθορισθέντα δικαιοκρατικά όρια ερμηνεία του συγκεκριμένου όρου έχει ως επακόλουθο τα ακόλουθα δεδομένα. Η μυστική δράση της ανακριτικής διεϊσδυσης πρέπει να έχει ως βάση είτε σοβαρές ενδείξεις⁴¹¹ ότι κάποιο πρόσωπο έχει ήδη τελέσει ή τελεί έγκλημα από τα αναφερόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ οπότε η δράση του ανακριτικού έργου κατατείνει στην αποκάλυψη των αποδείξεων τέλεσής του, είτε

⁴⁰⁷ Θ. Δαλακούρας, «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001», ΠοινΧρ. ΝΑ, σελ. 1022· Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 193 επ.

⁴⁰⁸ Η ανάγκη αυτή είχε διατυπωθεί ήδη στην θεωρία (οράτε Θ. Δαλακούρα, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022· Χρ. Μυλωνόπουλος, ο.π., σελ. 560.)

⁴⁰⁹ Ενδεικτικά Βαννίκονα κατά Ρωσίας, παρ. 58. Για την ανάλυση της προσέγγισης του ΕΔΔΑ στο ζήτημα διεξαγωγής διεξοδικής και αναλυτικής κατ' αντιμωλία δίκης οράτε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.Π.

⁴¹⁰ Σε απόλυτη προσαρμογή με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ, το οποίο απαιτεί την αντικειμενικούς λόγους υποψίας εις βάρος του καθ' ου η διεϊσδυση (οράτε ενδεικτικά την απόφαση Βαννίκονα κατά Ρωσίας, παρ. 38 (“*The Court will rely on whether there were objective suspicions that the applicant had been involved in criminal activity or was predisposed to commit a criminal offence*”).

⁴¹¹ Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 193 επ., ο οποίος κάνει λόγο για «εύλογες υπόνοιες»· Αρ. Καρράς, *Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: Ένα βήμα μπροστά – Δύο βήματα πίσω*, ΠοινΧρον 2014, σελ. 481 επ.).

σοβαρές ενδείξεις περί επικείμενης τελέσεως αδικημάτων για τα οποία έχουν ήδη αποφασίσει την τέλεσή τους τα μέλη της εγκληματικής ή της τρομοκρατικής οργάνωσης. Σε κάθε περίπτωση, οι συγκεκριμένες ενδείξεις θα πρέπει να θεμελιώνονται επί τη βάσει συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών του παρόντος ή του παρελθόντος, και όχι σε αυθαίρετες προγνώσεις⁴¹². Κρίσιμος χρόνος συνδρομής δε των συγκριμένων σοβαρών υπονοιών για συγκεκριμένο πρόσωπο (good reasons) αποτελεί ο χρόνος της πρώτης προσέγγισής του από τους διεισδύοντες μυστικούς πράκτορες και όχι μεταγενέστερα⁴¹³.

Όσον αφορά τον απαιτούμενο βαθμό των σοβαρών ενδείξεων, η προσήκουσα ερμηνεία του συγκεκριμένου όρου ορίζει ότι ως τέτοιες θα πρέπει να εννοούνται ενδείξεις με ακόμα μεγαλύτερο έρεισμα στην ενδεχόμενη βεβαιότητα τέλεσης της υπό διερεύνηση αδικήματος, απ' ότι οι «επαρκείς ενδείξεις» που απαιτούνται για την παραπομπή του κατηγορούμενου στο ακροατήριο⁴¹⁴. Και πράγματι, η συγκεκριμένη ερμηνεία είναι η μόνη που τελεί σε συμφωνία με τα εξεταζόμενα δικαιοκρατικά όρια. Όσο βαθύτερη η επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα του υπόπτου - κατηγορούμενου τόσο υψηλότερος και ο βαθμός των απαιτούμενων σοβαρών ενδείξεων.

Εκ της γραμματικής ερμηνείας του στ. α' της παρ. 2 του άρθρου 254 ΚΠΔ φαίνεται ότι οι σοβαρές ενδείξεις αρκεί να αφορούν το υπό έρευνα έγκλημα που τελέστηκε ή που έχουν προαποφασίσει να τελέσουν τα μέλη της εγκληματικής - τρομοκρατικής οργάνωσης. Ωστόσο, η σύμφωνη με τα δικαιοκρατικά όρια ερμηνεία της διάταξης επιβάλλει την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης μόνο εφόσον πληρούται η προϋπόθεση **συνδρομής σοβαρών ενδείξεων για συγκεκριμένο πρόσωπο**⁴¹⁵. και

---

⁴¹² Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις*, ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326 επ., ο οποίος θεωρεί την απαίτηση περί επαρκώς αντικειμενικών ενδείξεων ως το κυριότερο ανάχωμα, απέναντι στην δημιουργία κρατικής υποδομής γνώσης με ανομιμοποίητη πολιτική ισχύ. Την ίδια αξίωση αντικειμενικότητας των σοβαρών ενδείξεων έχει και ο Θ. Δαλακούρας στο άρθρο του «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001» (ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022).

⁴¹³ **Furcht κατά Γερμανίας**, παρ. 56 όπου και ρητά αναφέρεται ότι “*The relevant time for determining whether there were objective suspicions that the person concerned was predisposed to commit a criminal offence is the time when the person was (first) approached by the police*”.

⁴¹⁴ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022· Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις*, ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326 επ.· Θ. Σάμιος, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 1034 επ. Ο τελευταίος υποστηρίζει ότι οι «σοβαρές ενδείξεις», οι οποίες απαιτούνται για την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης ταυτίζονται ως μέγεθος με τις ενδείξεις που απαιτούνται για την επιβολή προσωρινής κράτησης.

⁴¹⁵ Θ. Σάμιος, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 1034 επ.· Ι. Μανωλεδάκης, *Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 162· Χρ. Μυλωνόπουλος, ο.π., σελ. 561 - 562.

τούτο διότι μία τόσο βαθιά επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου δικαιολογείται μόνο εφόσον υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις για τον ίδιο και όχι αφηρημένα για την εγκληματική ομάδα στην οποία αυτός φέρεται να εντάσσεται. Σε διαφορετική περίπτωση διευρύνεται σε τέτοιο βαθμό ο κύκλος των προσώπων που τίθενται σε καθεστώς έρευνας ώστε η πρόβλεψη ανακριτικής διείσδυσης εμφανίζεται δυσανάλογη λόγω του μη απολύτως αναγκαίου χαρακτήρα της⁴¹⁶.

Κρίσιμο είναι σε σχέση με την προϋπόθεση των σοβαρών ενδείξεων να επισημανθεί το εξής. Η συγκεκριμένη δικαιοκρατική εγγύηση είναι επαρκής μόνο σε περίπτωση ενός αυστηρού δικαστικού ελέγχου της συνδρομής της, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί μόνο δια της άρτιας αιτιολόγησης του βουλεύματος του δικαστικού συμβουλίου της παρ. 3 του άρθρου 254 ΚΠΔ⁴¹⁷. Ειδάλλως, η συγκεκριμένη δικλείδα ασφαλείας για τα δικαιώματα του καθ' ου εμφανίζεται κενή νοήματος.

Δεύτερη προϋπόθεση νομότυπης διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης είναι το στοιχείο της αδυναμίας ή της εξαιρετικής δυσχέρειας εξάρθρωσης της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης που ερευνάται, κατ' άρθρο 254 παρ. 2 στ. β' ΚΠΔ. Προφανώς, ο σκοπός του συγκεκριμένου όρου είναι να προσαρμόσει την ανακριτική διείσδυση στην αρχή της αναλογικότητας, ως είναι αναγκαίο ένεκα του περιοριστικού χαρακτήρα της πρώτης για τα ατομικά δικαιώματα. Ωστόσο, η συγκεκριμένη διάταξη δεν φαίνεται να επιτυγχάνει τον συγκεκριμένο στόχο. Και τούτο διότι, η ρήτρα επικουρικότητας που έχει τεθεί παρουσιάζει ως τρωτό σημείο την δυνατότητα διενέργειας διείσδυσης εάν η εξάρθρωση της εγκληματικής ομάδας είναι εξόχως δυσχερής. Ωστόσο, όπως είναι γνωστό και κατά την κοινή εμπειρία

---

⁴¹⁶ Χ. Νάϊντος, *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠoinΧρ ΕΖ, σελ. 491 επ· η Συμεωνίδου - Καστανίδου, *Η Αστυνομική Διείσδυση - κατά του θεσμού*, ΠoinΛογ 2001, σελ. 1603· Ν. Λίβος, *Η Αστυνομική Διείσδυση - υπέρ του θεσμού*, ΠoinΛογ 2001, σελ. 1608, ο οποίος μάλιστα υποστηρίζει, προωθώντας τις δικαιοκρατικές εγγυήσεις υπέρ του καθ' ου η διείσδυση, ότι η νομότυπη λήψη αυτής προϋποθέτει αποδείξεις και όχι απλώς ενδείξεις, συνδρομής, υλικής ή ψυχικής, σε μέλη εγκληματικής οργάνωσης. Σε συμφωνία με την ως άνω θεώρηση βρίσκεται και η Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *(Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 79 -80), η οποία μάλιστα συνδέει την ανάγκη συνδρομής σοβαρών ενδείξεων για συγκεκριμένο πρόσωπο, με την υπερβολική ευρύτητα που παρουσιάζει το πλαίσιο καταπομέλησης του οργανωμένου εγκλήματος. Έτσι, οι σοβαρές ενδείξεις για συγκεκριμένο πρόσωπο και συγκεκριμένο αδίκημα δρουν περιοριστικά προς την αντίρροπη κατεύθυνση. Και αν για την δεύτερη επιμέρους συνιστώσα των σοβαρών ενδείξεων έχει επιληφθεί ο Νομοθέτης με το γράμμα του άρθρου 254 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ, η πρώτη εκ των ως άνω συνιστωσών πορϋποθέτει προσήκουσα ερμηνεία, όπως στο πλαίσιο της παρούσας προτείνεται.

⁴¹⁷ Ν. Λίβος, *Η Αστυνομική Διείσδυση - υπέρ του θεσμού*, ΠoinΛογ 2001, σελ. 1608· Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 80 - 81· Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠoinΧρον 2001, σελ. 1022.

αλλά και όπως προκύπτει και από τα εγγενή χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος, η εξάρθρωση μίας εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης είναι πάντα μία εξόχως δυσχερής διαδικασία. Έτσι όμως καταλήγουμε στο ότι ανακριτική διείδυση επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση που ερευνάται μία εγκληματική ομάδα⁴¹⁸, δίχως να εξετάζεται εάν in concreto η διενεργούμενη ανακριτική διείδυση είναι απολύτως αναγκαία, κατάλληλη δικαιοκρατικά μη ανεκτή. Με βάση τα προαναφερόμενα δεδομένα, de lege ferenda θα έπρεπε να απαλειφθεί η ρήτρα περί άλλως δυσχερούς εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης και να συμπεριληφθεί στην προβλεπόμενη ρήτρα επικουρικότητας η εν στενή εννοία σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αναλογικότητα της διενεργούμενης ανακριτικής διείδυσης⁴¹⁹.

Οι ως άνω προϋποθέσεις λήψης νομότυπης ανακριτικής διείδυσης πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά⁴²⁰.

Η παρ. 3 του άρθρου 254 ΚΠΔ ορίζει ότι «Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Στην αιτιολογία του βουλεύματος⁴²¹ γίνεται ειδική μνεία : α) της αξιόποινης πράξης, β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, γ) του σκοπού αυτής, δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα μέσα σε προθεσμία τριών ημερών στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο ελέγχει παράλληλα την συνδρομή των εξαιρετικά επειγουσών περιστάσεων. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης αίρεται αυτοδικαίως. Αν εντός ευλόγου

⁴¹⁸ Μιας και οι γεγυκές ανακριτικές πράξεις έχουν ήδη κριθεί ως ανεπαρκείς, αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος εισαγωγής της σχετικής ανακριτικής τεχνικής στο ποινικοδικονομικό σύστημα.

⁴¹⁹ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022· Μ. Καϊάφα - Γκιμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 81.

⁴²⁰ Αδ. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 222.

⁴²¹ Ως τέτοια πρέπει να νοηθεί η **συνταγματικώς εκπορευόμενη επιταγή ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας** του άρθρου 93 παρ. 3 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το άρθρο 139 ΚΠΔ, η οποία **δρα και αυτή ως ένα δικαιοκρατικό όριο της ανακριτικής διείδυσης** (Θ. Σάμιος, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 1034 επ).

χρόνου, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε (5) ημέρες, δεν εκδοθεί βούλευμα, τα τυχόν ευρήματα δεν είναι αξιοποιήσιμα». Σε σχέση με την ως άνω διάταξη, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθούν τα ακόλουθα.

Κατ' αρχήν θετικά αξιολογείται ο πρώτος δικαστικός έλεγχος της ανακριτικής διείδυσης με την έκδοση βουλεύματος που περιλαμβάνει τα ως άνω αναφερόμενα στοιχεία⁴²². Ο Νομοθέτης, με αυτόν τον τρόπο, έχει δημιουργήσει ένα αυστηρό δικαιοκρατικό πλαίσιο εγγυήσεων⁴²³. Και μπορεί μεν η «εμπλοκή» του Νομοθέτη με την αναφορά του στα απαραίτητα στοιχεία του βουλεύματος⁴²⁴ να εμφανίζεται ως αθέμιτη παρεμβολή στο έργο του Δικαστή, ωστόσο η νομολογιακή πρακτική χειρισμού των ισχυρισμών περί παγίδευσης μαλλόν δεν κατέλιπε στο Νομοθέτη περιθώριο επιλογής⁴²⁵. Αυτό που θέλησε να πετύχει ο Νομοθέτης του άρθρου 254 ΚΠΔ με την αναφορά σε συγκεκριμένα στοιχεία της προσήκουσας αιτιολογίας του βουλεύματος είναι να εξασφαλίσει την αποφυγή έκδοσης βουλεύματων με τυπική αιτιολογία. De lege ferenda ενδεχομένως θα έπρεπε να συμπεριληφθούν ως απαραίτητα στοιχεία της προσήκουσας αιτιολογίας του σχετικού βουλεύματος πρόσθετα στοιχεία που να εξειδικεύουν ακόμα περισσότερο την δράση των διεισδύοντων αστυνομικών οργάνων⁴²⁶.

---

⁴²² Όπως έχει ήδη επισημανθεί ο δικαστικός έλεγχος της ανακριτικής διείδυσης αποτελεί βασική γενική αρχή του ΕΔΔΑ, ώστε να θεωρείται η διαδικασία εν συνόλω σύμφωνη με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ (Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 40, παρ. 212).

⁴²³ Και παράλληλα ένα ουσιώδες ανάχωμα σε συνδυασμό με την εισαγγελική εποπτεία της ανακριτικής διείδυσης (Σ. Παπαγεωργίου - Γονατάς, *Ο ρόλος του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού στο έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΧρον 2016, σελ. 561). Το αναγκαίο της πρόβλεψης έκδοσης βουλεύματος επισημαίνει και η Γεωργιάδου Μ σε Λ. Μαργαρίτη, *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Ερμηνεία κατ' άρθρο - Τόμος 1^{ος}*, Νομική Βιβλιοθήκη - έκδοση 2^η, σελ. 1554 επ.

⁴²⁴ Το αναγκαίο της συμπερίληψης των συγκεκριμένων στοιχείων στο εκδιδόμενο βούλευμα είχε επισημανθεί ήδη σε χρόνο προγενέστερο από την θεωρία (Ι. Μανωλεδάκης, *Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 162· καθώς και το μετέπειτα μέλος της συντακτικής επιτροπής του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και εισηγητής του άρθρου 254 ΚΠΔ Θ. Δαλακούρας στο άρθρο του *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022).

⁴²⁵ Οράτε κατωτέρω υπό Κεφάλαιο 3.Π και την σχετική κριτική στις παθογένειες της ελληνικής νομολογίας.

⁴²⁶ Όπως συμβαίνει για παράδειγμα με το άρθρο 184 παρ. 2 του σέρβικου ΚΠΔ, ο οποίος αναφέρει ως στοιχεία που πρέπει να περιέχει η σχετική διάταξη διενέργειας ανακριτικής διείδυσης συγκεκριμένα στοιχεία για το πρόσωπο ή την εγκληματική ομάδα που θα ερευνηθεί, περιγραφή των ενδεχόμενων εγκληματικών ενεργειών που θα αναγκαστεί να τελέσει ο διεισδύων μυστικός πράκτορας, τον τρόπο, τον σκοπό, τις τοποθεσίες και την διάρκεια των επιμέρους πράξεων που αποτελούν την ανακριτική διείδυση (Goran Pic, *Special Measures for covert data collection in criminal proceedings: The Judicial perspective*, Belgrade Centre for Security Policy (2015), σελ. 16).

Στην πράξη δεν αποκλείεται να ανακύψουν εξαιρετικές περιπτώσεις⁴²⁷ που η ανάγκη άμεσης πραγμάτωσης ανακριτικής διείδυσης είναι ανεπίδεκτη αναβολής. Την επιχειρησιακή αυτή ανάγκη έλαβε υπόψη του ο Νομοθέτης, παρέχοντας την δυνατότητα κατ' εξαίρεση διαταγής της έρευνας από εισαγγελέα ή ανακριτή και την μεταγενέστερη χρονικά έκδοση βουλεύματος, το οποίο αποφαίνεται και επί των εξαιρετικών περιστάσεων που κατέστησαν αναγκαία την διαφοροποίηση από την κανονικότητα της διαδικασίας⁴²⁸.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί το εξής. Στην πραγματικότητα, οι αρμόδιες αστυνομικές υπηρεσίες διαθέτουν έναντι του δικαστικού συμβουλίου τέτοιο πληροφοριακό προβάδισμα επί της υπόθεσης για την οποία πρόκειται να διαταχθεί η ανακριτική διείδυση, ώστε το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο δεν έχει καν την δυνατότητα να ελέγξει την βασιμότητα των προσκομιζόμενων από την αστυνομία στοιχείων και συνακόλουθα ούτε την δυνατότητα να απόσχει από την διαταγή ανακριτικής διείδυσης. Επομένως, με το υπάρχον διαμορφωμένο νομοθετικό και επιχειρησιακό πλαίσιο το δικαστικό συμβούλιο, δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί, ότι απλά «επικυρώνει» τις επιχειρησιακές σκοπιμότητες της αστυνομίας.

Το συγκεκριμένο γνωστικό έλλειμμα του δικαστικού συμβουλίου θα μπορούσε να περιορίσει de lege ferenda η εισαγωγή στο δικονομικό μας σύστημα του θεσμού του αυτεπαγγέλτως διοριζόμενου συνηγούρου⁴²⁹, όπως προτάθηκε και στο πλαίσιο της

---

⁴²⁷ Η ερμηνεία συγκεκριμένου όρου πρέπει να είναι στενή, καθόσον περιορίζει μία δικαιοκρατική εγγύηση. Ως εκ τούτου, ο εξεταζόμενος όρος αφορά σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες η παραμικρή καθυστέρηση σε σχέση με την διενέργεια των ανακριτικών πράξεων δύναται να οδηγήσει σε απώλεια εξασφάλισης του κρίσιμου αποδεικτικού υλικού ή απώλεια και της παραμικρής δυνατότητας εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης (Θ. Σάμιος, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 1034 επ).

⁴²⁸ Η νομοθετική αυτή επιλογή δεν είναι αναντίρρητη. Χαρακτηστικά η Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι προτείνει de lege ferenda την έγκριση των ειδικών ανακριτικών πράξεων από Δικαστικό Συμβούλιο Υπηρεσίας ή έστω η σύμφωνη γνώμη Προέδρου Εφετών, ακόμα και σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ώστε να μην εκφεύγει ο έλεγχος της διαδικασίας από ένα ανώτερο δικαστικό όργανο (*Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 82). Η συγκεκριμένη πρόταση εμφανίζεται δικαιοκρατικά συνεπέστερη καθόσον το αόριστο εννοιολογικά μέγεθος των εξαιρετικών περιστάσεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την αστυνομία προκειμένου να παραγκωνίσει το δικαστικό συμβούλιο εμμέσως.

⁴²⁹ Ως προς την ιδιότητα του συγκεκριμένου προσώπου, ενδεχομένως η πολυπλοκότητα της ανακριτικής διείδυσης ως διαδικασίας να επιβάλει να πρόκειται για δικηγόρο με ποινικές παραστάσεις συγκεκριμένου κατώτατου ορίου ώστε να υπάρχει ένα minimum εμπειρίας με θεωρητικές γνώσεις ποινικής δικονομίας πιστοποιημένες από μεταπτυχιακό ή ανώτερης ακαδημαϊκής βαθμίδας δίπλωμα.

νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του νέου ΚΠΔ⁴³⁰, αλλά και όπως είχε υποστηριχθεί από σημαντικό μέρος της ελληνικής νομικής θεωρίας⁴³¹. Αναφορά στην ύπαρξη ενός αυτεπαγγέλτου διοριζόμενου συνηγόρου που θα δρα ως εγγυητής των δικαιωμάτων του καθ' ου η ανακριτική διείδυση και μετέπειτα κατηγορούμενου έχει πραγματοποιήσει και το ΕΔΔΑ στο πλαίσιο της νομολογίας του⁴³². Πιο συγκεκριμένα, ο αυτεπαγγέλτως διοριζόμενος συνήγορος, θα μπορούσε να βοηθήσει στην πολυδιάστατη ανύψωση του επιπέδου των δικαιοκρατικών εγγυήσεων της διαδικασίας της ανακριτικής διείδυσης. Αφενός δια της επίβλεψης των εκθέσεων καταγραφής των ενεργειών των μυστικών πρακτόρων, ώστε να διασφαλίζει ότι το περιεχόμενο αυτών θα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Αφετέρου με την εξισορρόπηση των πληροφοριών που δέχεται το δικαστικό συμβούλιο πριν την έκδοση του βουλεύματος της παρ. 3 του άρθρου 254⁴³³. Τρίτον, ο ειδικός αυτός

⁴³⁰ Αιτιολογική έκθεση νέου ΚΠΔ, σελ. 77, όπου και στην υποσημείωση 21 αναφέρεται ότι: «*Η πρόβλεψη διορισμού ενός αυτεπάγγελα διοριζόμενου συνηγόρου υπεράσπισης του θιγόμενου προσώπου στη διαδικασία διεξαγωγής της ανακριτικής διείδυσης ή συγκαλυμμένης έρευνας προτάθηκε από τον υπογράφοντα (ήτοι τον Θ. Δαλακούρα) να υιοθετηθεί, ώστε να εξασφαλίζεται η εκ των υστέρων ενημέρωση για τις πράξεις αυτές, αλλά δεν έγινε δεκτή κατά πλειοψηφία, γιατί θεωρήθηκε δυσλειτουργική*».

⁴³¹ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠονΧρον 2001, σελ. 1022· Ν. Λίβος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ 61 - 62· Χ. Παπαχαλαράμπος, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων σε Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου*, σελ. 1060· Η. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠονΧρ ΝΑ, σελ. 193 επ· Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 82.

⁴³² Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του ΕΔΔΑ στο ζήτημα στο πλαίσιο της απόφασης **Edwards & Lewis κατά Ηνωμένου Βασιλείου** της 27-10-2004 (Σκέψεις 43 - 45). Με αφορμή ζητήματα απόκρυψης στοιχείων της δικογραφίας που είχε σχηματιστεί εις βάρος των προσφευγόντων για λόγους εθνικής ασφαλείας, το ΕΔΔΑ αναφέρθηκε στο θεσμό του Ειδικού Συνηγόρου ("Special Counsel" ή "Special Advocate"), ήτοι ενός προσώπου, το οποίο σε περιπτώσεις αποκλεισμού στοιχείων της δικογραφίας και μη αποκάλυψής τους στην πλευρά της υπεράσπισης, θα λαμβάνει γνώση αυτών και θα δρα προς το συμφέρον του καθ' ου η διείδυση ("A suggestion, argued on behalf of applicants in Strasbourg and widely supported in the Review, is that the exclusion of the defendant from the procedure should be counterbalanced by the introduction of a 'special independent counsel'. He would represent the interest of the defendant at first instance and, where necessary, on appeal on a number of issues: first, as to the relevance of the undisclosed material if and to the extent that it has not already been resolved in favour of disclosure but for a public interest immunity claim; second, on the strength of the claim to public interest immunity; third, on how helpful the material might be to the defence; and fourth, generally to safeguard against the risk of judicial error or bias").

⁴³³ Η παράμετρος αυτή είναι εξόχως κρίσιμη. Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι ανακριτικές αρχές έχουν το «μονοπώλιο» της πληροφορίας αναφορικά με την υπόθεση, την οποία ερευνούν. Το δικαστικό συμβούλιο δεν έχει ούτε την εξουσιοδότηση, ούτε το πληροφοριακό δυναμικό, ούτε το χρονικό περιθώριο να εξετάσει ενδελεχώς τις εισηγήσεις των ανακριτικών αρχών και φυσικά επόμενο είναι η έκδοση του βουλεύματός του, ακόμα και αν πληροί τις προϋποθέσεις περί ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, να μην αποτελεί τίποτα παραπάνω από μία απλή επικύρωση των ερευνητικών μέχρι εκείνο το σημείο πορισμάτων της αστυνομίας. Απώτερο αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η θεμελιωδέστερη, ίσως, δικαιοκρατική εγγύηση του άρθρου 254 ΚΠΔ να είναι κενή ουσιαστικού περιεχομένου. Στο σημείο αυτό, ένας αυτεπαγγέλτως διοριζόμενος συνήγορος θα μπορούσε να ελέγχει τα πορίσματα της αστυνομίας, να καλεί τις ανακριτικές αρχές να επιξηγήσουν το επιχειρησιακό τους σχέδιο και εν γένει

συνήγορος θα δύναται να ενημερώνει εκ των υστέρων τον καθ' ου η διείσδυση για την διένεργεια αυτής αλλά και για τον τρόπο που σχηματίστηκε η εις βάρος του δικογραφία⁴³⁴. Τέταρτον, ο αυτεπαγγέλτως διοριζόμενο συνήγορος θα λειτουργεί και ως οιονεί «επιτηρητής» της ακεραιότητας των δικαιωμάτων του καθ' ου⁴³⁵. Είναι αρκετά σαφές ότι η εισαγωγή ενός τέτοιου θεσμού έχει αρκετά να προσφέρει σε ένα οριακό πεδίο νομιμότητας όπως η ανακριτική διείσδυση, με αποτέλεσμα η άρνηση εισαγωγής του για πρακτικούς λόγους, όπως αναφέρει η Αιτιολογική Έκθεση του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας⁴³⁶, να μην εμφανίζεται αρκετή.

Η παρ. 5 του άρθρου 254 ΚΠΔ⁴³⁷ ορίζει την διαχείριση των λεγόμενων «τυχαίων ευρημάτων», η οποία αποτελεί ένα κεφαλαιώδες ζήτημα στο χώρο της ποινικής δικονομίας, η πλήρης ανάλυση του οποίου εκφεύγει του αντικειμένου και των δυνατοτήτων της παρούσας. Δικαιοκρατικά η διάταξη του άρθρου 5 του ΚΠΔ δεν εμφανίζεται προβληματική καθόσον επιτρέπει τη χρήση τυχαίων ευρημάτων σε άλλη ποινική δίκη μόνο για τις περιπτώσεις της οργανωμένης εγκληματικότητας και μόνο εφόσον έχει αποφανθεί ειδικά στο πλαίσιο της αιτιολογημένης κρίσης του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Η πρόβλεψη αυτή τελεί σε συμφωνία με την αρχή της αναλογικότητας και παράλληλα τίθεται υπό τον δικαιοκρατικό περιορισμό του βουλεύματος⁴³⁸. Ως προσήκουσα συνέπεια ενδεχόμενης υπέρβασης των

να δράσει ως μία επιπρόσθετη δικαιοκρατικά εγγύηση. Την χρησιμότητα του ειδικού συνηγόρου ως προς αυτήν την κατεύθυνση έχει εντοπίσει και η Καϊάφα - Γκμπάντι (*Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 82).

⁴³⁴ Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022.

⁴³⁵ Έτσι, εάν η ανακριτική διείσδυση έχει καταστεί μία ανεπίτρεπτη μυστική εξέταση του κατηγορούμενου, κατά παράβαση του δικαιοκρατικού ορίου του τεκμηρίου αθωότητας, ο αυτεπαγγέλτως διορισμένος συνήγορος θα φροντίζει για την απόσυρση της σχετικής επιβαρυντικής δήλωσης από τις συνταχθείσες εκθέσεις της αστυνομίας και για την ενημέρωση του εποπτεύοντος εισαγγελέα πλημμελειοδικών καθώς και του δικαστικού συμβουλίου.

⁴³⁶ Σελ. 77, υποσημείωση 21 της Αιτιολογικής Έκθεσης.

⁴³⁷ «Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτάται κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων αξιοποιείται στο πλαίσιο της αυτής ποινικής δίκης, υπό τον όρο ότι αφορά πράξη για την οποία επιτρέπεται η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται το στοιχείο αυτό ή η αποκτηθείσα γνώση να χρησιμοποιηθούν και σε άλλη ποινική δίκη για τη βεβαίωση εγκλήματος της παραγράφου 1, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού. Κάθε άλλο στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων απαγορεύεται, για λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη στην ίδια ή σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού».

⁴³⁸ Οι αντιρρήσεις - προβληματισμοί που εκτέθηκαν ανωτέρω σε σχέση με την εν τοις πράγμασι δυνατότητα του βουλεύματος να θέσει όρια στην ενδεχόμενη ανεξέλεγκτη δράση των αστυνομικών οργάνων ισχύουν και στη συγκεκριμένη περίπτωση.

δικαιοκρατικών ορίων αναφορικά με τα τυχαία ευρήματα πρέπει να θεωρείται η απαγόρευση αξιοποίησης αυτών επί ποινή ακυρότητας⁴³⁹.

Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό είναι το γεγονός πως με την παρ. 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ⁴⁴⁰, **οι δικαιοκρατικές εγγυήσεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας καθίστανται οι ελάχιστες δικαιοκρατικές εγγυήσεις και των διατάξεων των ειδικών ποινικών νόμων στο πλαίσιο των οποίων προβλέπεται η δυνατότητα διενέργειας ανακριτικής διείσδυσης**⁴⁴¹. Κατ' αυτό το τρόπο το ελάχιστο επίπεδο προστασίας που θέτει ο ΚΠΔ για τον καθ' ου η διείσδυση, ισχύει και για τους ειδικούς ποινικούς νόμους⁴⁴². Τούτο έχει σημαντικές πρακτικές αποτυπώσεις. Ενδεικτικά, η συγκεκριμένη δράση του μυστικού πράκτορα που προβλέπεται στο άρθρο 28 ν. 4139/2013, πρέπει, πλέον και κατόπιν της εισαγωγής του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, να συνοδεύεται από αναλυτική καταγραφή των ενεργειών του και σύνταξη έκθεσης κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 254 παρ. 2 στ. β' εδ. ε' ΚΠΔ. Επίσης, εφόσον ο ΚΠΔ αξιώνει σοβαρές ενδείξεις για την εκκίνηση της ανακριτικής διείσδυσης, καθώς και προαποφασισμένους δράστες, και το άρθρο 28 του ν. 4139/2013 πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο τέτοιο ώστε τα αναφερόμενα στα άρθρα 20,22 και 23, αδικήματα για την αποκάλυψη των οποίων ο διεισδύων δρα ως αγοραστής ή μεσολαβητής ή μεταφορέας ή φύλακας ναρκωτικών ουσιών ή με άλλους τρόπους, να αποτελούν ήδη πριν την διείσδυση αντικείμενο ελλειμμένης απόφασης του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση. Στο αυτό μοτίβο, όσον αφορά το άρθρο 5 του ν. 2713/1999 (Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΛ.ΑΣ, αλλοδαποί κλπ. Άρση αξιοποίησης - Ελαφρυντικές περιστάσεις - Προστασία μαρτύρων), οι συγκεκριμένες ενέργειες του διεισδύοντος πρέπει να έχουν διαταχθεί από βούλευμα δικαστικού συμβουλίου κατ' άρθρο 254 παρ. 3 ΚΠΔ ώστε η διεξαγωγή της αντίστοιχης ειδικής ανακριτικής πράξης να είναι σύννομη. Παρόμοια δεδομένα ισχύουν για το σύνολο των σχετικών ειδικών ποινικών νόμων που αναφέρονται στο Κεφάλαιο 1.IV της παρούσας. Ως εκ τούτου, δεν θα πραγματοποιηθεί εξαντλητική

⁴³⁹ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 89 με περαιτέρω παραπομπή στην υποσημείωση 253.

⁴⁴⁰ «Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά την διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους, των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος».

⁴⁴¹ Η και συγκεκριμένη έρευνας ως μία επιμέρους ανακριτική τεχνική της ευρύτερης κατά το περιεχόμενό της, ανακριτικής διείσδυσης, όπως έχει αναλυθεί και ανωτέρω.

⁴⁴² Αδ. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 220 - 221.

συγκριτική επισκόπηση του συνόλου των διατάξεων αυτών χάριν συντομίας. Το κρίσιμο εν προκειμένω είναι το εξής. Εκ της λειτουργίας του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ως δικαιοκρατικού ορίου για τους ειδικούς ποινικούς νόμους, οι οποίοι προβλέπουν την διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης, συνάγεται όχι μόνο ότι δεν εφαρμόζονται οι αντίθετες διατάξεις των τελευταίων, αλλά επιπρόσθετα **ότι όπου υφίσταται έλλειμα δικαιοκρατικών εγγυήσεων, τυγχάνουν άμεσης εφαρμογής συμπληρωματικά, οι υπέρτερης ισχύος και αυξημένης in concreto προστατευτικής εμβέλειας, διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.**

Κλείνοντας την επισκόπηση του άρθρου 254 ΚΠΔ, παρατίθενται ορισμένες *de lege ferenda* σκέψεις αναφορικά με την δυνατότητα βελτίωσης της προαναφερόμενης διάταξης ώστε να προσαρμοστεί ακόμα περισσότερο στα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης, όπως αυτά καθορίστηκαν ανωτέρω.

- (i) Η χρήση τεχνολογικών μέσων, ώστε να υπάρξει ακριβής καταγραφή των ενεργειών των αστυνομικών και εν γένει ανακριτικών οργάνων και να διαπιστώνονται εξ αντικειμενικών μέσων ενδεχόμενοι επιχειρησιακοί μαξιμαλισμοί⁴⁴³.
- (ii) Η έγκριση των ειδικών ανακριτικών πράξεων από Δικαστικό Συμβούλιο Υπηρεσίας ή έστω η σύμφωνη γνώμη Προέδρου Εφετών ακόμα και σε επείγουσες περιπτώσεις, όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω⁴⁴⁴.
- (iii) Η εισαγωγή ρητής πρόβλεψης συνταγματικών περιορισμών στο πλαίσιο του άρθρου 254 ΚΠΔ, οι οποίοι αντιστοιχούν σε κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα⁴⁴⁵.
- (iv) Ο καθορισμός αυστηρότερων προϋποθέσεων διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης σε περίπτωση που πιθανολογείται ότι η διενέργειά της θα έχει ως αποτέλεσμα και την προσβολή δικαιωμάτων τρίτων προσώπων εκτός του καθ' ου.
- (v) Η εισαγωγή ρητής αναφοράς στον ΚΠΔ της προϋπόθεσης της εν στενή εννοία αναλογικότητας⁴⁴⁶.

---

⁴⁴³ Ελ. Συμεωνίδου - Καστανίδου, *Η Αστυνομική Διείσδυση - κατά του θεσμού*, ΠοινΛογ 2001, σελ. 1605 in fine.

⁴⁴⁴ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 82.

⁴⁴⁵ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 92. Ωστόσο, όπως διαπιστώθηκε και από το Κεφάλαιο 2 της παρούσας, τα συγκεκριμένα ατομικά δικαιώματα, ως αντιστοιχούντα σε κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος προστατεύονται ήδη άνευ ετέρου. Δεν απαιτείται ρητή αποτύπωση αυτών στο πλαίσιο του άρθρου 254 ΚΠΔ του οποίου αποτελούν ήδη δικαιοκρατικά όρια.

- (vi) Η εκ των υστέρων ενημέρωση του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση⁴⁴⁷ σε κάθε περίπτωση, ακόμα και αν ουδέν προέκυψε εις βάρος του.
- (vii) Ο λεπτομερειακός καθορισμός του τρόπου εξετάσεως των πληροφοριοδοτών και εμπίστων προσώπων από το Δικαστήριο⁴⁴⁸.
- (viii) Η εισαγωγή του θεσμού του ειδικού αυτεπαγγέλτως διοριζόμενου συνηγόρου, ο οποίος θα δρα, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, προς την κατεύθυνση της διασφάλισης των συμφερόντων του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση.
- (ix) Η εισαγωγή ειδικού ένδικου βοηθήματος που θα παρέχεται στον καθ' ου η διείσδυση ώστε αυτός να αιτηθεί την απάλειψη στοιχείων της εις βάρος του σχηματισθείσας δικογραφίας, τα οποία αποκτήθηκαν με υπέρβαση των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης.

II. Επισκόπηση της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων υπό το φως των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης.

Τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης που παρατέθηκαν στο πλαίσιο του Κεφαλαίου 2 της παρούσας δεν δεσμεύουν μόνο το Νομοθέτη, αλλά το σύνολο των κρατικών λειτουργιών. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο επί τη βάση του αντικειμένου που ερευνάται να εξεταστεί το ζήτημα του βαθμού συμμόρφωσης ή μη του εθνικού Δικαστη και μέσω αυτού και της Διοίκησης με τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης. Όπως ίσως είναι αναμενόμενο κεντρικό συγκριτικό μέγεθος θα αποτελέσει η πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ επί του ζητήματος, ως πρότυπο αντιμετώπισης των σχετικών περιπτώσεων.

Η πρώτη εκ των άξιών σχολιασμού, εν προκειμένω αρνητικού, αποφάσεων είναι η υπ' αριθμ. **1028/1999** απόφαση του Αρείου Πάγου⁴⁴⁹. Η συγκεκριμένη

---

⁴⁴⁶ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 94.

⁴⁴⁷ Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειές για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον ΝΗ, σελ. 584 επ.

⁴⁴⁸ Αλ. Δημάκης, ο.π. στην αμέσως προαναφερόμενη υποσημείωση.

⁴⁴⁹ Δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον Ν, σελ. 514. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Ο κατηγορούμενος εμφανιζόμενος ως δήθεν ιερέας εν ενεργεία παρέστησε στην αρχιφύλακα Π.Φ. ότι έχει την ικανότητα και δύναται να προβλέψει το μέλλον με την χρησιμοποίηση παιγνιοχάρτων και «έπεισε» (στιξή και μορφοποίηση του γράφοντος) την παθούσα αυτή να του καταβάλει το ποσό των 3.000 δραχμών, προκειμένου να προβλέψει δήθεν το μέλλον της, ενώ αποδείχθηκε ότι οι παραστάσεις αυτές ήταν ψευδείς, αφού ούτε την ικανότητα ούτε τη δυνατότητα είχε (ο κατηγορούμενος) να προβλέπει. Προέβη δε σ' αυτές (τις ψευδείς παραστάσεις) προκειμένου επί ζημία της παθούσας να

απόφαση παρουσιάζει αρκετά δογματικά ζητήματα και όσον αφορά την προσήκουσα αντιμετώπιση και θεώρηση της απάτης, πλην όμως αυτά εκφεύγουν του αντικείμενο της παρούσας εργασίας⁴⁵⁰. Όσον αφορά το ζήτημα της ανακριτικής διείσδυσης που πραγματοποιήθηκε είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθεί αναφορά στ' ακόλουθα σημεία.

Η συγκεκριμένη αρχιφύλακας εμφανίστηκε ενώπιον του φερόμενου ως ιερέα ως δήθεν πρόθυμη να διαγνώσει το μέλλον της, ωστόσο η τελευταία δεν είχε σχετική βούληση και δρούσε αποκλειστικά και μόνο ως προβοκάτορας ηθικός αυτουργός προκειμένου να εξωθήσει τον κατηγορούμενο στην τέλεση της κύριας πράξης, την απόφαση της οποίας αυτή του προκάλεσε⁴⁵¹. Συχνά, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις εμφανίζονται με την μορφή ειδικού λόγου άρσης του αδίκου του μυστικού πράκτορα, **το γεγονός αυτό όμως δεν αλλοιώνει την φύση τους ως ειδικών ανακριτικών πράξεων**, οι οποίες μάλιστα επεμβαίνουν με δραστικό τρόπο στα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου η έρευνα, με αποτέλεσμα να δύναται να χαρακτηριστούν ως πράξεις δικονομικού καταναγκασμού⁴⁵². Το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο της εποχής προέβλεπε την ανακριτική διείσδυση για συγκεκριμένες εγκληματικές συμπεριφορές στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνονταν η απάτη⁴⁵³. Ενδεχόμενο επιχείρημα ότι τάχα η συμπεριφορά της αρχιφύλακα μπορεί αναλογικά να εφαρμοστεί ως λόγος δράσης του αδίκου καθώς λειτουργεί *in bonam partem* είναι προβληματικό⁴⁵⁴. Και τούτο διότι οι συγκεκριμένες ενέργειες, όπως στην υπό κρίση περίπτωση μπορεί να διατυπώνονταν ως ειδικοί λόγοι άρσης του αδίκου αλλά στην πραγματικότητα συνιστούσαν και

ωφεληθεί αυτός κατά το παραπάνω ποσό. Η δε φερόμενη ως παθούσα ήταν στην πραγματικότητα αρχιφύλακας, είχε λάβει πληροφορίες ότι ο κατηγορούμενος είχε εξαπατήσει πολλά άτομα με τη μέθοδο αυτή μάρτυρας αυτή. Για το λόγο αυτό και προκειμένου να γίνει η διαπίστωση αυτή ο προϊστάμενός της προσημείωσε προηγουμένως χαρτονόμισμα των 5.000 δραχμών, που αυτό έδωσε στον κατηγορούμενο και είναι αυτό που κατατέθηκε, ότι αυτή πήγε δύο φορές στο σπίτι του, την πρώτη που έκλεισε τη συνάντησή για τη δεύτερη, ενώ περιέγραψε με σαφήνεια και τη διαδικασία που ο κατηγορούμενος χρησιμοποίησε με τα παιγνίσματα για να προβλέψει δήθεν το μέλλον της.

⁴⁵⁰ Είναι γεγονός χαρακτηριστικό ότι ο Ν. Λίβος στο σχολιασμό του επί της ως άνω απόφασης (οράτε την αμέσως ως άνω υποσημείωση για την σχετική παραπομπή, αναφέρει ότι «*Η παραπάνω απόφαση τού Ακρωτικού μας δεν συνιστά εφαρμογή, αλλά μάλλον διακωμώδηση τής περί απάτης κρατούσης διδασκαλίας*»).

⁴⁵¹ Συνεπώς, ήδη εξαρχής δεν υφίσταται ούτε ο όρος του ουσιώδους παθητικού χαρακτήρα που απαιτεί το ΕΔΔΑ ούτε η προδιάθεση του καθ' ου η διείσδυση (οράτε αναλυτικά ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.ΙΙ).

⁴⁵² Α. Βαθρακοκοίλης, *Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής*, ΠοινΔικ 2006, σελ. 1052 επ.

⁴⁵³ Την περίοδο πραγμάτωσης της υποτιθέμενης ανακριτικής διείσδυσης, διότι στην ουσία επρόκειτο για αθέμιτη παγίδευση, η ανακριτική ενέργεια της «δομικαστικής αγοράς» (test purchase) πρόβλεπονταν μόνο για αδικήματα σχετιζόμενα με τα ναρκωτικά (α. 25Β Ν. 1729/1987) και επ' ουδενί για την περίπτωση του αδικήματος της απάτης.

⁴⁵⁴ Με την θέση αυτή συμφωνεί και ο Ν. Ανδρουλάκης (Ποινικό Δίκαιο, *Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος ΙΙ*, σελ. 221).

εξακολουθούν να συνιστούν εξόχως επαχθείς για τα ατομικά δικαιώματα ειδικές ανακριτικές πράξεις την πραγμάτωση των οποίων μάλιστα αγνοεί ο καθ' ου⁴⁵⁵.

Ως εκ τούτου, εφόσον οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, όπως και η ανακριτική διείσδυση προκαλούν τρώση ατομικών δικαιωμάτων, ο περιορισμός των οποίων πρέπει πάντα είναι ο μικρότερος δυνατός επί τη βάσει της αρχής της αναλογικότητας⁴⁵⁶ και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να προκύπτει αναλογικά αλλά πρέπει να αποτελεί ρητή και σαφή νομοθετική επιλογή⁴⁵⁷, η οποία εν προκειμένω δεν υφίσταται. Συνεπώς, η συμπεριφορά της αρχιφύλακα στο συγκεκριμένο πραγματικό περιστατικό κινείται εκτός του πλαισίου του νόμου, αποτελεί απαγορευμένη αναλογία και συνιστά αθέμιτη παγίδευση και εξ αυτού του λόγου παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη του κατηγορούμενου (άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ)⁴⁵⁸.

---

⁴⁵⁵ Τούτο σημαίνει ότι δεν μπορούν να εφαρμόζονται αναλογικά τάχα ως ευνοϊκές διατάξεις για τον κατηγορούμενο - μυστικό πράκτορα. Το κέντρο βάρους της εν λόγω πράξης είναι ο καθ' ου η ανακριτική διείσδυση, ο οποίος υφίσταται σαφή και δραστική επέμβαση στα ατομικά του δικαιώματα, επέμβαση η οποία πρέπει να εφαρμόζεται περιοριστικά και να διενεργείται μόνο χάριν ρητής επιφύλαξης νόμου (Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον ΝΑ, σελ. 1022· Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειές της για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον ΝΗ, σελ. 584 επ.).

⁴⁵⁶ Δικαιοκρατικό όριο εκπορευόμενο τόσο από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ όσο και από το ενωσιακό δίκαιο.

⁴⁵⁷ Οράτε σε Χρ. Μυλωνόπουλο, *Ποινικό Δίκαιο - Γενικός Μέρος Ι*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκουλας, σελ. 566 - 568, ο οποίος αναφέρεται και στο ζήτημα έλλειψης αξιολογικής ομοιότητας μεταξύ ειδικής ανακριτικής πράξης που τελείται για την εξιχνίαση - πρόληψη εγκληματικής ενέργειας η οποία τελείται στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης και μεμονωμένης εγκληματικής συμπεριφοράς, ενώ παράλληλα επισημαίνει βασίμως ότι «*η ποινική καταστολή δεν είναι έννομο αγαθό αυτοτελώς προστατευόμενο από την έννομη τάξη*» Ν. Λίβος, ο.π., ο οποίος συμφωνεί με την ως άνω θεώρηση και επιπρόσθετα επισημαίνει ότι σε περίπτωση που δεχθούμε δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής της ανακριτικής διείσδυσης ακόμα και επί εγκλημάτων για τα οποία δεν προβλέπεται ρητά, θα ανακύπτει ζήτημα παραβίασης της αρχής της επικουρικότητας και κατ' επέκταση της αρχής της αναλογικότητας καθώς για την εξιχνίαση του εξεταζόμενου αδικήματος υπάρχουν λιγότερο επαχθείς ανακριτικές πράξεις (πχ σωματική έρευνα), οι οποίες δεν αξιοποιήθηκαν. Ο ίδιος δε, ορθά επισημαίνει ότι ενδεχόμενη αναλογική εφαρμογή ειδικών ανακριτικών πράξεων, δια της μεταχείρισης αυτών ως δήθεν λόγων άρσης του αδικού, αντίκειται στην αρχή της επιφύλαξης υπέρ του νόμου και στην αρχή της ειδικότητας.

⁴⁵⁸ Παρόμοιο ήταν το ζήτημα που τέθηκε και στην **υπ' αριθμ. 513/2004** αναφορά του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Λαμίας (δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον ΝΔ, 1093), όπου πραγματώθηκε ανακριτική διείσδυση για το αδίκημα των παράνομων υιοθεσιών κατά το άρθρο 10 του Ν. 2447/1996. Ειδική ανακριτική πράξη για το αδίκημα αυτό δεν προβλεπόταν, η δε σοβαρότητά του και η ανάγκη καταπολέμησής του δεν μπορούν να δικαιολογούν την αναλογική εις βάρος του καθ' ου η διείσδυση εφαρμογή ειδικών ανακριτικών πράξεων. Όπου ο νομοθέτης ήθελε να προβλέψει την δυνατότητα διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης και της συγκεκριμένης έρευνας το έπραξε σαφώς, συνεπώς όσον αφορά τα λοιπα εγκλήματα, δεν υφίσταται μία εκ των βασικότερων προϋποθέσεων αναλογίας ήτοι η ύπαρξη ακούσιων νομοθετικών κενών. Εξάλλου, η περιστολή των ατομικών δικαιωμάτων είναι ανεκτή μόνο από το Νομοθέτη και μόνο εάν πληρούνται οι επιμέρους εκφάνσεις της αρχής της αναλογικότητας και ουδέποτε από τον Δικαστή σύμφωνα και με την αρχή της επιφύλαξης του νόμου (για την ανάλυση επί του ζητήματος οράτε τις παρατηρήσεις του Παναγιώτη Δ. Χριστόπουλου επί της ως άνω αναφοράς σε ΠοινΧρον, ο.π.).

Το ως άνω εξεταζόμενο ζήτημα ωστόσο δεν αφορά μόνο στις αμέσως προηγούμενες αποφάσεις, ούτε ήταν μία «κακή παρένθεση» αλλά με ασφάλεια δύναται να ειπωθεί ότι η ως άνω προσέγγιση της νομολογίας αποτελεί ένα χρόνιο πρόβλημα αυτής. Προς επίρρωση του ως άνω ισχυρισμού κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν οι αποφάσεις με αριθμό **942/2005**⁴⁵⁹ και **100/2007**⁴⁶⁰ του Αρείου Πάγου.

---

⁴⁵⁹ Δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον ΝΣΤ, σελ. 52. Τα **πραγματικά περιστατικά** έχουν ως εξής: Η κατηγορουμένη Α.Κ. διατηρούσε στην οδό Δερβενακίων του Κιάτου Κορινθίας κατάστημα κλειστού κέντρου διασκέδασης με την επωνυμία [...]. Σ' αυτό είχε προσλάβει ως σερβιτόρα τη Ν.Σ., αλβανικής υπηκοότητας. Στην Ασφάλεια Κορίνθου είχαν περιέλθει πληροφορίες, ότι οι γυναίκες, οι οποίες απασχολούνταν στο παραπάνω νυκτερινό κέντρο, συνόδευαν πελάτες του καταστήματος, δηλαδή ότι εκεί γινόταν μαστροπεία. Οργανώθηκε σχέδιο και δόθηκε εντολή στον αστυνομικό υπάλληλο Χ.Ζ., να επισκεφθεί το ανωτέρω κέντρο ως πελάτης και να προσπαθήσει να λάβει πληροφορίες. Ο εν λόγω αστυνομικός μετέβη το πρώτο βράδυ, 20.12.2001, εκεί, όπου συνάντησε την ανωτέρω σερβιτόρα Ν.Σ., στην οποία πρότεινε να τον συνοδεύσει. Αυτή δήλωσε ότι το ποσό είναι 20.000 δραχμές και του είπε να ξαναπάει την επομένη, προκειμένου να το κανονίσει με την ιδιοκτήτρια. Τον οδήγησε σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο, που βρισκόταν στο πίσω μέρος του καταστήματος, όπου του κατέβασε το παντελόνι και τον χάιδευε, αλλά δεν προχώρησαν. Την επομένη το βράδυ, 21.12.2001, ο αστυνομικός, συνοδευόμενος από συναδέλφους του, μεταξύ των οποίων και ο Α.Χ., μετέβη στο νυκτερινό κέντρο, όπου συνάντησε την ανωτέρω σερβιτόρα. Η τελευταία ρώτησε την κατηγορουμένη, αλλά αυτή αρνήθηκε, γιατί, όπως είπε, μέσα στο κατάστημα βρισκόταν αστυνομικός, που σημαίνει ότι είχε αναγνωρίσει κάποιον από τους αστυνομικούς υπαλλήλους. Ο αστυνομικός είπε στη σερβιτόρα, ότι έχει λεφτά, υπονοώντας βεβαίως, ότι ήθελε να την παραλάβει, για να καταλύσουν σε ξενοδοχείο, όπως είχαν συζητήσει την προηγούμενη ημέρα. Αυτή, όμως, υπακούοντας στην ιδιοκτήτρια, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, είχε ενημερωθεί για την ύπαρξη αστυνομικού στο κατάστημά της και δεν ήθελε έξοδό της, του είπε «θα σε φτιάξω διαφορετικά» και τον οδήγησε στον παραπάνω ειδικά διασκευασμένο χώρο που υπήρχε στο πίσω μέρος του καταστήματος, όπου προέβησαν σε ασελγείς πράξεις. Σε κάποια στιγμή μάλιστα, μπήκε στο χώρο και ο δεύτερος αστυνομικός, ο οποίος, όπως καταθέτει, είχε γίνει συνουσία. Στη συνέχεια η σερβιτόρα πήρε από τον αστυνομικό το ποσό των 10.000 δραχμών και το έδωσε στην κατηγορουμένη, όπως δε κατατίθεται από το δεύτερο μάρτυρα κατηγορίας, δεν αφορούσε το ποσό αυτό τα ποτά, που καταναλώθηκαν.

⁴⁶⁰ Δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον ΝΖ, σελ. 996. Τα **πραγματικά περιστατικά** της οποίας έχουν ως εξής: Στο τμήμα Ασφαλείας Κορίνθου περιήλθαν πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες απέναντι από το..., στον χώρο που στεγαζόταν νόμιμη επιχείρηση χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων, λειτουργούσε παράλληλα και επιχείρηση ενεχυροδανειστήριου, οι υπεύθυνοι της οποίας χορηγούσαν δάνεια με τοκογλυφικά ανταλλάγματα, [...] Επειδή οι πληροφορίες αξιολογήθηκαν ως αξιόπιστες, οι αστυνομικοί οργάνωσαν επιχείρηση προκειμένου να διαπιστώσουν και την ουσιαστική ή μη βασιμότητά τους. Έτσι την 20.30 ώρα της 25ης Ιανουαρίου 2004 ομάδα αστυνομικών της Ασφάλειας Κορίνθου με επικεφαλής τον Υπαστυνόμο Β Ψ1, μετέβησαν στην επιχείρηση. Ακολούθως οι αστυφύλακες κατέλαβαν επίκαιρες θέσεις έξω από αυτήν και αθέατοι κατόπτευαν τον χώρο, ο δε Υπαστυνόμος κατευθύνθηκε προς τον χώρο του πάρκινγκ. Αφού μπήκε στον χώρο αυτό, συνάντησε τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης Πάρκινγκ Χ2, δεύτερο των εκκαλούντων, και προσποιούμενος τον παίκτη του καζίνο, του είπε ότι ζητούσε ένα ενεχυροδανειστήριο για να δανεισθεί κάποιο ποσό με ενέχυρο. Ο Χ2 τον ρώτησε τι προτίθετο να αφήσει ως ενέχυρο, και ο τελευταίος του έδειξε το ρολόι που φορούσε, μάρκας Rolex. Βλέποντας την κίνηση αυτή ο Χ2 προθυμοποιήθηκε να τον εξυπηρετήσει ο ίδιος και του ζήτησε να τον ακολουθήσει στο γραφείο. Πράγματι αφού μπήκαν στο γραφείο, ο Χ2 επικοινωνήσε τηλεφωνικά με μία άγνωστη γυναίκα, η οποία, όπως διαπιστώθηκε αργότερα, ήταν η μηνηστή του και πρώτη εκκαλούσα Χ1, την οποία και ενημέρωσε για την πρόθεση του άγνωστου άνδρα να δανεισθεί ένα ποσό, αφήνοντας ως ενέχυρο το ρολόι του μάρκας Rolex, στη συνέχεια δε της έδωσε στο τηλέφωνο τον άγνωστο για να συνεννοηθούν απευθείας. Πράγματι αυτή συνομίλησε με τον Υπαστυνόμο, ο οποίος την διαβεβαίωσε ότι ήθελε να δανεισθεί κάποιο ποσό, αφήνοντας ως ενέχυρο το ρολόι του μάρκας Rolex. Η συνομιλήτριά του του είπε «περίμενε, σε δύο λεπτά είμαι εκεί». Πράγματι λίγα λεπτά μετά την λήξη της τηλεφωνικής επικοινωνίας, κατέφθασε στον χώρο του πάρκινγκ η Χ1 οδηγώντας το υπ' αριθμ... ΙΧΕ αυτοκίνητο. Όταν συναντήθηκε με τον υπαστυνόμο του ζήτησε να της δώσει το ρολόι και παίρνοντάς το στα χέρια της, του αφαίρεσε την περόνη ασφαλείας

Σε αμφότερες τις ως άνω αποφάσεις, το κραυγαλέο ζήτημα που ανακύπτει έχει ήδη επισημανθεί ανωτέρω και σχετίζεται με το γεγονός ότι ουδείς ειδικός ποινικός νόμος αλλά ούτε και το άρθρο 253^A ΚΠΔ προέβλεπε κατά το χρόνο πραγμάτωσης της ανακριτικής διείδυσης την διενέργεια τέτοιου είδους ανακριτικής πράξης για την περίπτωση του αδικήματος της μαστροπείας (άρθρο 349 παρ. 3 του προισχύσαντος ΠΚ) στην πρώτη περίπτωση και της τοκογλυφίας (404 ΠΚ) στην δεύτερη περίπτωση. Επομένως και στις περιπτώσεις αυτές, το Δικαστήριο υπερέβη την απονεμημένη σε αυτό εκ του Συντάγματος αρμοδιότητα και αθέμιτα κατέστησε εαυτόν Νομοθέτη, καθόσον δέχθηκε την αναλογική εφαρμογή ανακριτικής διείδυσης για περιπτώσεις που ο Νομοθετής δεν το θέλησε, για τους λόγους που αναλυτικά έχουν εκτεθεί αμέσως προηγουμένως, με αποτέλεσμα η πραγματοποιηθείσα αστυνομική διείδυση να είναι για αυτό το λόγο και άνευ ετέρου και ανεξαρτήτως παγίδευσης ή μη του καθ' ου, μη επιτρεπτή και ως εκ τούτου παράνομη.

Φυσικά, είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι ακόμα και αν υποτεθεί ότι σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις υφίστατο νομοθετικό πλαίσιο που καθιστούσε δυνατή την διενέργεια ανακριτικής διείδυσης και συγκεκριμένα της επιμέρους ειδικής

και άρχισε να το περιεργάζεται, για να διαπιστώσει την αυθεντικότητά του. Στη συνέχεια τηλεφώνησε σε κάποιο άτομο στο οποίο διάβασε τον αριθμό που ήταν χαραγμένος στον κορμό του ρολογιού, πιθανότατα για να της επιβεβαιώσει από τον αριθμό αυτό εάν το συγκεκριμένο ρολόι ήταν αυθεντικό. Όταν ολοκλήρωσε τον έλεγχό της, απευθύνθηκε στον αστυνομικό και τον ρώτησε ποιο ποσό ζητούσε να δανεισθεί. Στην απάντησή του τελευταίου ότι ζητούσε το ποσό των 1.000 ευρώ, του ανταπάντησε ότι μπορούσε να του δανείσει το ποσό των 1.200 ευρώ. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι καθ' όλη τη διάρκεια του ελέγχου και των διαπραγματεύσεων, η Χ1 είχε στα χέρια ένα μικρό βιβλίο στο οποίο απεικονίζονταν όλοι οι τύποι ρολογιών της εταιρείας Rolex, δίπλα δε από κάθε τύπο σημειωνόταν χειρογράφως η τιμή ενός εκάστου. Ο Υπαστυνόμος συμφώνησε να δανεισθεί το ποσό των 1.200 ευρώ. Στη συνέχεια, ύστερα από πρόταση της Χ1, συμφώνησε ότι σε περίπτωση επιστροφής του δανεισθέντος ποσού εντός δέκα ημερών, θα της απέδιδε ως τόκο το ποσό των 120 ευρώ, σε περίπτωση δε επιστροφής του δανείου μετά παρέλευση μηνός, θα της απέδιδε ως τόκο 360 ευρώ ή 30% του κεφαλαίου. Με άλλα δηλαδή λόγια, συμφωνήθηκε μεταξύ των ανωτέρω ημερήσιο ποσοστό τόκου 1% επί του ποσού του δανείου. Μετά την συνομολόγηση του δανείου με τους προαναφερθέντες όρους, η Χ1 πήρε από τα χέρια του Υπαστυνόμου το ρολόι και το τοποθέτησε μέσα σε μια πλαστική σακούλα, στο εξωτερικό της οποίας επικόλλησε αυτοκόλλητη ετικέτα στην οποία ανέγραψε τα στοιχεία του εμφανιζόμενου ως πελάτη. Αμέσως μετά έδωσε στον αστυνομικό το ποσό των 1.200 ευρώ σε δέκα χαρτονομίσματα των εκατό (100) ευρώ. Όταν ο υπαστυνόμος έλαβε στα χέρια του τα χαρτονομίσματα, γνωστοποίησε στους εκκαλούντες κατηγορούμενους την ιδιότητά του, ενώ την ίδια στιγμή ειδοποίησε τους ενεδρεύοντες συναδέλφους του, οι τελευταίοι δε έσπευσαν στον χώρο του γραφείου. Όταν η Χ1 συνειδητοποίησε τι συνέβαινε πριν προλάβουν οι εισελθόντες αστυνομικοί να παρέμβουν, αφαίρεσε την ετικέτα που είχε επικολλήσει στην πλαστική σακούλα που είχε τοποθετήσει το ρολόι, και με μια αστραπιαία κίνηση την έβαλε στο στόμα της και την κατάπιε, ενώ με μια δεύτερη κίνηση, πήρε την πλαστική σακούλα και την τοποθέτησε μέσα στην τσάντα της, σε μια προφανή προσπάθεια να εξαφανίσει τα αποδεικτικά στοιχεία της επιλήψιμης συναλλαγής που είχε προηγηθεί. Ωστόσο, και στην συγκεκριμένη περίπτωση το Ανώτατο Ακυρωτικό παρέβλεψε το γεγονός ότι η ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείδυσης για το αδίκημα της τοκογλυφίας δεν προβλέπεται ούτε στο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ούτε σε κάποιον ειδικό ποινικό νόμο και προέβη σε εσφαλμένη αναλογική εφαρμογή ανακριτικής διείδυσης.

ανακριτικής τεχνικής της συγκεκριμένης έρευνας, τόσο ο τρόπος πραγμάτωσης της διείδυσης όσο και ο τρόπος δικονομικού χειρισμού του ζητήματος από τον Άρειο Πάγο δεν πληρούν τον ενδεδειγμένο τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος με βάση το ουσιαστικό (substantive test) και το διαδικαστικό κριτήριο (procedural test) που έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα στοιχεία επιβεβαιωτικά του συγκεκριμένου ισχυρισμού:

(i) Στο σύνολο των ως άνω περιπτώσεων, την πρωτοβουλία των σχετικών ενεργειών, οι οποίες αιτιωδώς οδήγησαν στην πραγμάτωση της εγκληματικής πράξης - προϊόντος της υποκίνησης, την είχαν οι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι, οι οποίοι φαίνεται ότι υπέβαλαν τους υπό κρίση πολίτες σε «δοκιμασίες αρετής»⁴⁶¹.

(ii) Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις το αυτό όργανο που έλαβε τις ανώνυμες πληροφορίες, αποφάσισε την διενέργεια της ανακριτικής πράξης και προέβη στην πραγμάτωση αυτής δίχως την παραμικρή εποπτεία από κάποιον εξωτερικό δικαστικό μηχανισμό⁴⁶² και δίχως την τήρηση λεπτομερών εκθέσεων ώστε να δύναται, να ελέγξει ο καθ' ου η έρευνα την νομιμότητα της διαδικασίας που διενεργήθηκε εν αγνοία του, έστω εκ των υστέρων.

(iii) Οι δρώντες μυστικοί πράκτορες δεν έδρασαν με σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα τρίτων και αγνόησαν παντελώς την θεμελιώδη αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 Συντ.)⁴⁶³, η οποία επιτάσσει την περιοριστική περιστολή των ατομικών δικαιωμάτων όταν αυτή καθίσταται αναπόφευκτη.

(iv) Σε δικονομικό επίπεδο ο Άρειος Πάγος δεν απέκλεισε τα παράνομα αποδεικτικά μέσα που αποκόμισαν οι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι ένεκα της παγίδευσης που τέλεσαν, δεν εξέτασε διεξοδικά το ισχυρισμό περί παγίδευσης και

⁴⁶¹ Ηλ. Αναγνωστόπουλος, *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 193.

⁴⁶² Η υπερσυσσώρευση όλων αυτών των αρμοδιοτήτων αποκλειστικά εντός των κύκλων της Διοίκησης αποτελεί το προαναφερόμενο ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.ΙΙΙ, συστημικό πρόβλημα της Ρωσίας. Με την εισαγωγή των νέων ρυθμίσεων του ΚΠΔ, στο άρθρο 254 ο Νομοθέτης έχει λάβει επαρκή μέριμνα ώστε να αποφευχθεί η ως άνω υπερσυσσώρευση.

⁴⁶³ Τούτο αναδείχθηκε με ενάργεια ιδίως στην περίπτωση της υπ' αριθμ. **942/2005 απόφασης του ΑΠ** (δημοσιευμένη σε ΠοινΧρ. ΝΣΤ/52), όπου διεισδύων αστυνομικός προέβη σε πράξη συνουσίας με την εργαζόμενη στο μπαρ του οποίου η ιδιοκτήτρια ελεγχόταν για μαστροπεία κατ' επάγγελμα, προκειμένου να αποδείξει αυτήν ακριβώς την μαστροπεία την οποία ο ίδιος προκάλεσε όσον αφορά την συγκεκριμένη περίπτωση(!). Μόλις που χρειάζεται να επισημανθεί ότι η γενετήσια πράξη επί πληρωμή και με αμφισβητήσιμη εάν όχι ανύπαρκτη συναίνεση του ως άνω τρίτου προσώπου, πόρρω απέχει από το να θεωρηθεί πρόσφορη, αναγκαία και εν στενή εννοία ανάλογη για την διερεύνηση των πράξεων της καθ' ης, διερεύνηση, που όπως επισημάνθηκε ήταν ούτως ή άλλως παράνομη και εκτός της υφιστάμενης νομοθετικής πρόβλεψης.

δεν αιτιολόγησε ειδικά την απόρριψη του επικληθέντος σχετικού ισχυρισμού, όπως επιβάλλει το διαδικαστικό κριτήριο του ΕΔΔΑ περί προσήκουσας μεταχείρισης του ισχυρισμού περί παγίδευσης (judicial preview)⁴⁶⁴.

Αστυνομική παγίδευση θεωρήθηκε ότι δεν συντρέχει και στην περίπτωση της υπ' αριθμ. **6/2000 απόφασης του Πενταμελούς Εφετείου Πειραιώς**⁴⁶⁵, στο πλαίσιο δε της εισαγγελικής πρότασης διατυπώθηκε η άποψη πως δεν υπερέβησαν τα όρια της κεκαλυμμένης δράσης τους, τα δρώντα ως μυστικοί πράκτορες αστυνομικά όργανα⁴⁶⁶. Ο Εισαγγελέας που διατύπωσε την σχετική πρόταση, στήριξε τον δικανικό του συλλογισμό σε ένα κρίσιμο πραγματικό περιστατικό, επιμέρους έκφανση του ουσιαστικού κριτηρίου του ΕΔΔΑ, ήτοι στην ποσότητα ναρκωτικών που κατείχαν οι κατηγορούμενοι, η οποία εκ φύσης δεν είναι δυνατόν να προορίζεται μόνο για την συναλλαγή με τους αστυνομικούς⁴⁶⁷.

Αμφιβολίες για την ορθότητα της υπαγωγής των πραγματικών περιστατικών στην μείζονα πρόταση του συλλογισμού του περί αστυνομικής παγίδευσης παρουσιάζονται στο πλαίσιο της υπ' αριθμ. **1742/2003 απόφασης του Ανώτατου**

---

⁴⁶⁴ Για το περιεχόμενο του κριτηρίου οράτε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.Π.γ .

⁴⁶⁵ Προσπελάσιμη σε ΠοινΔικ 2000/241, σελ. 491. Τα **πραγματικά περιστατικά** έχουν ως εξής: Στην υπηρεσία δίωξης ναρκωτικών υπήρχε το καλοκαίρι 1997 η πληροφορία ότι πρόσωπο αλβανικής υπηκοότητας διακινούσε ναρκωτικές ουσίες (ινδικής κάνναβης). Την 9.8.1997 ο αστυνομικός Γ.Π., πρώτος μάρτυρας κατηγορίας, εμφανισθείς ως αγοραστής, ήλθε σε επαφή με τον Αλβανό, δεύτερο κατηγορούμενο, Κ.Δ. και συμφώνησε μαζί του για την πώληση προς αυτόν από τον Αλβανό 10 κιλών ινδικής κάνναβης αντί 4.000.000 δρχ., δηλ. 400.000 δρχ. ανά KG x 10 κιλά. Το ραντεβού για την παράδοση του εμπορεύματος και την καταβολή του τιμήματος κλείστηκε να γίνει την ίδια ημέρα και περί ώρα 16.00' στην Πλατεία ... στον Κορυδαλλό Πειραιώς. Στο μεταξύ ο Αλβανός που βρισκόταν σε επαφή με τον πρώτο κατηγορούμενο, που κατείχε την ποσότητα αυτή των ναρκωτικών ουσιών, συνεννοήθηκε μαζί του για την πώληση αυτή και με το αυτοκίνητο με αριθ. ... ΙΧΕ του πρώτου κατηγορουμένου, μάρκας TOYOTA CELICA, μετέφεραν την ποσότητα αυτή των 10 κιλών ινδικής κάνναβης από την οικία του πρώτου κατηγορουμένου στην Πλατεία του Κορυδαλλού, όπου θα παραδινόταν. Κατά την ώρα της παραδόσεως της ναρκωτικής αυτής ουσίας από τους κατηγορουμένους στον αγοραστή - αστυνομικό εμφανίστηκαν άλλα αστυνομικά όργανα και συνέλαβαν τους δύο κατηγορουμένους αυτούς. Σε έρευνα που έγινε στη συνέχεια στην οικία του πρώτου κατηγορουμένου βρέθηκαν 42,5 KG ινδικής κάνναβης ακόμη, σε συσκευασία του 1 κιλού, τα οποία κατείχε ο πρώτος κατηγορούμενος, σε όμοια δε συσκευασία ήταν και τα προς πώληση μεταφερθέντα 10 κιλά.

⁴⁶⁶ «*Εν όψει των περιστατικών αυτών δήλον τυγχάνει, ότι δεν υφίσταται εκ μέρους του αστυνομικού Γ.Π., ενεργήσαντος ως agent provocateur, υπέρβασις της επιτρεπομένης κεκαλυμμένης δράσεώς του. Αι ειρημμένα πράξεις θα διεπράττοντο και εάν δεν είχε μεσολαβήσει η επέμβασις του αστυνομικού Γ.Π. Το μέγεθος των προαναφερθεισών ποσοτήτων καννάβης 10 χιλιογρ. και 42,5 χιλιογρ. αντιστοίχως, αποκλείει το ενδεχόμενον να προορίζοντο αι ποσότητες αύται προς αποκλειστικήν χρήσιν των κατηγορουμένων.*»

⁴⁶⁷ Κατά το χρόνο έκδοσης της ως άνω δικαστικής κρίσης, ούτε το ΕΔΔΑ είχε αποκρυσταλλώσει και σχηματοποιήσει το ουσιαστικό κριτήριο διάγνωσης παγίδευσης.

Ακυρωτικό⁴⁶⁸. Στην συγκεκριμένη περίπτωση ο ΑΠ απέρριψε τον ισχυρισμό του πρώτου κατηγορούμενου περί παγίδευσης. Η προσεκτικότερη εξέταση όμως των πραγματικών περιστατικών δεν θα οδηγούσε στο συμπέρασμα αυτό. Και τούτο διότι όπως προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά που έκανε δεκτά το Ανώτατο Ακυρωτικό ουδεμία «ανοιχτά διαγνώσιμη προδιάθεση»⁴⁶⁹ του δράστη να διακινήσει ναρκωτικά υπήρχε. Αντίθετα, ήταν ο μυστικός πράκτορας ΜΚ εκείνος που έθεσε σε κίνηση όλες τις διαδικασίες για την τέλεση της εγκληματικής ενέργειας. Εκείνος προσέγγισε τον κατηγορούμενο στο καφενείο της γειτονιάς του και του ζήτησε την μεταβίβαση ναρκωτικών ουσιών. Στο τόπο δε της συναλλαγής και εν τέλει σύλληψης ο πρώτος των κατηγορούμενων προσκόμισε όσα ναρκωτικά του είχαν ζητηθεί και όχι περισσότερα (περίπου 2 κιλά) και σε κάθε περίπτωση δεν υπήρχαν ή τουλάχιστον δεν προσδιορίστηκαν επαρκείς λόγοι οι οποίοι αντικειμενικά να δικαιολογούν εξ αρχής

⁴⁶⁸ Προσπελάσιμη σε ΠοινΧρον ΝΔ, σελ. 979. Τα **πραγματικά περιστατικά** της υπόθεσης έχουν ως εξής: «Τα αρμόδια όργανα της Υποδιεύθυνσης Δίωξης Ναρκωτικών της Διεύθυνσης Ασφαλείας Θεσσαλονίκης, για να αξιοποιήσουν τις πληροφορίες της Υπηρεσίας αυτής ότι οι κατηγορούμενοι διακινούσαν ναρκωτικές ουσίες, ανέθεσαν στον αστυφύλακα Μ.Κ. την εξακρίβωση των πληροφοριών. Πράγματι, ο εν λόγω αστυφύλακας συνάντησε σε καφενείο της γειτονιάς του τον πρώτο κατηγορούμενο Β.Π., ήδη αναρροσείοντα, και ζήτησε να αγοράσει όση ποσότητα της ναρκωτικής ουσίας ινδικής κάνναβης μπορούσε να του πουλήσει. Ο κατηγορούμενος αυτός, αφού ήρθε σε επικοινωνία με τον δεύτερο κατηγορούμενο Θ.Ε., στις επόμενες συναντήσεις που ακολούθησαν με τον αστυφύλακα, τον διαβεβαίωσε ότι μπορούσε να του πωλήσει δύο (2) κιλά ινδικής κάνναβης, αντί του συνολικού τιμήματος των 500.000 δρχ. Ο αστυφύλακας αποδέχθηκε την πρόταση αυτή και συμφώνησαν ως τόπο παραδόσεως της ναρκωτικής ουσίας το Υδραγωγείο της περιοχής Μετεώρων Θεσσαλονίκης, περί την 14η ώρα της 17.8.1998. Πριν από την συμφωνηθείσα ώρα ο αστυφύλακας επικοινωνήσε και πάλι με τον πρώτο κατηγορούμενο, ο οποίος του είπε να μεταβεί στον τόπο της συνάντησης, όπου και θα πήγαινε και ο ίδιος. Καθ' όλο αυτό το χρονικό διάστημα άνδρες της Υποδιεύθυνσης Δίωξης Ναρκωτικών Θεσσαλονίκης, μεταξύ των οποίων και ο εξετασθείς μάρτυρας Γ.Ζ., παρακολουθούσαν τις κινήσεις του πρώτου κατηγορουμένου, ο οποίος, αφού αναχώρησε από το καφενείο της γειτονιάς του, όπου βρισκόταν όταν έγινε το τελευταίο τηλεφώνημα του μάρτυρα, κατευθύνθηκε με το αυτοκίνητό του στο σπίτι του δεύτερου κατηγορούμενου και μετά από ολιγόωρη παραμονή αναχώρησε, με το αυτοκίνητό του για τον τόπο της συνάντησης, ενώ τον ακολούθησε ο δεύτερος κατηγορούμενος, οδηγώντας το με αριθμό κυκλοφορίας [...] Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητο, μάρκας [...], ιδιοκτησίας τρίτου, υπό την στενή παρακολούθηση 5-6 αστυνομικών οργάνων, οι οποίοι επέβαιναν σε Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητα και δίκυκλα με συμβατικούς αριθμούς κυκλοφορίας. Στον τόπο της συνάντησης ο πρώτος κατηγορούμενος ζήτησε από τον αστυφύλακα να δει τα χρήματα που συμφώνησαν και μόλις διαπίστωσε ότι τα είχε πράγματι κατευθύνθηκε προς το αυτοκίνητο του δεύτερου κατηγορουμένου, που βρισκόταν σε μικρή απόσταση, και παρέλαβε από τα χέρια του δεύτερου κατηγορουμένου δυο δέματα της ναρκωτικής ουσίας ινδικής κάνναβης, βάρους 980 και 880 γραμμαρίων αντίστοιχα, τα οποία κατείχαν και οι δυο κατηγορούμενοι από κοινού και μπορούσαν να διαθέσουν κατά βούληση. Αμέσως μετά την παραλαβή των δεμάτων αυτών από τον πρώτο κατηγορούμενο επενέβησαν τα αστυνομικά όργανα και τον συνέλαβαν, ενώ ο δεύτερος κατηγορούμενος Θ.Ε., μόλις αντιλήφθηκε τις κινήσεις αυτές των αστυνομικών οργάνων, εγκατέλειψε το πιο πάνω αυτοκίνητο και τράπηκε σε φυγή και έτσι απέφυγε τη σύλληψη, παρά την καταδίωξη των αστυνομικών οργάνων και μόνο μετά την έκδοση του εντάλματος σύλληψης του Ανακριτή μετά από τέσσερις μήνες συνελήφθη στην οικία του. Με την επέμβαση των αστυνομικών οργάνων, τη σύλληψη αυτή του πρώτου κατηγορουμένου και την διαφυγή του δεύτερου δεν ολοκληρώθηκε η άδικη πράξη της πώλησης των ναρκωτικών ουσιών, που συμφωνήθηκε, από τους κατηγορουμένους προς τον αστυφύλακα Μ.Κ., δηλαδή από αίτια εξωτερικά και ανεξάρτητα της θελήσεως αυτών.»

⁴⁶⁹ Όρος που μετέρχεται ο Μυλωνόπουλος (Οράτε στο έργο του «Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007», σελ. 555-568).

την διενεργηθείσα ανακριτική διείδυση εις βάρος του πρώτου των κατηγορούμενων. Συνεπώς, στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρξε ορθή εφαρμογή του ουσιαστικού κριτηρίου του ΕΔΔΑ. Εξάλλου, και στο διαδικαστικό σκέλος του ζητήματος, σε πλήρη αντίθεση με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, το Δικαστήριο ουσίας δεν εξέτασε τον διεισδύοντα μυστικό πράκτορα ΜΚ παρά το σχετικό αίτημα του πρώτου των κατηγορούμενων, παραβιάζοντας την αξίωση κατ' αντιμωλίας δίκης, ενώ δεν παρείχε επαρκείς λόγους, οι οποίοι να δικαιολογούν την μη εξέτασή του⁴⁷⁰. Συνεπώς, η ως άνω δικαστική κρίση τόσο με βάση τα κριτήρια ουσιαστικού όσο και διαδικαστικού χαρακτήρα του ΕΔΔΑ εμφανίζεται προβληματική⁴⁷¹. Θετικά πρέπει να εκτιμηθεί ωστόσο η θεώρηση του ισχυρισμού του κατηγορουμένου περί παγίδευσης ως αυτοτελούς, η απόρριψη του οποίου χρήζει ειδικής αιτιολογίας⁴⁷².

Ειδική μνεία αξίζει στην υπ' αριθμ. **2496/2005 απόφαση του ΑΠ**⁴⁷³ καθόσον είχε ως αποτέλεσμα την καταδίκη της Ελλάδας για παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη σχετιζόμενη με αστυνομική παγίδευση. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Δύο αστυνομικοί προσπαθούσαν να εντοπίσουν τον Ε, που φερόταν ως διακινητής ναρκωτικών ενώ ο Π έφερε τους, δήθεν ενδιαφερόμενους για αγορά ναρκωτικών, αστυνομικούς σε επαφή με τον Ε. Ειδικότερα ο Π με τηλεφωνική επικοινωνία υπέδειξε στον ένα αστυνομικό να αναμένει στην είσοδο της πόλεως της Ιεράπετρας, σε συγκεκριμένο σημείο όπου τον συνάντησε αγροτικό αυτοκίνητο με οδηγό τον Ε και συνεπιβάτη τον Π, ενώ ακολούθως ο πωλητής και αγοραστής, χωρίς τον Π, μετέβησαν σε σημείο όπου εφυλάσσοντο τα κρυμμένα ναρκωτικά και εκεί έλαβε χώρα η πώληση ναρκωτικών ουσιών προς τον αστυνομικό.

---

⁴⁷⁰ **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 65: *“For the same reasons the Court will generally require that the undercover agents and other witnesses who could testify on the issue of incitement should be heard in court and be cross-examined by the defence, or at least that detailed reasons should be given for a failure to do so”*. **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 101.

⁴⁷¹ Επιπρόσθετα, η εν λόγω απόφαση φαίνεται να μην λαμβάνει υπόψη την παράγραφο 5 του άρθρου 253^Α ΚΠΔ, όπως ίσχυε κατά το χρόνο έκδοσής της, το οποίο όριζε ότι το αμέσως προαναφερόμενο άρθρο εφαρμόζεται και στο πλαίσιο των ειδικών ανακριτικών πράξεων που διεξάγονται επί τη βάσει ειδικών ποινικών νόμων. Συνεπώς, στην συγκεκριμένη περίπτωση έπρεπε να έχει προηγηθεί της ανακριτικής διείδυσης ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα κατά τους όρους της παραγράφου 3 του άρθρου 253^Α ΚΠΔ. Η συγκεκριμένη απόφαση είναι επίσης προβληματική και επειδή αναφέρει ότι η παραβίαση της ΕΣΔΑ δεν συνιστά αυτοτελώς λόγο αναιρέσης, προσέγγιση η οποία έχει ήδη επικριθεί και έχει οδηγήσει σε καταδίκη της Ελλάδας (υπόθεση Perlala κατά Ελλάδος της 22-02-2007· Αδ. Παπαδαμάκης, ο.π., σελ. 225 με περαιτέρω παραπομπές).

⁴⁷² «[...] με πλήρη και σαφή αιτιολογία το δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό του αναιρεσείοντος περί παραβίασως της αρχής της δίκαιης δίκης (άρ. 6 της ΕΣΔΑ) εκ του ότι εμφανίσθηκε ως υποψήφιος αγοραστής των ναρκωτικών ο παραπάνω αστυνομικός».

⁴⁷³ Προσπελάσιμη σε Ποιν.Λογ 2005, σελ. 2202.

Στην συγκριμένη περίπτωση ο Π καταδικάστηκε για διαμεσολάβηση σε πώληση ναρκωτικών ουσιών σε ποινή κάθειρξης 10 ετών ενώ και το Εφετείο, στο οποίο προσέφυγε επικύρωσε την καταδίκη του μειώνοντας την ποινή του στα 7 χρόνια. Ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αναίρεσή του και απεφάνθη ότι δεν υφίστατο υπέρβαση της επιτρεπόμενης κεκαλυμμένης δράσης του αστυνομικού στη συγκεκριμένη περίπτωση⁴⁷⁴.

Το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι ο χειρισμός του ζητήματος από το εθνικά δικαστήρια παραβιάζει την αρχή της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ) καθόσον «*προκύπτει δίχως αμφιβολία εκ του φακέλου ότι ο προσφεύγων εμφανίστηκε στην υπόθεση μόνο τη μοιραία ημέρα και ότι ο ρόλος του ήταν περιορισμένος στο να υποδείξει στους αστυνομικούς το μέρος όπου καθόταν ο Π. Δεν είχε διαπιστωθεί ότι ο προσφεύγων είχε ποινικό παρελθόν ή ότι οι αρχές διέθεταν ικανούς λόγους να υποψιαστούν ότι ήταν επίσης εμπλεκόμενος σε διακινήσεις ναρκωτικών. Οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων δεν παραθέτουν κάποια συμπεριφορά του προσφεύγοντος, προγενέστερη της σύλληψής του, ικανή να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι ο τελευταίος ήταν έτοιμος να διαπράξει την εν λόγω παράβαση, ακόμα και εν απουσία της παρέμβασης των αστυνομικών. Συνεπώς, δεν θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι οι αστυνομικοί περιορίστηκαν στο να αποκαλύψουν μία υπαρκτή, πλην όμως λανθάνουσα, εγκληματική πρόθεση, παρέχοντας στον προσφεύγοντα την ευκαιρία να τη συγκεκριμενοποιήσει (idem)*».

---

⁴⁷⁴ Συγκεκριμένα η κρίσιμη δικανική σκέψη του ΑΠ έχει ως εξής: «*Στην προκειμένη περίπτωση, ο αναιρεσείων, με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, προβάλλει απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο και παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης, που προήλθαν από την επ' ακροατηρίου εξέταση και αξιολόγηση των καταθέσεων των μαρτύρων αστυνομικών, οι οποίοι υπερέβησαν τα όρια της επιτρεπόμενης κεκαλυμμένης δράσης τους, αφού αυτοί του προκάλεσαν την απόφαση, παραπειθοντάς τον, να τους υποδείξει την αγροικία του συγκατηγορουμένου του, το οποίο και έπραξε, θεωρώντας ότι ενεργεί κατάπαντα σύννομα. Με τον λόγο αυτό αναιρέσεως επιχειρείται να αξιολογηθούν διαφορετικά (υπέρ αυτού) τα δεκτά γενόμενα από το δικαστήριο της ουσίας, πραγματικά περιστατικά. Ειδικότερα (το δικαστήριο της ουσίας εδέχθη, ότι ο κατηγορούμενος, κατόπιν προσυνηνοήσεως, έφερε σε επαφή τον μάρτυρα αστυνομικό, ως υποψήφιο αγοραστή ναρκωτικών ουσιών, με τον πωλητή Ε.Π., στον ορισμένο χρόνο και καθορισθέντα τόπο (στην είσοδο της πόλεως Ιεράπετρας), επιβαίνοντας μάλιστα ο ίδιος (ο κατηγορούμενος), ως συνοδηγός, στο αυτοκίνητο που οδηγούσε ο Ε.Π. και αφού αποβιβάστηκε από το αυτοκίνητο, αποχώρησε, αφήνοντας μόνον του τον τελευταίο (Ε.Π.), ο οποίος εισήλθε σε αγροτική περιοχή, ακολουθούμενος από τον υποψήφιο αγοραστή, αστυνομικό, όπου και έλαβε χώρα η συναλλαγή. Ενόψει αυτών, ο παραπάνω λόγος αναιρέσεως, βάλλων κατά της ουσιαστικής κρίσεως του δικαστηρίου, είναι απορριπτέος, ως απαράδεκτος. Αλλά και αν ήθελε θεωρηθεί, ότι ο αστυνομικός (υποψήφιος αγοραστής) ενήργησε, ως agent provocateur, δεν υφίσταται εκ μέρους του υπέρβαση της επιτρεπόμενης κεκαλυμμένης δράσης του και η ποινική ευθύνη του κατ' αυτόν τον τρόπο παροτρυνόμενου (για να καταληφθεί υπό του παροτρυνόντος ενώ απειπειράτω να τελέσει το έγκλημα) δεν παύει υφισταμένη*»

Διαπιστώνει κανείς επομένως, ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση το ΕΔΔΑ εστίασε στο γεγονός ότι από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προέκυπτε κάποια προδιάθεση του προσφεύγοντος να διαπράξει την κρίσιμη εγκληματική ενέργεια στην οποία εν τέλει εξωθήθηκε. Αντίθετα, ο προσφεύγων έπραξε ακριβώς ότι του είχε ζητήσει η αστυνομία και ουδέν περαιτέρω, δεν προέκυψε δε ουδεμία υπόνοια προδιάθεσης τέλεσης της εγκληματικής ενέργειας που να στηρίζεται σε ήδη υπάρχοντα αντικειμενικά στοιχεία προγενέστερα και ανεξάρτητα της αστυνομικής διείσδυσης. Η πλημμέλεια επομένως του Αρείου Πάγου συνίστατο στην εσφαλμένη θεώρηση των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν ενώπιόν του και όχι στην κατάστρωση της μείζονος σκέψης του συλλογισμού, και συγκεκριμένα στην αδυναμία του να διαγνώσει τους επιμέρους ενδείκτες που υποδείκνυαν την στοιχειοθέτηση παγίδευσης στην συγκεκριμένη περίπτωση επί τη βάση του ουσιαστικού κριτηρίου του ΕΔΔΑ⁴⁷⁵. Με την υπ' αριθμ. **1381/2008**⁴⁷⁶ **απόφαση ο ΑΠ** διέταξε επανάληψη της συζήτησης της υπόθεσης του αιτούντος ενώπιον του Πενταμελούς Εφετείου Κρήτης και διέταξε την επίσης την ακύρωση της υπ' αριθμ. 64/2005 απόφασης αυτού.

Στην περίπτωση της υπ' αριθμ. **193/2009 απόφασης** του Ανώτατου Ακυρωτικού η όλη διαδικασία της ανακριτικής διείσδυσης προήλθε από πρωτοβουλία ιδιώτη μάρτυρα, ο οποίος έχει έρθει σε επαφή με τον κατηγορούμενο⁴⁷⁷. Άλλωστε τέτοια ήταν η περίπτωση και στην υπόθεση Shannon κατά ΗΒ της 06-04-2004, όπου και το ΕΔΔΑ έκρινε ότι εξαιτίας της προδιάθεσης του κατηγορούμενου δεν τίθεται

---

⁴⁷⁵ Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον 2008, σελ. 594.

⁴⁷⁶ Δημοσιευμένη στην ΤΠΝ του ΔΣΑ.

⁴⁷⁷ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ. Τα **πραγματικά περιστατικά** της υπόθεσης έχουν ως εξής: Ο ιερέας Α της ..... (μάρτυρας) γνώριζε τον δεύτερο των κατηγορουμένων, Χ1, ο οποίος ασχολούνταν με τα ναρκωτικά. Συναντήθηκαν τυχαία σε μία καφετέρια και ο πρώτος απευθυνόμενος στον εν λόγω κατ/νο τον ρώτησε αν είχε ινδική κάνναβη. Ο τελευταίος, ο οποίος είχε προηγουμένως συμφωνήσει με τον πρώτο κατ/νο αυτός μεν (δεύτερος κατ/νος) να του βρίσκει αγοραστής για τα ναρκωτικά που κατείχε εκείνος δε (πρώτος κατ/νος) να τον προμηθεύει με την καθημερινή δόση του, του υποσχέθηκε (στον Α) να του φέρει ποσότητα ινδικής κάνναβης, όμως ο Α, ακολούθως, μετέβη στην Αστυνομία, όπου προέβη στην ενημέρωση για το συμβάν και αποφασίσθηκε η κατάστρωση σχεδίου. Προς τούτο, προσημειώθηκαν χαρτονομίσματα, τα οποία παραδόθηκαν στο μάρτυρα κατηγορίας, ο οποίος στις 18.10.2005 μετέβη στο χωριό ..... της ..... όπου ήταν το σημείο συνάντησης που είχε με το δεύτερο των κατηγορουμένων, έχοντας στο "πόρτ-μπαγκάζ" του αυτοκινήτου του, τους αστυνομικούς υπαλλήλους Β και Γ. Η συμφωνηθείσα ποσότητα της αγοραπωλησίας ήταν 500 γραμμ. ινδικής κάνναβης (χασίς με φούντα) και το τίμημα είχε συμφωνηθείσε 3.000 ευρώ. Εμφανίσθηκε ο ως άνω πωλητής (δεύτερος) κατηγορούμενος οδηγώντας μία μοτοσυκλέτα και ακολούθως, εισήλθε στο αυτοκίνητο του ιερέα, παρέδωσε την ποσότητα και παρέλαβε το τίμημα. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, κατά την οποία συντελέστηκε η αγοραπωλησία, παρενέβησαν οι αστυνομικοί, οι οποίοι συνέλαβαν τον κατηγορούμενο, τον οποίο στη συνέχεια μετέφεραν στο Αστυνομικό Τμήμα.

ζήτημα παραβίασης της αρχής της δίκαιης δίκης, η δε ανάμειξη του ιδιώτη κρίνεται κατά τις γενικές ποινικοοικονομικές διατάξεις περί αποδεικτικών απαγορεύσεων της αντίστοιχης εθνικής έννομης τάξης⁴⁷⁸. Και στην συγκεκριμένη περίπτωση ο ιδιώτης ιερέας που προσέγγισε τον κατηγορούμενο δεν φέρεται να τελούσε σε κάποια οργανική σχέση με την αστυνομία ώστε να ανακυπτεί η ανάγκη τήρησης ενός πλαισίου ελάχιστων εγγυήσεων⁴⁷⁹. Άλλωστε, αυτές ακριβώς τις σοβαρές υπόνοιες εισέφερε με την καταγγελία του ο μάρτυρας ιερέας.

Το ζήτημα στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι ότι κατά παραβίαση της παραγράφου 5 του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε, δεν τηρήθηκαν οι πρόσθετες διαδικαστικές εγγυήσεις για την διενέργεια της αστυνομικής διείσδυσης και ιδίως δεν εκδόθηκε ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα δικαστικού συμβουλίου⁴⁸⁰. Το αυτό πρόβλημα, το οποίο παγίως συνιστά διαχρονική παθολογία της ελληνικής

---

⁴⁷⁸ “Turning to the present case, the Court notes that the State's role was limited to prosecuting the applicant on the basis of information handed to it by a third party. The applicant was “set up” by a journalist, a private individual, who was not an agent of the State: he was not acting for the police on their instructions or otherwise under their control. The police had no prior knowledge of M's operation, being presented with the audio and video recordings after the event. The Court therefore considers that the situation in the instant case is different from that examined in the Court's judgment in the Teixeira case.

However, just as the domestic courts have held that evidence obtained by means of “private” entrapment, rather than entrapment by or on behalf of agents of the State, may give rise to issues of fairness under section 78 of PACE, the Court does not exclude that the admission of evidence so obtained may in certain circumstances render the proceedings unfair for the purposes of Article 6 of the Convention. The Court will thus examine whether, in the particular circumstances of the present case, the use in the criminal proceedings against the applicant of evidence obtained by M resulted in such unfairness”.

⁴⁷⁹ Όπως απαιτεί το ΕΔΔΑ σε περίπτωση που ο ιδιώτης μυστικός πράκτορας δρα στο πλαίσιο εκπονηθέντος από τις αστυνομικές αρχές επιχειρησιακού σχεδίου [Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 40, παρ. 213, δεύτερη περίοδος].

⁴⁸⁰ Έχει ήδη επισημανθεί ανωτέρω η σημασία της τήρησης της σχετικής διαδικαστικής προϋπόθεσης και στους ειδικούς ποινικούς νόμους κατ' ευθεία εφαρμογή. Και τούτο διότι σε διαφορετική περίπτωση θα υφίσταται σύμπτωση στο ίδιο κρατικό όργανο πλειόνων δυνατοτήτων σε σχέση με την διαδικασία της ανακριτικής διείσδυσης, η οποία μάλιστα θα είναι και απολύτως ανέλεγκτη. Εξάλλου, το ειδικό αιτιολογημένο βούλευμα και η τήρηση σαφούς και αναλυτικής έκθεσης αποτελούν τα δύο βασικά αναχώματα σε ενδεχόμενες αυθαιρέσιες των μυστικών πρακτόρων (Στ. Παπαγεωργίου – Γονατάς, *Ο ρόλος του προβοκάτορα ηθικού αυτοουργού στο έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΧρ ΞΣΤ, σελ. 561 επ). Στο αυτό πεδίο προβληματισμού πρέπει να συμπεριληφθεί και η υπ' αριθμ. **1427/2010 απόφαση του ΑΠ** (δημοσιευμένη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ), ο οποίος έκρινε ότι «η με αριθ. 6004/15/1508-α/17-12-2004 πράξη του Προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, με την οποία ο συνοριακός φύλακας Ψ τοποθετήθηκε ως συνοδός στο περιπολικό αυτοκίνητο της Αστυνομίας, του οποίου ήταν οδηγός ο κατηγορούμενος συνοριακός φύλακας ΧΙ» αποτελούσε απλό διαδικαστικό έγγραφο το οποίο δεν ήταν απαραίτητο να αναγνωστεί και δεν διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στην υπόθεση. Η θεώρηση αυτή του ΑΠ είναι προβληματική. Και τούτο διότι όπως έχει ήδη αναφερθεί η μόνη δυνατότητα να αποκατασταθεί η έλλειψη εσωτερικής δημοσιότητας της ανακριτικής διείσδυσης είναι να τεθεί στο πλαίσιο της κατ' αντιμωλία διεξαγωγής της δίκης το σύνολο των σχετικών με αυτήν εγγράφων ώστε να αξιολογηθούν και να εξεταστούν από τον κατηγορούμενο, όπως έχει ρητά αποφανθεί σχετικά και το ΕΔΔΑ το οποίο έχει διαμορφώσει το συναφές διαδικαστικό κριτήριο (procedural test).

νομολογίας επί του εξεταζόμενου ζητήματος εμφανίστηκε με επίταση και στην περίπτωση της υπ' αριθμ. **537/2011**⁴⁸¹ **απόφασης του Αρείου Πάγου**. Η αναιρεσεύουσα στην ως άνω περίπτωση προέβαλλε την αιτίαση ότι συντρέχει απόλυτη ακυρότητα που συνέβη κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο και ειδικότερα ισχυρίστηκε ότι αυτή «επήλθε με την εξέταση ως μάρτυρα του αστυνομικού Α. Κ., που συμμετείχε στο σχέδιο της συγκεκριμένης δράσης του Γ. Α. κατά την αγοραπωλησία ναρκωτικών φαρμάκων από την αναιρεσεύουσα προς το Γ. Α. στις 29-10-1999 και περί ώρα 18.30 και με τη συνεκτίμηση και συναξιολόγηση της ανωτέρω μαρτυρικής εξέτασης με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα για το σχηματισμό της καταδικαστικής κρίσης του Δικαστηρίου για την αναιρεσεύουσα για την προαναφερόμενη αξιόποινη πράξη, καθόσον παραβιάστηκαν τα υπερασπιστικά της δικαιώματα και δεν διεξήχθη μια δίκαιη δίκη, λόγω του ότι αυτός (αστυνομικός Α. Κ.) ενήργησε αυτόβουλα, χωρίς

---

⁴⁸¹ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ. Επίσης, για την παρόμοια προβληματική οράτε και την υπ' αριθμ. **819/2013 απόφαση του ΑΠ** (Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ). Η συγκεκριμένη απόφαση αφορώσα σε υπόθεση ναρκωτικών έκρινε με τον ίδιο προβληματικό τρόπο επί του ζητήματος, αποφαινόμενη ότι δεν συντρέχει ανάγκη τήρησης των διαδικαστικών προϋποθέσεων του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε, στο πεδίο των ειδικών ποινικών νόμων, σε πλήρη αντίθεση με όσα όριζε η παράγραφος 5 αυτού. Στην συγκεκριμένη υπόθεση προβληματική εμφανίζεται επίσης και η διάγνωση της προδιάθεσης του καθ' ου η ανακριτική διείδυση να τελέσει την εγκληματική πράξη. Ο τελευταίος, ανταποκρίθηκε σε παράκληση - αίτημα του συγκατηγορούμενού και ήδη συλληφθέντος, ο οποίος αναγκάστηκε, συλληφθείς και κρατούμενος από τα αστυνομικά όργανα, να δηλώσει ότι χρειάζεται την κρίσιμη ποσότητα («ακατέργαστης ινδικής κάνναβης, τα οποία είχε αγοράσει από άγνωστο άτομο έναντι αγνώστου τιμήματος. Ακολούθως, μέσα στο Τμήμα Δίωξης Ναρκωτικών ο 2ος κατηγορούμενος, συνεργασθείς με τα αστυνομικά όργανα, επικοινωνήσε με τον 1ο κατηγορούμενο, στο κινητό του τηλέφωνο, τον οποίο γνώριζε, σε ανοικτή ακρόαση και σε επήκοο των αστυνομικών, μεταξύ των οποίων και ο 1ος μάρτυρας Ε. Ρ., και ζήτησε από αυτόν (από τον πρώτο κατηγορούμενο) να αγοράσει ναρκωτικά [.....] Ο πρώτος κατηγορούμενος απάντησε ότι είχε 20 κιλά ακατέργαστης ινδικής κάννης κρυμμένη σε αγροτική περιοχή της Ιαλυσού, από την οποία συμφώνησαν να του πουλήσει 10 κιλά, χωρίς να καθοριστεί το τίμημα. Χαρακτηριστικά ο πρώτος κατηγορούμενος είπε στον 2ο τη φράση, "έχω 20 κιλά χόρτο, πόσο θέλεις να σου δώσω;", την οποία άκουσε και κατέθεσε με απόλυτο και πειστικό τρόπο ο πρώτος μάρτυρας. Ακολούθως ο πρώτος και ο δεύτερος κατηγορούμενος έδωσαν ραντεβού για το μεσημέρι της 8-6-2010 επί της Λεωφόρου Ηρακλείδων προκειμένου να γίνει η συναλλαγή. Το ραντεβού πραγματοποιήθηκε με τη διακριτική παρακολούθηση των αστυνομικών. Σε κάποιο σημείο της λεωφόρου περίμενε με μία μοτ/τα ο πρώτος κατ/νος, ο οποίος ζήτησε από το δεύτερο κατ/νο να τον ακολουθήσει, λέγοντας του ακολούθησε με κι εκεί που θα σου δείξω με το χέρι είναι τα "πράγματα". Ο πρώτος κατ/νος οδηγώντας την μοτ/τα προπορευόταν του αυτ/του, του δεύτερου κατ/νου. Σε κάποιο σημείο της διαδρομής ο πρώτος κατ/νος σταμάτησε, άπλωσε το χέρι του και έδειξε την άκρη ενός χωραφιού. Μετά απ' αυτό οι παρακολουθούντες αστυνομικοί προέβησαν στη σύλληψη του και συγχρόνως έγινε έρευνα στο σημείο του ακινήτου που υπέδειξε στο δεύτερο κατ/νο»). Εν προκειμένω το προβληματικό σημείο της απόφασης έγκειται στο ότι δεν αξιώσε την τήρηση των αυξημένων δικαιοκρατικών εγγυήσεων που προκύπτουν από το άρθρο 253^A και ήδη 254 ΚΠΔ, καθόσον ναι μεν ο συγκατηγορούμενος - συγκεκριμένος δρων ήταν ιδιώτης αλλά τελούσε υπό την εποπτεία και τον έλεγχο των κρατικών αρχών, με αποτέλεσμα η δράση του να λογίζεται ως κρατική (η χαρακτηριστική και προδήλως εσφαλμένη δικανική κρίση είναι η εξής: «Επίσης, από καμιά διάταξη νόμου προβλέπεται, ότι τα αστυνομικά όργανα πρέπει να ενημερώνουν προηγουμένως σχετικά με την ανωτέρω δράση τους τον αρμόδιο κατά τόπο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, όπως αιτιάται ο αναιρεσειών»). Συνεπώς και στην συγκεκριμένη περίπτωση, έπρεπε να τηρηθούν οι προβλεπόμενες για τους κρατικούς μυστικούς πράκτορες δικαιοκρατικές εγγυήσεις (Tchokhanelidze κατά Γεωργιάς της 26-08-2018).

νόμιμη εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου της αστυνομικής υπηρεσίας (Διεύθυνσης και Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων) και σύμφωνη γνώμη του αρμοδίου Εισαγγελέα Εφετών Θεσσαλονίκης που εποπτεύει της Υπηρεσίες Εσωτερικών Υποθέσεων, όπως απαιτείται από τα άρθρα 25B του ν.1729/1987 (ήδη άρθρο 28 του ν.3459/2006)». Μάλιστα, επί τη βάσει της παραγράφου 5 του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε η κατηγορούμενη θα μπορούσε να επικαλεστεί - απαιτήσει την ανάγκη τήρησης ακόμα περισσότερων διαδικαστικών προϋποθέσεων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 253^A, νυν 254 ΚΠΔ. Δυστυχώς, το Ανώτατο Ακυρωτικό είτε λόγω αδυναμίας σύλληψης της ανάγκης αυτής, είτε λόγω εγκόλπωσης δια της μορφής δικανικών σκέψεων των σκοπιμοτήτων της αντεγκληματικής πολιτικής της αστυνομίας απεφάνθη ότι «εφόσον το σχέδιο αποκάλυψης της παράνομης πράξης της αναιρεσείουσας καταστρώθηκε και εφαρμόστηκε από την αρμόδια αστυνομική υπηρεσία με τη βοήθεια και του Γ. Α., δεν απαιτείτο πριν την εκτέλεση του η καθ' οιονδήποτε τρόπο εκφερόμενη σύμφωνη γνώμη του αρμοδίου Εισαγγελέα Εφετών» (!) Ωστόσο, η δικαστική εξουσία και μάλιστα στο ανώτατο επίπεδο, δεν δύναται να λειτουργεί απλά ως **δικαστική επικύρωση των αστυνομικών μεθοδεύσεων** αλλά αντίθετα πρέπει να ελέγχει ουσιαστικά και εις βάθος τις τελευταίες συνιστώντας όργανο προστασίας ενδεχόμενων προσβολών των ατομικών δικαιωμάτων του καθ' ου η διείσδυση και μετέπειτα κατηγορουμένου.

Στο αυτό πλαίσιο προβληματισμού, δηλαδή σχετικά με το ποιες διαδικαστικές εγγυήσεις είναι αναγκαίες για την τήρηση της νομιμότητας στο πλαίσιο ανακριτικής διείσδυσης, κρίνεται απαραίτητο να εξεταστεί και η υπ' αριθμ. **498/2013 απόφαση του ΑΠ**⁴⁸². Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έχουν ως εξής: Την 18-10-2008 και περί ώρα 23:30' ο κατηγορούμενος (ο οποίος τότε υπηρετούσε στο Τμήμα Ασφαλείας του Κ.Λ. Λαυρίου) τηλεφώνησε από κινητό τηλέφωνο με αριθμό κλήσεως ..., στα κινητό τηλέφωνο του Κ. (ο οποίος τότε υπηρετούσε με το βαθμό του Αρχικελευστή, ως Κυβερνήτης στο ΠΛΣ 123 στη Λέρο) και, αφού μίλησαν για γενικά θέματα, του είπε ότι τον θέλει για μια «δουλειά». Ο Κ., αστειευόμενος τον ρώτησε «Θα βγάλουμε φράγκα;», οπότε ο κατηγορούμενος απαντώντας του θετικά, του ζήτησε σταθερό τηλέφωνο για να μιλήσουν. Ο Κ. δεν του έδωσε τέτοιον αριθμό, οπότε η συνομιλία τους διεκόπη. Την επομένη μέρα (19-10-2008, ημέρα Κυριακή) και περί ώρα 12.30', ο κατηγορούμενος ξανατηλεφώνησε στον Κ., οπότε ο

⁴⁸² Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

τελευταίος τον ρώτησε για ποια δουλειά τον ήθελε. Τότε ο κατηγορούμενος του εξήγησε ότι, εφόσον επέτρεπε στους λαθρομετανάστες να περνάνε από τα Τουρκικά παράλια στο Φαρμακονήσι, κάνοντας τα «στραβά μάτια», θα του έδινε χίλια (1.000) ευρώ. Ο Κ. αμέσως τον έβρισε και έκλεισε το τηλέφωνο, ζητώντας του να μην τον ξανακαλέσει, ενώ παράλληλα ενημέρωσε τους προϊσταμένους του (βλ. την με στοιχεία 191250/10-08 ατομική αναφορά του προς Λ/Χ Λέρου). Του συμβάντος έλαβε γνώση άμεσα το Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων ΥΕΝΑΝΠΙ, ο Προϊστάμενος του οποίου έδωσε αμέσως εντολή στον Κ. να επικοινωνήσει εκ νέου με τον κατηγορούμενο και να προσποιηθεί ότι δέχεται την «πρόταση». Πράγματι, ο Κ. επικοινωνήσε περί ώρα 13.15' της ίδιας μέρας (19-10-2008) με τον κατηγορούμενο, οπότε ο τελευταίος του έδωσε περισσότερες λεπτομέρειες για το σχέδιο. Αρχικά του είπε ότι πρέπει να προμηθευτεί μία σύνδεση "What's Up", την οποία θα αλλάζει κατά τακτά χρονικά διαστήματα. Στη συνέχεια, του εξήγησε ότι θα πρέπει να τον ενημερώνει μία μέρα πριν, για το πότε έχει περιπολία με το σκάφος και ο ίδιος (Κ.) θα τον ειδοποιεί το πότε θα ξεκινούν οι λαθρομετανάστες, στους οποίους θα πρέπει να επιτρέπει να αποβιβάζονται ανενόχλητα στο Φαρμακονήσι. Του υποσχέθηκε δε ότι για κάθε διακίνηση θα του στέλνει ταχυδρομικώς χίλια (1.000) ευρώ, ενώ του έδωσε έναν άλλο αριθμό κλήσης κινητού τηλεφώνου (τον ...) για να τον καλεί (βλ. την με στοιχεία 191400/10-08 ατομική αναφορά του προς Λ/Χ Λέρου). Τις επόμενες δύο μέρες (Δευτέρα 20/10 και Τρίτη 21/10/2008) συνεχίστηκαν τα εκατέρωθεν τηλεφωνήματα, στα οποία ο κατηγορούμενος ζήτησε από το Κ. να βιαστεί γιατί «...αυτοί (υπονοώντας τους λαθρομετανάστες) είναι έτοιμοι για Πέμπτη - Παρασκευή» και του είπε επίσης πως «... είναι κρίμα να χαθεί η δουλειά» (βλ. την από 21-10-2008 ατομική αναφορά Κ. προς Λ/Χ Λέρου). Έτσι, περί ώρα 08.50' της 24-10-2008 (και κατόπιν προσυνηννόησης με το Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων ΥΕΝΑΝΠΙ) οι δύο άντρες συναντήθηκαν στην Ακτή Βασιλειάδη, στον Πειραιά, όπου ο μεν Κ. παρέδωσε στον κατηγορούμενο αντίγραφο ψευδούς σήματος με το πρόγραμμα περιπολιών του Λ/Χ Λέρου, ο δε κατηγορούμενος, αφού του έδειξε το κινητό του τηλέφωνο με τη θαλάσσια περιοχή και τις πορείες των λαθρομεταναστών, που συνήθως αυτοί ακολουθούν, του έδωσε τριακόσια πενήντα (350) ευρώ έναντι του υπεσχημένου ποσού των χιλίων (1.000) ευρώ, που θα ελάμβανε με την ολοκλήρωση της διακίνησης. Αμέσως μόλις ολοκληρώθηκε η συναλλαγή, επενέβησαν όργανα του Γραφείου Εσωτερικών υποθέσεων και συνέλαβαν τον Κ.

Ο Άρειος Πάγος στην συγκεκριμένη περίπτωση προσέγγισε ορθά τα πραγματικά περιστατικά και ακολουθώντας τις επιμέρους συνιστώσες του ουσιαστικού κριτηρίου του ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι στην εξεταζόμενη περίπτωση συνέτρεχε πράγματι προδιάθεση του κατηγορούμενου ως προς την τέλεση της αξιόποινης πράξης για την οποία καταδικάστηκε, η οποία αποκλείει την παγίδευσή του⁴⁸³.

Το προβληματικό σημείο της κρίσης του Ανώτατου Ακυρωτικού σχετίζεται με τις απαιτούμενες διαδικαστικές εγγυήσεις που έπρεπε να είχαν τηρηθεί για την ως άνω ανακριτική διείδυση. Συγκεκριμένα, ο ΑΠ έκρινε πως δεν συντρέχει εν προκειμένω ανακριτική διείδυση επειδή ο κατηγορούμενος είχε την πρωτοβουλία προσέγγισης του συναδέλφου του ο οποίος τον κατήγγειλε στις αρχές και επειδή είχε ήδη αποφασίσει την τέλεση του εξεταζόμενου αδικήματος και άρα δεν χρειαζόταν έκδοση βουλεύματος κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε⁴⁸⁴ και

---

⁴⁸³ «Ο τρόπος με τον οποίο προσέγγισε από την αρχή ο κατηγορούμενος τον Κ. καθώς και ή εν γένει συμπεριφορά του δεν δείχνουν άνθρωπο, ο οποίος έχει απλώς περιέργεια για το πώς γίνεται η διακίνηση των λαθρομεταναστών και προσπαθεί να διερευνήσει αν μπορεί και ο ίδιος να αποκομίσει κάποιο οικονομικό όφελος από τέτοιου είδους δραστηριότητες. Αντίθετα δείχνουν άτομο, το οποίο γνώριζε πάρα πολύ καλά τι έκανε, δίνοντας σαφείς οδηγίες δράσης στον Κ. (αγορά σύνδεσης "What's Up", την οποία θα άλλαζε κατά τακτά χρονικά διαστήματα), ζητώντας συγκεκριμένα πράγματα, (πρόγραμμα περιπολιών πλωτού), υποσχόμενος την καταβολή χιλίων ευρώ για κάθε ολοκληρωμένη διακίνηση, δίνοντας προκαταβολή 350 ευρώ (παρόλο που επικαλείται οικονομικά προβλήματα), έχοντας σαφή γνώση της θαλάσσιας περιοχής και της" εντός αυτής πορείας που ακολουθούν οι λαθρομετανάστες (τα οποία στοιχεία μάλιστα έχει αποτυπωμένα και στο κινητό του τηλέφωνο και τα δείχνει στον Κ.) και γενικότερα εμφανίζεται ότι έχει διαμορφώσει ήδη υποδομή για την τέλεση παρανόμων πράξεων, η απόφαση για την τέλεση των οποίων είναι ήδη ειλημμένη»

⁴⁸⁴ «Στην προκειμένη περίπτωση, από τα πρακτικά και το προπαρατεθέν αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης, αλλά και από τα έγγραφα της δικογραφίας, τα οποία παραδεκτώς επισκοπούνται για τη βασιμότητα προβαλλόμενου σχετικού για ακυρότητα διενεργηθείσας κατά τον αναιρεσίοντα ανακριτικής διείδυσης λόγου αναιρέσεως, **δεν προκύπτει ότι στα πλαίσια διενεργούμενης από το Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων του ΥΕΝ προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης, διατάχθηκε και διενεργήθηκε ανακριτική διείδυση του καταθέσαντος ως μάρτυρος Αρχικελευστή του Α.Σ. Ν. Κ., ο οποίος και δεν ανήκε στο προσωπικό του ανωτέρω ειδικού Γραφείου Εσωτερικών Υποθέσεων του ΥΕΝ, ώστε να απαιτείται κατά το νόμο η σύμφωνη γνώμη εισαγγελικού λειτουργού (εισαγγελέα Πρωτοδικών ή Ναυτοδικείου) και η έκδοση βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.** Αντίθετα προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος Λιμενικός υπάλληλος, υπηρετών στο Λιμεναρχείο Λαυρίου, με δική του πρωτοβουλία ζήτησε την 19-10-2008 από τον ανωτέρω γνωστό σε αυτόν συνάδελφό του Κυβερνήτη περιπολικού σκάφους του Λιμενικού Σώματος στη νήσο Λέρο, να παραλείψει τα καθήκοντά του αντί αμοιβής 1.000 ευρώ και δη να του αναφέρει το χρόνο που αυτός περιπολούσε στην περιοχή του και να αφήνει σκάφη με λαθρομετανάστες, που θα έρχονταν από τα Τουρκικά παράλια, να προσεγγίζουν ανενόχλητα το Φαρμακονήσι και το Αγαθονήσι, διευκολύνοντας έτσι την παράνομη είσοδο στη χώρα υπηκόων τρίτων χωρών, γεγονός που ο Ν. Κ. κατήγγειλε με έγγραφη αναφορά του στην υπηρεσία του, τελεσθέντος ήδη και ολοκληρωθέντος του εγκλήματος της ενεργητικής δωροδοκίας στις 19-10- 2008, για το οποίο και καταδικάστηκε, στηριχθέν το δικαστήριο κυρίως στη μαρτυρική κατάθεση του ανωτέρω καταγγείλαντος τη δωροδοκία υπαλλήλου. Η αναφορά στο αιτιολογικό, ότι κατά την 20-10-2008 και την 21-10-2008, ο κατηγορούμενος επανέλαβε τα τηλεφωνήματα και την υπόσχεση αμοιβής για τις ανωτέρω διευκολύνσεις και μάλιστα ότι, ο καταγγείλας λιμενικός υπάλληλος Λέρον, κατόπιν προσυνηνοήσεως με το Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων του ΥΕΝ, και αφού ενημερώθηκε σχετικά ο εισαγγελέας του Ναυτοδικείου Πειραιώς, συνάντησε τον

εν γένει η συμμόρφωση με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της εν λόγω διάταξης. Η πλημμέλεια του ΑΠ στην συγκεκριμένη περίπτωση έγκειται στο εξής. Συγχέει ανεπίτρεπτα, με ένα προφανές νοητικό άλμα, το γεγονός ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν συντρέχει παγίδευση, καθώς ο κατηγορούμενος ήταν πράγματι προδιαθετειμένος να τελέσει το αδίκημα και δεν εξώθηθηκε, με το γεγονός ότι έλαβε χώρα η ειδική ανακριτική τεχνικής της ανακριτικής διείσδυσης, η νομιμότητα της διενέργειας της οποίας όμως εξαρτάται από συγκεκριμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις. **Είναι διάφορο το ζήτημα το εάν η συμπεριφορά του κατηγορούμενου οφείλεται σε παγίδευση - υποκίνηση ή σε δική του αυθεντική εγκληματική βούληση, και διαφορετικό το εάν συντρέχει συμπεριφορά ανακριτικών οργάνων που συνιστά ανακριτική διείσδυση, οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της οποίας πρέπει πάντα να πληρούνται.** Το Ανώτατο Ακυρωτικό ταυτίζει εσφαλμένα τα δύο ως άνω μεγέθη⁴⁸⁵, ήτοι το **ουσιαστικό** στοιχείο της

κατηγορούμενο στις 24-10-2008 στον Πειραιά, ο οποίος και του έδωσε προκαταβολή 350 ευρώ, έναντι του υπεσχημένου ποσού 1.000 ευρώ που θα του έδινε με την ολοκλήρωση της διακίνησης των λαθρομεταναστών, δε σημαίνει ότι πρόκειται για ανακριτική διείσδυση υπαλλήλου για ανακάλυψη του ανωτέρω ήδη τελειωμένου εγκλήματος και το δικαστήριο για να καταλήξει στην ενοχή του κατηγορουμένου υπαλλήλου για ενεργητική δωροδοκία που διεπράχθη στις 19-10-2008, νόμιμα στηρίχθηκε και στη μαρτυρική κατάθεση του ανωτέρω λιμενικού υπαλλήλου, που δεν ανήκε στο προσωπικό του ειδικού Γραφείου Εσωτερικών Υποθέσεων του ΥΕΝ και δεν ενήργησε κατ' εντολή του ανωτέρου Γραφείου και κεκαλυμμένα ως agent provocateur, αλλά κατά τις παραδοχές μόνος ο κατηγορούμενος με δική του πρωτοβουλία τον ανεύρε και του υποσχέθηκε αμοιβή για να παραλείψει τα καθήκοντά του, **γι' αυτό και δε χρειαζόταν σύμφωνη γνώμη εισαγγελέα και έκδοση σχετικού βουλεύματος** για την παραπάνω ενέργεια και στάση του απλού μάρτυρα λιμενικού υπαλλήλου Ν. Κ., που κατέθεσε και βεβαίωσε την τέλεση της ενεργητικής προς αυτόν δωροδοκίας και το δικαστήριο δε χρησιμοποίησε παράνομα αποδεικτικά μέσα».

⁴⁸⁵ Παρόμοια εσφαλμένη θεώρηση επί του ζητήματος ενυπάρχει και στο πλαίσιο της υπ' αριθμ. **1122/2014 απόφασης του Αρείου Πάγου** η οποία επί του κρίσιμου ζητήματος αναφέρει: «**Δέχθηκε, δηλαδή, το Πενταμελές Εφετείο ότι η παραπάνω συμπεριφορά του αστυνομικού Γ. Π. δεν υπερβαίνει τα όρια της επιτρεπομένης κεκαλυμμένης δράσης του. Και ότι το διωκτικό αυτό όργανο που διείσδυσε σε κύκλωμα εμπορίας ναρκωτικών περιορίστηκε σε πράξεις που ήταν απολύτως αναγκαίες και νόμιμες για τη διακρίβωση εγκλημάτων παραβάσεως του ΚΝΝ και δη την ανακάλυψη των εμπόρων διακινητών ναρκωτικών ουσιών, τις δε συγκεκριμένες πράξεις της εισαγωγής στην Ελληνική Επικράτεια, αγοράς και κατοχής ναρκωτικών ουσιών, που αποδίδονται στους κατηγορουμένους - αναιρεσιόντες και για τις οποίες καταδικάστηκαν αυτοί, δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο ότι δεν θα τελούσαν και προς τρίτους και χωρίς τη διείσδυση ως αγοραστή του ανωτέρω αστυνομικού. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα εκτιθέμενα στη μείζονα σκέψη, αφού ο ως άνω αστυνομικός δεν είναι εκείνος που αποκλειστικά παρότρυνε τους κατηγορουμένους να τελέσουν τις ένδικες αξιόποινες πράξεις, δηλαδή δεν ενεργούσε ως agent provocateur, για τη δράση αυτού δεν ήταν αναγκαία η τήρηση των διατυπώσεων της παρ. 3 του άρθρου 253Α του ΚΠοινΔ και ορθώς το Πενταμελές Εφετείο απέρριψε το σχετικό ισχυρισμό των κατηγορουμένων. Επομένως, οι, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α του ΚΠοινΔ, πρώτος πρόσθετος λόγος της αιτήσεως του αναιρεσιόντος Δ. Σ. και πρώτος λόγος της αιτήσεως του αναιρεσιόντος Κ. Σ. (τον οποίο αυτός στηρίζει και στο στοιχ. Η του προαναφερόμενου άρθρου), με τους οποίους πλήττεται η προσβαλλόμενη απόφαση για απόλυτη ακυρότητα και υπέρβαση εξουσίας από τη λήψη υπόψη της καταθέσεως του ως άνω μάρτυρα χωρίς να έχουν τηρηθεί οι νόμιμες διατυπώσεις για την ανακριτική διείσδυση αυτού, καθώς και ο, συνυφασμένος με τον πρώτο, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ του ΚΠοινΔ, δεύτερος λόγος της αιτήσεως του Κ. Σ., με τον οποίο προβάλλεται και έλλειψη αιτιολογίας από την αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού χωρίς να έχουν τηρηθεί οι ως άνω διατυπώσεις, είναι αβάσιμοι.» Ωστόσο, η σχετική θεώρηση του ζητήματος είναι εσφαλμένη καθώς συγχέει το ζήτημα του αν**

συνδρομής ή όχι παγίδευσης με το **διαδικαστικό** στοιχείο της τήρησης των οικονομικών προϋποθέσεων νομότυπης διενέργειας ανακριτικής διείδυσης.

Ουσιώδη δογματικά ζητήματα αναφορικά με την ανακριτική διείδυση θέτει και η υπ' αριθμ. **205/2015 απόφαση του Ανώτατου Ακυρωτικού**⁴⁸⁶.

υπάρχει παγίδευση με την ανάγκη τήρησης των διατυπώσεων της ανακριτικής διείδυσης και αυθαίτερα, με μία contra legem ερμηνεία, απαλλάσσει τις ανακριτικές αρχές από την ανάγκη τήρησης των διατυπώσεων του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε.

⁴⁸⁶ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ. Τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής: «Ο κατηγορούμενος κατά τις αρχές του έτους 2007 ήταν υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρου 13 α' του ΠΚ και συγκεκριμένα Διευθυντής της Διευθύνσεως Συγκοινωνιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Κεφαλληνίας - Ιθάκης, έχοντας επιφορτισθεί από την υπηρεσία του και με το καθήκον του Προϊσταμένου της Ειδικής Υπηρεσίας (ΚΤΕΟ) μέσω της οποίας διενεργείτο ο νόμιμος (άρθρο 86 ΚΟΚ) τεχνικός έλεγχος οχημάτων, κατά την διαδικασία την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του Ν. 1350/1983 (ΦΕΚ Α' 55/83) και του ΠΔ/τος 49/95 εκδοθέντος σε συμμόρφωση προς την οδηγία 77/143/Ε.Ο.Κ. όπως ισχύει «περί του τεχνικού ελέγχου των οχημάτων» (ΦΕΚ 37 Α' /22-2-1995). Την ίδια χρονική περίοδο ο μάρτυρας Κ. Μ. του Σ. ήταν συνταξιούχος αστυνομικός έχοντας αποχωρήσει από την υπηρεσία από το έτος 2001 και διέμενε στην Κεφαλονιά. Ο ανωτέρω ήταν ιδιοκτήτης δύο ΙΧΕ αυτοκινήτων ήτοι του υπ' αριθμού κυκλοφορίας ... εργοστασίου κατασκευής MERCEDES και του υπ' αριθμ. κυκλοφορίας ... αυτοκινήτου, εργοστασίου κατασκευής FIAT, τύπου PANDA. Η προθεσμία για τον τεχνικό έλεγχο του πρώτου από τα ανωτέρω οχήματα έληγε στις 5-3-2007, ενώ για το δεύτερο όχημα, που παρουσίαζε και κάποια τεχνικά προβλήματα και ήταν σταθμευμένο εμπροσθεν της οικίας του στην Σάμη Κεφαλληνίας, είχε ήδη λήξει η προθεσμία του τεχνικού ελέγχου από 3-6-2006. Ενδιαφερόμενος δε για τον τεχνικό έλεγχο κυρίως του πρώτου από τα ανωτέρω οχήματα γιατί έληγε η προθεσμία του ελέγχου και ανέμενε την οικογένεια του από την Αθήνα για να περάσουν μαζί τις ημέρες του Πάσχα, επικοινωνήσε τηλεφωνικά κατά τις 12 Φεβρουαρίου του 2007 με τον προϊστάμενο του ΚΤΕΟ Κεφαλληνίας δηλαδή τον κατηγορούμενο και του ζήτησε να περάσει εμπροθέσμως ήτοι μέχρι την 5η Μαρτίου 2007 το ΙΧΕ αυτοκίνητο του MERCEDES από τεχνικό έλεγχο για να μην επιβαρυνθεί με την καταβολή προστίμου. Ο κατηγορούμενος διαμαρτυρήθηκε εντόνως προς αυτόν λέγοντας τον «έπρεπε να πάρεις πιο μπροστά πριν από ένα (1) μήνα περίπου» και τελικώς του πρότεινε να προσέλθει με το ανωτέρω όχημα του στις εγκαταστάσεις του ΚΤΕΟ στις 2 Μαρτίου 2007 και «θα δούμε». Ο ανωτέρω μάρτυρας, όπως κατέθεσε στο ακροατήριο, είχε ακούσει φήμες από κατοίκους της περιοχής "ότι κάτι γίνεται στο ΚΤΕΟ υπονοώντας, προφανώς ότι περνούσαν εκτός σειράς από τεχνικό έλεγχο κάποια αυτοκίνητα και σκόπευε να απευθυνθεί στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές για να ελέγξουν την σχετική φημολογία. Ήδη κατά τα τέλη του έτους 2006 είχαν περιέλθει στην Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας πληροφορίες για παρατυπίες που γίνονταν από τους υπαλλήλους και τον προϊστάμενο του ΚΤΕΟ Κεφαλληνίας, καθώς και για το ότι προσφάτως είχαν κλαπεί από τα γραφεία της Διεύθυνσης Συγκοινωνιών Κεφαλληνίας πεντακόσια (500) έντυπα διπλώματα οδηγήσεως. Προκειμένου δε να ελέγξει την βασιμότητα των ανωτέρων πληροφοριών, κατά τα τέλη Φεβρουαρίου του 2007 κλιμάκιο της ανωτέρω υπηρεσίας μετέβη στο νησί και άρχισε την έρευνα σχετικά με τις διατυπωθείσες αιτιάσεις. Μετά δε την τηλεφωνική επικοινωνία που είχε με τον κατηγορούμενο ο μάρτυρας, επικοινωνήσε μαζί του τηλεφωνικώς κατά το τελευταίο δεκαήμερο του Φεβρουαρίου ο Ε. Α. από την Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων και τον ρώτησε αν ήταν διατεθειμένος να συνεργασθεί με όργανα της Υπηρεσίας αυτής «γιατί ακούγονται πάρα πολλ». Ο μάρτυρας, ο οποίος, όπως προαναφέρθηκε, σκόπευε να απευθυνθεί ο ίδιος στις αστυνομικές αρχές για να ελεγχθούν οι σχετικές φήμες που κυκλοφορούσαν, αποδέχθηκε την πρόταση και κατόπιν τούτου την 1η Μαρτίου 2007 επισκέφθηκε την οικία του στην Σάμη Κεφαλληνίας κλιμάκιο 4-5 αστυνομικών της ανωτέρω υπηρεσίας που ήλθε από την Αθήνα και στο οποίο συμπεριλαμβανόταν η αστυνομικός Ε. Σ. του Δ. (μάρτυρας). Οι αστυνομικοί τού πρότειναν να περάσει από τεχνικό έλεγχο, εκτός από το ΙΧΕ MERCEDES και το ΙΧΕ FIAT PANDA, το οποίο θα οδηγούσε η ανωτέρω αστυνομικός, την οποία αυτός (Κ. Μ.) θα εμφάνιζε ως θυγατέρα του. Συγχρόνως δε του παρέδωσαν το ποσόν των 400 ευρώ σε προσημειωμένα χαρτονομίσματα, για να το παραδώσει εν όλω ή εν μέρει σε όποιον υπάλληλο του ΚΤΕΟ το ζητούσε. Κατά τις πρωινές ώρες της επομένης ημέρας (2-3-2007) οι Μ. και Σ. οδηγώντας τα προαναφερθέντα οχήματα (ο Μ. το MERCEDES και η Σ. το FIAT PANDA) προσήλθαν στις εγκαταστάσεις του ΚΤΕΟ και, αφού στάθμευσαν τα ανωτέρω οχήματα, εισήλθαν στο γραφείο του κατηγορουμένου, ο οποίος, εκτός των καθηκόντων του προϊσταμένου ασκούσε

Πρώτον, επανεμφανίζεται η προαναφερθείσα επαναλαμβανόμενη πλημμέλεια του Αρείου Πάγου να αναγνωρίζει την δυνατότητα πραγματοποίησης ανακριτικής διεπίδρυσης για αδικήματα τα οποία δεν προβλέπονται ούτε στην λίστα του 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε ούτε σε σχετικούς ειδικούς ποινικούς νόμους, όπως στην συγκεκριμένη περίπτωση η παθητική δωροδοκία του άρθρου 235 του προισχύσαντος ΠΚ. Η θεώρηση αυτή του ζητήματος συνιστά **απαγορευμένη in malam partem αναλογία**,

---

και εκείνα του ταμιά της υπηρεσίας παραλαμβάνοντας τα χρήματα που κατέβαλαν οι ιδιοκτήτες των οχημάτων για τον έλεγχο και χορηγώντας τους τα σχετικά παράβολα. Με την είσοδο τους στο γραφείο του ο Κ. Μ. ζήτησε από τον κατηγορούμενο να περάσει από τεχνικό έλεγχο, εκτός από το MERCEDES και το FIAT PANDA, για το οποίο είχε λήξει από 3-6-2006 η προθεσμία επανελέγχου και το οποίο δεν ήταν καταχωρισμένο στην σχετική κατάσταση (λίστα) προγραμματισμού αναμενόμενων για τεχνικό έλεγχο οχημάτων για την συγκεκριμένη ημέρα, προφασιζόμενος ότι ήθελε να το πούλησε] και ο κατηγορούμενος αποδέχθηκε το αίτημα του αυτό λέγοντας του «εντάξει». Την αστυνομικό δε που τον συνόδευε ως οδηγός του FIAT, την εμφάνισε ως θυγατέρα του χωρίς αυτή να μιλήσει καθόλου. Ο κατηγορούμενος τους υπέδειξε να περάσουν πρώτα τα οχήματα από έλεγχο καυσαερίων και να ξαναέλθουν. Μόλις δε ολοκληρώθηκε ο έλεγχος καυσαερίων, ξαναπήγαν στο γραφείο του και, πριν γίνει ο τεχνικός έλεγχος των οχημάτων επί της ράμπας, ο Μ. τον ρώτησε ποσά χρήματα έπρεπε να καταβάλει για τα σχετικά παράβολα και ο κατηγορούμενος του απάντησε «Δώστε μου 120 ευρώ για τα παράβολα (ήτοι 36 και 36 ευρώ για το FIAT PANDA και 36 ευρώ για το MERCEDES) και ό,τι καταλαβαίνεις». Κατόπιν τούτου ο Κ. Μ. του έδωσε το συνολικό ποσό των 220 ευρώ ήτοι 120 ευρώ για τα παράβολα ελέγχου των ΙΧΕ και το πρόστιμο για τον μη εμπρόθεσμο έλεγχο του FIAT PANDA, καθώς και το επιπλέον ποσό των 100 ευρώ ως δώρο σε προσημειωμένα χαρτονομίσματα που του είχαν παραδοθεί από το κλιμάκιο αστυνομικών της Διευθύνσεως Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛΑΣ, λέγοντας του συγχρόνως ότι θα του έδινε και άλλα χρήματα μετά τον έλεγχο. Ο κατηγορούμενος, αφού έλαβε τα χρήματα, απευθύνθηκε στον τεχνικό ελεγκτή του ΚΤΕΟ Σ. Χ. και του ζήτησε να προχωρήσει τον έλεγχο και των δύο αυτοκινήτων. Ο ανωτέρω όμως αντέλεξε γιατί το FIAT PANDA δεν ήταν στην προγραμματισμένη λίστα ελεγχόμενων αυτοκινήτων της ημέρας εκείνης, με αποτέλεσμα να προκληθεί ένταση μεταξύ τους. Περί των ανωτέρω καταθέτουν με σαφήνεια οι αυτόπτες μάρτυρες Μ. και Σ., ενώ την δημιουργία εντάσεως μεταξύ αυτού και του προϊσταμένου του (κατηγορούμενου) δεν απέκλεισε με κατηγορηματικό τρόπο εξεταζόμενος ως μάρτυρας και ο ..... , ο οποίος κατέθεσε «Δεν θυμάμαι να υπήρχε ένταση με τον ..... Δεν νομίζω να μάλωσα με τον προϊστάμενο». Μετά ταύτα ο ίδιος ο κατηγορούμενος προέβη σε έλεγχο του δεύτερου αυτοκινήτου (FIAT PANDA) συγχρόνως με τον έλεγχο του πρώτου αυτοκινήτου (MERCEDES) που γινόταν από άλλον ελεγκτή. Αφού δε είχε ολοκληρωθεί ο έλεγχος των αυτοκινήτων με επιτυχία και υπογράφηκαν τα δελτία τεχνικού ελέγχου των οχημάτων αυτών, ο Κ. Μ., συνοδευόμενος από την αστυνομικό Ε. Σ. η οποία δεν είχε λάβει καθόλου τον λόγο είτε πριν τον έλεγχο είτε μετά την ολοκλήρωση αυτού, επανήλθαν στο γραφείο του και ο Κ. Μ. του είπε την φράση «Σας έχω δώσει ήδη εκατό (100) ευρώ» και συγχρόνως του έδωσε άλλα εκατό (100) ευρώ, ρωτώντας τον «είμαστε εντάξει;». Ο κατηγορούμενος πήρε τα εκατό (100) ευρώ και τα έβαλε στο συρτάρι του γραφείου λέγοντας του «εντάξει». Μετά ταύτα επενέβησαν τόσο η ως άνω αστυνομικός όσο και άλλοι αστυνομικοί της υπηρεσίας που ανέμεναν αθέατοι σε παρακείμενο χώρο και σε έρευνα που ακολούθησε στο γραφείο του κατηγορουμένου ανευρέθησαν, μεταξύ άλλων, στο συρτάρι αυτού και τα προσημειωμένα χαρτονομίσματα των τριακοσίων είκοσι (320) ευρώ που του είχε δώσει ο Κ. Μ. Συνεπώς στην προκειμένη περίπτωση για το χρηματικό ποσό των εκατό ευρώ (100) ευρώ που απαίτησε εμμέσως με κεκαλυμμένο τρόπο διά της φράσεως «δώσε ό,τι καταλαβαίνεις» και έλαβε από τον Κ. Μ. ο κατηγορούμενος μαζί με το ποσό των 120 ευρώ του παραβόλου πριν από την διενέργεια του τεχνικού ελέγχου των ως άνω οχημάτων και ιδίως του FIAT PANDA, στοιχειοθετείται το έγκλημα της παθητικής δωροδοκίας (δωροληψίας) του άρθρου 235 του ΠΚ, όπως αυτό ίσχυε κατά τον προεκτεθέντα κρίσιμο χρόνο (2-3-2007), καθόσον ο κατηγορούμενος, ως υπάλληλος του άρθρου 13 α' ΠΚ, δηλαδή Διευθυντής της Διευθύνσεως Συγκοινωνιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Κεφαλληνίας - Ιθάκης, ο οποίος είχε επιφορτισθεί από την υπηρεσία του αυτή και με τα καθήκοντα του Προϊσταμένου της Ειδικής Υπηρεσίας (ΚΤΕΟ), μέσω της οποίας διενεργείται ο τεχνικός έλεγχος οχημάτων, ενεργώντας με πρόθεση και κατά παράβαση των καθηκόντων του απαίτησε εμμέσως και κατά τρόπο κεκαλυμμένο και δέχθηκε ωφελήματα (χρήματα) για τον εαυτό του προκειμένου να προβεί σε ενέργεια αναγόμενη στα καθήκοντα του».

συγγέει δε ανεπίτρεπτα τη νομοθετική με τη δικαστική λειτουργία και επεκτείνει ενάντια στο Σύνταγμα την περιστολή ατομικών δικαιωμάτων.

Δεύτερον, στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο ΑΠ έκρινε ότι δεν συντρέχει περίπτωση ανακριτικής διείσδυσης επειδή τάχα ο ενεργών ως μυστικός πράκτορας ήταν ιδιώτης⁴⁸⁷. Ωστόσο, η ιδιότητα του ιδιώτη δεν αποκλείει άνευ ετέρου την διείσδυση - παγίδευση, καθώς ο συγκεκριμένος πράκτορας, ο οποίος ήταν σημειωτέον συνταξιούχος αστυνομικός, τελούσε ως de facto όργανο της αστυνομικής υπηρεσίας. Ούτως εχόντων των πραγμάτων η διενεργηθείσα ανακριτική διείσδυση τελεί υπό την κρατική εποπτεία και ευθύνη⁴⁸⁸. Τούτο άλλωστε έχει ρητά νομολογηθεί από το ΕΔΔΑ στις υποθέσεις απόφαση **Tchokhonelidze κατά Γεωργίας** της 26-08-

⁴⁸⁷ «Ο Κ. Μ. δεν είχε οποιαδήποτε υπηρεσιακή σχέση με την αστυνομική αρχή, καθόσον είχε συνταξιοδοτηθεί από την Ελληνική Αστυνομία έξι (6) περίπου έτη πριν το συμβάν και δεν αποδείχθηκε ότι διατηρούσε κάποια σχέση συνεργασίας με αυτήν» ενώ και παρακάτω «Από την επισκόπηση, όμως, των πρακτικών και του αιτιολογικού της προσβαλλόμενης ως άνω αποφάσεως προκύπτει, ότι το Δικαστήριο της ουσίας στήριξε την κρίση του περί αποδοχής του ωφελήματος εκ μέρους του αναιρεσειόντος από το μάρτυρα Κ. Μ. στην κατάθεση τούτου, ως και στην κατάθεση του υφισταμένου του κατηγορουμένου (αναιρεσειόντος) Σ. Χ., ήτοι σε νόμιμα αποδεικτικά μέσα, αφού ο πρώτος από αυτούς (Κλ. Μ.) δεν ανήκε στο προσωπικό της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ αλλά ήταν συνταξιούχος αστυνομικός από το έτος 2001 (6 περίπου έτη πριν από το συμβάν), ο δε ..... ήταν μάρτυρας πολίτης. Εξάλλου, κατά τις παραδοχές της προσβαλλόμενης αποφάσεως, ή μάρτις αστυνομικός Ε. Σ. δεν είχε παρέμβει στη διαδικασία, αφού δεν είχε οποιαδήποτε συνομιλία με αυτόν (κατηγορούμενο και ήδη αναιρεσειόντα) ούτε προσέφερε σ' αυτόν κάποιο χρηματικό ποσό αλλά συνόδευσε απλώς τον Κ. Μ., ως μάρτυρα, σε περίπτωση που είτε ο κατηγορούμενος είτε κάποιος άλλος από τους υπαλλήλους του Κ.Τ.Ε.Ο. ζητούσε παράνομα κάποιο χρηματικό ποσό για τον έλεγχο των αυτοκινήτων».

⁴⁸⁸ Στην ίδια πλημμέλεια υπέπεσε και η υπ' αριθμ. **1804/2016 απόφαση του Αρείου Πάγου** (προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ), η οποία απεφάνθη ότι: «[.....]. Όμως, από την αποδεικτική διαδικασία δεν προέκυψε ότι ο υποψήφιος αγοραστής με το όνομα «Σ.» ήταν Αστυνομικός εν ενεργεία. Ουδείς εκ των μαρτύρων κατηγορίας Αστυνομικών της Δίωξης Ναρκωτικών, στην παρούσα υπόθεση, δεν αναφέρει ότι ο εν λόγω υποψήφιος αγοραστής ήταν Αστυνομικός, **αντίθετα, καταθέτουν ότι δεν είχε την ιδιότητα του Αστυνομικού, αλλά ότι συνεργαζόταν με τη Δίωξη Ναρκωτικών**, τα στοιχεία του, δε, μέχρι σήμερα, δεν έχουν γίνει γνωστά, για λόγους ασφαλείας και δεν προκύπτει από καμία αρμόδια Αρχή ότι αυτός είχε την ιδιότητα του Αστυνομικού και μάλιστα, εν ενεργεία». Το γεγονός ωστόσο ότι ο διεισδύων συνεργαζόταν σε σταθερή βάση με το Σώμα Δίωξης ναρκωτικών ουσιών, αρκεί ώστε να καταλογιστεί η δράση του στις κρατικές αρχές και να απαιτείται ο σεβασμός των τιθέμενων από το Νομοθέτη δικαιοκρατικών ορίων ώστε η όλη διαδικασία να είναι νομότυπη. Η συγκεκριμένη υπόθεση όμως είναι πλημμελής για έναν ακόμα λόγο. Πιο συγκεκριμένα, δεν ανταποκρίθηκε στις απαιτήσεις του διαδικαστικού κριτηρίου του ΕΔΔΑ και του προσήκοντος δικονομικού χειρισμού της αστυνομικής παγίδευσης, καθώς δεν εξασφάλισε την εξέταση του φερόμενου ως προβοκάτορα «Σ.» από τους κατηγορούμενους, παραβιάζοντας έτσι το δικαίωμά τους σε κατ' αντιδικία ακροαματική διαδικασία και κατ' επέκταση σε μία δίκαιη δίκη (« το Δικαστήριο απέρριψε, με ειδική και αιτιολογημένη αιτιολογία, το αίτημά του, για αναβολή εκδικάσεως της υποθέσεως προκειμένου να κληθεί και εξετασθεί στο ακροατήριο άτομο με τα στοιχεία «Σ.» το οποίο, κατ' αυτόν, ήταν αστυνομικός και ενήργησε ως προβοκάτορας, υπερβαίνοντας στην προκείμενη υπόθεση τα, κατά νόμο, όρια της κεκαλυμμένης δράσεως, εκθέτοντας ότι ήταν αδύνατη η κλήση του ως άνω, χωρίς την γνώση λοιπών στοιχείων ταυτότητας, ανεξάρτητα της αλυσιτέλειας του αιτήματος, καθόσον και αν ακόμη το άτομο αυτό [που δεν αποδείχθηκε ότι είναι αστυνομικός] ενήργησε στην υπόθεση ως προβοκάτορας δεν επηρεάζεται η ποινική ευθύνη των αυτουργών του εγκλήματος, μεταξύ αυτών και του κατηγορούμενου, που, μάλιστα, είχε προαποφασίσει την τέλεση της πράξεως για την οποία καταδικάσθηκε»).

2018, **Veselon και λοιποί κατά Ρωσίας** της 02-10-2012 και **Ursus κατά Ρουμανίας** της 18-12-2018 και συγκεκριμένα οράτε την παράγραφο 37⁴⁸⁹.

Τρίτον, επειδή η όλη διαδικασία εσφαλμένα θεωρήθηκε ότι δεν συνιστά ανακριτική διείσδυση δεν τηρήθηκαν οι απαραίτητες διατυπώσεις του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε με αποτέλεσμα να πάσχει η νομιμότητα της διαδικασίας εν συνόλω.

Θετικά πρέπει να αξιολογηθεί το υπ' αριθμ. **1231/2017 βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών**⁴⁹⁰ το οποίο ανταποκρίνεται στην ανάγκη της ειδικής αιτιολογίας για την διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης⁴⁹¹. Πράγματι, η βαθιά επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα του καθ' ου οι ως άνω ειδικές ανακριτικές πράξεις μόνο με την ειδική αιτιολογία ενός δικαστικού οργάνου μπορούν να γίνουν ανεκτές, το οποίο λειτουργεί ως πεδίο προστασίας από ενδεχόμενες αυθαιρεσίες και άκρατες αποφάσεις για αλυσιτελείς ανακριτικές διεισδύσεις. Η ως άνω πρακτική ανταποκρίνεται πλήρως και στην απαίτηση του ΕΔΔΑ περί εποπτεύοντος δικαστικού οργάνου κατά την διαδικασία διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης⁴⁹², όπως έχει ήδη σημειωθεί ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.Π.

Πλημμελής ως προς την τήρηση των διαδικαστικών προϋποθέσεων του άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε εμφανίζεται και η με αριθμό **726/2017 απόφαση του Αρείου Πάγου**⁴⁹³. Η συγκεκριμένη απόφαση δεν αντιμετώπισε προβλήματα ως προς την θεώρηση της παγίδευσης καθώς τέτοια δεν συνέτρεχε και οι κατηγορούμενοι είχαν προφανή προδιάθεση τέλεσης των αποδιδόμενων σε αυτούς αδικημάτων⁴⁹⁴.

Προβληματική ωστόσο ήταν η κρίση της απόφασης ως προς τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της ανακριτικής διείσδυσης. Συγκεκριμένα, η υπό κρίση απόφαση παρέβλεψε την ανάγκη τηλεφωνικής έστω ειδοποίησης του εισαγγελέα σε επείγουσες περιπτώσεις, αλλά και την ανάγκη τήρησης των διατυπώσεων της παραγράφου 3 του

---

⁴⁸⁹ Για την αντίθετη περίπτωση και την αντιπαραβολή της με την εξεταζόμενη υπόθεση δείτε και Shannon κατά ΗΒ της 06-04-2004.

⁴⁹⁰ Προσπελάσιμο σε ΠοινΧρον ΕΖ, σελ. 549.

⁴⁹¹ Το εξεταζόμενο βούλευμα αναφέρει συγκεκριμένα σημεία της υπόθεσης που τέθηκε ενώπιόν του, τα οποία σωρευτικά στοιχειοθετούν τις σοβαρές υπόνοιες τέλεσης του εγκλήματος που απαιτεί τόσο το άρθρο 253^A ΚΠΔ και νυν 254 όσο και το ΕΔΔΑ δια της νομολογίας του.

⁴⁹² Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 40.

⁴⁹³ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁹⁴ Οι αστυνομικοί που πραγμάτωσαν την επιχείρηση βασίστηκαν στην ήδη διεξαγόμενη εγκληματική ενέργεια των κατηγορούμενων οι οποίοι διακινούσαν ναρκωτικές ουσίες (και συγκεκριμένα χασίς) και δεν ήταν αυτοί που προκάλεσαν - υποκίνησαν κάποιο αδίκημα.

άρθρου 253^A ΚΠΔ ως ίσχυε⁴⁹⁵. Πρόκειται για μία ακόμα περίπτωση κατά την οποία τα εθνικά δικαστήρια κάνουν **εκπτώσεις στις διαδικαστικές προϋποθέσεις της νομότυπης ανακριτικής διείδυσης**, οι οποίες όμως έχουν εξόχως ουσιαστικό χαρακτήρα καθώς αποτελούν το δικαιοκρατικό πλαίσιο εγγυήσεων του καθ' ου η έρευνα, το οποίο εξασφαλίζει την προάσπιση των εν αγνοία του θιγόμενων ατομικών του δικαιωμάτων.

Ολοκληρώνοντας την επισκόπηση της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων επί του ζητήματος είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στην δικονομική μεταχείριση του ισχυρισμού του εκάστοτε κατηγορούμενου περί παγίδευσης.

Το μόνο ασφαλές συμπέρασμα είναι ότι η νομολογία του ΑΠ αμφιταλαντεύεται ως προς το ζήτημα. Έτσι, ως αρνητικό της κατηγορίας ισχυρισμό ή ως υπερασπιστικό επιχείρημα έχουν κρίνει την αιτίαση του κατηγορουμένου περί παράνομης αστυνομικής παγίδευσης οι **αποφάσεις του Αρείου Πάγου με αριθμό 1498/2005⁴⁹⁶**,

---

⁴⁹⁵ «Οι πράξεις όμως των αστυνομικών υπαλλήλων που ενεργούν ως *agents provocateurs*, για ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει εγκλήματα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 20 και 23 του ΚΝΝ, πρέπει, να μη υπερβαίνουν τα όρια της ανωτέρω επιτρεπόμενης κεκαλυμμένης δράσης τους. Δηλαδή, πρέπει τα διοικητικά όργανα που διεισδύουν να περιορίζονται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων παράβασης του ΚΝΝ, την τέλεση των οποίων ο δράστης είχε προαποφασίσει και θα τελούσε προς τρίτους και χωρίς την αστυνομική διείδυση, ήτοι να μη είναι εκείνοι, οι οποίοι αποκλειστικά παρότρυναν τον κατηγορούμενο να τελέσει την αξιόποινη πράξη, διότι τότε πρόκειται για υφαρπαγή ενοχής και παραβίαση της δίκαιης διαδικασίας, χωρίς να είναι και αναγκαίο να αποδεικνύεται, ότι η αξιόποινη πράξη θα είχε διαπραχθεί ακόμα και εάν δεν είχε μεσολαβήσει η επέμβαση και διείδυση των αστυνομικών οργάνων. Διαφορετικά επέρχεται παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης και ειδικότερα της τηρήσεως μιας δίκαιης διαδικασίας, που απαιτεί το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Σε περίπτωση που οι ανακριτικές πράξεις μεταξύ των οποίων και η ανακριτική διείδυση δεν έγιναν με τις προϋποθέσεις που διαγράφονται στον ανωτέρω νόμο, καθίστανται άκυρες και έτσι τα εξ αυτών συλλεγόμενα στοιχεία δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ενώπιον του δικαστηρίου, αλλιώς προκαλείται απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ.1 εδ.δ' του ΚΠΔ και ιδρύεται λόγος αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Α του ίδιου Κώδικα. Ο αναιρεσείων με σχετικό λόγο της αιτήσεώς του, ισχυρίζεται ότι έχει παραβιασθεί το θεμελιώδες δικαίωμά του ως κατηγορούμενου σε δίκαιη δίκη, που καθιερώνεται από το άρθρο 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ, διότι από το σύνολο της δικογραφίας προκύπτει ότι οι αστυνομικοί χρησιμοποίησαν τον πρώτο συγκατηγορούμενο (Π. Μ.) τον αναιρεσείοντα, ως πωλητή της πιο πάνω ποσότητας ινδικής κάνναβης, που ήλθε σε τηλεφωνική επαφή με τον τέταρτο συγκατηγορούμενο (Β. Σ.) του αναιρεσείοντος στα Τρίκαλα, προκειμένου να παγιδεύσουν, μεταξύ άλλων και τον τελευταίο (αναιρεσείοντα) στην αγορά ναρκωτικών ουσιών και έτσι προκάλεσαν την τέλεση της αποδιδόμενης στον αναιρεσείοντα πράξης, δίχως να πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις, αφού ενήργησαν χωρίς να ειδοποιήσουν, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών και επομένως, επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, για το λόγο ότι οι πράξεις των αστυνομικών υπερέβησαν τα όρια της επιτρεπόμενης καλυμμένης δράσης τους». Ο Άρειος Πάγος επί της ως άνω αιτίασης του κατηγορούμενου ανέφερε ότι δεδομένης της μη στοιχειοθέτησης παγίδευσης ισχύει ότι «ούτε, τέλος, από καμία διάταξη νόμου προβλέπεται ότι τα αστυνομικά όργανα πρέπει να ενημερώνουν, προηγουμένως, σχετικά με την ανωτέρω δράση τους, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών, όπως αιτιάζεται ο αναιρεσείων».

⁴⁹⁶ Προσπελάσιμη σε ΠοινΛογ 2005, σελ. 1327.

2185/2005⁴⁹⁷ ενώ ως αυτοτελή ισχυρισμό οι αποφάσεις με αριθμό 1742/2003⁴⁹⁸, 193/2009⁴⁹⁹, 522/2011⁵⁰⁰ και 1804/2016⁵⁰¹.

Σε κάθε περίπτωση, η διάκριση δεν έχει ουσιώδη σημασία. Και τούτο διότι πρώτον, το ΕΔΔΑ δεν διακρίνει μεταξύ των λεγόμενων αυτοτελών και των αρνητικών της κατηγορίας ισχυρισμών και ενδιαφέρεται αποκλειστικά για την πραγματική δυνατότητα του ισχυρισμού να ασκήσει επιρροή στην κρίση της υπόθεσης ή με άλλα λόγια να μεταβάλει το «διαγνωστικό καθήκον» του δικαστηρίου⁵⁰² και δεύτερον διότι ρητά το ως άνω Δικαστήριο απαιτεί ειδική αιτιολογία για την απόρριψη του σχετικού χαρακτηρισμού του κατηγορούμενου⁵⁰³ ανεξαρτήτως της τυποποίησής του και των δικονομικών συνεπειών που επιφέρει η αποδοχή του⁵⁰⁴.

Κλείνοντας την επισκόπηση της ελληνικής νομολογίας επί των ζητημάτων που ανακύπτουν από την εφαρμογή της ανακριτικής διείδυσης κατ' άρθρο 254 παρ. 1 στ. β' ΚΠΔ είναι χρήσιμο για την πληρότητα της ανάλυσης να καταγράψουμε ανακεφαλαιωτικά ορισμένα συμπεράσματα:

(i) Η ουσιωδέστερη, συχνότερη στη πράξη και ποικιλοτρόπως εμφανιζόμενη πλημμέλεια της ελληνικής νομολογίας ως προς το ζήτημα συνίσταται στην επαναλαμβανόμενη και *contra legem* έκπτωση από την τήρηση των απαραίτητων διαδικαστικών προϋποθέσεων διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων της ανακριτικής διείδυσης⁵⁰⁵.

⁴⁹⁷ Προσπελάσιμη σε ΠοινΛογ 2005, σελ. 1994.

⁴⁹⁸ Δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον, ο.π.

⁴⁹⁹ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁰⁰ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁰¹ Προσπελάσιμη στη ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁰² Οράτε και τις αποφάσεις που ενδεικνύουν την νεά αυτή τάση στη νομολογία και του ΑΠ με αριθμούς 1819/2016 και ΑΠ 1821/2016. Οράτε για την σχετική ανάλυση και σε Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 490 - 493.

⁵⁰³ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019, σελ. 43.

⁵⁰⁴ Αν θα πρέπει αναγκαστικά να καταχωρηθεί σε μία εκ των δύο κατηγοριών ο ισχυρισμός περί αστυνομικής παγίδευσης προσήκουσα μοιάζει η θεώρησή του ως αυτοτελούς. Και τούτο διότι οι συνέπειες που επιφέρει επί αποδοχής του, δηλαδή η απαγόρευση χρήσης ορισμένων αποδεικτικών μέσων μόνο σε αυτοτελή ισχυρισμό προσιδιάζουν (Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον 2008, σελ. 594).

⁵⁰⁵ Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική νομολογία όταν έρχεται αντιμέτωπη με περιπτώσεις εφαρμογής των ειδικών ποινικών νόμων, παραβλέπει να εφαρμόσει την παράγραφο 5 του πρώην άρθρου 253 ΚΠΔ του προϊσχύσαντος ΚΠΔ και νύν παράγραφο 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ, και δεν απαιτεί ούτε την έκδοση αιτιολογημένου βουλεύματος ούτε πολλές φορές καν την κατ' εξαίρεση ειδοποίηση του εισαγγελέα ή

(ii) Η ελληνική νομολογία, υπερβαίνοντας τα όρια του νόμου, σε πολλές περιπτώσεις εσφαλμένα δέχεται την διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων, αναλογικά, για αδικήματα που δεν περιλαμβάνονται ούτε στα προβλεπόμενα στο άρθρο 254 ΚΠΔ ούτε σε ειδικούς ποινικούς νόμους⁵⁰⁶, παθογένεια που συνιστά αθέμιτη διάπλαση δικαίου και περιστολή συνταγματικά προστατευόμενων ατομικών δικαιωμάτων.

του ανακριτή για την επικείμενη ανακριτική διείσδυση (οράτε ενδεικτικά παραπάνω την 726/2017 απόφαση του ΑΠ αλλά διατρέξτε και στο σύνολο του Κεφαλαίου σε επιμέρους περιπτώσεις). Ωστόσο, όπως καθορίστηκε ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 2.IV, ο ΚΠΔ ως εκτελεστικός του Συντάγματος νόμος υπερτερεί των ειδικών ποινικών νόμων, με αποτέλεσμα οι υπέρτερες δικαιοκρατικές εγγυήσεις που αυτός προβλέπει να τυγχάνουν ευθείας εφαρμογής και στο πλαίσιο των ειδικών ποινικών νόμων και να μην ισχύουν οι κανόνες ειδικότητας των κανόνων δικαίου. Το ζήτημα αυτό δεν διέγνωσε ορθά ούτε η υπ' αριθμ. 1896/2010 απόφαση του Αρείου Πάγου (δημοσιευμένη σε ΠοινΔικ 10/2011) στο πλαίσιο της οποίας αναφέρθηκε ότι «*Το άρθρο 253^Α του ΚΠΔ που προβλέπει ανακριτική διείσδυση με έκδοση βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου, δeneφαρμόζεται εν προκειμένω, γιατί αφορά συγκεκριμένες αξιόποινες πράξεις (εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις) όλων των προσώπων, ενώ οι διατάξεις του Ν 2935/2001 αφορούν συγκεκριμένες αξιόποινες πράξεις συγκεκριμένων προσώπων (προσωπικού Α.Σ. και πολιτικών υπαλλήλων ΥΕΝ) και έτσι ως ειδικές, υπερισχύουν αυτών του άρθρου 253Α του ΚΠΔ, αφού μάλιστα προβλέπουν και αυτές έκδοση βουλεύματος σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Σε περίπτωση που οι ανακριτικές πράξεις μεταξύ των οποίων και η ανακριτική διείσδυση του προσωπικού του Γραφείου Εσωτερικών Υποθέσεων του ΥΕΝ δεν έγιναν με τις προϋποθέσεις που διαγράφονται στον ανωτέρω νόμο, καθίστανται άκυρες και έτσι τα εξ αυτών συλλεγόμενα στοιχεία δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ενώπιον του δικαστηρίου, αλλιώς προκαλείται απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' του ΚΠΔ και ιδρύεται λόγος αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' του ίδιου Κώδικα*». Ο Άρειος Πάγος εν προκειμένω επίλυσε την διάσταση μεταξύ του ειδικού ποινικού νόμου και του άρθρου 253^Α ΚΠΔ όσον αφορά τις προβλεπόμενες διαδικαστικές προϋποθέσεις λήψης της ανακριτικής διείσδυσης σε κάθε περίπτωση με βάση τους κανόνες ειδικότητας, περίπτωση που δεν συντρέχει καθόσον ο ΚΠΔ ως εκτελεστικός του Συντάγματος νόμος, υπερτερεί σε κάθε περίπτωση.

⁵⁰⁶ Η νομολογία βασίζει την προσέγγισή της αυτή σε δύο βασικά σημεία. Πρώτον, στην σοβαρότητα των εγκλημάτων που καθιστά αναγκαστική την διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων αναλογικά λόγω της υποτιθέμενης αξιολογικής της ομοιότητας με τα εγκλήματα για τα οποία προβλέπονται ρητά και δεύτερον στην θέωρηση των ειδικών ανακριτικών πράξεων ως ειδικών λόγων άρσης του αδικού των ανακριτικών οργάνων και συνακόλουθα στην υποτιθέμενη *in bonam partem* εφαρμογή τους υπέρ του δράστη - μυστικού πράκτορα. Ωστόσο, ήδη ανωτέρω έχουν εκφραστεί οι αντιρρήσεις σε σχέση με την θέωρηση αυτή. Ειδικότερα, κάθε ειδική ανακριτική πράξη συνεπάγεται αυτόματα ουσιαστική περιστολή των δικαιωμάτων του καθ' ου η έρευνα, η οποία πρέπει πάντα να συντελείται περιοριστικά, να ρυθμίζεται εξαντλητικά στο νόμο και αποτελεί επιλογή του νομοθέτη και όχι διάπλαση του δικαστή (Παν. Δ. Χριστόπουλος, σχόλιο στην ΑναφΕισΠρωτΛαμίας 513/2004, δημοσιευμένη σε ΠοινΧρ ΝΔ, σελ. 1093· Χρ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο - Γενικός Μέρος Ι*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκουλας, σελ. 566 - 568· Αλ. Δημάκης, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παρέμβαση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον 2008, σελ. 594· Ν. Λίβος, σχόλιο στην ΑΠ 1028/1999 ΠοινΧρον Ν, σελ. 514· ο ίδιος, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου σε Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ 62 - 64). Σε κάθε περίπτωση, ο νέος ΚΠΔ με την ρητή περιγραφή της ανακριτικής διείσδυσης και την άρση της παραπομπής σε ειδικούς ποινικούς νόμους, όπως συνέβαινε με το προϊσχύσαν άρθρο 253^Α ΚΠΔ, συνέβαλε οριστικά στην διασαφήνιση της φύσης της ανακριτικής διείσδυσης ως ειδικής ανακριτικής πράξης - μέτρου δικονομικού καταναγκασμού.

(iii) Η νομολογία του Ανώτατου Ακυρωτικού έχει καταλήξει με την πάροδο ετών σε μία «φόρμουλα» όσον αφορά το ζήτημα της ανακριτικής διείσδυσης, την οποία μετέρχεται ως μείζονα σκέψη των σχετικών δικανικών συλλογισμών της⁵⁰⁷.

(iv) Πρόβλημα ωστόσο της ελληνικής νομολογίας δεν αποτελεί τόσο η κατάσταση της μείζονος πρότασης όσο η σύμφωνα με το ουσιαστικό κριτήριο του ΕΔΔΑ (substantive test) ερμηνεία των τιθέμενων πραγματικών περιστατικών και συνακόλουθα η ορθή δικανική υπαγωγή τους, προκειμένου να διακρίνει εάν στην εκάστοτε περίπτωση συντρέχει νομότυπη ανακριτική διείσδυση ή αν πρόκειται για αθέμιτη αστυνομική παγίδευση⁵⁰⁸.

(v) Η ελληνική νομολογία δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται με επάρκεια στις απαιτήσεις του ΕΔΔΑ (judicial preview - procedural test) περί προσήκοντος δικονομικού χειρισμού του ισχυρισμού του κατηγορούμενου περί παγίδευσης⁵⁰⁹.

---

⁵⁰⁷ Ενδεικτικά παρατίθεται μέρος του κειμένου της **1804/2016 απόφασης του Αρείου Πάγου**: «Από τις ανωτέρω διατάξεις και εκείνες του άρθρου 253 Κ.Ποιν.Δ., το οποίο προβλέπει τις προϋποθέσεις για τη διενέργεια έρευνας, προσδιορίζεται η έννοια της "ανακριτικής διείσδυσης", ήτοι της εμφανίσεως αστυνομικού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων ως συμμετόχου των ανωτέρω πράξεων, μεταξύ των οποίων και του εγκλήματος του νόμου περί εξαρτησιογόνων ουσιών, η οποία (ανακριτική διείσδυση) πρέπει να γίνεται υπό την εποπτεία του αρμόδιου Εισαγγελέα και να περιορίζεται στις πράξεις, που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση των εγκλημάτων που προβλέπονται από το νόμο αυτό (2713/99), **άλλως από τη χρησιμοποίηση, ως αποδεικτικού μέσου, μαρτυρικής καταθέσεως προσώπου της υπηρεσίας αυτής, που δεν είναι νόμιμο αποδεικτικό μέσο, δημιουργείται απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, κατά τα άρθρα 171 παρ.1 δ', 510 παρ.1 στοιχ. Α' Κ.Ποιν.Δ. και 6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α., περί δίκαιης δίκης. Εξ άλλου, "agent provocateur", κατά την έννοια του άρθρου 46 παρ.2 Π.Κ., είναι εκείνος, που με πρόθεση προκάλεσε σε άλλον την απόφαση να τελέσει έγκλημα, με, το μοναδικό σκοπό να τον καταλάβει ενώ αποπειράται την τέλεση αυτού ή ενώ επιχειρεί αξιόποινη προπαρασκευαστική του πράξη και με τη θέληση να τον ανακόψει από την αποπεράτωση του. Η ύπαρξη agent provocateur δεν επηρεάζει, κατ' αρχήν, την ευθύνη του αυτουργού αλλά είναι δυνατό, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως, να κριθεί ότι ο αυτουργός χωρίς την παραπλανητική συμπεριφορά των αστυνομικών δεν θα τελούσε την πράξη, οπότε θα πρόκειται περί "υφαρπαγής της ενοχής", που παραβιάζει την προαναφερόμενη αρχή της δίκαιης δίκης του άρθρου 6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α.»**

⁵⁰⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα πλημμελούς θεώρησης και υπαγωγής των πραγματικών περιστατικών στη μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού αποτελεί η **απόφαση του Αρείου Πάγου με αριθμό 2496/2005** η οποία οδήγησε και σε καταδίκη της Ελλάδας (Πυργιωτάκης κατά Ελλάδος της 21-02-2008· Οράτε και σε Αλ. Δημάκη στο άρθρο του *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρον 2008, σελ. 594· Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις*: ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326 επ. Αντίθετα ορθή υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στη μείζονα πρόταση που διετύπωσε το δικαστήριο, πραγματοποιήθηκε στην υπ' αριθμ. **2221/2018 απόφαση του ΑΠ** (δημοσιευμένη σε ΠοινΧρον 2020, σελ. 346).

⁵⁰⁹ Ενδεικτικά αναφέρονται εν συντομία τα κάτωθι προβληματικά σημεία, τα οποία έχουν επισημανθεί ήδη ανωτέρω:

Α) Σε πλείονες περιπτώσεις τα εθνικά δικαστήρια χαρακτηρίζοντας τον ισχυρισμό περί παγίδευσης ως αρνητικό, παραβλέπουν την ανάγκη ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας που απαιτεί το ΕΔΔΑ σε περίπτωση απόρριψης αυτών.

Β) Σε αρκετές περιπτώσεις τα εθνικά δικαστήρια δεν φροντίζουν επαρκώς για την διεξαγωγή μίας διαφανούς, κατ' αντιδικίαν διεξαγωγή της δίκης, παραβλέποντας να αναγνώσουν κρίσιμα έγγραφα σχετικά με την ανακριτική διείσδυση (**ΑΠ 1427/2010**) ή να προσάγουν ουσιώδεις μάρτυρες (**ΑΠ 1804/2016**), προκειμένου ο κατηγορούμενος να δύναται να αντικρούσει την γνησιότητα και να

(vi) Η στάση της ελληνικής νομολογίας σε σχέση με την τυποποίηση του ισχυρισμού περί παγίδευσης ως αρνητικού της κατηγορίας ή ως αυτοτελούς δεν είναι ξεκάθαρη. Όπως ωστόσο ήδη επισημάνθηκε ανωτέρω, τόσο η φύση του ισχυρισμού και οι συνέπειες από την αποδοχή του, όσο και η πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ συντελούν προς την θεώρησή αυτού ως αυτοτελούς⁵¹⁰.

(vii) Οι **δικονομικές συνέπειες από ενδεχόμενη αποδοχή του ισχυρισμού περί παράνομης αστυνομικής παγίδευσης**, όπως καταστρώνεται η «φόρμουλα» της μείζοντος πρότασης από μέρους των εθνικών δικαστηρίων και ιδίως του Ανώτατου Ακυρωτικού, είναι αφενός η **επέλευση απόλυτης ακυρότητας των σχετικών διαδικαστικών πράξεων⁵¹¹ με υπαγωγή στην γενική ρήτρα του άρθρου 171 παρ. 1 στ. δ' ΚΠΔ, αφετέρου η απαγόρευση αποδεικτικής αξιοποίησης - χρήσης των αποκομισθέντων εξ αυτής αποδεικτικών μέσων⁵¹²**. Η ως άνω προσέγγιση της

εξετάσει την αξιοπιστία αυτών αντίστοιχα καθώς και να υπερασπιστεί τον ισχυρισμό του περί αθέμιτης αστυνομικής παγίδευσης - υποκίνησης εις βάρος του.

Γ) Σύνηθες είναι επίσης το φαινόμενο να μην προσδιορίζονται επαρκώς ή και καθόλου η φύση, η πηγή και το ακριβές περιεχόμενο των «ανώνυμων πληροφοριών» που συχνά φτάνουν στις ειδικές υπηρεσίες των διοικητικών οργάνων εν αντιθέσει με τη νομολογία του ΕΔΔΑ αλλά και με το άρθρο 224 ΚΠΔ, αμφοτέρω δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείδυσης (δείτε ενδεικτικά την υπ' αριθμ. **1742/2003** απόφαση του Αρείου Πάγου).

⁵¹⁰ Συνεπώς, σε περίπτωση μη αιτιολογημένης απόρριψης ενδεχόμενου ισχυρισμού περί παγίδευσης από μέρους του κατηγορούμενου, προκύπτει **λόγος αναίρεσης του άρθρου 510 παρ. 1 στ. Α' ΚΠΔ** λόγω έλλειψης αιτιολογίας. Με την προσέγγιση αυτή συντάσσεται και η νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία επιβάλει το βάρος απόδειξης αντίκρουσης του προβαλλόμενου από τον προσφεύγοντα ισχυρισμού περί παγίδευσης στην κατηγορούσα αρχή ή στο δικαστήριο (**Khudobin κατά Ρωσίας**, παρ. 133 - 137). Έχει ήδη τονιστεί επανειλημμένα και στο πλαίσιο της παρούσας η ανάγκη εγκατάλειψης του σχετικού σχήματος διάκρισης των ισχυρισμών του κατηγορουμένου στο πλαίσιο της ποινικής δίκης σε αυτοτελείς και αρνητικούς της κατηγορίας.

⁵¹¹ Με την προσέγγιση αυτή συντάσσεται και η θεωρία (Χρ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος I*, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 562· Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείδυση: όρια και υπερβάσεις*: ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326 επ· ο ίδιος, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 226· Γεωργιάδου Μ σε Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Ερμηνεία κατ' άρθρο - Τόμος 1^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη - έκδοση 2^η, σελ. 1554 επ. · Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022· Ι. Μανωλεδάκης, *Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 169· Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτηρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 88).

⁵¹² Αδ. Παπαδαμάκης, *Ανακριτική διείδυση: όρια και υπερβάσεις*: ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326 επ· Σ. Παύλου σε Θ. Σάμιο, *Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι (Ερμηνεία του αρ. 28 του Ν. 4139/2013)*, 4η ενημέρωση 2014, σελ. 23 - 24· Παπαδημητράκης Γ., *Η έννοια της «παγίδευσης» του κατηγορουμένου από τις αρχές στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο και οι συνέπειές της*, ΠοινΔικ 2003, σελ. 1366 επ. Σε περίπτωση δε αποδεικτικής αξιοποίησης των σχετικών αποδεικτικών μέσων, προτείνεται η στοιχειοθέτηση απόλυτης ακυρότητας και συνακόλουθα η ίδρυση λόγων αναίρεσης (άρθρο 510 στ. Α' ή/και Θ' ΚΠΔ) (Θ. Δαλακούρας, *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρον 2001, σελ. 1022)· Αγ. Καμηλάρης, *Πράξεις ελεγκτικών οργάνων: Η αστυνομική παγίδευση στο όριο της δικαιότητας της δίκης και της αποτελεσματικότητας της καταστολής σε Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαιου*, Νομική βιβλιοθήκη 2009, σελ. 180. Ο προαναφερόμενος αναφέρει ότι ο αποκλεισμός αποδεικτικών μέσων, ως δικονομικής φύσης συνέπεια, είναι επαρκής για τις περιπτώσεις παραβίασης των διαδικαστικών εγγυήσεων της διείδυσης (πχ διενέργεια αυτής χωρίς έκδοση αιτιολογημένου βουλεύματος), όχι όμως και σε περίπτωση στοιχειοθέτησης παγίδευσης, οπότε και η μόνη προσήκουσα

ελληνικής νομολογίας αναφορικά με το ζήτημα των δικονομικών συνεπειών διάγνωσης παγίδευσης τελεί σε συμφωνία και με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ επι του ζητήματος⁵¹³.

Επίμετρο: (Αντι)συνταγματικότητα της ανακριτικής διείσδυσης

Με τα ως άνω παρατιθέμενα δεδομένα, πραγματοποιήθηκε προσπάθεια σκιαγράφησης και ανάλυσης των δικαιοκρατικών ορίων της ανακριτικής διείσδυσης ώστε αυτή να διακριθεί και να οριοθετηθεί σε σχέση με την παράτυπη αστυνομική παγίδευση. Στο πλαίσιο της ως άνω συλλογιστικής ελήφθη ως δεδομένο ότι η νομότυπη διείσδυση είναι σύμφωνη με το ισχύον συνταγματικό πλαίσιο. Το αμέσως προαναφερόμενο δεδομένο, ήτοι η συνταγματικότητα της ανακριτικής διείσδυσης θα αποτελέσει το ζητούμενο στο πλαίσιο του παρόντος Κεφαλαίου⁵¹⁴. Ως εκ τούτου, κατωτέρω θα παρατεθούν ζητήματα ενδεχόμενης αντισυνταγματικότητας της **νομότυπης** ανακριτικής διείσδυσης⁵¹⁵. Προκειμένου να τεθεί το ζήτημα με μία ερώτηση, ακομα και αν υποτεθεί ότι η ανακριτική διείσδυση διεξάγεται σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, όπως προσδιορίστηκε ανωτέρω, είναι σύμφωνη με τις θεμελιώδεις δικαιοκρατικές αρχές του Συντάγματος;

Στο Κεφάλαιο 2 της παρούσας παρατέθηκε ανάλυση της ανθρώπινης αξίας ως δικαιοκρατικού ορίου της ανακριτικής διείσδυσης και διαχωρισμού αυτής από την παράνομη παγίδευση. Ερωτάται όμως, μήπως ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξία,

---

συνέπεια είναι η αναγνώριση εξάλειψης της «ποινικής αξίωσης της Πολιτείας» δια της οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης.

⁵¹³ Το ΕΔΔΑ αξιώνει από τα εθνικά δικαστήρια, σε περίπτωση διάγνωσης παγίδευσης του καθ' ου να εξάγουν τα απαραίτητα συμπεράσματα που θα επιφέρουν τις κατάλληλες για την αποκατάσταση των τρωθέντων δικαιωμάτων του καθ' ου, συνέπειες. Ως τέτοιες συνέπειες, κατά την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ, δύναται να χαρακτηριστούν είτε η οριστική παύση της ποινικής δίωξης ή ο αποκλεισμός κάθε αποδεικτικού μέσου που έχει αποκτηθεί εξαιτίας και στο πλαίσιο της παγίδευσης ή κάθε άλλη συνέπεια η οποία οδηγεί σε παρόμοια αποτελέσματα με τις δύο αμέσως προαναφερόμενες (**Akbay και λοιποί Γερμανίας**, παρ. 122 – 124· **Bannikova κατά Ρωσίας**, παρ. 54 - 56· **Matanović κατά Κροατίας της 04-04-2017**, παρ. 126· **Lagutin και λοιποί κατά Ρωσίας**, παρ. 117· **Furcht κατά Γερμανίας**, παρ. 64). Σε κάθε περίπτωση, η ενδεχόμενη αναλογική μείωση της ποινής που επιβάλλεται στον κατηγορούμενο δεν αποτελεί επαρκές αντιστάθμισμα της τρώσης που προκλήθηκε στην δικαιοσύνη της ποινικής δίκης και στα δικαιώματα του κατηγορουμένου εξαιτίας της παγίδευσης (**Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας**, παρ. 124· **Furcht κατά Γερμανίας**, παρ. 68 – 69).

⁵¹⁴ Σε ένα δεύτερο επίπεδο θα πραγματοποιηθούν και αναφορές στην σύνδεση της ειδικής ανακριτικής πράξης της ανακριτικής διείσδυσης με τα νέο μοντέλα επιτήρησης στις σύγχρονες κρατικές δομές.

⁵¹⁵ Θα έχει ήδη καταστεί σαφές ότι η ανακριτική παγίδευση είναι σε κάθε περίπτωση και άνευ ετέρου αντισυνταγματική.

όπως αυτός καθιερώνεται στο άρθρο 2 παρ. 1 Συντ, καθιστά ακόμα και την φαινομενικά νομότυπη ανακριτική διείσδυση, μη δικαιοκρατικά ανεκτή; Η ανθρώπινη αξία έχει ευρύτερο περιεχόμενο κανονιστικού χαρακτήρα και περιλαμβάνει, ως επιμέρους εκφάνσεις το σύνολο των ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το κεντρικό της περιεχόμενο ωστόσο, εάν δύναται να αποδοθεί σχηματικά συνίσταται στην απαγόρευση μεταχείρισης του ατόμου με τρόπο τέτοιο που να του στερεί την ιδιότητά του ως φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και να το υποβιβάζει σε αντικείμενο, δηλαδή σε μέσο εξυπηρέτησης αλλότριων σκοπών⁵¹⁶. Στο πλαίσιο των διεπόμενων από την αρχές του σεβασμού στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και του κράτους δικαίου, εννόμων τάξεων, ο άνθρωπος είναι ο σκοπός και όχι το μέσο⁵¹⁷. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, ως βασική δικαιοκρατική αρχή της έννομης τάξης, η αρχή της ανθρώπινης αξίας διέπει το σύνολο των επιμέρους λειτουργιών και δεσμεύει κάθε όργανο στο οποίο έχει απονεμηθεί αρμοδιότητα. Παράλληλα, λειτουργεί ως κριτήριο διάκρισης των νόμιμων κρατικών ενεργειών, καθόσον μία πράξη που αντιστρατεύεται την αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας δεν μπορεί να γίνει δικαιοκρατικά ανεκτή, όποιον σκοπό και αν εξυπηρετεί η εκτέλεσή της.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της ανακριτικής τεχνικής της διείσδυσης, αποτελεί η **πράξη εξαπάτησης**. Ο διεισδύων μυστικός πράκτορας εξαπατά τους καθ' ων η διείσδυση, όχι μόνο ως προς τα στοιχεία της αληθινής ταυτότητάς του, την οποία αποκρύπτει αλλά και ως προς την φύση της προσωπικότητάς του, παριστάνοντας δήθεν ότι είναι πρόσωπο φιλικά διακείμενο με τους πρώτους και άξιο της εμπιστοσύνης αυτών⁵¹⁸. Με αυτό τον τρόπο, σε ένα σκηνοθετημένο από το Κράτος, σκηνικό, ο καθ' ου η διείσδυση διαδραματίζει εν αγνοία του ένα ρόλο. Ωστόσο, η διαδικασία αυτή στερεί από τον καθ' ου η ανακριτική διείσδυση την ουσιωδέστερη συνιστώσα της αρχής του σεβασμού στην ανθρώπινη αξία, ήτοι το δικαίωμά του να αυτοπροσδιορίζεται και να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του⁵¹⁹. Πιο συγκεκριμένα, η κρατική παρέμβαση, η οποία συνίσταται στην δημιουργία μίας

---

⁵¹⁶ Με ερείσματα στην «Καντιανή ηθική» η οποία επιτάσσει την μεταχείριση του ατόμου ως αυτοσκοπού και όχι ως μέσου (Γρ. Καλφέλης, σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι & C. Prittwitz, *Λόγοι και όρια των αναγκαίων περιορισμών του Ποινικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 146).

⁵¹⁷ Π. Δαγτόγλου, ο.π., σελ. 896 - 901.

⁵¹⁸ Τ. Διονυσοπούλου, *Αστυνομική διείσδυση*, ΠΛογ 2003, σελ. 476.

⁵¹⁹ Φυσικά, η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας ως έννοια δεν είναι νοητή σε έναν απόλυτο βαθμό καθόσον οι κοινωνικές συνθήκες εκ των πραγμάτων τη θέτουν σε ένα πλαίσιο. Είναι άλλο το ζήτημα ωστόσο της δεδομένης στην συγκεκριμένη περίπτωση κρατικής παρεμβατικότητας.

διαστρεβλωμένης αποτύπωσης της πραγματικότητας, στερεί από το άτομο τη δυνατότητα να επιλέξει ελεύθερα το πως θα κινηθεί στον κοινωνικό χώρο⁵²⁰. Ακόμα και η απόφαση τέλεσης εγκληματικής πράξης πρέπει να είναι προϊόν αυτόνομης βούλησης του δράστη και όχι αποτέλεσμα της κρατικής παρεμβατικότητας. Εξάλλου, ακόμα και σε περίπτωση ουσιώδους παθητικής δράσης των μυστικών πρακτόρων, ο δράστης μπορεί να επηρεαστεί αναφορικά με το χρόνο και τις περιστάσεις τέλεσης του εγκλήματος, το οποίο υπήρχε περίπτωση να μην τελέσει τότε ακόμα και εάν ήταν προδιατεθειμένος προς την πραγμάτωση αυτού⁵²¹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μεταχείρισης ατόμου ως μέσου προς επίτευξη σκοπού αποτελεί και η περίπτωση της «ενδιάμεσης διείσδυσης» (derivative entrapment), στο πλαίσιο της οποίας οι μυστικοί πράκτορες μεταχειρίζονται έναν τρίτο άτομο κατά του οποίου ενδέχεται να μην υφίστανται καν υπόνοιες ως ενοχής, ως «δόλωμα» ώστε να παγιδευτεί ο πραγματικός τους στόχος⁵²². Με βάση την προαναφερθείσα ανάλυση, διαπιστώνεται ότι ακόμα και στο πλαίσιο νομότυπης ανακριτικής διείσδυσης προκύπτει εύλογα ζήτημα αντισυνταγματικότητας αυτής εξαιτίας της συγκρουσιακής της σχέσης με τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξία, καθόσον ο καθ' ου καθίσταται μέρος – αντικείμενο ενός ευρύτερου σκηνοθετημένου επιχειρησιακού σχεδιασμού της αστυνομίας, στερούμενος την αυτονομία της βούλησής του.

Το αυτό πλαίσιο προβληματισμού αφορούν και τα ακόλουθα δεδομένα. Δεν πρέπει να διαφύγει της συγκεκριμένης ανάλυσης, το γεγονός ότι, σε κάθε περίπτωση ανακριτικής διείσδυσης, αλλά ιδίως στις περιπτώσεις που αφορούν την διείσδυση σε μία εγκληματικά ομάδα, τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης κρατικής παρέμβασης είναι εξόχως κρίσιμα. Πιο συγκεκριμένα, μία εγκληματική ή/και τρομοκρατική

---

⁵²⁰ Τ. Διονυσοπούλου, ο.π., σελ. 476 – 477.

⁵²¹ Τ. Διονυσοπούλου, ο.π., σελ. 477. Αγ. Καμηλάρης, *Πράξεις ελεγκτικών οργάνων: Η αστυνομική παγίδευση στο όριο της δικαιοσύνης της δίκης και της αποτελεσματικότητας της καταστολής σε Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου*, Νομική βιβλιοθήκη 2009, σελ 180, ο οποίος αναγνωρίζει ότι η πράξη που τελεί ο καθ' ου, μοναδική ως προς τις περιστάσεις της, είναι αποτέλεσμα της ανακριτικής διείσδυσης, ακόμα και αν αυτή δεν εξίχνειται του σημείου να θεωρηθεί παγίδευση, αλλά και ανάστροφα, ότι η νομότυπη ανακριτική διείσδυση αποτελεί όρο, κατά την θεωρία της s.n.q.n., για την τέλεση της πράξης του καθ' ου. Προκειμένου να αποδοθεί το ζήτημα παρατίθεται το εξής παράδειγμα: ο Α θέλει να διακινήσει μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών ουσιών, δεν έχει όμως τον κατάλληλο μεταφορέα. Η συγκεκριμένη δράση του ανακριτικού υπαλλήλου Β, ο οποίος δεν τον εξωθεί στο έγκλημα, αλλά του παρέχει την δυνατότητα τέλεσης αυτού που ήδη έχει αποφασίσει, τον κάνει να σχηματοποιήσει την ήδη ειλημμένη απόφασή του και ένεκα της εμπιστοσύνης που του έχει δημιουργηθεί τεχνηέντως, τελεί ένα αδίκημα το οποίο είτε δεν θα τελούσε καθόλου είτε θα τελούσε υπό διαφορετικές περιστάσεις. Σε κάθε περίπτωση η προειλημμένη απόφασή του δεν είναι αυθεντική και αυτόνομη καθώς η οριστικοποίησή της εξαρτάται από την ψευδή δυνατότητα μεταφοράς που το ίδιο το Κράτος του προσφέρει.

⁵²² Οράτε και ανωτέρω υπό Κεφάλαιο 1.1.

οργάνωση αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό, ο οποίος αποτελείται από δυναμικές διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών ενώ ταυτόχρονα υπόκειται σε μία συνεχή διαδικασία εξέλιξης. Αυτό το οποίο πρέπει να καταστεί σαφές και δεν έχει τονιστεί στον προσηκόντα βαθμό στην ελληνική θεωρία, είναι ότι ακόμα και η νομότυπη διείσδυση σε μία εγκληματική οργάνωση, μπορεί να αλλοιώσει σε τέτοιο βαθμό την φυσιογνωμία αυτής, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να θεωρηθεί ως δικαιοπολιτικά σκόπιμη. Συνεπώς, ακόμα και αν ο διεισδύων μυστικός πράκτορας δεν τελέσει κάποια αξιόποινη πράξη, ούτε υπερβεί τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείσδυσης, ακόμα και η ανάληψη απλών «διεκπεραιωτικών καθηκόντων», κατά την ορολογία του άρθρου 254 ΚΠΔ, σε μία εγκληματική οργάνωση, η συμμετοχή του αυτή, οι γνώσεις που θα εισφέρει ηθελημένα ή όχι σε αυτή, η επιρροή που θα ασκήσει *de facto* στις διαπροσωπικές σχέσεις εντός της οργάνωσης και η συνακόλουθη μεταβολή των σχέσεων κυριαρχίας που θα επιφέρει η παρεμβολή του, δύναται να οδηγήσουν βαθμιαία σε αλλαγή της φυσιογνωμίας της οργάνωσης, της στοχοθεσίας της, του επιχειρησιακού της εξοπλισμού και εν τέλει σε μία εγκληματική της αναβάθμιση, η οποία δεν θα είχε λάβει χώρα εάν δεν είχε προηγηθεί η κρατική παρέμβαση δια της ανακριτικής διείσδυσης τελούμενη⁵²³. Ως εκ τούτων, αν η φυσιογνωμία της εγκληματικής οργάνωσης μεταβλήθηκε και οι εγκληματικές της δυνατότητες αναβαθμιστούν, τα όποια εγκλήματα τελεστούν μετά την πραγμάτωση της ανακριτικής διείσδυσης δεν θα συνιστούν κατά ένα και διόλου ασήμαντο ποσοστό αποτέλεσμα των ενεργειών του Κράτους; Το εάν με βάση την γενική συνταγματική αρχή του κράτους δικαίου και του σεβασμού στην ανθρώπινη αξία, είναι ανεκτή μία τέτοια κατάσταση στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής πρέπει να θεωρείται τουλάχιστον ελέγξιμο.

Ανωτέρω στο Κεφάλαιο 1.ΠI παρατέθηκαν οι κοινωνικές συνθήκες εκείνες, οι οποίες κατέστησαν δικαιοπολιτικά σκόπιμη την εισαγωγή της ανακριτικής διείσδυσης

---

⁵²³ Jacqueline E. Ross, "Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States." *The American Journal of Comparative Law* 62 (2014), σελ. 681, η οποία παραλληλίζει την μεταβολή της φυσιογνωμίας της οργάνωσης εξαιτίας της διείσδυσης μυστικών πρακτόρων, με τις αλλαγές που επιφέρουν άθελά τους οι ερευνητές ανθρωπολογίας στις ομάδες ιθαγενών που μελετούν. Η ίδια, *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*, *The American Journal of Comparative Law*, Summer 2007, Vol. 55, No 3, σελ. 557, όπου και παραθέτει περιπτώσεις διεκπεραιωτικών καθηκόντων που δύναται να επηρεάσουν δραστικά την φυσιογνωμία της οργάνωσης καθώς και σελ. 563 με αναφορά στην επιρροή των διεισδύοντων στην εγκληματική οργάνωση που διεισδύουν.

τόσο στην εγχώρια έννομη τάξη όσο και διεθνώς⁵²⁴. Η εμφάνιση και η αναβάθμιση του διεθνοποιημένου οργανωμένου εγκλήματος και τα χαρακτηριστικά που αυτό παρουσιάζει, κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη εισαγωγής ειδικών ανακριτικών τεχνικών, οι οποίες βάλλουν απευθείας κατά τον χαρακτηριστικών αυτών, όπως η ανακριτική διείσδυση με την μυστικότητα και την τρώση της στεγανότητας των ιεραρχικών σχέσεων των εγκληματικών οργανώσεων. Κατά το χρόνο εισαγωγής επομένως της ανακριτικής διείσδυσης στο νομοθετικό οπλοστάσιο, η συγκεκριμένη ειδική ανακριτική τεχνική πληρούσε το κριτήριο της αναγκαιότητας, ώστε ο περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων που συνεπάγεται να είναι σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας⁵²⁵.

Ισχύει όμως το ίδιο και στη σημερινή συγκυρία ή μήπως η συνδυαστική εφαρμογή των υπολοίπων ανακριτικών τεχνικών είναι επαρκής για την εξυπηρέτηση των σκοπών που επιδιώκει η ανακριτική διείσδυση; Ενόψει και των τεχνολογικών εξελίξεων που έχουν μεσολαβήσει από το 2001, οπότε και εισήχθη στο πλαίσιο του ΚΠΔ ως αντίβαρο του οργανωμένου εγκλήματος, μέχρι και σήμερα, ενδεχομένως, η χρήση της συνδυαστικής εφαρμογής των ειδικών ανακριτικών πράξεων των στοιχείων δ', ε' και στ' της παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ⁵²⁶ να είναι επαρκής για την αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου της οργανωμένης εγκληματικότητας. Αν ληφθεί υπόψη η χρήση τεχνολογικών εργαλείων όπως τα drones, τα οποία έχουν υποκαταστήσει πλήρως την φυσική παρακολούθηση, η πρόσβαση σε ψηφιακά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και επικοινωνίας και εν γένει η δυνατότητα πρόσβασης μέσω των ως άνω ανακριτικών πράξεων σε πλήθος πληροφοριών για το υπό διερεύνηση άτομο, τότε πιθανόν να εξάγεται το συμπέρασμα ότι η ανακριτική διείσδυση ως ειδική ανακριτική τεχνική

⁵²⁴ Οράτε στο σύνολο του ως άνω αναφερόμενου Κεφαλαίου, αλλά και ενδεικτικά σε Ν. Λίβο (*Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 203 -204) ο οποίος αντιμετωπίζει την εισαγωγή των ειδικών ανακριτικών τεχνικών ως το μοναδικό δικαιοκρατικά ανεκτό τρόπο ώστε να αρθεί το δίλημμα μεταξύ ασφάλειας και ανασφάλειας και να μην μετατραπεί η δεύτερη σε πρόβλημα δικαιοσύνης.

⁵²⁵ Οράτε αναλυτικά ανωτέρω, υπό Κεφάλαιο 2, για την λειτουργία της εν λόγω αρχής ως δικαιοκρατικού ορίου της ανακριτικής διείσδυσης.

⁵²⁶ «Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, «207 παρ. 1 και 2»85, 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, «του άρθρου 338» 86 σε βάρος ανηλίκου, «των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339»87, «της παρ. 1 του άρθρου 342»88, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και «351Α»89 ΠΚ η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια: [...] δ) άρσης του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των άρθρων 4 και 5 του Ν. 2225/1994 (Α' 121), όπως αυτά ισχύουν. ε) καταγραφής της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα. στ) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

δεν είναι πλέον αναγκαία, και ως εκ τούτου τελεί σε σχέση δυσαναλογίας με τον επιδιωκόμενο σκοπό της. Εξάλλου, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί ότι η αναλογία του εκάστοτε ληφθέντος περιοριστικού μέτρου σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό του, είναι μία σχέση δυναμική και υποκείμενη σε μεταβολές⁵²⁷. Συνεπώς, το ότι η ανακριτική διείσδυση τελούσε σε συμφωνία με την αρχή της αναλογικότητας τις παραμονές του 21^{ου} αιώνα δεν συνεπάγεται ότι θα είναι αναγκαία και στο διηνεκές. Αντιθέτως, θα πρέπει συνεχώς να επανεξετάζεται η ως άνω σχέση και σε περίπτωση διαπίστωσης αντίθεσης σε αυτήν, η ανακριτική διείσδυση θα πρέπει είτε να αναπροσαρμόζεται είτε να αποβάλλεται από την έννομη τάξη⁵²⁸ και να αντικαθίσταται από άλλες ηπιότερου χαρακτήρα ειδικές ανακριτικές τεχνικές⁵²⁹.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που εγείρει αμφιβολίες αναφορικά με την συμφωνία της ανακριτικής διείσδυσης με την αρχή του κράτους δικαίου αφορά στην υπερσυσσώρευση γνώσης συγκεκριμένων τμημάτων της Διοίκησης, δίχως να υφίσταται νομιμοποίηση σχετικά. Πιο συγκεκριμένα, όπως θα έχει καταστεί σαφές, η ανακριτική διείσδυση έχει ως αποτέλεσμα την απόκτηση ουσιωδών πληροφοριών αναφορικά με την λειτουργία μίας οργάνωσης καθώς η απόκτηση της γνώσης αυτής αποτελεί λογικό προαπαιτούμενο της επίτευξης των οριζόμενων από το Νομοθέτη στόχων της διείσδυσης, δηλαδή της «εξιχνίασης της δομής της» και της «αποκάλυψης των μελών της». Ωστόσο, δεν αποκλείεται σε αρκετές περιπτώσεις η διενεργηθείσα από τις αρμόδιες αστυνομικές υπηρεσίες διείσδυση να μην είχε κάποιο αποτέλεσμα, ήτοι να ερευνήθηκε μία συγκεκριμένη ομάδα και οι αρχικές επαρκείς ενδείξεις να αποδείχθηκαν εν τέλει αβάσιμες. Τι θα συμβεί με τις πληροφορίες που θα έχουν αποκτηθεί σε μία τέτοια περίπτωση; Ακόμα και αν τα σχετικά αρχεία και οι

⁵²⁷ Η καταλληλότητα – προσφορότητα καθώς και η αναγκαιότητα ως επιμέρους εκφάνσεις της αρχής της αναλογικότητας παρουσιάζουν δυναμική εξέλιξη στο χρόνο. Η έρευνα της καταλληλότητας ενός μέτρου έχει εμπειρικό χαρακτήρα. Το συγκεκριμένο μέτρο κρίνεται σε σχέση με δεδομένο σκοπό. **Είναι δυνατόν ένα μέτρο να είναι κατάλληλο κατά το χρόνο που λαμβάνεται, αλλά εκ των υστέρων να αποδειχθεί αναποτελεσματικό και ακατάλληλο.** Και τούτο διότι η καταλληλότητα ήτοι οι συνέπειες του μέτρου, αποδεικνύονται κατά ην εφαρμογή του μέτρου στη διαδρομή του χρόνου (Α. Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, *Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 87 – 93).

⁵²⁸ Τον προσωρινό χαρακτήρα των ειδικών ανακριτικών πράξεων ως αντίβαρο στο ενδεχόμενο δημιουργίας ενός πλέγματος διοικητικών υπηρεσιών με απροσδιόριστες δυνατότητες εισηγείται de lege ferenda και ο Ν. Λίβος σε (*Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 206).

⁵²⁹ Οι προαναφερόμενες ειδικές ανακριτικές τεχνικές των στοιχείων δ', ε' και στ' της παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ εμφανίζονται ηπιότερες από την ανακριτική διείσδυση καθόσον βάλλουν μόνο κατά επιμέρους δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, το απόρρητο της επικοινωνίας, η πληροφοριακή αυτοδιάθεση, ενώ η ανακριτική διείσδυση, εκτός όλων των αμέσως προαναφερόμενων ατομικών δικαιωμάτων, εγείρει ένεκα του εγγενούς στοιχείου της εξαπάτησης που περιέχει, και ζητήματα προσβολής της ανθρώπινης αξίας.

τηρούμενες εκθέσεις καταστραφούν, οι μονάδες έρευνας της αστυνομίας θα έχουν λάβει, με αφορμή την διενεργηθείσα διείσδυση, πληροφορίες για συγκεκριμένα άτομα και για το πεδίο δράσης τους δίχως νομιμοποίηση, ενώ θα μπορούν να διοχετεύσουν αυτήν την γνώση κατά το δοκούν⁵³⁰, δημιουργώντας ένα πλέγμα διοικητικών οργάνων που «γνωρίζουν πάρα πολλά για πάρα πολλούς». Ο κίνδυνος επομένως, που έχει ήδη επισημανθεί στην θεωρία, αναφορικά με την δημιουργία μίας «κρατικής υποδομής γνώσης με ανομιμοποίητη πολιτική ισχύ», στο πλαίσιο της οποίας συμβάλλονται και εναλλάσσονται μεταξύ τους οι ανακριτικές μυστικές υπηρεσίες και τα συνεργαζόμενα μαζί τους πρόσωπα⁵³¹ είναι απολύτως υπαρκτός.

Όπως ήδη αναφέρθηκε πλείονες φορές σε όλη την έκταση της παρούσας, το παραδεκτό κάθε περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων εξαρτάται από την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας. Προϋπόθεση αυτής δε είναι η νομιμότητα του επιδιωκόμενου σκοπού. Και αν ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι η καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας δεν φαίνεται να ανακύπτει ζήτημα καθώς είναι δικαιολογικά όχι μόνο θεμιτός αλλά και επιβεβλημένος. Ωστόσο, η προαναφερόμενη συνθήκη δεν είναι δεδομένη. Δεν αποκλείεται η εργαλειοποίηση του ποινικού δικαίου ως μέσου προς την ενάσκηση δημόσιας πολιτικής εκφοβισμού

---

⁵³⁰ Ενδεχομένως η παράσταση του ως άνω συλλογισμού δια παραδείγματος συμβάλει στην περαιτέρω ανάδειξη του ζητήματος. Ας υποθέσουμε ότι διενεργείται νομότυπη, κατόπιν έκδοσης βουλεύματος του αρμόδιου συμβουλίου, ανακριτική διείσδυση προς διερεύνηση ομάδας πολιτικής δράσης κινούμενης σε συγκεκριμένο πολιτικό χώρο, η οποία ωστόσο αποβαίνει άκαρπη διότι οι επαρκείς ενδείξεις επί τη βάσει των οποίων διενεργήθηκε, αποδείχθηκαν αβάσιμες. Ωστόσο, ήδη εξ αυτής, οι αστυνομικές υπηρεσίες έχουν λάβει γνώση σημαντικών πληροφοριών για τα μέλη της συγκεκριμένης ομάδας, η οποία δεν προέκυψε ως τρομοκρατική, όπως οι διαπροσωπικές τους σχέσεις, οι πολιτικές τους απόψεις, ζητήματα του εν στενή εννοία ιδιωτικού τους βίου, οι ενδεχόμενες προθέσεις τους κινηματικού χαρακτήρα. Ωστόσο, δεν υφίσταται νομιμοποίηση για την απόκτηση και την κατοχή αυτής της γνώσης, αλλά ούτε και για την περαιτέρω αξιοποίησή της (πχ για την αποτροπή κατάληψης ενός δημοσίου κτηρίου την οποία ενδεχομένως τα μέλη της οργάνωσης σκοπούν να πραγματοποιήσουν). Δεν αποκλείεται δε αξιοποίηση των συγκεκριμένων πληροφοριών σωρευτικά με άλλες σε μεταγενέστερο χρόνο προκειμένου να ενεργοποιηθεί έτερη διαδικασία ανακριτικής διείσδυσης επί τη βάσει δήθεν «ανώνυμων πληροφοριών». Την τελευταία αυτή περίπτωση έχει εντοπίσει ως ενδεχόμενο κίνδυνο και ο Νάιντος ο οποίος αναφέρει ότι «η εισαγγελική εποπτεία πρέπει να επεκταθεί στον έλεγχο της διαχείρισης της ωφελιμότητας του συλλεγέντος από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις αποδεικτικού υλικού και στην εξασφάλιση της διέλευσής του αποκλειστικά από το δικονομικό μηχανισμό της προστασίας των δικαιωμάτων, αποτρέποντας ακόμη και την επίκληση από την αστυνομία μυστικών πληροφοριών που θα αντλούνταν από ανέλεγκτες ανακριτικές πράξεις» (Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ ΕΖ, σελ. 491 επ.). Σχετικός και ο προβληματισμός της Jacqueline E. Ross, στο έργο της *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*, *The American Journal of Comparative Law*, Summer 2007, Vol. 55, No 3, σελ. 565.

⁵³¹ Αδ. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση, σελ. 224· Ν. Λίβος, *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου*, Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005, σελ. 204.

και πειθάρχησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων⁵³². Σε έτερες έννομες τάξεις, όπως των ΗΠΑ, όπου και η ανακριτική τεχνική της διείσδυσης (infiltration) τα στατιστικά δεδομένα ενδεικνύουν ότι η ανακριτική διείσδυση σε ένα ανησυχητικά μεγάλο ποσοστό δεν κατευθύνεται στην αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικότητας αλλά χρησιμοποιείται ως επιχειρησιακό εργαλείο θεσμικής επιτήρησης από το Κράτος, δηλαδή ως εργαλείο αναπαραγωγής των δομικών θεσμών του και εξάλειψης των «εσωτερικών εχθρών»⁵³³. Κατ' αυτό το τρόπο, και σε σύνδεση με τον ως άνω αναφερόμενο ισχυρισμό η ανακριτική διείσδυση χρησιμοποιείται για να γνωρίζει η αστυνομία ποιος κινείται που και όχι για γνήσια ανακριτική έρευνα⁵³⁴, γεγονός που καθιστά τον σκοπό της εξαρχής παράνομο και την διενέργειά της, αν και νομότυπη φαινομενικά, μη ανεκτή⁵³⁵.

Επί τη βάσει του συνόλου των παραπάνω δεδομένων και των ζητημάτων που αναπτύχθηκαν προκύπτει ότι η συζήτηση περί συνταγματικότητας της νομότυπης ανακριτικής διείσδυσης παραμένει ανοικτή και δεν πρέπει να θεωρείται αδιαμφισβήτητη.

Αντί επιλόγου - τελικά συμπεράσματα

---

⁵³² Κ. Gunther σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι & C. Prittwitz, *Λόγοι και όρια των αναγκαίων περιορισμών του Ποινικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 31 και 39, όπου και αναφέρεται η ιδιαίτερη τάση των δημοκρατιών να μετέρχονται το ποινικό δίκαιο ως συμβολικό επικοινωνιακό μέσο.

⁵³³ Χαρακτηριστικά τις ΗΠΑ, μετά τα γεγονότα της 11-09-2001 και παρά την αλματώδη αύξηση των περιπτώσεων διείσδυσης για δήθεν υποθέσεις τρομοκρατίας, εκείνες που πράγματι αφορούσαν σε τρομοκρατικές οργανώσεις ήταν μόλις το 5% με 9% εξ αυτών (J.T. Norris & H. Grol - Prokopczyk, *Estimating the Prevalence of Entrapment in Post 9/11 Terrorism cases*, The Journal of Criminal Law and Criminology, Summer 2015, Vol. 105, Northwest University Pritzker School of Law, σελ. 610 με περαιτέρω αναφορά στην συγκεκριμένη στόχευση προς τη Μουσουλμανική κοινότητα. Την συγκεκριμένη μεροληπτική στάση εις βάρος ευάλωτων ομάδων και ιδίως νεαρών ανδρών Μουσουλμάνων αναφέρει και ο Kent Roach στο έργο του “*Entrapment and Equality in Terrorism Prosecutions: A Comparative Examination of North American and European Approaches*” (Mississippi Law Journal 80, no. 4, Summer 2011), σελ. 1469.

⁵³⁴ Jacqueline E. Ross, “*Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States*.” The American Journal of Comparative Law 62 (2014), σελ. 674· Andrew Carlon, *Entrapment, Punishment and the Sadistic State*, Virginia Law Review 93, no 4 (June 2007), σελ. 1118. Δείτε και την αναφορά της ίδιας στο έργο της *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany* (The American Journal of Comparative Law, Summer 2007, Vol. 55, No 3, σελ. 574), όπου και παραθέτει την περίπτωση φυλάκισης 46 κατοίκων μίας επαρχιακής κομμόπολης της επαρχίας του Τέξας ως δήθεν διακινητές ναρκωτικών από τις ενέργειες ενός και μόνο αποκλειστικά μυστικού πράκτορα, αριθμός προφανώς υπερβολικός και στατιστικά παράδοξος.

⁵³⁵ Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, ο.π., σελ. 87 – 93.

Κλείνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία είναι η στιγμή να καταγραφούν κάποιες συμπερασματικές – ανακεφαλαιωτικές σκέψεις αναφορικά με τα ζητήματα που αναλύθηκαν ανωτέρω.

Αρχικά, εκ της ως άνω ανάλυσης ανακύπτει ότι ο Νομοθέτης έχει πραγματοποιήσει ειλικρίνη προσπάθεια προσαρμογής στα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείδυσης⁵³⁶, τα οποία έχει διαγνώσει επιτυχημένα. Ωστόσο, δεν μπορεί να επισημανθεί το ίδιο και για την Δικαιοσύνη. Η αντιμετώπιση του ζητήματός της ανακριτικής διείδυσης από την ελληνική νομολογία πρέπει να μεταβληθεί. Ζητήματα όπως η εσφαλμένη θεώρηση των πραγματικών περιστατικών, ο μη προσήκων χειρισμός του ισχυρισμού του κατηγορουμένου περί παγίδευσης σε δικονομικό επίπεδο, η παράβλεψη τήρησης των διαδικαστικών εγγυήσεων του άρθρου 254 ΚΠΔ σε κάθε περίπτωση διενέργειας ειδικών ανακριτικών πράξεων είτε αυτές τελούνται στο πλαίσιο του άρθρου 254 ΚΠΔ είτε στο πλαίσιο ειδικών ποινικών νόμων, όπως πλέον προκύπτει από το άρθρο 254 παρ. 6 ΚΠΔ, η άρση της θεώρησης της ανακριτικής διείδυσης ως ειδικού λόγος άρσης του αδίκου, η ορθή διάγνωση της φύσης της ως ειδικής ανακριτικής πράξης, η επαμφοτερίζουσα στάση των Δικαστηρίων ως προς την θεώρηση του ισχυρισμού περί παγίδευσης ως αρνητικού της κατηγορίας ή ως αυτοτελούς και εν γένει η εμφανής τάση της να εξυπηρετεί τις αντεγκληματικές σκοπιμότητες των διωκτικών αρχών⁵³⁷ θυσιάζοντας ολικά ή σε μερικό βαθμό, τα ατομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου αποτελούν μετά βεβαιότητας σημεία ουσιώδους προβληματισμού. Συνεπώς, η ελληνική νομολογία έχει πολύ δρόμο να διανύσει μέχρι να φτάσει τα οριζόμενα από τα δικαιοκρατικά όρια της ανακριτικής διείδυσης και ιδίως από το ΕΔΔΑ, επίπεδα προστασίας του καθ' ου η διείδυση. Τούτο προϋποθέτει όχι μόνο διαφορετική προσέγγιση διαφόρων νομικών ζητημάτων αλλά κυρίως αλλαγή σκέψης ως προς την σημασία προάσπισης των ατομικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου για ένα κράτος δικαίου και η στάθμιση υπέρ αυτών σε σχέση με την αντεγκληματική πολιτική και την ασφάλεια⁵³⁸.

⁵³⁶ Οράτε αναλυτικά ανωτέρω Κεφάλαιο 3.Ι.

⁵³⁷ Αγ. Καμηλάρης, *Πράξεις ελεγκτικών οργάνων: Η αστυνομική παγίδευση στο όριο της δικαιοσύνης της δίκης και της αποτελεσματικότητας της καταστολής σε Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου*, Νομική βιβλιοθήκη 2009, σελ. 181, ο οποίος και επισημαίνει ότι τα ελληνικά δικαστήρια μεταχειρίζονται τον ισχυρισμό περί παγίδευσης του κατηγορούμενου με μία εκ των προτέρων διάθεση αναγκαστικής απόρριψής του.

⁵³⁸ Μόλις που χρειάζεται να αναφερθεί ότι η ως άνω αλλαγή νοοτροπίας πρέπει πρωτίστως να εκκινήσει από το χώρο της Διοίκησης και συγκεκριμένα της αστυνομίας. Πλην όμως επειδή η μέχρι τώρα πρακτική των αστυνομικών αρχών ενδεικνύει τα ακριβώς αντίθετα, μετατοπίζεται το κέντρο

Είναι γεγονός αναντίρρητο ότι η διεθνοποιημένη και αναβαθμισμένη στην ψηφιακή εποχή οργανωμένη εγκληματικότητα υποχρεώνει το κράτος να λάβει μέτρα προληπτικού αλλά και κατασταλτικού χαρακτήρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Κατ' αρχήν, η νομότυπη διείσδυση, **τηρουμένων αυστηρά και απαρέγκλιτα των δικαιοκρατικών ορίων που ανακύπτουν από το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ, το ενωσιακό δίκαιο, καθώς και από τον ίδιο τον ΚΠΔ**, δύναται να αποτελέσει ένα επαρκές μέτρο αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος. Ωστόσο, η επιστημονική προσέγγιση ιδίως στο χώρο της Ποινικής Δικονομίας καθιστά απαγορευτική κάθε απόπειρα εθελουφλίας. Η ανακριτική διείσδυση αποτελεί ρητή αποτύπωση των νέων μοντέλων επιτήρησης στο σύγχρονο κράτος ασφαλείας⁵³⁹. Ως εκ τούτου, ο σκοπός της εμφανίζεται ως δυσπόστατο μέγεθος, καθώς παράλληλα με την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας, σκοπιμότητα δικαιοκρατικά θεμιτή, εξυπηρετείται δια της ανακριτικής διείσδυσης και η δεδομένη βούληση των κρατικών φορέων να διατηρούν τον έλεγχο των κοινωνικών εξελίξεων εντός του κρατικού μηχανισμού, στο πλαίσιο του δόγματος ασφαλείας⁵⁴⁰ δια της γενικευμένης επιτήρησης⁵⁴¹. Η τελευταία αυτή στοχοθεσία της ανακριτικής διείσδυσης διαπιστώνεται ως ελέγξιμη, αν όχι ως δικαιοκρατικά μη ανεκτή. Για τον σκοπό αυτό, σε κάθε περίπτωση, η ειδική ανακριτική πράξη της διείσδυσης πρέπει να λειτουργεί αυστηρά εντός των καθορισμένων δικαιοκρατικών ορίων, ο Νομοθέτης οφείλει να αναθεωρεί συχνά με βάση και τις κοινωνικές εξελίξεις το πλαίσιο και το πεδίο εφαρμογής της ανακριτικής διείσδυσης ενώ ο Δικαστής οφείλει να ελέγχει αυστηρά τον τρόπο που η Διοίκηση μετέρχεται την συγκεκριμένη ειδική ανακριτική τεχνική. Η αμέσως προαναφερόμενη ανάγκη καθίσταται ιδιαίτερα επιτακτική καθώς

βάρους στον δικαστικό έλεγχο, ως ανάχωμα της επεκτατικής τάσης της αστυνομίας να μετέρχεται μυστικές μεθόδους όλο και πιο συχνά για ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό ατόμων.

⁵³⁹ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, *Μοντέλα επιτήρησης στο Κράτος Ασφαλείας & Δίκαιη Ποινική Δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 91.

⁵⁴⁰ Ασφάλεια εθνική, δημόσια ή/και κρατική και πάντως σίγουρα όχι προσωπική. Για τις αναπτύξεις αναφορικά με την φύση της ασφάλειας ως δικαιώματος ή ως δικαιοκτικής αρχής οράτε σε Ν. Λίβο στο έργο του *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου* (Τιμ. Τομ. Ι. Μανωλεδάκη, Ι, 2005).

⁵⁴¹ Επιτήρηση η οποία πραγματώνεται από ένα πλέγμα δικονομικού και ουσιαστικού ποινικού δικαίου διατάξεων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο, και συγκεκριμένα με την πρόβλεψη ειδικών ανακριτικών τεχνικών βαθιάς επέμβασης στα ατομικά δικαιώματα, με την ποινικοποίηση ουδέτερων κοινωνικά πράξεων (δείτε την Οδηγία ΕΕ 2017/541) και με την διευρυμένη συλλογή προσωπικών πληροφοριών (δείτε την σύμβαση Prum), πλέγμα το οποίο αντιμετωπίζει το σύνολο των πολιτών, αν όχι ως ύποπτους, τότε σίγουρα αντικείμενα διερεύνησης (για διεξοδικότερη ανάλυση των σχετικών ισχυρισμών οράτε σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, *Λόγοι και όρια των αναγκών περιορισμών του Ποινικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 69 – 86).

η επιταγή για Ασφάλεια και Επιτήρηση⁵⁴² παρουσιάζεται συνεχώς αυξανόμενη από τις εκάστοτε κυριαρχικές δομές⁵⁴³. Τα εξετασθέντα δια της παρούσας διπλωματικής εργασίας δικαιοκρατικά όρια δύνανται και πρέπει να αποτελέσουν ανάχωμα στις ως άνω κρατικές επιταγές.

---

⁵⁴² Πλέον ένεκα της τρέχουσας συγκυρίας και για υγειονομικούς λόγους. Οράτε και το υπό συζήτηση νομοσχέδιο συνολικής ασφάλειας στην γαλλική Δημοκρατία και τις εκεί αντιδράσεις της κοινωνίας (<https://www.kathimerini.gr/world/561162376/gallia-sfodres-antidraseis-gia-to-nomoschedio-synolikis-asfaleias/>).

⁵⁴³ Οράτε και τους συναφείς προβληματισμούς του Χ. Παπαχαλαράμπους στο άρθρου του «*Η ποινική δογματική στη μετανεωτερική συνθήκη. Αντοχή στην ρευστότητα ή το τέλος μίας αυταπάτης*», δημοσιευμένο σε ΠοινΧρον 2020, σελ. 567 επ.

Παράρτημα Α' - Νομοθεσία

Στον εν λόγω παράρτημα παρατίθεται η βασική ελληνική νομοθεσία, που σχετίζεται με την ανακριτική διείδυση.

<u>Άρθρο 253Α - Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί ορισμένων εγκλημάτων.</u>	<u>Άρθρο 254. - Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί ορισμένων εγκλημάτων.</u>
<p>1. Ειδικά, για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 εδάφιο α', 208 παρ. 1 εδάφιο α', 208Α, εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παραγράφου 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια:</p> <p>α) ανακριτικής διείδυσης, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διείδυση προβλέπεται στο άρθρο 28 του Ν. 4139/2013 (Α' 74) και στην παρ. 1 του άρθρου 5 του Ν. 2713/1999 (Α' 89), εφόσον η ανακριτική διείδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει,</p> <p>β) ελεγχόμενων μεταφορών, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά οι μεταφορές αυτές προβλέπονται στο άρθρο 38 του Ν. 2145/1993 (Α' 88).</p> <p>γ) άρσης του απορρήτου, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η άρση αυτή προβλέπεται στα άρθρα 4 και 5 του Ν. 2225/1994 (Α' 121),</p> <p>δ) καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η καταγραφή προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 6 του παραπάνω Ν. 2713/1999 (Α' 89) και</p> <p>ε) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και υπό τους ουσιαστικούς όρους και προϋποθέσεις του Ν. 2472/1997 (Α' 50).</p> <p>2. Οι ανακριτικές πράξεις της προηγούμενης παραγράφου διεξάγονται μόνο:</p> <p>α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 εδάφιο α', 208 παρ. 1, εδάφιο α', 208Α, εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παρ. 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα,</p>	<p>1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, «207 παρ. 1 και 2», 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, «του άρθρου 338», σε βάρος ανηλίκου, «των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339», «της παρ. 1 του άρθρου 342», των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και «351Α» ΠΚ η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια:</p> <p>α) συγκαλυμμένης έρευνας, κατά την οποία ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, προσφέρεται να διευκολύνει την τέλεση κάποιου από τα εγκλήματα της παρ. 1, την οποία ο δράστης του εν λόγω εγκλήματος είχε προαποφασίσει. Η διενέργεια της συγκαλυμμένης έρευνας γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.</p> <p>β) ανακριτικής διείδυσης, κατά την οποία ανακριτικός υπάλληλος με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας αναλαμβάνει διεκπεραιωτικά καθήκοντα σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση με σκοπό την εξιχνίαση της δομής της, την αποκάλυψη των μελών της, καθώς και τη διακρίβωση των εγκλημάτων της παρ. 1, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει. Τα ίδια καθήκοντα μπορεί να αναλάβει και ιδιώτης υπό τους όρους των παραγράφων 2 έως 6 του παρόντος και εφόσον κατά τα λοιπά για τη δράση του είναι ενήμερος ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών. Ο ενεργών την ανακριτική διείδυση μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία έκδοσης των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Η διενέργεια της ανακριτικής διείδυσης γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται</p>

<p>β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων του άρθρου 187Α ή των πράξεων των άρθρων 207 εδάφιο α', 208 παρ. 1, εδάφιο α', 208Α, εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παρ. 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής.</p> <p>3. Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών ημερών. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης προθεσμίας.</p> <p>4. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού.</p> <p>5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά τη διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος.</p>	<p>υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.</p> <p>γ) ελεγχόμενων μεταφορών, όπως οι μεταφορές αυτές προβλέπονται στο άρθρο 38 του ν. 2145/1993 (Α' 88).</p> <p>δ) άρσης του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των άρθρων 4 και 5 του ν. 2225/1994 (Α' 121), όπως αυτά ισχύουν.</p> <p>ε) καταγραφής της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα.</p> <p>στ) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.</p> <p>2. Οι ανακριτικές πράξεις της προηγούμενης παραγράφου διεξάγονται, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων, μόνο:</p> <p>α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη από τις αναφερόμενες στην παρ. 1 του άρθρου αυτού.</p> <p>β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου αυτού είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής.</p> <p>3. Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Στην αιτιολογία του βουλεύματος γίνεται ειδική μνεία: α) της αξιόποινης πράξης, β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, γ) του σκοπού αυτής, δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα μέσα σε προθεσμία τριών ημερών στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο ελέγχει παράλληλα την συνδρομή των εξαιρετικά επειγουσών περιστάσεων. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης αίρεται αυτοδικαίως. Αν εντός ευλόγου χρόνου, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε (5) ημέρες, δεν εκδοθεί βούλευμα, τα τυχόν ευρήματα δεν είναι αξιοποιήσιμα.</p> <p>4. Οι αναφερόμενες στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 ανακριτικές πράξεις μπορούν να επιβληθούν υπό τους όρους της παραγράφου 3 και κατά τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό υλικό που αφορά το τρίτο πρόσωπο καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός εάν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τέλεση κακούργηματος κατά της ζωής, της</p>
--	--

	<p>σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα.</p> <p>5. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτάται κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων αξιοποιείται στο πλαίσιο της αυτής ποινικής δίκης, υπό τον όρο ότι αφορά πράξη για την οποία επιτρέπεται η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται το στοιχείο αυτό ή η αποκτηθείσα γνώση να χρησιμοποιηθούν και σε άλλη ποινική δίκη για τη βεβαίωση εγκλήματος της παραγράφου 1, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού. Κάθε άλλο στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων απαγορεύεται, για λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη στην ίδια ή σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού.</p> <p>6. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά την διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους, των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος.</p>
<p><u>Άρθρο 253B - Ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς.</u></p> <p>Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια:</p> <p>α) συγκαλυμμένης έρευνας, την οποία ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων Εγκλημάτων Διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις αξιόποινες πράξεις της παραγράφου 1 και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παραγράφου 1 και διευκολύνει στην τέλεσή της τον δράστη που την έχει προαποφασίσει. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το έτος. Ο ενεργών τη συγκαλυμμένη έρευνα μπορεί να φέρει</p>	<p><u>Άρθρο 255. - Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς.</u></p> <p>1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια: α) συγκαλυμμένης έρευνας, την οποία ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως εγγράφως ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται, αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις προαναφερόμενες αξιόποινες πράξεις, όπως προκύπτει από ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του, και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παρ. 1, την τέλεση της οποίας ο δράστης είχε προαποφασίσει. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις</p>

<p>συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία εκδόσεως των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.</p> <p>β) Άρσης του απορρήτου, καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτές προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 253Α. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως οι παράγραφοι 2 και 3 του ίδιου άρθρου.</p>	<p>περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες και μπορεί να παραταθεί για ακόμη ένα τρίμηνο. Ο ενεργών τη συγκαλυμμένη έρευνα μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία εκδόσεως των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.</p> <p>β) άρσης του απορρήτου, καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτές προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 254. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως οι παρ. 2 και 3 του ίδιου άρθρου.</p> <p>2. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά την διενέργεια των προαναφερόμενων ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο.</p>
<p><u>Άρθρο 25B Ν. 1729/1987 (Ναρκοτικά) – Πράξεις ελεγκτικών οργάνων</u></p> <p>1. Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου που με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου, που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 και 8 του παρόντος νόμου, εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας η εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτό το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών. Οφείλει όμως στην περίπτωση αυτή, ο επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών.</p> <p>2. Επίσης, δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου, όταν ύστερα από βάσιμη καταγγελία ή ισχυρές υπόνοιες ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση ναρκωτικών.</p>	<p><u>Άρθρο 28 Ν. 4139/2013 (Ναρκοτικά) - Πράξεις ελεγκτικών οργάνων</u></p> <p>1. Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) και στελέχους του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, ο οποίος με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 20,22 και 23, αφού τηρηθεί η διαδικασία του άρθρου 253Α παράγραφος 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, δρα ως αγοραστής ή μεσολαβητής ή μεταφορέας ή φύλακας ναρκωτικών ουσιών ή με άλλους τρόπους που δεν δημιουργούν ούτε επιτείνουν κινδύνους για τρίτα πρόσωπα. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτόν το σκοπό τελεί ανάλογες ενέργειες ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών.</p> <p>2. Τα ανωτέρω ελεγκτικά όργανα ή ο ιδιώτης μπορούν να ενεργούν τις πράξεις της παραγράφου 1 και να συναλλάσσονται με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας, φορολογικά ή άλλα στοιχεία, καθώς και να διεξάγουν συναλλαγές επιβαλλόμενες αποκλειστικά από τις ανάγκες της συγκαλυμμένης δράσης. Η διαδικασία για την έκδοση των στοιχείων συγκάλυψης των ελεγκτικών οργάνων ή του ιδιώτη, η διαδικασία έγκρισης για τη διενέργεια συναλλαγών εκ μέρους τους με αυτά τα στοιχεία, η διαδικασία εγκρίσεως των προς διάθεση χρηματικών ποσών για τις ανάγκες της συγκαλυμμένης δράσης, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα</p>

καθορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και Ναυτιλίας και Αιγαίου. Στην έκδοση της εν λόγω κοινής υπουργικής απόφασης μετέχει και ο Υπουργός Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.

3. Εφόσον υφίστανται σοβαρές ενδείξεις σε βάρος συγκεκριμένων προσώπων για την τέλεση εγκλημάτων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών κατά τα άρθρα 20,22 και 23 επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο 253Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η εκτός κατοικίας καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα, καθώς και η χρησιμοποίηση του υλικού ως αποδεικτικού στοιχείου ενώπιον των εισαγγελικών, ανακριτικών και δικαστικών αρχών.

Άρθρο 28 Ν. 3459/2006 (Ενδιάμεσος νόμος περί Ναρκωτικών) - Πράξεις ελεγκτικών οργάνων

1. Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.) και λιμενικού υπαλλήλου, που με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 20 και 23, εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας ή εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών. Οφείλει όμως στην περίπτωση αυτή, ο επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών.

2. Επίσης, δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου της ΥΠ.Ε.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου, όταν ύστερα από βάσιμη καταγγελία ή ισχυρές υπόνοιες ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση ναρκωτικών.

Άρθρο 5 Ν. 2713/1999 – Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΛ.ΑΣ, αλλοδαποί κλπ.

Άρση αξιοποίησης - Ελαφρυντικές περιστάσεις - Προστασία μαρτύρων

1. Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων που, με *εντολή του προϊσταμένου της* και με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψη προσώπου εμπλεκόμενου σε αξιόποινη πράξη από αυτές που αναφέρονται στο νόμο αυτόν, εμφανίζεται ως συμμετοχος της πράξης. Το ίδιο ισχύει και για οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η *σύμφωνη γνώμη του κατ' άρθρο 3 εισαγγελικού λειτουργού*.

2. Επίσης δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων όταν, ύστερα από καταγγελία ή βάσιμες υπόνοιες, ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση των πειστηρίων των προβλεπόμενων στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 εγκληματικών πράξεων.

3. Αστυνομικός ή άλλο πρόσωπο, που διέπραξε από κοινού με άλλο αστυνομικό εγκλήματα από εκείνα που αναφέρονται στο νόμο αυτόν ή συμμετείχε με οποιονδήποτε τρόπο στη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων, τιμωρείται με την ελαττωμένη ποινή του άρθρου 83 του Ποινικού Κώδικα, το ανώτατο όριο της οποίας μειώνεται περαιτέρω στο ήμισυ, με αντίστοιχη μείωση και του προβλεπόμενου στις περιπτώσεις β' και γ' του ανωτέρω άρθρου κατώτατου ορίου ποινής φυλάκισης, αν πριν καταγγελθεί η πράξη για την οποία ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον του δώσει πληροφορίες για τα πρόσωπα και την εγκληματική τους δραστηριότητα και κατ' αυτόν τον τρόπο συντελέσει στην αποκάλυψή τους. Μπορεί όμως το δικαστήριο, εκτιμώντας τη μεταμέλεια και την προσωπικότητά του, καθώς και τις ειδικές περιστάσεις κάτω από τις οποίες τέλεσε την πράξη να τον κρίνει ατιμώρητο.

4. Στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος, μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης και μέχρι να καταδικασθεί αμετακλήτως, δώσει τις πληροφορίες της προηγούμενης παραγράφου, το προβλεπόμενο στο νόμο ανώτατο όριο ποινής μειώνεται στο ήμισυ, χωρίς να αποκλείεται και η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 84 του Π.Κ.

5. Στα πρόσωπα του παρόντος άρθρου παρέχεται από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη η αναγκαία προστασία. Ανάλογη προστασία παρέχεται και στους ουσιώδεις μάρτυρες των υποθέσεων αυτών, τους πραγματογνώμονες, τα θύματα ή τους συγγενείς τους ή άλλα πρόσωπα που συνδέονται στενά με αυτούς, όπου τούτο είναι αναγκαίο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 9 παράγραφοι 2 έως και 4 του ν. 2928/2001 (ΦΕΚ 141 Α'). Ως αρμόδιος εισαγγελέας πλημμελειοδικών για την εφαρμογή των ως άνω μέτρων προστασίας του παρόντος άρθρου νοείται ο εισαγγελικός λειτουργός του άρθρου 3.

Άρθρο 51 Ν. 2935/2001 - (Γραφείο Εσωτερικών Υποθέσεων Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας)

Άρση αξιοποιήσιμων - Ελαφρυντικές περιστάσεις - Προστασία μαρτύρων

1. Δεν είναι άδικη η πράξη προσωπικού του Γραφείου Εσωτερικών Υποθέσεων Υ.Ε.Ν. που, **με εντολή του προϊσταμένου του** και με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψη προσώπου εμπλεκόμενου σε αξιόποινη πράξη, από αυτές που αναφέρονται στο νόμο αυτόν, εμφανίζεται ως συμμετέχων της πράξης. Το ίδιο ισχύει και για οποιονδήποτε άλλον που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση του προϊσταμένου του Γραφείου. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η **σύμφωνη γνώμη του κατά το άρθρο 49 εισαγγελικού λειτουργού.**

2. Επίσης δεν είναι άδικη η πράξη του ανωτέρω προσωπικού όταν, ύστερα από καταγγελία ή βάσιμες υπόνοιες, ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση των πειστηρίων των προβλεπόμενων στην παράγραφο 2 του άρθρου 49 εγκληματικών πράξεων.

3. Προσωπικό του Υ.Ε.Ν., προσωπικό των εποπτευομένων Ν.Π.Δ.Δ. ή άλλο πρόσωπο, που διέπραξε από κοινού με άλλο μέλος του προσωπικού του Υ.Ε.Ν. ή του προσωπικού των εποπτευομένων Ν.Π.Δ.Δ. εγκλήματα από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 49 παρ. 2 ή συμμετείχε με οποιονδήποτε τρόπο στη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων, τιμωρείται με την ελαττωμένη ποινή του άρθρου 83 του Ποινικού Κώδικα, το ανώτατο όριο της οποίας μειώνεται περαιτέρω στο ήμισυ, με αντίστοιχη μείωση και του προβλεπόμενου στις περιπτώσεις β' και γ' του ανωτέρω άρθρου κατώτατου ορίου ποινής φυλάκισης, αν, πριν καταγγελθεί η πράξη για την οποία ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον τους, δώσει πληροφορίες για τα πρόσωπα και την εγκληματική τους δραστηριότητα και κατ' αυτόν τον τρόπο συντελέσει στην αποκάλυψή τους. Μπορεί όμως το Δικαστήριο εκτιμώντας τη μεταμέλεια και την προσωπικότητά του, καθώς και τις ειδικές περιστάσεις κάτω από τις οποίες τέλεσε την πράξη να τον κρίνει ατιμώρητο.

4. Στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος, μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης και μέχρι να καταδικασθεί αμετάκλητα, δώσει τις πληροφορίες της προηγούμενης παραγράφου, το προβλεπόμενο στο νόμο ανώτατο όριο ποινής μειώνεται στο ήμισυ, χωρίς να αποκλείεται και η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 84 του Π.Κ.

"5. Στα πρόσωπα του παρόντος άρθρου παρέχεται από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη η αναγκαία προστασία. Ανάλογη προστασία παρέχεται και στους ουσιώδεις μάρτυρες των υποθέσεων αυτών, τους πραγματογνώμονες, τα θύματα ή τους συγγενείς τους ή άλλα πρόσωπα που συνδέονται στενά με αυτούς, όπου τούτο είναι αναγκαίο, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2 έως και 4 του άρθρου 9 του ν. 2928/2001 (Α' 141). Αρμόδιος εισαγγελέας για την εφαρμογή των ως άνω μέτρων προστασίας είναι ο προϊστάμενος της Εισαγγελίας Εφετών της έδρας της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων."

α. 68 Ν. 3028/2002 (Αρχαιότητες) – Πράξεις ελεγκτικών οργάνων

Οι διατάξεις του άρθρου **25B του Ν. 1729/1987** (ΦΕΚ 144 Α'), που προστέθηκε με το άρθρο 22 του Ν. 2161/1993 (ΦΕΚ 119 Α') εφαρμόζονται αναλόγως και στα εγκλήματα της κλοπής μνημείων, της υπεξαίρεσης μνημείων, της φθοράς μνημείων, της αποδοχής και διάθεσης μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, της παράνομης ανασκαφής ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας και της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών. Η ενέργεια του ελεγκτικού οργάνου περιορίζεται στις **πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση των εγκλημάτων αυτών**, η τέλεση των οποίων θα πρέπει πάντως **να είχε προαποφασισθεί** από το δράστη.

α. 7Α Ν. 3610/2007 (Παθητική δωροδοκία επί τελωνειακών ζητημάτων)

1. Δεν είναι άδικη η πράξη δημοσίου υπαλλήλου ή αστυνομικού ή λιμενικού υπαλλήλου που **με εντολή** του Ειδικού Γραμματέα του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος ή του Γενικού Γραμματέα Φορολογικών και Τελωνειακών Θεμάτων του Υπουργείου Οικονομικών ή του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Οικονομικού Εγκλήματος του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών που διαπράττει το έγκλημα της παθητικής δωροδοκίας (άρθρο 235 Π.Κ.), **εμφανίζεται ως φορολογούμενος ή εισαγωγέας ή εξαγωγέας αγαθών** ή εν γένει ενδιαφερόμενος, για φορολογική ή τελωνειακή υπόθεση και συμμετέχει στην πράξη. Το ίδιο ισχύει και για τον **ιδιώτη** που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των προσώπων του προηγούμενου εδαφίου. Στην περίπτωση

αυτή αυτός που δίνει την εντολή οφείλει να ειδοποιήσει προηγουμένως με οποιονδήποτε τρόπο, τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

2. Δεν είναι άδικη η πράξη δημοσίου υπαλλήλου ή αστυνομικού ή λιμενικού υπαλλήλου που με εντολή του Ειδικού Γραμματέα του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος ή του Γενικού Γραμματέα Φορολογικών και Τελωνειακών Θεμάτων του Υπουργείου Οικονομικών ή του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Οικονομικού Εγκλήματος του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπων που διέπραξαν ένα ή περισσότερα από τα **αδικήματα της φοροδιαφυγής** που προβλέπονται στα άρθρα 17,18 και 19 του ν. 2523/1997 (ΦΕΚ 179 Α'), όπως ισχύουν, ή της **λαθρεμπορίας** που προβλέπεται στα άρθρα 155 έως και 157 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α'), όπως ισχύει, **εμφανίζεται ως** συναλλασσόμενος ή συμπράττων με οποιαδήποτε άλλη ιδιότητα, στη διάπραξη των ανωτέρω αδικημάτων. Το ίδιο ισχύει και για τον **ιδιώτη** που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των προσώπων του προηγούμενου εδαφίου. Στην περίπτωση αυτή αυτός που δίνει την εντολή οφείλει να ειδοποιήσει προηγουμένως με οποιονδήποτε τρόπο τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

Άρθρο 9 παρ. 4 Ν. 4042/2012 (Απόβλητα) – Ειδικές δικονομικές διατάξεις

1. Η προκαταρκτική εξέταση και η προανάκριση των εγκλημάτων, που προβλέπονται στο άρθρο 28 του ν. 1650/1986, ενεργείται και από τους Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, συνεπικουρούμενους, εφόσον χρειαστεί και μετά από πρόσκληση τους, από τους κατά περίπτωση αρμόδιους γενικούς ή ειδικούς προανακριτικούς υπαλλήλους, πάντοτε υπό τη διεύθυνση και την εποπτεία του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται ο τόπος τέλεσης. Οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος έχουν αρμοδιότητα για όλη τη χώρα και εφοδιάζονται για όλη τη διάρκεια της θητείας τους με υπηρεσιακή ταυτότητα, που αποδεικνύει την ιδιότητα τους. Η διενέργεια ή η συμμετοχή τους σε ανακριτικές πράξεις δεν αποκλείει την εξέταση τους ως μάρτυρες, λόγω των εξειδικευμένων γνώσεων τους, κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο.

2. Ειδικά για τα κακουργήματα που προβλέπονται στον ανωτέρω νόμο, η, κατά τη διάταξη του άρθρου 253 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια των μορφών έρευνας, που περιγράφονται στις διατάξεις του άρθρου **253Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και υπό τις προϋποθέσεις που τίθενται με αυτές.**

3. Κατά την ποινική διαδικασία για τα κακουργήματα που προβλέπονται στον ανωτέρω νόμο μπορεί να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για την αποτελεσματική προστασία από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των καταγγελλόντων τις πράξεις αυτές ή των ουσιαστών μαρτύρων, κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 9 παράγραφοι 2 ως και 4 του ν. 2928/2001.

4. Δεν είναι άδικη η πράξη ειδικού ή γενικού προανακριτικού υπαλλήλου που με σκοπό την αποκάλυψη ή σύλληψη προσώπου που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στο άρθρο 28 του ν. 1650/1986, **εμφανίζεται** ενδιαφερόμενος για τη συλλογή, μεταφορά, αποθήκευση, διάθεση και αξιοποίηση και γενικά τη διαχείριση αποβλήτων. Το ίδιο ισχύει και για τον **ιδιώτη** που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων προανακριτικών υπαλλήλων για τα ανωτέρω εγκλήματα. Οφείλει όμως, στην περίπτωση αυτή, ο ανωτέρω υπάλληλος να ειδοποιήσει προηγουμένως, **έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών.** Επίσης, δεν είναι άδικη η πράξη ειδικού ή γενικού προανακριτικού υπαλλήλου, όταν ύστερα από βάσιμη καταγγελία ή ισχυρές υπόνοιες ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση αποβλήτων.

5. Για την εκδίκαση των κακουργημάτων, που προβλέπονται στον ανωτέρω νόμο, αρμόδιο είναι το Τριμελές Εφετείο.

Παράρτημα β' - Νομολογία

Στο εν λόγω παράρτημα παρατίθεται η νομολογία που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας.

Ελληνική νομολογία

(α) Επί του ζητήματος της ανακριτικής διείσδυσης - παγίδευσης

Α.Π. 1028/1999

Εισαγγ. αγόρευση στην Πεντ. Εφ. Πειρ. 6/2000

Α.Π. 1742/2003

Αναφ. Εισ. Πρωτ. Λαμίας 513/2004

Α.Π. 1498/2005

Α.Π. 2185/2005

Α.Π. 2383/2005

Α.Π. 2496/2005

Α.Π. 942/2005

Α.Π. 100/2007

Α.Π. 1000/2007

Α.Π. 1381/2008

Α.Π. 193/2009

Α.Π. 1427/2010

Α.Π. 522/2011

Α.Π. 537/2011

Α.Π. 498/2013

Α.Π. 819/2013

Α.Π. 754/2014

Α.Π. 1122/2014

Α.Π. 205/2015

Α.Π. 1337/2016

Α.Π. 1804/2016

Α.Π. 726/2017

ΣυμβΠλημμΑθ 1231/2017

Α.Π. 2221/2018

(β) Επί ετέρων ζητημάτων

ΣτΕ 2112/1984

ΣτΕ 1149/1988

ΣτΕ 392/1993

ΑΠ 1529/2008

ΣυμβΠλημΑθ 1966/2014

ΑΠ 1819/2016

ΑΠ 1821/2016

Νομολογία ΕΔΔΑ

(α) Επί του ζητήματος της ανακριτικής διείσδυσης

Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας της 9-6-1998

Shannon κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Decision - απόφαση επί του παραδεκτού) της 6-4-2004

Edwards & Lewis κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 27-10-2004 (Ολομ. ΕΔΔΑ)

Vanyan κατά Ρωσίας της 15-12-2005

Khudobin κατά Ρωσίας της 26-10-2006

V. κατά Φινλανδίας της 24-4-2007

Ramanauskas κατά Λιθουανίας της 5-2-2008

Πυργιωτάκης κατά Ελλάδος της 21-2-2008

Malininas κατά Λιθουανίας της 1-7-2008

Vlachos κατά Ελλάδος της 18-9-2008

Bykov κατά Ρωσίας της 10-3-2009

Constantin και Stoian κατά Ρουμανίας της 29-9-2009

Bannikova κατά Ρωσίας της 4-11-2010

Ali κατά Ρουμανίας της 9-11-2010

Veselov κατά Ρωσίας της 2-10-2012

Baltins κατά Λετονίας της 8-1-2013

Sandu κατά Μολδαβίας της 11-2-2014

Lagutin κλπ. κατά Ρωσίας της 24-4-2014

Furcht κατά Γερμανίας της 23-10-2014

Ciprian Vlăduț και Ioan Florin Pop κατά Ρουμανίας της 16-7-2015

Matanović κατά Κροατίας της 4-4-2017

Grba κατά Κροατίας της 23-11-2017

Tchokhanelidze κατά Γεωργίας της 28-6-2018

Ursus κατά Ρουμανίας της 18-12-2018

Akbay και λοιποί κατά Γερμανίας της 15-10-2020

Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb) - updated on 31 December 2019

(β) Επί έτερων ζητημάτων

Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 07-07-1989

Sporrong και Lonroth κατά Σουηδίας της 23-09-1982 John Murray κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 08-02-1996

Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 17-12-1996.

Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 29-04-2002

Jalloh κατά Γερμανίας της 11-07-2006

Rumpf κ. Γερμανίας (Ευρεία Σύνθεση) της 02-09-2010

Brusco κατά Γαλλίας της 14-10-2010

M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας της 21-01-2011

Navone και λοιποί κατά Μονακό 24-10-2013

Ibrahim και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 13-09-2016

Poropat κατά Σλοβενίας της 09-05-2017

Νομολογία ΔΕΕ

Case Costa κατά Enel της 15ης Ιουλίου 1964 (6/64)

Case C-222/84, Johnston

Case C 6-90/ και C 9-90, Francovich και Bonifaci

Case C-292/97, Kjell Karlsson.

Case C- 617/ 10, Ekerberg Fransson⁵

Case C-300/11 ZZ v. Secretary of State for the Home Department

Case C 293/12 και C 594/12, Digital Rights Ltd Ireland

Case C-176/13 P, Bank Mellat

Case C-583/13 P Deutsche Bahn AG και λοιποί κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Αλλοδαπή νομολογία

(α) ΗΠΑ

Woo Wai v. United States, 223 F. 412 (9th Cir. 1915)

Sherman v. United States, 287 U.S. 435, 448 (1932)

Sorrels v. United States, 287 U.S. 435 (1932)

Massiah v. United States, 377 U.S. 201 (1964)

Hoffa v. United States, 385 U.S. 293 (1966)

Pascu v. State, 577 P 2d, 1064 (Alaska 1978)

People v. Barazza, 591 P.2d 947 (California, 1979)

Jacobson (503 U.S. 540) (1992)

Illinois v. Perkins 496 U.S. 292 (1990)

Brogan v. United States, 522 U.S. 398 (1998)

(β) Ηνωμένο Βασίλειο

R v Sang [1980] AC 402

R v Latif [1996] 1 WLR 104,

R v. Shannon [2000] EWCA Crim 1535, [2001] 1 Cr App R 168

R v. Looseley and Attorney-General's Reference [2001] 1 WLR 2000

(γ) Καναδάς

R v Amato 1982, 2 SCR 418, 140 DLR (3d) 405

R v Mack 1988, 2 SCR 903, 90 NR 173

R. v Barnes [1991] 1 SCR 449

(δ) Γερμανία

BGH της 30.5.2001

BGH της 26.7.2007

(ε) Πολωνία

Απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της 14-01-2004 (no. IV KK 200/03)

Απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της 30-10-2010 (no. III KK 152/10)

Απόφαση του Εφετίου της Βαρσοβίας της 26-04-2013 (no. II Aka 70/13)

Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

Ελληνική

Αλιβιζάτος Ν., «Τι είναι Σύνταγμα;», <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-einai-to-syntagma/>.

Αναγνωστόπουλος Ηλ., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2017

Αναγνωστόπουλος Η., *Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 193 επ.

Ανδρουλάκης Ν., *Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος II*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, 2004, σελ. 213 επ.

Ανδρουλάκης Ν., *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας 4^η Έκδοση.

Ανδρουλάκης Ν., «να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας», ΠοινΧρον ΝΖ 2007, σελ. 865 επ.

Ανδρουλάκης Ν., τα όρια της ανακριτικής δράσεως και η αρχή της αναγκαιότητας, ΠοινΧρον

Βαθρακοκόιλης Α., *Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής*, ΠοινΔικ. 2006, σελ. 1052 επ.

Βλαχόπουλος Σπ., «Θεμελιώδη Δικαιώματα», Νομική Βιβλιοθήκη 2017.

Βουλέλη Ι., *Νομολογιακές εξελίξεις για την αστυνομική παγίδευση*, ΠοινΔικ 2017, σελ. 142 επ.

Γεωργιάδου Μ σε Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Ερμηνεία κατ' άρθρο - Τόμος 1^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη - έκδοση 2^η, σελ. 1554 επ.

Δαγτόγλου Π., *Ατομικά Δικαιώματα*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 4^η έκδοση.

Δαλακούρας Θ., *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 6 του Ν. 2928/2001*, ΠοινΧρ. ΝΑ, σελ. 1022

Δαλακούρας Θ., *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 1993.

Δαλακούρας Θ., *Αρχή της Αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού*, ΠοινΧρον 2005, σελ. 961.

Δασκαλάκης Α., *Οι έννομες συνέπειες της δράσης του agent provocateur στον κατηγορούμενο*, ΠοινΔικ 2017, σελ. 914 επ.

Δημάκης Α., εις: *Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα*, 2005, αρθρ. 46 αριθμ. 62 επ.

Δημάκης Αλ., *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία*, ΠοινΧρ ΝΗ, σελ. 584 επ.

Διονυσοπούλου Τ., *Αστυνομική διείσδυση*, ΠΛογ 2003, σελ. 473 επ.

Ζολώτας Τρ., *Η δέσμευση του εθνικού δικαστή από το νομολογιακό προηγούμενο και δεδικασμένο των αποφάσεων του ΕΔΔΑ*, <https://www.constitutionalism.gr/1600-i-desmeysi-toy-etnikoy-dikasti-apo-to-nomologiako/?hilit=%27%CE%B7%27%2C%27%CE%B4%CE%AD%CF%83%CE%BC%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%27%2C%27%CF%84%CE%BF%CF%85%27%2C%27%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D%27%2C%27%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%27>.

Ηλιουπούλου – Στράγγα Τζ., *Γενική Θεωρία Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2018.

Καρράς Αρ., *Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης*, ΠοινΧρον 2014, 561.

Καρράς Αρ., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη 4^η έκδοση.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., *Η πρόκληση για διακίνηση ναρκωτικών στην υπηρεσία της καταστολής της*, εις: ΜΝΗΜΗ ΙΙ, Δασκαλόπουλου, Σταμάτη, Μπάκα, τ. Α΄, 1996, σελ. 103 επ.

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., *Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη*, Νομική Βιβλιοθήκη 2010.

Καϊάφα - Γκμπάντι Μ., *Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη*, ΠοινΔικ 2011, σελ. 59 επ.

Καϊάφα - Γκμπάντι Μ. - C. Prittwitz, *Λόγοι και Όρια των αναγκαίων περιορισμών του Ποινικού Δικαίου (XI Ελληνογερμανικό Συμπόσιο Ποινικού Δικαίου)*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020.

Καμηλάρης Άγ., *Πράξεις ελεγκτικών οργάνων: Η αστυνομική παγίδευση στο όριο δικαιοσύνης της δίκης και της αποτελεσματικότητας της καταστολής σε Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου*, Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών, Νομική Βιβλιοθήκη 2009, σελ. 175 - 182.

Λίβος Ν., *Το αξιόποινο του agent provocateur*, ΠοινΧρ. ΛΖ, σελ. 577 επ., 692 επ.

Λίβος Ν., *Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου σε Πρακτικά Ζ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*.

Λίβος Ν., *Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις*, Τόμος 1ος: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος. Τεύχος Α: Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας 2007.

Λίβος Ν., *Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου σε Τιμητικό Τόμο Ι. Μανωλεδάκη, Ι*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 185 - 207.

Λίβος Ν., *Η αστυνομική διείσδυση – υπέρ του θεσμού*, ΠΛογ, σελ. 1606 - 1608.

Λίβος Ν., παρατηρήσεις στην ΑΠ 1028/1999, ΠοινΧρ. Ν, σελ. 514 επ.

Μαγγανάς, *Τα αστυνομικά τεχνάσματα και η αντιμετώπισή τους από τα καναδικά δικαστήρια*, ΠοινΧρον 1996, σελ. 175.

Μανωλεδάκης Ι., *Ασφάλεια και ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002.

Μανωλεδάκης Ι., *Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας σε Τιμητικό Τόμο Ι. Μανωλεδάκη, Ι*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 49 - 67.

Α. Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, *Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007.

Μοροζίνης Ι., *Σχολιασμός της υπ' αριθμ. 3 StR 104/07 απόφασης*, ΠοινΧρον 2009, σελ. 75 επ.

Μυλωνόπουλος Χ., *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος - Τόμος Ι*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2007, σελ. 555-568.

Νάιντος Χ., *Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα*, ΠοινΧρ ΕΖ, σελ. 491 επ.

Νάιντος, *Αποδεικτικές απαγορεύσεις στη ποινική δίκη*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2011.

Νούσκαλης Γ. σε Α. Μαργαρίτη, *Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019 - Τόμος 1^{ος}*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 1439 - 1453.

Παντελής Αντ., *«Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου»*, Εκδόσεις Λιβάνη 4^η Έκδοση 2018.

Παπαγεωργίου – Γονατάς Στ., *Ο ρόλος του προβοκάτορα ηθικού αντουργού στο έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΧρ ΕΣΤ, σελ. 561 επ.

Παπαδαμάκης Α., *Ανακριτική διείδυση: όρια και υπερβάσεις*, ΠοινΔικ 2010, σελ. 1326 επ.

Παπαδαμάκης Α., *Ανακριτική διείδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος*, Τιμ. Τόμος Ι. Μανωλεδάκη, ΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 947 επ.

Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 9^η έκδοση.

Παπαδημητράκης Γ., *Η έννοια της «παγίδευσης» του κατηγορουμένου από τις αρχές στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο και οι συνέπειές της*, ΠοινΔικ 2003, σελ. 1366 επ.

Παπακυριάκου Θ., *Η ανάθεση αστυνομικών καθηκόντων σε ιδιώτες ως εργαλείο της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής σε Πρακτική 9^{ου} Ελληνογερμανικού Συμποσίου, Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική (επιμ.) Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 169-197.

Παπαχαραλάμπους, *Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος, Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών πράξεων* σε Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, σελ. 1047 - 1064.

Παπαχαραλάμπους, *Το Σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το Οργανωμένο Έγκλημα: «aberratio ictus» με ανυπολόγιστες «παράπλευρες ζημιές»*, ΠοινΔικ 2001, σελ. 289 - 291.

Παπαχαλαράμπος Χ., *Η ποινική δογματική στη μετανεωτερική συνθήκη. Αντοχή στην ρευστότητα ή το τέλος μίας αυταπάτης*, ΠοινΧρον 2020, σελ. 567 επ.

Παύλου Στ., *Ναρκωτικά*, σε: Παύλου Σ./Σάμιος Θ., *Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 4η ενημέρωση 2014 (Ερμηνεία του άρ. 28 του Ν. 4139/2013)*, σελ. 14 - 25

Παπανικολάου Αν. - Ευθ., *Ανακριτική διείδυση και αστυνομική παγίδευση*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Κομοτηνή 2012.

Σάμιος Θ., *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, ΠοινΧρ ΝΑ, σελ. 1034 επ.

Ε. Σαχπεκίδου - Χ. Ταγαράς, *Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Νομική Βιβλιοθήκη 2020.

Σισιλιάνος Λ.Α., *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2017, <https://www.qualex.gr/periexomeno/Print-Document?id=515712&ct=books>.

Γ. Σταυρόπουλος, *Η επίδραση της ΕΣΔΑ στην ελληνική έννομη τάξη*, προσπελάσιμο στον ιστότοπο: <https://www.constitutionalism.gr/stavropoulos-esda-elliniki-ennomi-taxi/>.

Σπυρόπουλος Φ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2006.

Συμεωνίδου – Καστανίδου, *Η αστυνομική διείδυση – κατά του θεσμού*, Πλογ, σελ. 1603 - 1605.

Τζαννιτής Αρ., *Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητούμενου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία*, Π.Ν. Σάκκουλας 2020.

Τσόλκα Ολ., *Το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας - Ζητήματα εφαρμογής τους υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕυρΔΔΑ*, ΠοινΧρον 2004, σελ. 97 επ.

Φαρσεδάκης Ι./Σατλάνης Χ., *Ένα απάνθισμα από τη νομολογία του ΕΔΔΑ του έτους 2013 για τη δίκαιη ποινική δίκη*, ΠοινΔικ 2014, σελ. 147 επ.

Χριστόπουλος Π., *παρατηρήσεις σε 513/2004 αναφορά του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Λαμίας*, ΠοινΧρον ΝΔ, σελ. 1093 επ.

Ξενόγλωσση

Aalto P. σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019.

Allegrezza S. σε Silvia Allegrezza - Valentina Colovo, *Effective defence rights in criminal proceedings, a European and comparative study on Judicial Remedies*

Burda Ed. & L. Trellova, *Admissibility of an Agent Provocateur and an Advocate Acting as an Agent*, *Balkan Social Science Review* 14 (2019), σελ 56 - 80.

Carlson An., *Entrapment, Punishment and the Sadistic State*, *Virginia Law Review* 93, no 4 (June 2007), σελ. 1081 - 1134.

Görlitz Fr., Juliane Hubert, Jasmin Kucher, Moritz Scheffer and Patrick Wiese, "Tatprovokation" – The legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions, *German Law Journal* (2019) 20, σελ. 496 - 509.

Harris - O' Boyle & Warrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford University Press - 4th edition, σελ. 373 - 430.

Ilic Gr., Special Measures for covert data collection in criminal proceedings: The Judicial perspective, *Belgrade Centre for Security Policy* (2015).

Kładoczny P., A. Pietryka, Prowokacja policyjna a wyłączenie odpowiedzialności prowokowanego w świetle orzecznictwa strasburskiego - postulaty pod adresem polskiej regulacji, *Prz.Leg.* 2013, nr 2, σελ. 11-24 (μετάφραση στην αγγλική από Barbara Tomczyk, ασκούμενη δικηγόρο στον Δικηγορικό Σύλλογο Βαρσοβίας).

Lock T. σε Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert και Jonathan Tomkin, *Commentary on the EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights*, Oxford University Press 2019.

Murphy Br & John Anderson, *After the Serpent Beguiled me: Entrapment and Sentencing in Australia and Canada*, *Queen's Law Journal* 39, no 2 (Spring 2014) σελ. 621 - 654.

Neagu N., "Entrapment between Two Pillars: The European Court of Justice Rulings in Criminal Law", *European Law Journal* 15, no. 4 (July 2009), σελ. 536 - 551.

Norris J.T. & H. Grol - Prokopczyk, Estimating the Prevalence of Entrapment in Post 9/11 Terrorism cases, *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Summer 2015, Vol. 105, Northwest University Pritzker School of Law, σελ. 609- 677.

Pech L. σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019.

Roach K., "Entrapment and Equality in Terrorism Prosecutions: A Comparative Examination of North American and European Approaches" (*Mississippi Law Journal* 80, no. 4, Summer 2011), σελ.1455 - 1490.

Roiphe R., "The Serpent Beguiled me: A History of Entrapment Defense", *Seton Hall Law Review* 33, no 2 (2003), σελ. 257 - 302.

Ross J. E., "Undercover Policing and the Varieties of Regulatory Approaches in the United States." *The American Journal of Comparative Law* 62 (2014), σελ. 673 - 683.

Ross J.E., *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*, *The American Journal of Comparative Law*, Summer 2007, Vol. 55, No 3, σελ. 493 - 579.

Sayers D. σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019.

Shelton D. σε S. Peers, T. Harvey και A. Ward, *The Charter of Fundamental rights of the European Union*, 2nd ed. Oxford UK Hart Bloomsberg 2019.

Sleight D., *The law regarding entrapment*, *The Law Society Gazette*, 24-06-2010.

Stanila L., “*Specific Aspects on the Right to a Fair Trial in the Recent Caselaw against Romania*”, *Journal of Eastern-European Criminal Law* 2019, no1 (2019), σελ. 166 - 177.

Stevenson Dru, *Entrapment and Terrorism* (Boston College Law Review 49, no 1 January 2008, σελ. 125 - 215.

Spielmann D., *Article 6 ECHR in Criminal Proceedings: Recent Developments*, *New Journal of European Criminal Law* 1, no. 3 (2010), σελ. 295 - 304.

Spielmann D., *Article 6 ECHR in Criminal Proceedings: Recent Developments*, *Cyprus Human Rights Law Review* 2, no. 1 (2013), σελ. 3-15.

Squires Dan., “*The Problem with Entrapment*” *Oxford Journal of Legal Studies* 26, no. 2 (2006), σελ. 351 - 376.

Gabriel-Węglowski, Wiarygodna informacja o przestępstwie jako podstawa wdrożenia tzw. zakupu (nabycia) kontrolowanego, LEX/el. 2015 (μετάφραση στην αγγλική από Barbara Tomczyk, ασκούμενη δικηγόρο στον Δικηγορικό Σύλλογο Βαρσοβίας).

Williams J.B., “*Entrapment - a legal limitation on Police Techniques*”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, σελ. 343 - 348.